

komplet št. 1,2,3,4

KOROŠKI

svžinar

RAZGLEDI RAVENSKIH ŽELEZARJEV

Leto XXXVIII, št. 1

Ravne na Koroškem, 10. februarja 1988

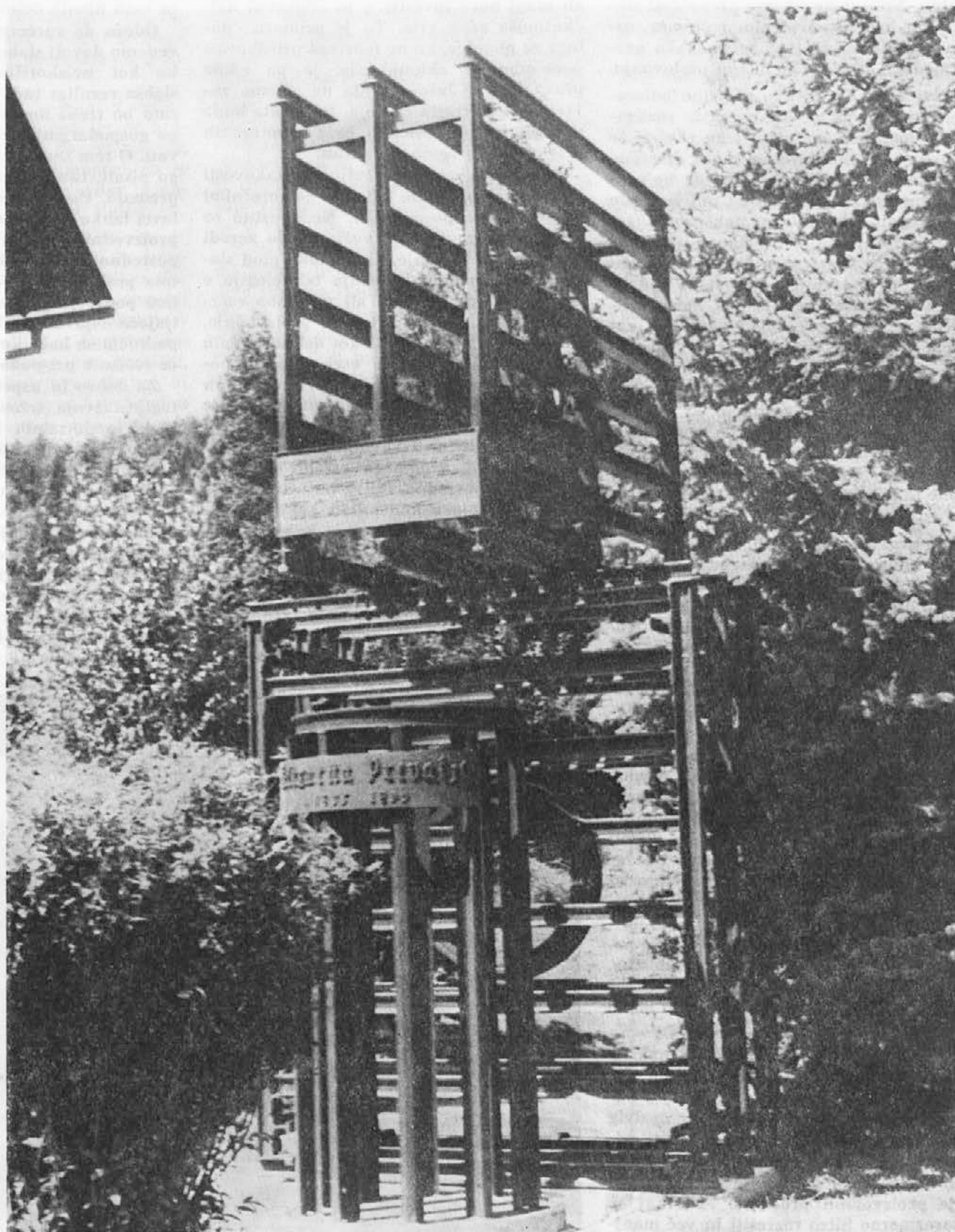
Cena 20 din

D120482/11329

DA BI BILO SREČNO
LETOŠNJE LETO,
DA BI BILI VSI
ZDRAVI
IN IMELI VSI
DOVOLJ
KORISTNEGA DELA

DELAJMO
TAKO,
DA NAŠIM
ZANAMCEM
NE BO
POTREBNO
POSTAVLJATI
TAKIH
SPOMENIKOV

Jože Žunec

Dobro gospodarjenje je obveza

Nejasnosti pri ekonomski politiki za leto 1988, predvsem pa vse težji pogoji gospodarjenja narekujejo, da moramo biti za poslovno leto 1988 neprimerno bolj pripravljeni, da se brezkompromisno spoprimemo z vsemi problemi, ki se bodo porodili in spremljali naše delo v prihodnjem obdobju. Ničesar ne smemo prepuščati slučajnostim in nepredvidenim rešitvam oziroma presenečenjem, ker se ta lahko preveč pogubno odražajo na našem poslovanju.

Precej vemo. Dovolj za pravilno odločanje. Vemo, da mora biti mesečna realizacija na domačem in tujem trgu skupaj že v januarju 21 milijard in mora mesečno naraščati po 0,5 milijarde, tako da bo znašala v marcu že najmanj 22 milijard. Če bomo dosegli v kumulativni takšno realizacijo, predvidevamo, da bomo s poslovanjem in poleg ustrezne osebne porabe zagotovili tudi zadovoljive osnove za nadaljnji razvoj delovne organizacije, kar je dolgoročno nujen pogoj. Cilj je izjemno zahteven, vendar je uresničljiv, če ga bomo vsi zaposleni v železarni sprejeli in po njem uravnavali svoje delo. V decembru 1987 smo kljub vsem zastojem, ki smo jih imeli, dosegli 18,65 milijarde realizacije, naše zmogljivosti pa omogočajo doseganje novih ciljev, vendar s pogojem, da vse skupne in pomožne dejavnosti opravijo vsa pripravljala dela.

Za doseganje potrebnih rezultatov poslovanja moramo torej prilagoditi naše delo. Takoj, brez odlašanja. V nekaterih temeljnih organizacijah primanjkuje naročil. Sem lahko prištejemo Stroje in dele, Kovačnico, Jeklolivarno, pa še kateri tozdr. Nič ne bo prišlo samo po sebi. Delavci, odgovorni za pridobivanje naročil, ne smejo čakati v pisarnah in računati z nemožnim, da se bo problem sam po sebi rešil. Treba bo našo ponudbo plasirati na trg s sprejemljivejšimi pogoji za kupca. Če samo spremenimo odnos do kakovosti in dobavnih rokov, smo naredili mnogo. Imamo pa še druge možnosti. Naročil ne bo dovolj na domačem trgu, zato načrtujemo bistveno večji izvoz, tu pa so roki in kakovost še bolj pomembni. 33 milijonov konvertibilnega izvoza je velika številka, je pa nujna, če hočemo naše zmogljivosti bolje izrabiti. Je prej premajhna kot pa zadostna. Naša dolgoročna perspektiva je v veliki meri odvisna od tega, kako in koliko bomo prisotni na zunanjih trgih.

Izjemno aktualna in pomembna naloga, ki poleg kratkoročnih zagotavlja tudi doseganje dolgoročnih ciljev, je hitrejšo odpravljanje ozkih grl in ostalih ovir za dvig količine in kakovosti proizvodnje ter odpravljanje težkega fizičnega dela z veliko večjo uporabo mehanizacije in avtomatizacije proizvodnih procesov. Marsikaj se da sorazmerno hitro razrešiti in več manjših korakov je enako velikemu. V sedanjem obdobju pa so po vsej verjetnosti

manjši koraki učinkovitejši in ekonomsko bolj upravičeni kot pa načrtovanje velikih investicij. Čim bolj moramo izkoristiti že vložena sredstva, ki se kažejo v premalo izkoriščenih zmogljivostih, čeprav smo zagotavljali, da imajo trg za seboj. Usposobiti je za normalno proizvodnjo vse bolj ali manj nove investicije in odpraviti najakutnejša ozka grla. To je primarna naloga za obdobje, ko ne moremo pričakovati pomembnejše akumulacije, je pa edina prava izbira. Jasno je, da ne smemo zavreti dolgoročnega razvoja, to bi bila huda napaka, le bolj dosledno, brez nepotrebnih priveskov, ga bomo realizirali.

Dejavnosti za zagotavljanje kakovosti tako s kratkoročnimi kot tudi dolgoročnimi cilji je treba pospeševati. Nedopustna so dejanja, ki povzročajo večjo škodo zaradi neuspele proizvodnje, ki je lahko plod slabega dela in neupoštevanja tehnologije v neposredni proizvodnji ali pa slabo začrtane tehnologije in priprave proizvodnje. Projekt moramo osvojiti kot del nas samih oziroma našega dela v vseh okoljih, posebej še v vseh službah pri pripravljanih in drugih delih. Kvalitetno pripravljane dela je ena osrednjih in še v mnogočem premalo dosledno izvajanih nalog. Priprava materiala, orodja in ostalih delovnih sredstev neposredno vpliva na učinke dela, ki se pokažejo v količini in kakovosti izdelkov. Področje se marsikje kaže kot slabo obdelana njiva, pridelek pa je odraz takega stanja.

Čeprav je jasno, da bomo boljši, če bomo dosledneje izkoriščali naše tržne, proizvodne, materialne in kadrovske možnosti v vsej delovni organizaciji, pa še vedno

prevečkrat iščemo delne rešitve v ozkih okvirih svojih organizacijskih enot. Gre za medsebojne dobave. Ne more biti odstopanj pri medsebojnih dobavah tako pri rokih in količini kot kvaliteti. Dosledno izpolnjevanje te naloge je pogoj za uspešno poslovanje delovne organizacije kot celote in vseh njenih delov.

Odnos do varčevanja kaže, da se ne zavedamo dovolj slabega gospodarjenja. Enako kot neizkoriščene zmogljivosti nam slabša rezultat tudi nekontrolirana poraba, zato bo treba dograditi sistem materialnega gospodarjenja ter povsod začeti varčevati. O tem smo že mnogo govorili in mnogo pisali, tudi naredili smo nekaj, vendar premalo. Posebej vodstveni in vodilni delavci lahko z uvedbo varčevanja in nižjimi proizvodnimi stroški, na katere lahko neposredno vplivajo, zagotovijo boljše rezultate poslovanja. Izjemno pomembni so na tem področju stroški za skupne in spremljajoče dejavnosti. Tudi obvladovanje tega področja se kaže kot slabo obdelana njiva, če rečem v prisposobi.

Za dobro in uspešno obvladovanje strategije razvoja, trženja, optimalnega upravljanja materialnih tokov in poslovanja je nujno, da čim prej osvojimo in samoupravno sprejmemo koncept nove organiziranosti in da ne poslušamo tistih, ki se boljših pristopov bojijo, najbrž iz razloga, ker nimajo dovolj znanja in volje za zboljšanje sedanjega stanja. To pa niso delavci v neposredni proizvodnji, ampak je to peščica delavcev, ki jim gre nespremenjeno stanje v prid, da lahko skrijejo svojo neangažiranost za boljše delo, kar pa je često posledica šibkega znanja.

Zaslužni delavci '87

Mitja Šipek

KAKOVOST JE KULTURA

Kakovost je beseda s tisoč pomeni. Kar je za enega dobro, ocenjuje drugi kot slabo ali vsaj ne povsem dobro. Zato so tudi merila za kakovost tako različna. Prav gotovo pa velja pravilo, da izdelek ali storitev nikoli ni tako dobra, da bi boljša ne mogla biti. Merila za kakovost se spreminjajo prav tako kot človek in so tesno povezana z okolico, v kateri nastajajo in kjer se uporabljajo.

Pri ustvarjanju kakovosti sodeluje v prvi vrsti človek, tako proizvajalec kot kupec, slednji bolj kot prvi. »Kupec je bog«, pravi izrek, ki ga radi uporabljamo v izmenjavi dobrin.

Človek v kamni dobi je bival v votlini in uporabljal orodje iz kamna ter se hranil z najbolj primitivnimi darovi narave, pa je preživel in lahko verjamemo, da je bil zadovoljen, celo srečen, vendar je nagonsko težil za tem, da bi si življenjsko okolje izboljšal pa tudi olajšal.

Danes s stanovanjem v votlini in surovim mesom nihče ne bi bil zadovoljen. Tako si mislimo, pa ni čisto res. Ko sem bil med vojno v hudi zimi bolan in »zabit« v zemljanki, podobni votlini iz kamene dobe, ob mrzli hrani in mrazu, sem pomislil, kako srečen sem v primerjavi s tistimi, ki v snežnem metežu bežijo pred krvoločnimi policisti in psi, in bi kar celo življenje ostal zakopan pod debelo snežno odejo. »Kakovost« mi je v tem trenutku povsem ustrezala, ker mi je omogočala preživeti.

V najbolj prvotni obliki je kakovost zadovoljiva, če je izdelek sploh uporaben, čeprav ni zamenljiv, ni lep, je nevaren zdravju in ne vemo, kako dolgo bo uporaben.

Ko smo prebrodili prva povojna leta, leta odrekanja in pomanjkanja, smo bili nad vse ponosni, da smo lahko kupili kos obleke, pa ni bilo pomembno, kakšne barve je bil in če je bil čisto po meri, ko pa smo

lahko kupili celo bonbončke, se nihče ni razburjal, če so nam jih nasuli kar v žep, ker ni bilo primerne vrečke. Danes bi taka kakovost ponudbe seveda izzvala silno ogorčenje.

Veliko pomanjkanje blaga vseh vrst, tudi jeklenega, v šestdesetih letih pa vse do osemdesetih je krivo, da je taka »partizanska« kakovost prišla v navado. Dobro je, samo da je, smo si mislili. Sedaj pa je vse narobe. Kupci hočejo jeklene palice brez napak, lepo poravnane, okusno povezane, celo pobarvane itd. »Zafrkavajo«, smo bili ogorčeni, toda kupci so rekli: »Ne zafrkavamo, delajte tako, kot delajo drugi«, Korejci, Španci, Grki, ne samo Japonci in Nemci. Palice morajo biti ravne, lepo zložene, dobro povezane, označene, enako dolge, natakarki se morajo vljudo nasmejniti, uradniki morajo biti prijazni, ulice morajo biti pometene, toaletni prostori čisti in še in še. To je kakovost!

Sedaj se je naenkrat pokazalo, kako smo mi pripravljeni na kakovost. Kakovost je delo skupine ljudi, en sam človek je enostavno ne more ustvariti. Kakovost je kot slika iz mozaika. Vsak najmanjši kamenček mora biti na svojem mestu, položen z vsem potrpljenjem in natančnostjo, šele potem slika zažari v vsej svoji lepoti. Najmanjša površnost lahko pokvari še tako skrbno izdelan mozaik.

Večkrat se sprašujemo, ali smo sploh sposobni izdelati kakovostne izdelke? Seveda smo! Vendar le tiste, za katere smo opremljeni. Lotiti se vsega, kar kdo želi, ne da bi preverili, kje so meje naših možnosti, je prvi vir nekakovosti. Drugi vir nekakovosti je v ne dovolj precizni organizaciji proizvodnje. Običajno pozabimo pravočasno vnesti v tehnološki predpis nadzor nad kakovostjo. Posledice so vedno tragične. Izdelek je treba popravljati, če je sploh še mogoče, rok dobave zamujamo, cena izdelka raste, njegova uporabna vrednost pa pada, v skrajnem primeru pa se odločimo, da prodamo tudi kakovostno pomanjkljiv izdelek, kar bo, pa bo!

Mnogokrat ne pride do reklamacije, naredi pa nepopravljivo škodo v proizvodnji, ker se vse bolj ukoreninja mišljenje, da je tudi tako dobro, samo da smo vse prodali. Druga, nič manjša škoda, pa nastane na ugledu proizvajalca. Kupci si izberejo več dobaviteljev, da ne bi zašli v težave, če en dobavitelj odpove, pa tudi zato, da lahko zbijajo ceno. Čim večji je kupec, toliko manj zalog ima, zato mora imeti pač več odbaviteljev. Med temi dobavitelji pa naredi natančno selekcijo. Ve, kdo je soliden, daje dobro kakovost, se drži roka dobave in je poceni, čeprav cena niti ne igra največje vloge. Tako so manj zanesljivi dobavitelji le v »rezervi« in so tudi prvi na vrsti, če je treba njihovo število krčiti. Posledice pomanjkljive kakovosti so vedno dolgoročne, zato so bolj usodne kot cene in dobavni roki.

Kako dobro mora biti blago, je drugo pomembno vprašanje.

Če je izdelek »unikat«, ga razvijemo, dodelujemo in nikdar ni tako dober, da boljši ne bi mogel biti. Seveda pa rastejo stroški take proizvodnje. Od kraja počasi, potem pa vedno hitreje in vsi stroški so vračunani v ta komad. Zato so unikati vedno izredno dragi. Če pa bo izdelek izdelan v velikih serijah, se vsi stroški razvoja razdelijo na toliko stotisoč ali milijon delov, pa je izdelek poceni, vendar enako dober ali celo boljši kot unikat. Televizor stane stokrat manj kot hiša, ker ga izdelujejo v seriji, če pa bi bil unikat, bi stal stokrat več kot hiša, toliko dela je vložena vanj. Boj med ceno in kakovostjo je večten. Ti dve krivulji gresta nekaj časa vzporedno, potem pa prične krivulja-cena strmo naraščati, krivulja-kakovost pa le blago raste. Pri tej študiji je treba računati še s številom izdelkov. Če je serija majhna, ne vpliva na kakovost, pač pa na ceno, ki raste bolj strmo. Če pa je serija velika, se krivulja kakovosti ustali v vodoravno črto, krivulja stroškov pa prične upadati.

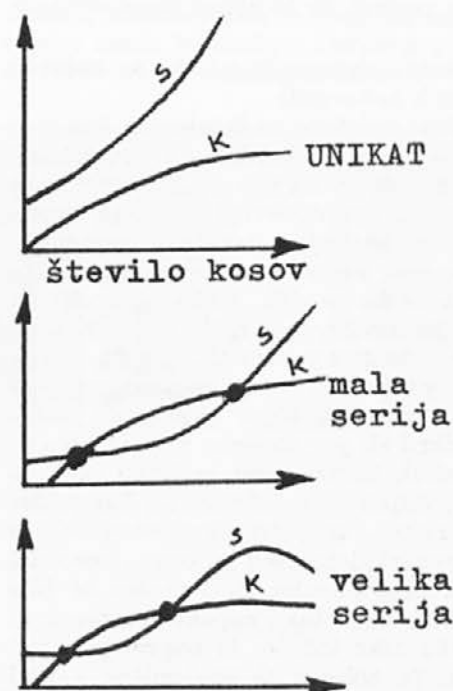
Pri tej predstavitvi vidimo, da kakovost že pri sorazmerno nizki ceni dosežemo, ni pa zadovoljiva. Prvo sečišče obeh krivulj je **minimalna kakovost**. Za boljšo kakovost moramo vložiti več sredstev in nekje se ti dve krivulji zopet sekata. To naj bi bila točka ekonomične proizvodnje, ko pri znosnih stroških dosežemo **zadovoljivo** kakovost.

Pri majhnih serijah izdelkov kljub velikemu povečanju stroškov (običajno so stroški 100% kontrole) kakovost izdelka bistveno ne raste, ker se že bliža popolnosti.

Pri velikih serijah pa 100% kontrolo popolnoma opustimo in preidemo na vzorčno ali prirejeno (avtomatizirano) kontrolo ene izmed najbolj karakterističnih funkcij izdelka, ki je hitra in poceni, zato krivulja

Na jasi

K — kakovost
S — stroški

Odsek je prebit

stroškov prične upadati, pri tem pa ostane kakovost enaka ali celo polagoma raste.

Prvi pogoj za serijsko vzorčno kontrolo pa je zanesljiv dobavitelj surovin ali podkomponent. V poštev pride le najboljši, saj nezanesljiv dobavitelj poruši ves sistem in povzroči pravo katastrofo v serijski proizvodnji. Tu tedaj tiči odgovor na vprašanje, čemu se veliki kupci »kapricirajo« zaradi malenkostnih odstopanj na polizdelku ali podkomponenti, ki sploh ne vpliva na uporabnost — tako se nam včasih zdi in to je tudi res, če gre za unikat, nikakor pa ne velja za serijsko proizvodnjo. Ukrivljene palice, slabo prirezani konci, malenkostne razpoke na površini, nenatančno zložene in neenakih dolžin, vse to moti serijsko proizvodnjo v predelovalnih avtomatih. Če pa se pojavi še zamešano jeklo, je serije konec in mi smo v trenutku kot dobavitelji le še v rezervi, če že nismo popolnoma izpadli.

Trenutni ekonomski učinki so največji sovražnik kakovosti!

Večkrat naletimo na izdelek, ki ima vidno napako, ali jo najdemo s kontrolnimi postopki, čeprav na oko ni vidna. Če bi se šli zanesljivega dobavitelja, bi tak proizvod brez nadaljnje izključili iz prodaje, čeprav smo prepričani, da v uporabi ta napaka ne bo usodna, lahko je kvečjemu povod za izsiljevanje nižje cene. Ker pa smo v zadregi z rokom ali planom, se odločimo, da izdelek z napako prodamo in si lajšamo vest, češ, kupec napake ne bo nikoli odkril ali pa: do sedaj nam izdelka ni reklamiral, čerpav smo verjetno tudi do sedaj pošiljali take izdelke. To, kar je danes verjetno, bo jutri neverjetno, saj je konkurenčni dobavitelj za enako ceno dal izdelek brez napake. Bolj modro bi bilo razmisliti, kako tako napako odpraviti in ne, kako take izdelke še naprej ponujati tržišču. Ta bolezen je epidemična v vsej naši industriji.

JUGO je povsem enakovreden avto, bil bi konkurenčen japonskemu, če... Če ne

bi bilo treba po nekajkrat obiskati servis, da tam pritegnejo tiste vijake, ki bi jih morali pri proizvajalcu, če bi proizvajalec zamenjal tiste sestavne dele, ki so se v praksi izkazali kot nezanesljivi, in še več takih če.

JUGO »A« pa ima vse te malenkosti odpravljene, ker ga ameriški kupec vrne, pa ne enega, kar cel vagon, če na enem najde napako. Ali mora zaradi tega biti dražji kot JUGO brez »A«? Tako obnašanje je nekulturno, je prevara domačega kupca in kapitulacija srca. Ko kupujem avto zase, hočem imeti vse v najvišji kakovosti, ko pa prodajam material in sestavne dele zanj, pa se za kakovost ne zmeni, češ, saj tega nihče ne bo opazil. Ker pa v življenju vlada zakon ravnotežja, se zgodi, da se mi taka malomarnost vrne, vgrajena v moj avto, potem je seveda kriv proizvajalec in družba, pa sistem, samo sam ne. Družba in sistem smo mi vsi in sta pač taka, kakršni so njeni člani!

Tudi v proizvodnji velja splošno načelo sožitja v družbi: Česar ne želim sebi, tudi drugemu ne smem želeči, in obratno! Vsako drugačno razmišljanje ruši ravnotežje, narava se pa ne da in ga na silo zopet vzpostavi.

Sedaj smo pa pri kulturi — pri kulturi srca. V teh čudnih časih iščemo izhod na vse mogoče načine. Eden takih je protest. Oblik protesta je mnogo, so glasni, ko kritiziramo, so taki, ko štrajkamo in prekinemo delo in še drugačni, ko ne kritiziramo in delamo, vendar toliko in tako, da k splošni blaginji nič ne prispevamo. Vsi si nekako lajšamo dušo po načelu »ne moreš me tako malo plačati, kot lahko malo naredim«. Potem se pojavljajo teorije enakih želodcev ali učeno rečeno »uravnilovka«. Čeprav smo proti njej, pa globoko v srcu zanjo in proti njej nimamo pravega opravičila.

Čisto fiziološko gledano je teorija enakih želodcev upravičena, kajti vsakdo, ki

dela po svojih močeh, naj tudi zasluži za svoje življenje ne glede na to, kje in kaj dela.

Ekonomsko gledano je taka teorija bogokletna, češ, šolani ljudje so načrtovalci in organizatorji proizvodnje in brez teh vsi drugi ne bi imeli delati kaj takega, kar bi lahko na konkurenčnem trgu prodajali, zato morajo biti bolje plačani, ker so nepogrešljivi. Protiugovor: oni so študirali, vsem pa to ni dano. Prva leta po vojni so bile možnosti šolanja zelo omejene. Potem je prišlo obdobje, ko se je lahko vsakdo šolal, uspel pa je tisti, ki je bil prizadeven in dovolj nadarjen. Vsem to ni dano. Za tem obdobjem je nastopilo tretje, ko je bila možnost izobraževanja dana le tistim, ki so dosegli nadpovprečne rezultate, pa tudi denar je pričel igrati svojo vlogo. Sedaj pa je na pohodu četrto obdobje, ko tehnologija terja le še šolane kadre, pa še tistim ni zajamčena zaposlitev. Način življenja vsega človeštva v 20. stoletju je teorijo enakih želodcev postavil na stranski tir, čeprav to moralno ni upravičeno. Razlike v standardu bodo večno ostale in to tudi ne bi bilo tako boleče, če bi se vsi »izvoljeni« zavedali, da so z višjo izobrazbo in višjim standardom prevzeli odgovornost do družbe, da del svojega standarda odstopijo družbi za vzdrževanje tistih, ki si standarda niso mogli ustvariti, ker so bolni ali premalo nadarjeni, ali kakorkoli drugače niso mogli doseči primerne izobrazbe.

Zal pa naša družba ni znala izločiti tistih, ki se zaradi malomarnosti ali lenobe niso hoteli izobraževati, terjajo pa enak standard kot prizadevni.

Iz tega zornega kota gledano pa teorija enakih želodcev ne vzdrži kritike.

Živimo v času tehnološke revolucije. Na pohodu so računalniki in roboti ter avtomati vseh vrst. Poznamo tovarne, kjer roboti izdelujejo skoraj vse, npr. v avtomobilski industriji, in en robot naredi več in bolje kot prej 100 delavcev. Kaj bi bilo, če bi v naši železarni roboti delali namesto 7000 ljudi in bi le 700 vzdrževalcev in 100 inženirjev tehnologov obvladovalo vso proizvodnjo? Toliko opevana produktivnost na moža in uro bi se vsaj za 10-krat dvignila, vsi, ki bi ostali v proizvodnji, bi morali biti visokokvalificirani strokovnjaki. Ostalih 5800 delavcev bi morali razporediti na druga, manj zahtevna, po možnosti lažja dela, toda kam? In če takih del ni, bi morali vsi ti na cesto, pa vendar bi morali živeti. Tedaj bi morda roboti s peščico zaposlenih zaslužili toliko, da bi normalno živeli tudi vsi ostali. Takoj bi se našel očiitek, čemu, saj nič ne delajo. Produktivnost torej ni tako zveličaven pokazatelj. Če je dela za vse dovolj, je, če ga ni, nima nobene vrednosti. Izhod je torej v izobraževanju in načrtovanju nove proizvodnje z »visoko tehnologijo«, ki bi bila kos konkurenca na svetovnem trgu, kajti trgi so zasičeni tudi z izdelki visoke tehnologije. Perspektive so zelo nejasne. Ena možnost je, da se proizvodi hitreje obračajo, zato bo poraba večja, pa tudi cena nižja. Namesto da avtomobil vozimo deset let, ga vozimo samo dve leti in mora biti primerne cenejši. Tako bodo dohodki dobro razvitih industrij večji, slabo razvitih pa mi-

nimalni in problem zopet ni za vse ugodno rešen.

Če bi ogromne denarje, ki jih svet namenja oboroževanju, namenili nerazvitim in stradajočim, bi bilo velikega gorja kmalu konec, toda resničnost je žal drugačna. Če ne bi izdelovali orožja vseh vrst, bi marsikatera industrija obstala, če ga vsakih pet let zamenjajo, ker je zastarelo, industrije imajo delo, venadr je to metanje v stran in uničenje vsega človeškega truda, pa še vedno bolje, kot če bi ga uničil v vojni in ga »koristno« uporabili.

Če bi človekovo obnašanje dali pod drobnogled, bi bili nad njegovo inteligenco neskončno razočarani. Ena velesila se oborožuje zato, da bi se branila pred napadom druge velesile, druga pa zato, da bi se branila pred napadom prve — tako trdita obe. Ker pa prva razvije novo, boljše orožje, tudi druga ne sme zaostajati. Ker pa nobena od obeh druge ne napade, orožje zastari in ga je treba uničiti. Orožje delajo državljani zase in za to delo dobijo plačo.

Od plače odvajajo davek in z njim sami sebi plačujejo orožje. Ko ga uničijo, uničijo sadove lastnega dela, torej vržejo svoj denar v stran, da lahko jutri delajo novo, boljše orožje. Neprestano delajo, pa nič ne pridelajo, ker prekladajo denar iz enega žepa v drugega, imajo pa občutek, da delajo in nekaj zaslužijo. V nekaterih deželah si zaradi tega pritrjujejo od ust in slabo živijo. Tam, kjer pa »koristno« uporabijo svoje ali drago kupljeno orožje v vojni in celo žrtvujejo stotisoče mladih življenj, običajno ne gre za pridobivanje materialnih koristi, temveč za prestiž, za dokazovanje moči.

V zalivski vojni ena stran trdi, da se bo klala, dokler ne padeta vlada in vodstvo v nasprotni, in za ta princip, ki ni vreden piškavega oreha, umirajo vsak dan tisoči mladih ljudi na obeh straneh, tretja, imenovana »nevtralna«, pa prodaja obema orožje in dela na račun obeh dobičke. Tako je bilo, odkar živi človeški rod, in bo, dokler bo obstajal. Če bi gledali »kako-

vost« človeka skozi taka temna očala, bi bila edina smiselna rešitev samomor ali propad neke civilizacije.

Človek je uganka in življenje je vrtinec, ki ga nikoli nihče ni do kraja razložil. Idealnega sveta ni bilo in ga nikoli ne bo, zato ne preostane drugega, kot da se v tem vrtincu vrtimo dalje, pri tem pa ohranimo človeško dostojanstvo in srčno kulturo, ki je slovenskemu narodu lastna.

Kultura je kakovost, je odnos do sočloveka in je čut odgovornosti do družbe in tako tudi odnos do materialnih in moralnih dobrin. Ta kakovost civiliziranega človeka se najbolj pokaže v kriznih razmerah in se je potrdila v času osvobodilnega gibanja. Življenjske razmere so bile za vse enako brezupne, tedaj je prišla do izraza prava srčna kultura, ko smo drug drugemu pomagali preživeti in smo preživeli — primer pozitivne uravnilovke. Mar je res usojeno, da nas mora združiti samo nesreča? Kakovost sreča je pogoj vseh kakovosti v življenju.

Stanko Lodrant

Pot, dolga štirideset let

Spodbuda, da ob 40. obletnici srednje šole na Ravnah kaj napišem, se mi ni zdela nič čudna. Nehote sem živa zgodovina ustanove, prav od njenih začetkov. Bolj čudno se mi je zdela, da me že ob mlajših obletnicah, ki so se tudi že slavile, niso podobno povabili. Za almanah ob tridesetletnici sem imel pripravljen sestavek, katerega sem, ker ni bil porabljen, po enoletnem ležanju v predalu, nekoliko planinsko obarval in poslal na natečaj pri Planinskem vestniku. V zelo elitni konkurenci sem bil tam med tremi nagrajenci. Tako sem imel, po začetni nevolji, na koncu srečo. Gotovo je bila več vredna pohvala v republiškem merilu kot šopirjenje za domačimi plotovi.

Kar se tiče vsebine dosedanjih almanahov naše šole, smo večinoma pogrešali kakršnihkoli podob iz življenja ustanove. Že res, da se najde izgovor, da naj to nalogo izpolnjujeta Vresje in Misli mladih, glasili učencev naše šole ter ravnateljstva poročila v Koroškem fužinarju, vendar poznamo tudi posrečene reprezentančne izdaje drugih šol, ki domačinom in tujcem pregledno nislkajo utrip življenja na šoli; naša šola doslej ne more pokazati kaj takega. S tem pa ne trdim, da dosedanje publikacije pod naslovom Med Peco in Pohorjem ne bi imele svoje vrednosti. Le pričakovanju bralcev niso odgovarjale; tako sem čutil sam, tako so zatrjevali drugi, isto je bilo moč brati tudi v kritiki v Koroškem fužinarju.

V veliko čast si svoje arhaičnosti (dolgoletnega delovanja na šoli) ne štejem. Je bilo le prevečkrat tako, da so sodelavci, ki so imeli nekaj soli ali ognja v sebi, uvideli, da se na naši šoli ne bodo mogli razvijati in so šli »na boljše«. Ostajali smo, po koroško povedano, »cagiji«. Kolikokrat sem bil v dilemi, ostati ali pobegniti, tudi sam. Že prav na začetku se mi je ponujala čisto druga pot.

Da ne bi bilo videti hvalisavo, naj povem, da smo bili takrat, takoj po vojni, ko nas je bilo slovenskih študentov kemije komaj peščica, vsi že daleč vnaprej »zamerkanji« in nas je na delov-

na mesta razporejala republiška vlada. Še kot študent sem izpolnjeval anketo, v kateri sem se izpovedal, da zelo rad raziskujem, da znam nemško, nekoliko tudi francosko, od moderne znanosti pa me najbolj zanimata atomika in kvantna teorija. Takrat sem bil največ v seminarju fizikalne kemije pri dr. Tiborju Škerlaku. Čeprav je bil omenjeni profesor oster kot britev, tak strah in trepet študentov kemije kot pri fizikih dr. Anton Peterlin, sem se ujel na njegovo frekvenco in začutil, da mi od vseh profesorjev največ daje. Škoda, da so ga »informbirojevsko« zaišli. Njegovo delo je prevzel drugi profesor, ki se s svojim načinom dela in izbrano snovjo ni pritegnil. Zdelo se mi je, da je starosveten, in ne tako na »špici« najbolj alarmantnih raziskav.

V zvezi s to anketo, ki naj bi odločala o moji prihodnosti, se najbolj spominjam vprašanja o tem, ali želim delati v skupini ali samostojno. Ko sem brez premišljevanja uokviril samoto, mi

je študentski kolega hitel razlagati, da sem si s takim odgovorom morda zaprl kako posebno ugodno priložnost. Trdil je, da je zdaj moderno delati v timu, časom individualnih izumiteljev da je odklenkalo. Čeprav je imel morda prav, sem, v zame zelo odločujoči zadevi, hotel odgovoriti po vesti. Kaj morem, če je za mojo hormonsko konstelacijo samote ugodnejša in imam občutek, da sem bolj uspešen, če delam sam.

Leta 1950 sem kot absolvent kemije dobil od vlade dekret za nastop v prvem jugoslovanskem atomskem inštitutu v Vinči. Bralce spominjam, da je bilo to komaj nekaj let po eksploziji prvih atomskih bomb. Psihoza v zvezi z atomsko energijo je bila takrat bolj strahotna, skrivnostna in magična kot danes, ko o tem že »vsi vse vedo«. Jasno je, da se mi je ta prva službena nastavev zdela imenitna, saj sem se že videl v raznih inštitutih, v Curievem v Parizu ali Bohrovem v Kopenhagnu, kamor bi me kot

Kratko veselje

25. IV. 50
 Dragi Stanke! Napravil sem podoba, ne-
 slovesno na glavn. Ravn. s kolkom 10 dn,
 mislil za nevesitost na Ravn. nevedil svoje
 podatke: voj. ... sin ... dom ... dovolil kles.
 gimn. ... leto, filoz. fel. d. ... do ... , napra-
 vil ... izpite, nevesitost nevesitost ... te
 ... diplomirati ... (kles) ... predmet
 ... je Ravn.
 ... met
 ...

sodelavca Vinče poslala država na izpopolnjevanje.

Tukaj pa je nastopil ujec, dr. Franc Sušnik, ravnatelj pravkar ustanovljene guštanske gimnazije. Še sedaj hranim dopisnico, s katero me poziva, da naj pridem učiti na gimnazijo. Ujcu sem takrat tako zaupal, da sploh nisem razmišljal o razpotju, ki se mi ponuja. Popolnoma sem bil prepričan, da je njegov nasvet očetovski in da je že on o vsem razmislil. Obljubil je tudi, da bo uredil pri republiški komisiji za razporejanje kadrov, ker se je sekretariat za personalno službo razburjal, ko se nisem pravočasno javil na zapovedanem mi službenem mestu. Še sedaj, po 40 letih, ko to pišem in imam zadevo osvetljeno z raznih zornih kotov, posebno »časovnega«, bi težko razsodil, ali sem se takrat prav odločil, ko sem ubogal ujca. Jasno je, da sem v provinci doživel mnoga razočaranja, ker nisem delal tega, za kar sem se čutil najbolj sposobnega. »Stari« mi je stalno prigovarjal, da bom več koristil, če bom pomagal vzgojiti deset raziskovalcev ...

Z leti sem spoznal, da je bil ujec očetovski predvsem do »svoje« gimnazije. Na njegovem domu (smo si sosedje!) sem imel nekoč nehoti priložnost poslušati, kako ga je eden izmed sinov ošteval. Očital mu je, da mu šola pomeni vse, zanjo da žrtvuje tudi domače ... Takrat sem, v dotleje le svetli učjevi podobi, prvič ugledal tudi sence.

Če bi imel nalogo portretirati dr. Franca Sušnika, ustanovitelja in prvega ravnatelja gimnazije, bi mogel narediti tri vrste slik: Že omenjeno otroško svetlo podoba ujca, ki je prihajal na počitnice iz Maribora, ki ob tepežkanju ni štedil z denarno nagrado, vodiča, s katerim smo v počitnicah med obema vojnoma prerajžali celo Koroško, cenjeno mariborsko osebnost in dobrega botra, pri katerem sva se z bratom čutila domača, ki sva v sicer tujem Mariboru obiskovala gimnazijo.

Drugačna bi bila podoba strogega ravnatelja, ki je mene, nečaka, uporabljal kot neko črno ovco za demonstracijo narobečnih dejanj, kadar je bilo treba poučiti ostale učitelje. No, te vsiljene mi negativne vloge mu nisem nikoli zameril, saj sem hitro pogruntal, za kaj gre. Spoznal sem tudi razne ravnateljjeve alergične točke in sem se jim vnaprej izmikal. Tako so nastali nepozabni izleti z dijaki na Učko, Valebit, Mosor, Biokovo, Lovčen; same lepe gore ob našem morju. Vode, na katero je bil ravnatelj fobičen, pa nismo omenjali. (V prvih povojnih letih se

je na množičnih sindikalnih in šolskih izletih na morje — prvič dostopno vsem — utopilo več ljudi!)

Sčasoma se je naivno črno-belo slikanje spremenilo v sivo realnost, kjer se mi je blagi ujec po potrebi prepletal z izkušenim ravnateljem. Za mojo osebno rast mi je mogel dati več življenjskih napotkov kot oče, saj sva z ujem skupaj hodila v službo, bila sodelavca, čeprav si, iz spoštovanja do njega, komaj upam uporabljati ta izraz. Znano je tudi, da smo do rodnih staršev bolj sramežljivi in nezaupljivi kot do drugih oseb. Lahko bi celo trdil, da sem bil z ujem pomembno desetletje bolj zvezan kot njegovi lastni otroci, ki so bili takrat vsi, bolj ali manj, na tujem.

Kam naj bi, po prejšnji naivni razdelitvi portretov na črne in bele, vtaknil njegovo podobo takrat, ko sem na eni izmed mnogostotih skupnih peš hojeh v šolo, tam nekje med Brančurnikom in skakalnicami v Dobji vasi, dobival kot mlad profesor inštrukcije, da moja vloga na šoli ni selektorska. Takih učiteljev — tujcev imamo že dovolj. Moja naloga da je, sem čul, čim več domačinom omogočiti visoko izobrazbo. Nasprot-

no pa sem nekoč pri maturi prejel od istega ravnatelja, pod mizo, za druge nevidno, zame pa kar bolečo brco, ko sem se hotel potegovati za nekega kandidata, ki po mnenju samega predsednika mature ni znal dovolj kemije. Predsednik mature so takrat, kot neke kontrolorje kvalitete gimnazije, delegirali iz Ljubljane. Omenjeno leto je bil predsednik slučajno ravno kemik.

Portretu prvega ravnatelja ravenske gimnazije bi lahko dodajal gube, ki so nastajale zaradi njegovih lastnih družinskih težav v zadnjih letih, in tudi silnice iz preteklosti, ki so se mi počasi in slučajnostno odkrivale: bodisi po pripovedovanju staršev in tet, bodisi njegove žene, ki je v zadnjih letih svojega življenja našla dober kontakt z mojo ženo. Bili sta sosedji, obe iz kmečkih družin. Marsikaj mi je ujec tudi sam povedal, katerikrat tudi brez besed. Kaj je imel v mislih, ko je silno pozorno poslušal moje pripovedovanje, da sem neki izpit opravil pri slavistu dr. Bajcu, sem zaslutil šele pozneje, ko sem prišel do sklepa, da je bil morda ravno omenjeni profesor njegov konkurent pri aspiracijah za mesto na univerzi.

Kdo bi vedel, kaj vse mu je rojilo po glavi, ko je manj kot leto dni pred smrtjo na Vorančevih dnevih sedel med častnimi gosti dr. Vidmarjem in Lidijo Šentjurčevu. Trideset let njegovega trdega dela je bilo treba, da so se v Ljubljani zbudili in Voranca rehabilitirali.

Podoba masivnega, v zadnjih dvajsetih letih fizično razmeroma negibčnega človeka, ki se je kazal ponižnega, ki je kazal uživanje v občevanju s preprostimi ljudmi, se mi meša s sliko mladega oficirja na belem konju (tako so mi ga slikali očividci!), mladeniča, ki je premagal ponižnost svojega rodu in je osvojil srce dekleta takrat najbogatejše rodbine v dolini. V prevratnih dneh konca prve svetovne vojne ga je na novo rojevajoča oblast — gosto naseljenemu človeštvu je vendarle potreben kakršenkoli red — uporabila, da je s svojo pametjo, iskristovostjo, drznostjo, o kaki izkušnosti pri njegovih takratnih 20 letih še ne bi mogli govoriti, šel mirit anarhično razpoložene leške knape, ki so »taborili« pri Ahacu in grozili v itak že bedni povojni čas zasejati še dodatni revolucionarni kaos.

Poznam precej upodobitev dr. Franca Sušnika. Od začuda kvalitetnih fotografij stare Sušnikove

DRŽAVNA GIMNAZIJA
 St. 1123/1
 27. 9. 1949
 RAVNE

Rev. L e d r a t Stanke
 cand. phil.
 LJUBLJANA-univerza

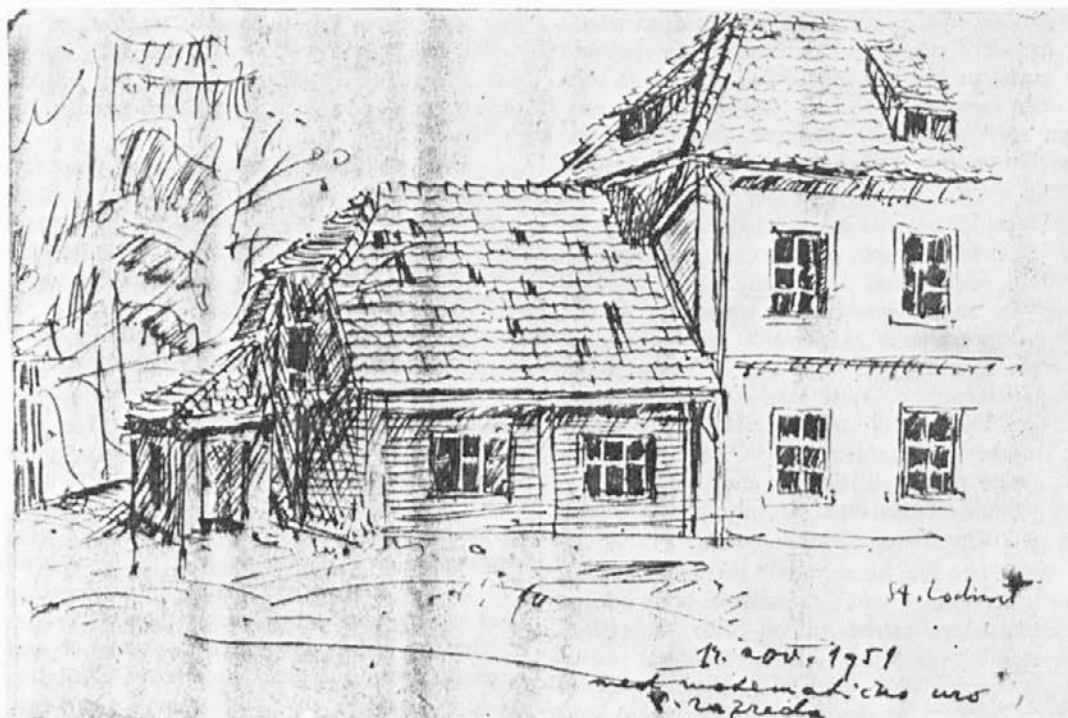
Ravnateljstvo se Vam zahvaljuje za pomoč pri
 izvajanju učnega načrta, ke ste učili:

a/kemije v VIII. razredu (12.IX.-2 uri, 13.IX.-1 ure, 15.IX.-1 ure,
 17.IX.-1 ure, 20.IX.-1 ure, 22.IX.-1 ure, 24.IX.-1 ure, 26.IX.-1 ure,
 27.IX.-1 ure); predelali ste zakone periodičnega sistema in uvedli v zga-
 . be atoma-
 b/fizike v IIIa 27.IX.-1 ure: ozračje, gibanje,
 c/fizika v IIo 22., 23. in 24.IX.-3 ure: osmislil pojmi,
 vsega 14 ur.

Smrt fašizmu - svoboda narodu!

V. d. ravnatelja:
 J. Plušnik

GIMNAZIJA
 RAVNE

Risba

družine, na katerih je med brkatim očetom Stefanom, materjo Jožefo in petimi sestrami — najstarejša je moja mama — drzen mladenič Francé, do Dolinškovih mojstrov in čisto zadnjih fotografij, tistih od mlajšega Krivogradovega Lojzija, kjer se z obraza portretiranca že razbira smrt. Likovni izdelki so bolj redki: Mežanov akvarel iz murskosoboške ali mariborske dobe in pastelni portreti od sina dr. Janka. Kiparske upodobitve se niso nikoli preveč posrečile. Tista, ki je sedaj razstavljena v Študijski knjižnici, ima dobro zadete detajle, kot celota pa ne delujejo pravilno. Kadar tisto glavo bežno pogledam, vidim bolj bivšega direktorja železarne Faleta kot svojega ujca. Kiparju je treba oprostiti, ker svojega portretiranca ni imel pred seboj živega (ga morda sploh ni kdaj videl!), ampak so mu ponudili le številne fotografije iz zadnjega obdobja. Da pa je detajle dobro zadel, sem že omenil. Naj mi ne bo očitana prevelika samohvala, ako omenim tudi svoje poskuse likovnega portretiranja. Enega izmed njih je uporabila kulturna skupnost pri izdelavi ovitkov.

Dušo človeka najlaže zadenejo literarni portreti. Direktni so tisti, ko je predmet opisovanja portretiranec. Veliko je bibliografskih zaznamkov te sorte, saj zadeti osebnosti s tako značilnimi potezami ni težko. Priznati moram, da se mi je že marsikdaj razburil žolč, ko sem kje prebral tak poskus, morda tudi po samo polurnem srečanju s portretirancem. Vedno znova se mi je potrjevala resnica, da je pisun dal bolj sliko o sebi kot pa o nameravanem objektu. Ker mi nepoznavanja osebnosti, o kateri je govor, ni mogoče očitati, upam, da sem to dovolj dokazal, je moja sodba o uspešnosti raznih avtorjev gotovo kolikor toliko merodajna. Od tistih, katere poznam, bi se odločil za »portret«, ki ga je spisal Marjan Kolar. Je čisto kratek. S tem se je izognil nevarnosti, da bi kakšna napačna poteza kvarila resničnost.

Indirektnih portretov si je dr. Franc Sušnik s svojim pisanjem naredil dovolj sam, le razbrati jih je treba znati. Samo nepoznavalec situacije bi mi mogel očitati, da sekam mimo naslova, to je 40. obletnici srednje šole na Ravnah. Slike prvega ravnatelja, kakršenkoli že, gotovo spadajo sem. Glavno je, da so nove in ne tiste, že tolikokrat pregledane.

Ko sem se 1. avgusta 1950 redno zaposlil na gimnaziji Guštanj-Ravne, mi ta ustanova ni bila neznana. Imel sem obilo priložnosti spoznavati njen dotedanji razvoj. Kot vemo, gimnazija ni nastala na mah, ampak je rastla postopoma iz nižjih razredov. Začelo se je s prvim povojnim šolskim tečajem na Prevaljah leta 1946. Dr. Sušniku, na začetku edinemu profesorju, so pomagali razni učitelji, med njimi tudi moj oče. V upravnem smislu so včasih Prevalje pomenile več kot Ravne. Ne mislim samo na staro glavarstvo, na stavbo ječe, temveč tudi na takoj po vojni nastali okraj Prevalje. Celo Nemci so, med štiriletno okupacijo, na Prevaljah planirali srednješolsko ustanovo, verjetno kako »Hauptschule«, saj so na »Hochofenu«, to je tam, kjer so včasih stali, na Prevaljah! plavži, zgradili že dva stanovanjska bloka za učitelje. Z novo šolo so obtičali pri temeljih. Kako so potem v svobodi še ob dravograjskem gradu Buhštajnu in slovenjgraški kasarni, tudi kot kandidatoma za srednjo šolo, zmagale Ravne s svojim »gradom«, je že dovolj napisanega.

Medtem ko sem sam dopolnilne izpite čez nemške celovške gimnazijske razrede opravil v Mariboru, so mlado srednjo šolo na Ravnah obiskovali bratje, sestra, bratranci in mladostni prijatelji. V letih 1948 in 1949 sem, v zgodnjih jesenskih mesecih, ko na univerzi še ni steklo delo, na gimnaziji že pomagal: opravljal sem suplence in kratke tečaje fizike in kemije. Tudi tisti avgust leta 1950, ki sem ga omenil kot nastop službe, ni bil počitniški. Ob koncu tega meseca bi naj nastopil kot izpraševalec kemije pri maturi skoraj polovice razreda druge generacije ravnanskih gimnazijcev. Ravnatelj pa mi je povedal, da ne bom imel kaj spraševati, če ne bom kandidatov prej tudi kaj naučil, kajti kar so doslej imeli kemijskega pouka, ni moglo biti na strokovni ravni. Prav gotovo sem bil na tistem kratkem tečaju pred omenjeno maturo tudi sam začetnik, neroden. Spominjam se še prav dobro, da je bilo na maturi kandidate zelo strah, med njimi tudi od mene le malo mlajšega prijatelja Paradižvega Francija, tistega, po katerem ima MKUD naše šole ime. Imel pa je fant tudi smolo: potegnil je vprašanje o kemizmu mangana, ki je za kemijske začetnike prav gotovo zasoljeno.

Ko sem potem jeseni prevzel pravi pouk, sem moral večinoma, tudi v višjih razredih, izhajati iz »ničlišča« in vsaj nekoliko obdelati temelje, saj kemija ni taka veda, da bi se dalo kjerkoli začeti. Neki učenki (sedaj je priznana zdravnica) se to ni zdelo prijetno in me je, kar nič skromno ali boječe, temveč skoraj ukazovalno dregnila, da naj vendar že preidem na snov 8. razreda. Posebno v tem zadnjem gimnazijskem razredu je zmanjkovalo časa za pridobitev osnovnih temeljev, čeprav mi je ravnatelj dajal tudi precej ur suplenc. Ker tudi še nisem imel pedagoških in didaktičnih izkušenj, je bilo vse skupaj daleč od idealnosti. Dijakom je bilo čisto novo, da se tudi pri fiziki in kemiji računa. Moj predhodnik v nekem razredu je bil profesor filozofije in je doslej, pri fiziki! stavljaj bolj romantična kot fizikalna vprašanja. Primer, ki sem si ga slučajno zapomnil: »Svetlobni žarek, sel iz vseмирja«. Rahlo slutim, da bi se dalo ob tem filozofirati o svetlobni hitrosti, o zagonetnem mejnem številu 330.000 km/sek... Verjetno pa s tako konkretizacijo filozofu niti ne bi bil po volji, saj bi za tak namen bilo vprašanje drugače zasukano.

PRVI KEMIJSKI LABORATORIJ

Izredno hvaležni so bili tisti prvi dijaki za kakršenkoli eksperiment. Ko sem prišel, ni imela šola dobesedno ničesar za popestrjenje pouka fizike in kemije. Ravnatelj, ki je, bolj kot jaz sam, vedel, da je to greh napram učencem, mi je dodelil bivše grofovsko stranišče, katerega naj bi spremenil v kemijski kabinet. Videti je bilo idealno, saj je imelo vodo in odtok. Študijski prijatelj Ovničev Folti, takrat uslužben v kemijskem laboratoriju v Žerjavu, je pripomogel, da sem dobil nekaj steklovine. Od doma sem prinesel različne soli (lužni kamen, soliter, hipermangan...). Takoj po vojni se takih drogerijskih kemikalij še sploh ni dalo uradno kupiti. (Na uho povedano, tudi danes, po 40 letih, ne gre vse gladko.) Imel sem tudi izjemno srečo, ko sem dobil iz železarne okoli 2 kg natrija. Nepoznavalce naj opozorim, da je to izredno veliko, saj je ta kovina lažja od vode. Je zelo reaktivna in nevarna, hranimo jo v olju, pri poskusih se jemljejo le količine koruznih zrn. Ta natrij so doslej menda uporabljali kot ležajno mazivo neke vojaške naprave. Znašla se je v železarniški rafudi. Natrij je povzročil celo smrtno nesrečo. Kdo nešolanih ljudi pa je mogel slutiti, da obstaja kovina, ki ob dotiku z vodo tvori eksploziven plin?

Nekdo od pametnih se je torej spomnil, da bi ta natrij darovali šoli za pouk. Kot prejemnik sem se moral na več listinah podpisati, da sem edini sodnijsko in moralno odgovoren za morebitne nesreče. Stari ravnatelj je znal iz tega pripovednega akta narediti zelo strogo in resno ceremonijo. (Spominjam se tudi presunljive zaprisege, ki sem jo moral pred njim opraviti ob vstopu v službo.)

Nedolžna in pohlevna vsa stvar z natrijem prav gotovo ni bila. Hvaležen sem usodi, ki ni kaznovala moje neprevidnosti, ko mi je na mizi nastavljeni eksperiment z natrijem eksplodiral, tako močno, da so razleteli koščki stekla kar precej poškodovali strop, od dijakov, ki so prav na tesno obkrožali mizo in opazovali, kaj se dogaja, ali se bo poskus posrečil... pa nihče ni bil omembe vredno poškodovan. Če ne od razletele steklovine, bi mogel kdo oslepeti od kapljic razbrizgajoče lužine, nastale iz natrija in vode.

Ko sem dobil v tedaj! novem poslopju laboratorij v kleti, se je ob nekem dolgotrajnem deževju zamašila kanalizacija. Po celem kletnem prostoru je stala voda, meter visoko. Staro gim-

nazijsko poslopje je na ilovnatem terenu in je odvajanje vode nenaravno. Ne vem, zakaj sem se šele doma, ponoči! spomnil, da bi voda mogla zaliti tudi moj natrij, kar bi povzročilo veliko eksplozijsko nevarnost. Tudi nisem točno vedel, kje stoji ravno ta hip »moj eksploziv«. Sam sem ga sicer pred dijaki skrival na najvišje in čim manj dosegljive police, a kaj, ko je čistilka Tila vedno znova hotela urejevati moj »nered«. »Razmetane« steklenice je urejevala po svoji pameti: velike spodaj, male zgoraj. In natrij je bil v enem izmed največjih štipovnikov, saj ga je bilo dva kilograma, plavajočega v tekočem parafinu. Sredi noči sem hitel s Prevalj na Ravne, iskal slugi Tinija in Tonija, da smo, mokri do pasu, vdrli v kabinet in rešili natrij in šolo. »Ta staremu«, upam, da bralci »stekate«, kako mislim s tem ravnatelja, si naslednji dan dopoldne niti nisem upal poročati o nočnem podvigu, ker sem vedel, da ne bi bil pohvaljen, temveč kregan, zaradi lahkomišelnega ravnanja s tako nevarno kemikalijo. Včasih je bilo marsikaj drugače kot danes. Po kaki naporni gorski turi ali plezariji, na primer, si doma tudi nisem upal kazati utrujenosti ali poškodb, ker ne bi žel sočutja, temveč očitke. Življenje je že samo na sebo trdo. Zakaj je treba riniti v nekoristno pečevje in iskati nesrečo, bi rekli.

No, tisti natrij, o katerem sem doslej pripovedoval le slabe stvari, je bil vsa desetletja mojega učiteljevanja v resnici kot blagoslov pri sredovanju kemijskega znanja. Ni mi omogočal le izvajanj optično in akustično slikovitih poskusov, s katerimi se zadovoljuje manj ukaželjna plast učencev, temveč je bilo moč z različnimi variantami v bistvu istega kemizma (saj sem imel natrija dovolj!) doseči pri zadostnem odstotku učencev refleksno obvladovanje izhodišnih pojmov kemije, oksidacije in redukcije. Zaveda je načelno že v učnem načrtu osnovne šole, a je le velika razlika med prej omenjenim refleksnim znanjem in onim, ki ga vlačiš iz izprašanca z raznimi spodbujanji, češ, naj pomisli na to, potem, spomni se onega, postrežeš s še ne vem koliko materiali, dokler se mu ne posveti povezava... Tu je učenec šele na stopnji prepoznavanja in pasivnega razumevanja. Ob celem prej nakazanem dolgem aktu se učenec, in z njim vred tudi učitelj! tako zmučita, da je nekoristno vlačiti učenca miselno še naprej. Z refleksnim znanjem (ta izraz sem si sam izmislil, ne vem, če ga imajo pedagogi specialisti med svojimi termini) se more miselni proces razbremeniti in umske sposobnosti varčevati za važnejše in težje funkcije.

Naj začeto zgodbo o natriju tudi z natrijem končam. Lani sem porabil zadnje koščke te reaktivne kovine. S tem sem uradno in moralno odvezan od omenjenih podpisov. Verjetno so tiste listine mojega jamstva tudi že davno izgubile v kakih kesonih za zbiranje odpadnega papirja. Simboliko lahko nategnem tudi še na namig, da je moje zaprišeženo poslanstvo na šoli končano.

ZARODKI LJUDSKE UNIVERZE

Da bralci, ki niso bili deležni mojega »razdajanja« kemijskega znanja (tako se je v neki letni oceni o mojem načinu pouka izrazil stari ravnatelj, da bi nekako omilil pomanjkljivosti, ki jih je seveda tudi opazil in omenil), ne mislili, da mi je bil prej omenjeni natrij alfa in omega, spominjam tudi na podobno — le za laike! — snov, ki pa jo hranimo v vodi, to je fosfor. Ker so poskusi z njim zanimivi zaradi svetlikanja v temi, sem prva leta, ko še nisem imel laboratorija in učilnice, ki bi ju mogel zatemniti, skliceval učence k pouku zvečer. Nisem imel težav

s prisotnostjo. Še prijatelje in starše so učenci pripeljali s seboj. Internatčani, ki so stanovali v gradu, pa itak niso razlikovali »doma« in šole. Lahko bi trdili, da so bile tiste ure nekak spontan zarodek ljudske univerze na Ravnah. Današnja vodstva raznih izobraževanj za odrasle zanje sploh ne vedo.

Precej let zapored sem na dvorišču šole opravljal poskus z vžigom aluminotermične mase, ki smo jo izdelali sami: iz železove rje in kovaških škaj ter aluminijeve bronse (srebrnega praška, ki ga uporabljamo za barvanje proti ognju odpornih železnih peči in cevi...) Poskus je optično dramatičen, kajti razvije se temperatura okoli 2000 stopinj, tako visoka, da se železo v nekakem ognjemetu stali. Omenjeni poskus je hkrati za razmišljajoče učence trd oreh, saj sta izhodiščni sestavini že odreagirano železo in praktično zelo obstojni aluminij.

Neko leto sem bil razrednik četrtemu razredu, ki, o nerodnost! zaradi namrsnosti predhodnega maturantskega razreda, ni bil čuvar simboličnega stranišnega ključa, ki ga vsako leto maturanti ceremonialno predajajo nižjemu razredu. Ob bližajočem se slovesu smo bili v nemajhni zagati, kako se postaviti pred nižjimi razredi, kljub temu, da so ključ že posedovali tretješolci. Ker je bil tisto leto izstreljen v orbito prvi satelit, smo tudi mi sestavili raketo. S pritiskom na gumb (to čast smo namenili ravnatelju, vendar je ni sprejel) se je sprožila iz induktorja iskra, ta je vžgala alkohol, ta vžigalno vrstico, po njej je — cela šola je brez diha opazovala komplicirane mehanizme — iskra potovala do rakete, ležeče na poldrugi meter dolgi lafeti, obrnjeni proti Uršlji gori. Raketa se je, hvalabogu, pravilno vžgala in šinila v zrak, tam pa, v dokajšnji višini, verjetno zaradi malenkostnih napak na smernostnih stabilizatorjih, napravila nepredviden looping, se preusmerila proti študijski knjižnici in treščila na tla pičel meter od največje šipe spodnje bralnice. Navdušenje je

bilo neizmerno, vsi so pozabili na sramoto zaradi ključa. Ne ve se pa za epilog, ki se je odigral v ravnateljevi pisarni, kamor sem bil klican na zagovor zaradi izpostavljanja okolice nevarnosti.

Osebnostno menim, da sem opravljal praktično najlepše in za teorijo najpomembnejše poskuse s pomočjo materialov iz kemijskega in flotacijskega oddelka rudnika v Žerjavu: demonstracijo flotacije in sestavljanja svinčevih akumulatorjev. Problem konzerviranja električne energije je prav gotovo zelo aktualen. Naj nihče ne misli, da smo, po sestavi zaradi teže nerodnega svinčevega akumulatorja in študija njegovega delovanja, nehali razvijati misli naprej.

Na področju organske kemije je bil moj patent poskus iskanja optimalne eksplozijske zmesi bencin-zrak. Morda se bo kaka dijakinja, ki sicer ni uživala v kemiji, ko se ji bo, šoferki, avto »zazaugal«, spomnila diagrama, ki smo ga ob tej vaji izdelali s timskim delom. Vsak učenec je imel svoje področje opazovanja, končni rezultat meritev pa je bil, da eksplozijska zmes ne sme imeti ne preveč niti premalo bencina. Zanimivo, da je bil tudi ta poskus ocenjen kot nevaren, in sta mi ga dr. Perparjeva in dr. Kornhauzerjeva, ki se je ravno takrat začela uveljavljati v vodstvu usposabljanja kemijskih učiteljev, odsvetovali izvajati v šoli.

ZAČETKI FIZIKALNE ZBIRKE NA GIMNAZIJI

Prva leta sem učil tudi fiziko. Te vrste specialnega profesorja je bilo vedno težko dobiti. Tisti, ki so vendar prišli, so preradi odšli, kot sem že rekel, »na boljše«.

Kar kmalu sem navlekel razne elektromagnete in smo iz njih sestavljali samodejno prekinjajoče Wagnerjevo kladivce in električni zvonec, telegraf in podobno elektrotehniško abecedo. Ko sem uspel dobiti močan transformator, sem blefiral z obločnim plamenom, z na nižjo napetost

Reprezentanca profesorjev; od leve proti desni: Branko Šinkovec, Greta Stampah, Janko Messner, Ignac Kamenik, Stanko Lodrant, Maks Dolinšek

transformiranim tokom talil kositer, za šalo prijemal električne iskre in tako naprej...

Zlata doba eksperimentiranja je nastopila, ko je dijak Sokolov izdelal močan visokofrekvenčni oscilator, da so se dale kazati lastnosti visokofrekvenčnih tokov: mala žarnica v indukcijski zanki je zasvetila v bližini primarne tuljave brez žičnate ali jedrske povezave. Na Leherjevemu sistemu so mogli dijaki zaslutiti hrbitišča in vozlišča električnega polja. Spominjam se težav, ki sva jih imela z Vladom, ker elektronka in drugi materiali, ki sva jih uporabljala, niso dovoljevali zelenih decimetrskih valov, da bi se mogel valovni mehanizem lepše pokazati. Najkrajši valovi so bili okoli poldrugega metra, kar je onemogočalo dobro demonstracijo v razredu. Tudi se je energija preveč razsipala in je bilo skrivnostno svetenje žarnice v brezžični zvezi z oscilatorjem kot generatorjem zelo omejeno.

Tiste, ki se razumejo na reči, o katerih pripovedujem in se morda nasmihajo primitivnosti, spet opozarjam, da takrat ni bilo ne duha ne sluha o kakih prirejenih zbirkah za šolske poskuse, kaj šele oscilatorjev z ekranom. Vse, kar smo imeli, je bilo »organizirano«. To je bil nekak partizanski nadomestek besede kraja z moralnim opravičenjem.

Kot vemo, se je v Mežiški dolini, na Poljani, končala druga svetovna vojna. Ogromno materiala je bilo v tej bitki uničenega. Konji brez gospodarjev so nebogljeni begali sem in tja; kdor je želel, si ga je ulovil. Mularija se je igrala s strelivom in streljala vseprek. Starejši so stikali za koristnejšimi predmeti: plahtami, kocami, obuho, posodo. Tu in tam si je kdo skrtil kako motorno vozilo. Sam sem bil tistikrat ves nor na elektromotorčke. Najbolj dostopni so mi bili tisti, ki so, obnemoglih avtomobilih proti Poljani, poganjali brisalce stekel. Skrtil sem si tudi več električnih aparatov, katerih uporabnosti še takrat nisem poznal.

Eden prvih odlokov nove oblasti je veleval oddajo vsega vojnega plena. Pretnja, tudi smrtne kazni, pa takrat še ni bila tako živa in anarhija še tolikšna, da si si, kot odškodnino za prestande vojne nevedčnosti, moralno opravičil obdržati kako malenkost, posebno če ni bila preočitno vojaškega videza. Zase vem, da je bil to komplet malih akumulacijev s steklenimi posodami, ki je zaporedno vezan dal okoli 100 voltov napetosti, in radiooddajna aparatura. Ker zadeve še nisem znal uporabljati — danes vem, da bi me takoj odkrili — sem napravo zabarantal s slovenjgraškim fantom svojih let, Železnikarjevim Antkom, za elektromotor. Pozabil sem že, kako sva zvedela za želje drug drugega.

Omenjeni Antek je sedaj vrhunski strokovnjak za elektroniko, računalništvo in še kaj. Vedno znova ga »srečujem« v strokovnih revijah in časopisih in razbiram, da niha med univerzo in Iskro pa tudi med kontinenti. Ali se me le spomni?

Pisanje zadnjih odstavkov je povzročila želja, da bi razložil, kako sva z Vladom prišla do raznih sestavnih delov za najin oscilator, to je generator visokofrekvenčnih tokov.

Tisto leto sem v nekem 7. razredu mogel čudovito razložiti električni nihajni krog, kombinacijo kondenzatorja in tuljave in matematični opis le-tega v obliki Thompsonove formule. Če temu sistemu dodamo samo še kristal svinčevega sijajnika, nekdanjega najprimitivnejšega nadomestka diode ali današnjega tranzistorja, je nastal že detektor, to je najenostavnejši radiosprejemnik. Medtem ko smo se v nižjem, 4. razredu, igrali z Morseevim aparatom, smo bili v 7. razredu že Marconiji in Tesle, saj smo brezžično telegrafirali: za oddajnik smo uporabili navadno

Kje na poti v šolo

električno iskrilo (tudi razširja visokofrekvenčne valove!) za sprejemnike pa prej omenjene detektorje. Ko so prišla iz Ljubljane neka kontrolna vprašanja, namenjena le tekmovalcem prostovoljcem, se je ves tisti razred prijavil za tekmovanje. Vsi so znali razložiti menjavanje silnic električnega in magnetnega polja v nihajnem krogu in v Ljubljani niso verjeli v naš resnični uspeh.

SAMO OBTŽBA

Ali mi bo vsaj malo odleglo, ko se bom zdaj tu, javno, obdolžil? Vem, da sem v štirih desetletjih učiteljevanja dal stotine predobrih ocen. Ob neuspehih kandidatov sem vedno iskal krivdo najprej pri sebi, šele potem morebiti pri dijaku. Obtožujem se, da sem pripustil, ko je maturitetna komisija, ki je sodelovala pri spraševanju fizike, Vladu Sokolovu zapisala končno oceno le prav dobro, ko pa je, vsaj poglavja iz elektrike, za tiste razmere odlično obvladal; od vseh takrat najbolje. Vlekel je listek, ki je terjal razlago delovanja transformatorja. Verjetno je hotel Vlado ob tem, zanj tako lahkem vprašanju govoriti izredno skrbno in izbrano; sodelavci pa so morda mislili, da z naporom zbira znanje in šele razmišlja. Ker drugih ocen Vlado ni imel visokih, je komisija predvidevala, da bo štirica zanj kar prav. Povedati moram še, da smo bili včasih s peticami izredno varčni. Danes je Vlado priznan strokovnjak v Elradu v Radgoni.

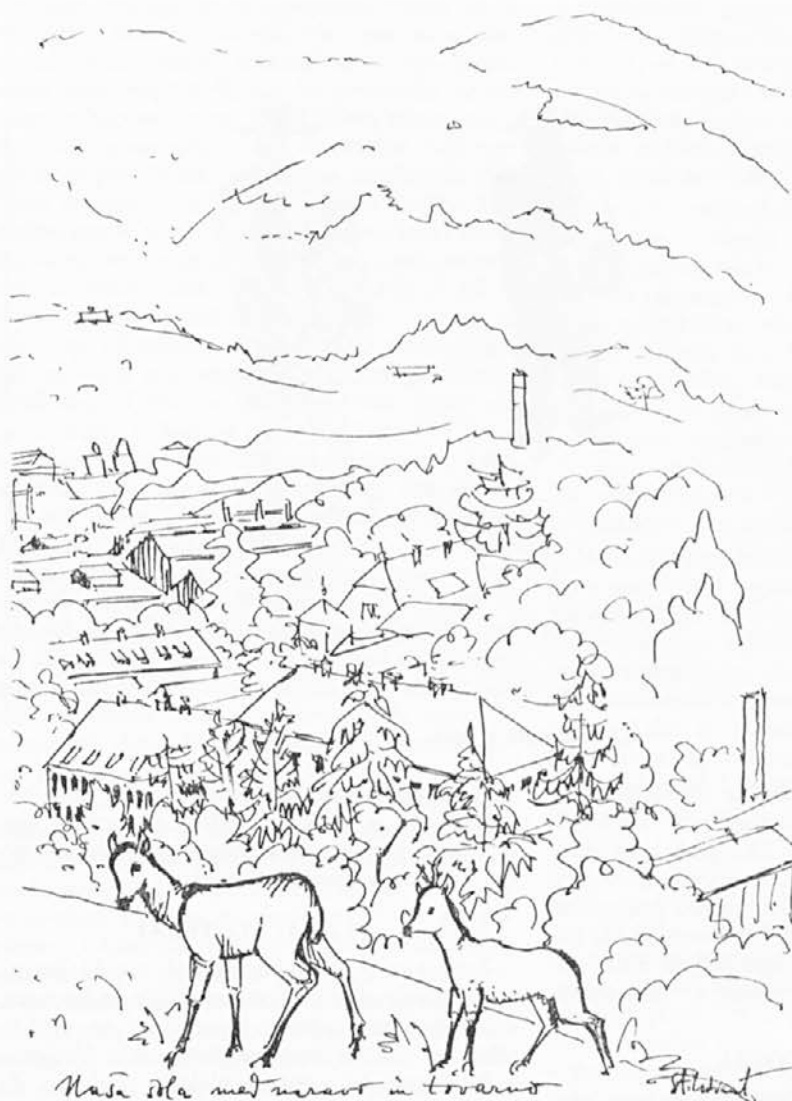
Kot diplomiranemu kemiku mi celotna, silno široka panorama fizike seveda ni bila enako ljuba. Očitno je, da se pri elektriki najbolj spoznam na elektrokemijske probleme. Pri termodinamiki se kemiki zaletavamo v entropijsko komplikacijo, a fiziki se te zahtevne snovi, v šoli upravičeno! izogibljejo kot vrag žegnane vode. Od mehanike mi je zelo pri srcu valovanje, saj so elementi le-tega (valovna dolžina, frekvenca, energija, interferenca, resonanca...) ključnega pomena za razumevanje teorij o atomski zgradbi in kemijskih vezeh. Na strunah se da prikazati marsikaj s tega področja, a citre, ki sem jih v ta namen kdaj pinesel v razred, so, prav nesramno, začele odklepati področja srca namesto uma.

Z obravnavo atomske zgradbe, zaključnega poglavja fizike v srednji šoli, se fiziki in kemija popolnoma zlijeta. Bedasto je le to, da mora kemik s tem poglavjem začeti v prvem razredu

in more uporabljati le dedukcijsko metodo, nasprotno pa je fiziku v sedanjem četrtem razredu pri osvajanju tega znanja na ponuj mnogo več vredna indukcijska metoda.

»PLAVALNI« TEČAJ

Tam, kjer je sedaj na Ravnah zimski bazen, je bil včasih ribnik. Tisto zemljišče je ilovnato, v zaledju pa studenec. Spominimo se velikih težav pri gradnji temeljev obeh stavb! Verjetno je bivši grof dal naravno mlakužo poglobiti, da bi akumulacija vode rabila za gašenje morebitnega požara. Tisti »tajht« (namenoma uporabljam različne izraze za ondotno mokroto, saj je bila tudi v resnici vsestransko uporabna) je tudi meni rabil kot učilo. Na njem smo izvajali poskuse o površinski napetosti tekočin, od fizikov razmeroma zanemarjenega poglavja. Površinska napetost je izredno pomembna za življenje mikroplanktona, za razumevanje flotacije, to je posebne separacijske metode v rudarstvu, in še in še kaj. Sploh smo v šoli navdušeni tudi za čisto filozofsko znanost, tako, ki ne pozna nujne praktične aplikacije teoretičnih izsledkov. Kdor nikoli ni čul kaj o površinski napetosti, naj mu zaenkrat zadošča informacija, da je to nekaka nevidna kožica posebnih sil na površini tekočin, ki tekočino »skup vleče«, ki omogoča, da moremo naliti vino v kozarec tudi zvrhano, to je čez rob, da moremo, če smo zelo spretni in previdni, položiti britvico ali iglo, kljub njuni 7-krat večji gostoti, kot jo ima voda, na površino vode, ne da bi potonili. »Nesramni« detergenti (žolč, milo, pralni praški, Bis, Cet, razni šampuni in penilna sredstva) pa površinsko napetost, to je tisto kožico, po kateri se posebna vrsta komarjev ali vodnih pajkov — biologi, ne zamerite mi nepoznavanja teh speciesov — tako imenitno drsa, uničijo. S poskusi na večjih vodnih površinah se večina teh zanimivosti da lepo pokazati, mnogo bolje kot v malih lavorjih v učilnici. A prizadevanja za zelo nazorno učno uro so se skazila. Uslužen dijak, ki je po mojem nalogu zlezal na razmeroma nestabilen splav na tej mlaki, z nalogo, da vlije nekaj detergenta v vodo, da bi ostali mogli opazovati reakcijo na vodni gladini, je čofnil v vodo, polno žab in blata. Ni treba razlagati, da sem bil tudi jaz, ne samo mokri dijak, v neprijetnem položaju. Tistemu jezercu je bila odslej zapovedana obiskovalna zapora, kar ni bilo vseh predvsem po-

Naša šola
med naravo
in tovarno

mladanskim zaljubljenim parom. Ti so se do- slej zelo radi posluževali ondodnih žabjih koncertov kot zvočne kulise svojemu ljubezenske- mu gruljenju.

Ker smo ravno pri živalih, moram omeniti tudi eno najlepših idil naše šole: Na jasi za šo'lo se često pasejo srne. To niso kake od gozdarjev, lovcev ali uprav živalskih vrtov privedene in udomačene srne, ki naj bi zaljšale park, temveč prave »divje« in prav zato plašne, naravne srne, ki jih je neka posebna zvedavost privedla do učilne zidane prisluškovati modrosti, ki se tu razdeljuje. Kolikokrat sem doživel, sredi najbolj ihtne razlage, obrnjen proti tabli, v razredu nenaden in nepričakovan nemir. Pogled skozi okno je takoj razložil situacijo. In se je verjetno isto dogajalo v vseh 20 učilnicah, ki so obrnjene proti gozdu. Skoraj sto oken je ponujalo, vsaj za šole, edinstveno sliko. Že res, da je koncentracija padla, da je bila za tisto uro planirana snov »fuč«. Upam pa si trditi, da je bil ta minus kompenziran z drugimi kvaliteta, ki so tudi potrebne človeku.

PROIZVODNO DELO

Ob strokovnih ekskurzijah v elektrarne, rud- nik, železarno . . . smo začutili, da kolikor toliko zadostimo fizikalni in kemijski vedi, sociološki elementi, upravljanje in podobne zadeve pa ostajajo v glavnem neobdelani. Rodila se je ideja, da bi namesto strokovne ekskurzije v To- varni lepenke na Prevaljah prebili pravi delov- ni šiht. Ravnatelj ni odobril te zamisli, rojene v razredu, češ, da take metode dela šolska praksa ne pozna. Kaj, če bi se med šihom zgodila ne- sreča, je poudarjal. Očital nam je, da je vse skupaj rodila pomladna majska psihoza, ki nas razganja, da hočemo v šolsko delo ob koncu šolskega leta vnašati anarhijo. Odobril pa je

navadno strokovno ekskurzijo. Takoj prvi dan šolskih počitnic, ko po mnenju učencev šola nima več moči, so dijaki šli prostovoljno na šiht. Sedanji inž. Jožko Kert hrani o tem prazračetu proizvodnega dela fotografijo; mislim, da je to nadvse pomemben dokument. Kot profesor sem moral biti ta dan na eni izmed številnih kon- ferenc ob koncu šolskega leta in nisem mogel praktično sodelovati. V tem okviru se ne bom razpisoval, kako je bilo čez nekaj let uradno, sedaj od zgoraj navzdol, proizvodno delo zapo- vedano, kako ga je na naši šoli studiozno vpeljal profesor Lep, pozneje pa nadaljeval Vinko Komprij. Pripomnil bi le, da se sedaj pretirava v nasprotnem smislu. Marsikdaj učencem ta ob- lika vzgoje ni v korist. Včasih se, sredi šolskega ritma in za dosego predvidenih smotrov nujnega trdega dela, umaknejo v podjetja, kjer more- biti le preštevaajo vijake ali dobivajo slabe zglede delovne nediscipline, storilnosti, morda tudi ob- čutke, da šolsko delo nič ne koristi. Zakaj je bilo treba dobro idejo pokvariti s pretirava- njem? Zakaj je intuitivnost posameznikov neza- želena in se vse nateguje po istem kopitu?

SOLSKE REFORME

Štirideset delovnih let je kar dolga doba. Moji ubogi starši so v krajšem časovnem obdobju pretrpeli dve svetovni vojni. Tudi mi, v novem redu, smo doživljali marsikaj in v marsičem smo morali spreminjati mnenje, to je, sprejeti za prav to, kar je bilo prej ocenjeno kot narobe. Med študijem »našopan« s teorijami o atomski zgradbi sem pozneje nekoliko tega hotel predati tudi učencem. Za strokovni izpit je bilo včasih treba napisati nalogo. Sestavlil sem, vsaj zdelo se mi je tako, razmeroma posrečen poskus kvant- nomehanske predstavitve atomske zgradbe za srednješolski nivo. Za razumevanje atomske

zgradbe je nujno nekoliko opustiti metode kla- sične fizike; posebej je napoti Evklidova misel- nost, s katero smo, ne da bi se tega zavedali, vsi prekvašeni in nas v nekem čisto izhodiščnih problemih ovira. Atomskemu mehanizmu nare- dimo manj sile, če se mu približujemo s števili, ne pa s krogi, elipsami, ploščinami in prostor- ninami prej omenjenega Evklidovega kova. Med učenci je bil v tem poglavju zelo pronicljiv slepi Beno. Verjetno ga ni motila prisposoda makro- skopskega okolja. Pri gradnji svojih predstav je izjahal iz drugih prvin. Ko sem nekoč manevriral po tabli le s kredo, je zajavkal: »Nič ne čujem, nič ne čujem.«

Starejši profesor dr. Črt Nučič, ki je bil me- rodajen za kemijski del mojega strokovnega izpita, ni sprejel moje naloge. Po njegovem mne- nju je imela za srednjo šolo neprimerno vse- bino. Svetoval mi je, da naj napišem kaj bolj klasičnega. Odločila sva se za temo »Od rude do svinca«. Koristila mi je tudi ta. Dobil sem uradno dovoljenje, da pregledam in predelam rudniške, separacijske in topilniške naprave v Žerjavu, kar je pozneje omogočilo serijo dobro pripravljenih strokovnih ekskurzij v topilnici.

V Ljubljani, od koder so prihajala zame po- velja v zvezi s kemijskim poukom, je potem naredila veliko revolucijo dr. Kornhauzerjeva. Dobesedno pometla je s »starosvetno« kemijo. Atomski model je postal alfa in omega in so z njim toliko pretiravali, da sem se začel sam po- tegovati za obravnavo tudi take kemije, ki se da opazovati neposredno s človeškimi čutili in šele pozneje postavlja vprašanja, kako bi se dala vsa naravna pestrost razstaviti na prafaktorje in poiskati skupni imenovalec — atomska zgradba.

Koliko šolskih reform in učnih načrtov sem moral prebaviti! Vedno bolj se je omejeval pro- stor za učiteljevo intuitivnost, vedno bolj so se učencem vsiljevale na pladnju aranžirane ideje, zaključki in že tudi direktive, ki se jih morajo držati. Skoraj nič ni ostalo manevrskega pro- stora, da bi iz doživetih primerov naredili svoj sklep, si zgradili svojo teorijo, četudi zaenkrat slabo.

Ali se nam ne smili mladina, ki mora v svojih možganih usklajevati sterilne slike, ki jih do- biva v šoli, s praktičnimi izkušnjami iz življenja, posebno v našem primeru, ko živimo na meji in nam je moč, vsaj zadnje čase, kar precej špegati k zahodnim sosedom? Mar more biti otroška pamet še dovzetna za logiko, ko vidi očeta v Pliberku, čez mejo, kupovati jugoslovanske ce- ment in pivo ceneje kot doma. In tu ne gre za kako »švercanje«, kjer se, jasno, vse trgovske špekulacije zamešajo. Gre za regularen uvoz celih gajb steklenic piva na strehi in v prtlač- niku avtomobila in vreč cementa v prikolici.

USMERJENO IZOBRAŽEVANJE

Zadnje leto so bili mnogi silno razočarani zaradi prvih rezultatov novouvedenega usmerje- nega izobraževanja. Sam nisem bil med njimi, ker tudi prej navdušen nisem bil. Izkušnje so me namreč svarile in mi dopovedovale, da je vse skupaj spet le neko novo uokvirjanje in poimenovanje materialnih okoliščin, ki so nam na razpolago. Slutil sem, da bo za uresničenje ideje zmanjkalo korajže in sredstev. Kot smo za preobrazbo človeka še zelo malo naredili, če smo mu dali novo ime in ga morebiti celo neko- liko preoblekli, tako je bilo tudi z našim šol- stvom. Le-to povsod niti »nove obleke« ni do- bilo, saj je ostajalo v glavnem v starih stavbah, sredstva družbe zanj so, zaradi inflacije, prej za- ostajala kot naraščala.

Naš prejšnji mlajši ravnatelj je bil dovolj spreten, da je ulovil zelo kratkotrajno tozadevno

Tihl stražarji

konjunktorno sapo in je zgradil prizidek za naravoslovne učilnice. Lahko pa bi rekel, da je nova ravnateljica prevzela le nekak torzo, in še ta razkosan. Zaostalo je posodabljanje učilnic in dopolnjevanje inventarja, osnovnega in porabnega. Namesto da bi si kot učitelj belil glavo, katero, za razumevanje najlažjo, pot naj uberem, da bi dosegel predpisane učnovzgojne smotre, mi je bil, žal, glavni dirigent učnega procesa vedno inventar, ki sem ga imel na razpolago.

Se dobro, da sem imel v raznih podjetjih vedno nekaj uvidenih prijateljev, ki ob inventurah odpisanega materiala niso uničevali, temveč so poskrbeli, da ga je dobila šola. S tem se je pa kemijska zbirka neopazno spreminjala v muzej. Tudi temu se ne da oporekati poučnosti, a posodabljanje, kar je prva naloga reform, to ni.

Ideja usmerjenega izobraževanja je bolj ali manj primerna za kvečjemu dve glavni slovenski mestni aglomeraciji, za manjše slovenske šolske centre, ki jih pa ni malo, je naravnost krivična.

Na Ravnah sta bila doslej glede na prostorske in kadrovske zmogljivosti razpisana po dva naravoslovna razreda z nadse zahtevnim programom. Kolikor imam izkušnje z mladimi, ki se pri nas zbirajo iz treh dolin, je takih, z ambicijami in sposobnostmi do specialnega naravoslovnega programa, le za en razred. Če bi se dosledno držali tega, gotovo najtehtnejšega kazalca, ne bi bili upravičeni za uvedbo take usmeritve, ker je izjemno draga, po strokovni zasedbi in potrebnih učilih. V teh razredih sem doslej vodil nekak slalom med delno popustljivostjo do tistih, ki niso bili izrazito naravoslovno usmerjeni in nadarjeni (iz njih pa je vendarle bilo treba kaj narediti, saj niso sami krivi za situacijo) in zavestjo, da so tudi oni, ki so dovolj sposobni, prikrajšani za marsikaj, zaradi pomanjkljive opreme.

Vem, da bi bilo nerazsodno kupovati vrhunsko in najbolj sodobno opremo le za en oddelek na leto, da bi se učenci, ki naj bi po ideji usmerjenega izobraževanja že dobili poklic v srednji šoli, na prvem delovnem mestu na pučutili, kot da so prišli iz muzeja. Zato sem že večkrat svetoval, da bi se del pouka, tisti, ki je po opremi najzahtevnejši, preselil v tovarniške laboratorije. Verjetno je bilo pri planerjih nove šole nekaj takega tudi predvideno. Vendar se v tovarnah vedno ustrašijo take zamisli. Čeprav gredo šoli zelo na roko (vse je odvisno od posameznih uvidenih oseb), je njihova tožba, da

imajo dovolj svojih težav in se ne morejo ukvarjati še s šolskimi, razumljiva. Ta problem bo treba rešiti sistemsko. Zanašanje na lokalno iznajdljivost in vsiljivost šol ter na velikodušnost posameznikov v obratih ni opravičljivo.

O usmerjenem izobraževanju še to moje osebno mnenje: Prav gotovo ne bi smel biti bistveni cilj usmerjenega izobraževanja specializacija že v srednji šoli, ampak posodabljanje in modernizacija šolstva. Mislim, da ime mnoge zavaja in zato prihaja še dodatno do nepotrebnih zapletljajev v že itak po naravi zelo kompleksnem problemu. Hitra specializacija zaradi pridobivanja in doseganja vrhunskih rezultatov v kakršnikoli dejavnosti je vendar cilj sistemov, ki uporabljajo človeka kot eksploatacijski objekt, ko naj bi občan postal hitro koristen, po izobrazbi pa čim bolj ozek, usmerjen, omejen, da ne bi videl »čez plot«, še manj razumel, kaj se tam godi, in ne delal sitnosti oblasti. Ko sem ob tistih redkih priložnostih, ki so bile nam praktikom dane, da sodelujemo v navidezno demokratičnem procesu preobrazbe šolstva, z nekako skeptičnostjo gledal rušenje gimnazije, preden je bilo na ponuj kaj boljšega, mi je dr. Kornhauserjeva pisala: »Dragi tovariš, industrija nima časa čakati na vaše snobovske gimnazijce.« O, kaka zaslepljenost! Kaj še ni slišala za naraščanje brezposelnosti mladine, ki ji, zaradi brezdelja, prihaja na misel razna kriminalnost. V šoli, kakršnakoli že je, se te energije vsaj delno nevtalizirajo. Hkrati s prvo delamo drugo napako, saj vedno bolj obsežno in zapleteno znanost tiščimo v srednjo in osnovno šolo, kot da bi se z enako hitrostjo kot tehnični razvoj razvijale tudi sposobnosti naših otrok.

Dr. Strnad, naš vodilni fizik-filozof, je ob pregledovanju učnih načrtov za usmerjeno izobraževanje zapisal, da bi jih zmogli le vrhunski strokovnjaki (na vrhunske učence je pozabil!), sicer bo škoda večja kot pričakovani pozitivni rezultat. Dr. Strnad ni nadaljeval, da ne bi koga užalil, mi pa vemo, da strokovnjaki s šol bežijo in so zato posledice vsakomur predvidljive.

SE O SPECIALIZACIJAH

O specializacijah sem polemiziral s kolegi športniki, ki tako radi »izdelujejo« vrhunske tekače, skakače et cetera... Kot trenerji se s takimi zaposlitvami preživljajo in še pričakujejo od družbe posebnih priznanj. Ni tu mestu razpisovati se o škodljivosti profesionalizma, o tragedijah športnikov, ki so le objekti mena-

žerjev in reklame, samih elementov kapitalističnih in etatičnih sistemov, četudi imajo socialistično ali celo komunistično preobleko. Humanizem je vsemu temu diametralen. Vsaka specializacija je odmik od osnovnega izhodišča, od možnosti nadaljnega vsestranskega razvoja in zdrave rasti mladega bitja; je kot neka veja, ki je nadvse koristna za drevo (družbo), vendar je tisti del drevesa hkrati že žrtev. Deblo se razvija iz nespecializirane osnove, na nekdanje veje se pozablja; treba je kdaj samo natančno opazovati rast smreke. Ljudje specialisti so družbi potrebni v konkurenčnem boju kapitalističnih sistemov, za nadaljnji razvoj pa so »genetsko« neuporabni. Kar pomislimo na semensko politiko strokovnjakov za žita. Potrošniška praksa potrebuje zelo rodne sorte hibridne pšenice, koruze... Za proizvodnjo semen le-teh pa strokovnjaki že kar mrzlično iščejo po nedotaknjenih divjinah genetsko še nepokvarjene primere, ki jih edino morejo uporabljati za nova križanja.

Iz filozofiranja v prejšnjem odstavku se da zaslutiti, da sem pri razvoju šolstva bolj zaskrbljen in navdušen za iskanje osnovnih skupnih resnic človeških civilizacij in prave humanistične kulture kot pa z ubadanjem z razlikami speciesov — usmeritvami, ki so le kratkotrajno pomembne. Kako se bo današnja mladina čez desetletja smejala in tudi klela našo današnjo vizijo potreb čez desetletja, za katere jih pripravljamo! Ali sploh imamo kak dolgoročen program?

Tik po vojni je bila, za začetek, kritizirana le humanistična zvrst gimnazij, s parolo: »Farjev pa že ne bomo redili« (kot da bi v antični dobi ne obstajala tudi materialistična ideja). Verjetno je tisti, ki so to šolo obsodili, sploh poznali niso, ali pa je pri ukinitvi sodelovala predvsem nevoščljivost. Iz grške in rimske kulture, ki sta dokaj obdelani in nam razmeroma lahko dostopni, se da izluščiti marsikaka resnica, ki nam je ne bi bilo treba po dokaj boleči poti na novo odkrivati na lastni koži. Ponosna trditev, da imamo pravico iskanja lastnih poti je le kamuflaža za neznanje. S tem se vendar odkramo pridobitev prejšnjih kultur. Zakaj se ne odpovemo tudi avtomobilom in televiziji? Imamo Jugoslovani drugačne potrebe kot drugi Evropejci? Pred 2500 leti se je grški državnik Solon uprl samopašnemu plemstvu, razlaščal veleposestva, odpravljaj socialne krivice v državi ter klical ljudi k tisti pravi svobodi, ki se kaže v tem, da je sleherni ud družbe pripravljen služiti skupnosti. Za komunistično idejo pa Solon ni imel ušes, ker da je, tako so mu kazale izkušnje, potuha za lenuhe (Plutarh, Življenje velikih Grkov). Približno isti čas je drugi helenski mislec Xenofanes bičal kult športnih herojev in trdil, da je vrednost človeka v umu, na pa v moči okončin (Sovre, Predsokratiki). Se vam ne zdita slučajno navedena problema antike nekako znana in aktualna?

SOLA, TO SO PREDVSEM LJUDJE

Ko sem v duhu sestavljal koncept spominov ob 40. obletnici naše šole, sem se predvsem veselil opisa ljudi, neke vrste snidenja z bivšimi sodelavci in učenci, s tistimi, ki so se mi globlje vtisnili v zavest. Verjetno bo dobil kdo drug nalogo napraviti kako bolj pravično statistiko, ker bo uporabljal uradne vire, arhiv, kronike... Sam delam to le po občutku, iz neke posebne »žabje« perspektive. Že kar vnaprej vem, da bom koga pozabil, da bom do koga krivičen, nepravilno razsojajoč. Nič ne morem za to, če nekaterih imen ne prekrije pajčevina pozabe, ker skrbijo tudi sama za to. Oglašajo se po raznih revijah, opravljajo pomembne družbenopoliti-

tične funkcije, so priznani strokovnjaki, ne nazadnje se me spominjajo tudi z različni voščili in pozdravi.

Obeh Barbaričev si še nekako ne upam imenovati za kolege, saj sta bila takrat vendarle že nekoliko starejša od mene. Bolj dostopna je bila že Škerjančeva, sedaj gospa Mihelich v New Yorku. Arharja se spominjam tudi zaradi žene, ki je bila moja predhodnica v kemiji. Kako bi mogel pozabiti Ignaca Kamenika, ognjevitoga govornika na demonstracijah za priključitev Primorske, pisca knjige o rojstvu Raven, poznejšega dramaturga mariborskega gledališča. To začetno serijo slavistov zaključujem še z Jankom Messnerjem, nekako škuko, kjerkoli se pojavi. Te ribe poskrbijo, da leni in zamašeni krapji malo potelovadijo, in je tu in tam katera potrebna. Neka normalna, povprečna konstruktivna baza življenja njemu podobni niso. Na šoli je bila vrsta mladih profesorice, za katere je grozilo, da bi ostale samske, če se niso hitro odločile oditi drugam. Okolje je bilo pri nas podobno samostanu, za kar pa nikakor ni bila kriva bivša nuna, ki je tudi pomagala reševati stisko pomanjkanja učiteljskega kadra. Izvzemši prej naštetih slavistov se je drugi kader dopolnjeval z večjo težavo in počasneje.

Dolgo časa sta mi bila vsestransko najbližja kolega matematik profesor Lep in fizik profesor Garb. Prvi se je pozneje ustalil na višji šoli v Mariboru, slednji pa funkcionira kot pedagoški svetovalec, tako namreč zadnje čase že z naslovom prisiljujemo bivše inšpektorje in nadzornike, da so bolj humani. S tovarišem Garbom sem že tudi načel imena bivših učencev naše šole. Neumno bi bilo hvaliti se, da je bil celo že moj učenec. Voja zmeda je bila kriva, da je v šolanju marsikdo zaostal. V prvih letih službe sem bil kar navajen v različnih oblikah izobraževanja učiti sebi enako stare ljudi.

Kot naravoslovec se bom predvsem spominjal tistih, ki so v podobnih poklicih dosegli visoke stopnje znanj. Ta moj spomin pa ni tarzansko bobnanje po prsih. Je bolj plaho vprašanje, na primer univerzitetnemu profesorju fizike dr. Igorju Grabcu, ali sem ga, kot neprofesionalni fizik (v začetku sem bil deklica za vse, tudi učitelj filozofije, logike, francoščine...) kaj narobe učil. Mestece Slovenj Gradec sploh zelo občudujem. Samo v zvezi s fiziko je povojna leta dalo dr. Vekoslava Ramšaka, dr. Antona Zeleznikarja, dr. Janeza Strnada (ti niso hodili na našo šolo!) in dr. Igorja Grabca. Morda sem še koga spustil, ker se pač niso križale naše poti, tako kot z omenjenimi. Če bi bila še dr. Gvido Pregl in dr. Ferdo Grešovnik, ki sta tudi te vrste doktorja iz Slovenjega Gradca, bi postal ta fenomen prav neverjeten.

Moja misel vasuje tudi pri tistih, ki se niso odločili za naravoslovje, temveč za njegov antipod. Pri pisatelju Kolarju, pesnikih Voglu in Pungartniku, pri Hergoldovi — zdaj gospe Kravos, živeči v Trstu. Na neki strokovni ekskurziji mi je v tesnem kupeju starosvetnega železniškega vagona napisala pesem, ki jo hranim in skoraj skrivam pred ženo. Tudi gledališki, filmski in televizijski igralci, režiserji in napovedovalci Maja, Jerica, Tanja, Štefan, Ivo, Drago, Srečko... me pozdravljajo z ekranov in silijo v razmišljanje, ali jim takrat, ko sem jih moral učiti, kar jih očitno ni zanimalo, saj so se prav gotovo že takrat odločili za svoje eksponirane poklice... nisem bil preveč vsiljiv s svojo navdušenostjo za kemijo.

Še našo doktorico teologije in ideologe nasprotno smeri ter politologe v visokih in odgovornih funkcijah bi rad vprašal, ali se kaj, kar

sem jih učil, ne pokriva z izkustvi sedanje njihove vrtoglavo visoke profesionalizacije.

Sredi tovrstnega naštevanja imen končujem, saj postajam podoben prispevku, ki sem ga objavil ob tridesetletnici naše šole. Konzuli, sodniki, vrhunski strokovnjaki in tisti čisto navadni, poprečni, meni podobni državljani, da ste le dobrega srca, bodite ob 40. obletnici naše šole pozdravljeni.

TEKMOVANJA UČENCEV IZ ZNANJA KEMIJE

Več kot mi je »veleval stan« sem se trudil z učenci, ki so na področju kemije želeli delati tudi zunaj šolskih okvirov, nastopali na raznih tekmovanjih, zadnja leta posebno pod šifro »Gibanje znanosti mladini« in sedaj tudi v okviru »Nagrada Železarne Ravne«. To delo mi je prinašalo veselje in me je hkrati tudi precej izčrpavalo. Moji sedanji kolegi profesorji o tem zelo malo vedo; kvečjemu takrat se me kdo spomni, če pride do kake zmage, ki se, jasno, obeša na velik zvon, ker je v čast celemu zavodu. Mentor ima delo tudi z manj uspešnimi; navadno s temi še več. In koliko je tistega predhodnega dela, še preden se pride do stika s temi posebej ukaželnimi dijaki! Navedel bom nekaj nalog in učencev, ki so z njim nastopali pred različni komisijami.

Spominjam se zelo praktičnega dijaka Maksa z Dobrij. Impresioniralo ga je moje pripovedovanje med poukom o Birkeland-Eydovi sintezi dušikovih oksidov s pomočjo naravnih in umetnih strel (električne iskre). Nekdaj je bila za znanost sinteza dušikovih spojin velik izziv, saj je bila le s pomočjo te rešitve v civiliziranih delih sveta odstranjena nevarnost lakote. Omenjeni dijak, doma iz kmečkega okolja, je izdelal aparaturo, s katero je imitiral strelo in opisano sintezo. Zanimivo je tudi, da po gimnaziji ni šel študirat kemije, kar bi po tem zanimanju pričakovali. Postal je menda psiholog, celo doktor. Lahko si razlagam to: Zadnje čase je zelo moderno kjerkoli eksperimentirati in meriti, in fant je bil »rojen za prakso«.

Iste naloge se je čez desetletje lotil v kemijskem smislu zelo sposoben dijak Jelen. Ne samo, da je sestavil boljšo aparaturo in uporabljal induktor, ki je dajal decimetrskе iskre-strele, ampak je uspel najti tudi organsko spojino, ki je rabila kot indikator sledov sintetiziranih dušikovih oksidov. Da dušikovi oksidi ne nastajajo ra-

di, lahko sklepa vsak, ki ve, da je v zraku dovolj mešanice obeh plinov, za medsebojno reakcijo jima pa očitno ni.

Tudi ekološki problem onesnaženja gornjega dela doline s svincom so učenci vedno znova hoteli obravnavati. Pri taki nalogi sem pomagal že osnovnošolki Maji Hojnikovi, še bolj pa dijakinji Ireni Vovk iz Črne. Zadnja se je ukvarjala s kontaminacijo svinca v solati, ki jo je posejala na različnih krajih svojega domačega okoliša in po meritvah koncentracij strupa postavljala razne sklepe v zvezi s časovnimi, daljinskimi in višinskimi parametri.

Poglavje zase so bila raziskovanja in nastopi Kolarjevega Patrika. V drugem razredu je na tekmovanju nastopil z nalogo o kakovosti naših voda kot funkcijo geološke sestave tal, po katerih tečejo, in naselij ter industrije v bližini, v tretjem razredu nalogo o obstojnosti askorbinske kisline (po domače C vitamina), v četrtem razredu pa je bil že inovator. Dal je predlog za nov indikator vitamina C in opredelil njegove dobre in slabe strani. V nalogi iz tretjega razreda je namreč začutil probleme dokaza C vitamina, ker ima večino lastnosti podobnih drugim komponentam sočivja, posebno kislinam.

Naloge Patrika so bile, tako so trdili ocenjevalci z univerze, na ravni diplomskih del študentov univerze.

Naj se mi ne zameri, če sem kdaj razmišljal, ali sem imel srečo pri izbiri tem njegovih nalog, ali pa bi fant podobno vrhunsko absolviral kakršnokoli drugo snov.

Patrik ni bil samo dober praktik, temveč se je potrudil tudi za dobro teoretično znanje, ki so ga terjala tekmovanja. Maksimalni dosežki v obeh kriterijih so ga naredili za republiškega in državnega prvaka in mu dali čast in dolžnost zastopati Jugoslavijo na angleški kemijski olimpiadi v Norvichu in na mednarodnih olimpiadah v Bratislavi in Leydenu na Nizozemskem. Ker sem mu bil mentor, je tudi meni pritekel med v skledo, zaslužen ali ne. Bil sem z njim na Angleškem in Slovaškem; obakrat je prinesel domov srebrno kolajno.

Zdaj, ko je Patrik že uspešen študent kemije, imam nova dva nadebudneža, Benamina in Damjana. Za nalogo izluževanje pepela sta dobila, že v prvem razredu, najvišjo nagrado Železarne Ravne, ki pa je bila, kot se uspešnemu podjetju in samemu naslovu lani uvedene akcije spodobi, tudi denarna.

Lipuči mlin v Koprivni

Ludvik Kordež

60 let Reševalne službe Ravne

Dne 4. 12. 1987 smo v Reševalni službi proslavili 60 let dela. Proslava je bila v prostorih ZD Ravne, na njo je bilo povabljenih nad 100 gostov. Ob delavcih kolektiva Reševalne službe, najstarejših delavcih prostovoljcih in upokojencih so bili na proslavi tudi gostje iz gospodarstva in družbenopolitičnih organizacij.

Na proslavi smo najbolj zaslužnim podelili priznanja in plakete.

Priznanja so prejeli:

Servisna služba: Vinko Magister iz Radovljice, Jože Boltez iz Kranja, Albin Trobec iz Ljubljane.

Plakete so prejeli: Ervin Wlodyga, pionir Reševalne službe, Železarna Ravne za nesebični prispevek k razvoju RS, Skupščina občine Ravne za nesebični prispevek k razvoju RS, Splošna bolnica Slovenj Gradec za nesebični prispevek k razvoju RS, Zavarovalna skupnost Triglav — območna skupnost Maribor za prispevek k razvoju Reševalne službe na Ravnah.

Na proslavi so nas počastili z govori in čestitkami ob 60-letnici: Maks Večko — predsednik Skupščine občine Ravne, Adi Cigler — direktor sozda Koroško zdravstvo, prim. dr. Plešivčnik — direktor Splošne bolnišnice Slovenj Gradec, R. Lepej — direktor tozda Lepenka Prevalje kot pokrovitelj in direktorica KZD Ravne R. Borštner.

Izredna popestritev pa je bil kulturni program, ki sta nam ga s prostovoljnimi prispevki pripravila dramska umetnica Jerica Marzel in Koroški oktet.

Na zaključku večera so svoj prostovoljni prispevek dodali še Fantje treh dolin. S svojim bogatim repertoarjem so naredili večer nepozaben.

Ob proslavi smo pripravili tudi razstavo slikovnega materiala od leta 1927, ko je bilo žegnanje prvega reševalnega avtomobila na trgu takratnega Guštanja, pa do današnjih dni. Razstava je bila odprta tri dni.

Govor Ludvika Kordeža na proslavi

Ob vsakem jubileju radi pogledamo na prehojeno pot, ocenimo opravljeno delo in ovrednotimo rezultate. Tako je tudi s potjo naših 60 let — bila je dolga, naporna, vendar tudi uspešna.

Reševalna postaja Ravne šteje za svoj rojstni dan 8. december 1927, ko so pobudniki za ustanovitev te dejavnosti uspeli

zbrati toliko denarja, da so kupili prvi avto. Sama dejavnost pa izhaja iz organizacije RK, ki jo je vodil dr. Boštjan Erat. Ko so v Guštanj pripeljali prvi reševalni avto, se je zbrala velika množica, ki se je navduševala nad novostjo. Že ko so dobili drugi avto, čez 10 let, leta 1937, je bil sprejem mnogo, mnogo skromnejši.

Leta 1941, ko so Nemci zasedli naše kraje, so pobrali tudi dokumentacijo, vendar so veliko zapisov vestni domačini skrili na podstrešje Gasilskega doma, zato so se ohranili in so danes shranjeni v Koroški osrednji knjižnici dr. Franca Sušnika. Tudi o humanem delu med vojno so se ohranila pričevanja; čeprav so bile razmere nemogoče, delo reševalne ni prenehalo.

Po vojni so bile spet hude težave, saj je manjkalo denarja, rezervnih delov, goriva ter avtomobilskih plaščev. Zanimivo, da je tudi danes podobno, kljub temu da je preteklo že toliko let, Reševalna služba ne krije svojih potreb brez dodatnih finančnih virov. Spet smo prisiljeni prosjačiti.

Se nekaj pomembnih datumov je treba omeniti. 11. februarja 1949. leta se je RP odcepila od Rdečega križa in se osamosvojila. Takrat je bil za vodjo določen Ervin Wlodyga, za katerega lahko rečemo, da je živel z Reševalno postajo in vsakršen njen jubilej je tudi njegov jubilej. Kasneje je postaja dobila tudi prvega poklicnega šoferja — Franca Pačnika. 1. januarja 1959 sta se združili postaji Ravne in Črna, zaradi združitve in razvoja so morali povečati tudi stavbo reševalne.

Že leta 1966 so reševalni avtomobili dobili prvo brezžično zvezo, brez katere si danes ne moremo več predstavljati delovanja te službe. V letu 1967 se je reševal-

na postaja z reševalno Slovenj Gradec in Radlje pripojila k zdravstvenemu domu.

Danes ima Reševalna služba 13 sodobnih avtomobilov s primerno sanitetno in UKV opremo. Pogrešamo pa še kombi in reanimacijsko vozilo, v katerem se da že med prevozom nuditi zahtevno medicinsko pomoč. Ob vseh prizadevanjih ne moremo do teh nujno potrebnih vozil, ker nam vsako leto zmanjka denarja vsaj za eno izrabljeno vozilo. Na leto se v tozdu RS izrabijo trije avtomobili. Vsako vozilo pa v enem letu opravi približno 60.000 km. Ob tem nam manjka še nekaj potrebne UKV opreme in sodobne signalizacijske naprave.

Morda se bo kdo vprašal, ali res potrebujemo tako organizirano in zahtevno reševalno službo?

Naš odgovor je pritrdilen. Po vojnem obdobju se je sedaj naša populacija zelo povečala in postarala. Razvoj zdravstvene službe je takšen, da je vedno več sodobnih preiskav in posegov. Velik delež pa ima pri tem tudi trenutna gospodarska situacija. Vsi poskusi v Sloveniji, da bi zmanjšali število prevozov z reševalnimi vozili, so bili zaman. Večje je ekonomsko zaostrovanje, tem močnejši so pritiski uporabnikov za te usluge.

Tudi na kadrovskem področju imamo težave. Odkar so prenehali delati prostovoljni-laični spremljevalci, ima reševalna služba težave s spremstvom. Posebno v popoldanskem in nočnem času je šofer-reševalec prepuščen samemu sebi. Prav popoldne in ponoči pa se pojavlja največ obojenj, nesreč in porodov, in tu mora reševalec pokazati izjemne sposobnosti in iznajdljivost. Podobno iznajdljivost morajo pri svojem delu pokazati tudi UKV povezovalci, saj je večkrat pravočasen in

Iskrene čestitke

pravilno odrejen prevoz odvisen samo od njih. Dobro opravljajo svoje delo tudi mehaniki, od katerih je v veliki meri odvisen varen prevoz, delavci v administraciji, kakor tudi naša čistilka, pač vsak na svojem področju.

V preteklem obdobju nismo uspeli uresničiti vseh nalog. Največji vzrok je bila izredno slaba ekonomska situacija. Več let zapovrstjo smo lahko obračunavali le 50% amortizacijo. Cene v tem obdobju so in še izjemno hitro naraščajo. Negativno se je odražalo večletno zaostajanje osebnega dohodka za gospodarstvom. Nekatere negativnosti se bodo pojavljale še precej časa

v prihodnosti. Težko bomo nadomestili vsa tista osnovna sredstva, opremo in kadre, ki jih nismo uspeli v preteklosti.

Vizija našega razvoja je jasna, vendar zaradi možnosti težko uresničljiva. Nujno bomo morali imeti ob vozniku še usposobljenega spremljevalca. Zagotoviti si moramo sredstva za redno zamenjavo izrabljenih vozil in druge opreme, morali pa bi tudi bolj spremljati razvoj medicine in pridobiti moderna vozila z vsemi možnostmi reanimacije. Bolj kot doslej bomo poudarili reševanje kot del svoje dejavnosti, skupaj z urgentno službo v sozdu, in manj prevoze.

Taka je pot reševalne postaje z vzponi in padci. O tem pričajo zapisi in dokumenti. V ljudeh — reševalcih in pacientih — pa se skriva več tisoč nenapisanih zgodb — vsak prevoz je zgodba za sebe in mnogo je takih, za katere je škoda, da ostanejo nenapisane. Za vsakim delom so ljudje, mnoga imena, zapisana v našem biltenu, so že postala pomemben zgodovinski dokument.

Ostajamo in delamo pa ljudje v sedanjosti in se trudimo nadaljevati svetlo tradicijo. Radi bi tudi kaj izboljšali. Marsikaj nam uspeva, vse pač ne gre, upam pa, da bo več uspeha v prihodnje.

Tone Sušnik

Življenjska pot doktorja Franca Sušnika

1898 - 1980

Uvod

Dr. Franc Sušnik je snoval roman o rodu, Uršlji gori in Prevaljah. Zbiral je gradivo, zapisoval si pripovedi, spomine. Drugo delo je odrinjalo ta načrt, čeprav se je zavedal svojega dolga rodu, kraju, času. Ali bo kdo kos v literarni obliki popisati uršljogorsko »Alpensago« o divjem industrijskem vrtincu? Le posamezne podobe je ovekovečil v Koroškem fužinarju. Skušali bomo vplesti v življenjsko podobo, da bo vsaj zadišalo po znoju in smoli suških strmin in gozdov, dušljivega zraka in vročine železarne, ljubezen in kletev. Zavedamo se sicer sugestivnosti pripovedi dr. Sušnika, pa se bomo podrejali osnovnemu konceptu.

Za razumevanje rodu in mladosti dr. Franca Sušnika je prav, da predstavimo čas, zlasti v 19. stoletju, predvsem na Prevaljah in Lešah, Guštanj je sicer bil že stoletja trg, z gradovi, železarnico, obrtjo, gostilničarji, trgovci, pa v bistvu ni vznemirjal okolice. Prevalje pa so postale Babilon, pa tudi Leše. Sledila bo podoba rodu — kot gabri v gori. Preselili se bomo

na Prevalje, nato bomo sledili njegovo življenjsko pot: osnovna šola na Prevaljah, gimnazijska leta v Celovcu, prvi literarni poskusi v dijaškem listu Zbudi se Sloven, vojno obdobje; študentovska leta, težave in krize, diploma, doktorat, profesure, družina; uspešno obdobje v Mariboru; stiska druge svetovne vojne; novo obdobje po letu 1945.

I.

A

Obravnavamo območje med Prevaljami in Ravnami, področje nekdanjega jezera, s pripovedko o Temeljnovem gradu nad današnjim pokopališčem, o treh grajskih hčerah, ki so utonile. To je bilo davno, kdo ve kdaj. Vemo pa za cesto, ki je iz mesta Colatio (morda je bilo tam, kjer je zdaj starotrško naselje) na sončni strani ob vhodu v dolino proti Kotljam pod Uršljo goro, vodila proti Iuveni in Virunumu na Koroškem, v provinco Noricum. Ob tej rimski cesti je stalo vojaško oporišče z menjalnico konj v bližini današnje papirnice pod vzpetino svete Barbare. Vemo, da je

stal mavzolej z reliefnimi stebri, graciozna Venera, odlikovan centurio, sarkofag ipd. To so nesporni dokazi o urbanem naselju na tem območju.

Bilo je v prvih stoletjih našega štetja. V 11. stoletju so bamberški škofje postavljali osnovo kasnejšemu trgu Guštanj, ki je dobival v 14. stoletju obliko čednega trga s cerkvijo na vzpetinici, posvečeno svetemu Iliji (Egidiju), z obrtniki in magistralno gospodo, obdajali so ga štirje gradovi: spodnje in zgornje gradišče, javorniška graščina in ravenski gradič; danes sta še samo dva; v ravenskem domu je študijska knjižnica, javorniškega pa so začeli obnavljati. (Več o Ravnah glej Curkovo knjižico Ravne na Kor.) Ob obrtniškem trgu je rasla železarna, ki je s svojo skromnostjo, a vendar kvaliteto viharila in previharila skozi ujme gospodarskih kriz. Približno v istem času je pod Brinjevo goro zrasla farna cerkev z gostilnami in kmetijami, to je bila Farna vas, cerkvi so rekli St. Maria in Gutenstein (ecclesiam st. Mariae in Gutenstein), Devica Marija na jezeru, kraju pa se je reklo Farna vas, Gemeinde Pfarrdorf. Na katastralni mapi iz leta 1827, torej še pred industrializacijo, je bilo osrednje naselje okoli farne cerkve, nato so bile »dougé Nive« do »Sgorne Wasi«, stara je Strojnikova kmetija, ob cesti pa je stal »Oberlager«, verjetno pri »Ahacu«, pod cesto je bilo pri Repniku (hišica ob kulturnem domu, morda je bila že gostilna), Meža je na široko tekla z rokavi skozi današnje naselje Na Produ. V teh časih, od 13. do 19. stoletja, se čas ni posebej premikal: na kraju 15. stoletja so strašili Turki iz Bosne, v 17. stoletju pa je morila kuga, terezijanske in jožefinske reforme so uveljavile kmečki stan, gradič Unterperger — Lobasovo — je prišlo v kmečke roke, trdni so bili leški posestniki: Kresnik, Papež, Pristov, postavili so si kar dve cerkvi, na platu so prav tako bili trdni kmetje: Najevnik, Predovnik, Kajžer s cerkvijo svetega Lenarta. Na uršljegorskih bregovih so bile raztresene kmetije, v 17., 18. stoletju so imena kmetij še identična z lastniki: Lubenc, Macigoj, Večik, Kanc, Obrietan, Pogorelc, Rauniak, Sušnik, Po-

Sledovi sonca

krou, Luebas (iz knjige bratovščine Sv. Družine). Kako in koliko so sodelovali pri kmečkih uporih, ni prav znano; protestantizem pa je oplazil trg Guštanj, nove vere so se oprijeli plemiči, predvsem na gradu Spodnje gradišče (Gruenfels), kjer je nekaj časa bival predikant Štefan Kimerling, pribežal je iz Slovenj Gradca. Iz tega časa je gradnja cerkve na (Uršlji) Gori in potovanja škofa Hrena na čelu protireformacijske komisije. Okusili pa so si francosko vojsko, rekvizicijo, nasilje, rop. Francoska vojska je bivala v Guštanju, marsikateri otrok je imel Francoza za očeta. Mežiški rudnik pa je prav v tem času doživel razcvet. Kmetijstvo se je v tem obdobju, po Jožefu II., zelo razvilo, predvsem z novimi poljščinami. V 19. stoletju, še zlasti s kmečko odvezo (1848), se začne industrijska revolucija. Najbolj se je dotaknila industrializacija Prevalj in Leš in potegnila vase kmete z uršljegorskih bregov.

B

Za uvod v to obdobje industrijskega buma bomo citirali besede dr. Franca Sušnika iz knjige Ivana Mohoriča Industrializacija Mežiške doline: »Mežiška dolina (v bistvu velja citirana oznaka predvsem za Prevalje in deloma za Leše v tem obdobju, op. T. S.) daje ... primere velike tvornosti, slavnih izdelkov, tehničnih odkritij, odseve in odmeve evropskih in svetovnih gospodarskih in političnih procesov...« (str. 6). Dejansko je razvoj, in to sunkovit, železarstva Prevalj usodno pretresel svet pod Uršljo goro. Z nastankom železarne na Prevaljah je nastal nov kraj in novo krajevno ime Prevalje. Prevalje smo poznali kot ime, oznako za zemljišče od leških cerkva, kmetij Ladra in Popa prek hriba proti Meži — pra'vali (Kaisher v pra'vali); dotlej se je imenoval kraj Farna vas (toponim vas je vedno znak starega kraja!).

V Guštanju je rasla železarna iz obrtne tradicije, oziroma povezano s kovačijami v Mušeniku in Mežici, na prevaljskem območju pa je nastalo železarstvo s prihodom podjetniške družine angleškega rodu iz okolice Dunaja — Rosthorni. Pritegnile so jih zaloge premoga na Lešah, ki ga je malo pred njihovim prihodom po naključju odkril upokojeni magistratni uradnik Blaž Mayer, ko je pri Kresniku preživljal počitnice leta 1818. Zaslutila pa sta tudi ceneno delovno silo; življenje na višje ležečih kmetijah ni bilo lahko, zlasti, ker v tistem času kmetje še niso poznali bogastva gozdov. Brata Rosthorn sta pričela novo ero, nastale so Prevalje, prevzela sta ime K. O., saj je zvenelo bolj komercialno. Osnova novega časa je nastala res na desni strani Meže, tam, kjer je danes še vedno stara delavska hiša »Preganthaus«, še iz prvih časov rasti in razvoja železarstva, na K. O. Prevalje, od ondot se je širila tovarna in rodilo se je novo ime kraja, ki je rasel na nasprotnem bregu Meže, se širil ob cesti z upravnimi poslopji in z infrastrukturo, pa do dokončnega jedra na »Hohofen«, pod železniško postajo, na nasip iz žlindre, šloka, ko je stekla železnica 1863.

Leta 1823 sta brata Rosthorn postavila cinkarno, čez dobrih deset let so že kovali, pudlali in valjali železo. Kmalu so Preva-

Študije

lje zaslovene po Evropi, odkrili so uporabo rjavega premoga za pudlanje. Ravnatelj Schlegel je ponesel čast Prevalj v svet. Leta 1838 se začne znamenito obdobje Prevalj, začeli so s proizvodnjo železniških tirnic. Povečali so železarno z livarno, postavili opekarno za nepregorno opeko in še druge delavnice. Delavci so se najprej usipali z bližnjih bregov, zlasti z uršljegorskih. Premamil jih je sorazmerno sigurnejši zaslužek železarne; grof Thurn je pokupil premnoge hribovske kmetije, predvsem višje ležeče: Suško, Macigojevo, Obretanovo idr. Tako se je sestav prebivalstva bistveno spremenil. Priseljeni so bili uradniki, ki pa so bili pretežno Nemci, in ti so dajali podobo nacionalnemu ozračju. Izoblikovala se je nemška šola, zlasti po zakonu o šolstvu 1869, nekdanja šola na Fari je postala ekspoziturna novoustanovljeni šoli na Prevaljah, ki je bila trdo nemška, na Fari pa je bila utrakvistična; sem so hodili kmečki otroci, delavski otroci so hodili v nemško šolo, ti so dobili učbenike in zvezke zastonj. Tako je bil uradni jezik Prevalj nemščina, le delavcem so natisnili pravila železarne v slovenščini, a tipično izmaličeno (čeprav je bila knjižna slovenščina že davno oblikovana). »Postave za taiste delavze pri fushini, katere na dan, ali po shihtu delajo« so bile objavljene leta 1852 (uporabljajo še bohoričico in ne gajice, čeprav je bila v slovenski javnosti že v veljavi!). Skladna s časom je tudi vsebina, ki jasno kaže na razlike med delodajalci in delavci; najčešča beseda v tekstu je »postrafan bit«. Iz šole in uradov je pljusnila nemščina na cesto in v persona-

le in marsikoga domačinov ponemčevala, izoblikoval se je tudi tipičen pogovorni jezik — delavski sleng, s ponemčenimi frazami. Industrializacija je prinesla tudi tipične moralne primesi: rasle so gostilne, za kultiviranje delavskega prebivalstva ni bilo ne volje ne časa, toliko ga je pa bilo, pa tudi denarja, da so popivali po gostilnah, tako se je oblikoval lumpenproletarski nivo, ki ga še dandanašnji nismo izkoreninili.

Ob prelomu stoletja (1899!) je prišlo do zloma in nekoč slavna železarna je čez noč ustavila delo, žrtve velikopoteznih načrtov »biznisa«: stroje so preselili v Donawitz in delavstvu je bilo dano, da so šli za njimi. Mnogi so se izselili v Nemčijo in Francijo, tudi v Ameriko so šli. Deželni poslanec Grafenauer se je brezupno boril za obstoj. Na Prevaljah so ostale gostilne in pivske navade do današnjega dne.

Vzporedno s Prevaljami so se razvijale Leše. S premogovnikom se je napolnila kotanja pod vencem premožnih kmetij, nastajale so knapovske bajtice z nageljni na oknih in obveznimi kozami. Domačini praviloma niso rinili v jamo, zato je bilo dosti priseljenih, bilo je do tisoč delavcev v največjem razvoju; s propadom Prevalj so tudi Leše začele hirati in v tridesetih letih so začeli opuščati in razprodajati kraj.

To so bili veliki pretresi krajine, v podobi in miselnosti, v navadah in razvadah, v duhovnem in političnem zorenju. Prežih je v svojem romanu Požganica prikazal erupcijsko moč proletariata. Šele po prvi svetovni vojni se je začelo pravo politično osveščanje: kulturna društva (Svoboda in

krščanska); delavske stranke, iz Krekovih korenin in KP.

II. Suško in suški rod

Danes so speljane ceste od vsepovsod skoraj do Suškega. Kakih sto metrov pod nekdanjo domačijo pride cesta z Leš, čez Plat in spet na Prevalje, pa tudi do Obretana je cesta, od tod je le skok na Suško. Svojčas pa so bile to samote. Kdove kdaj so krčili bregove za nekaj oralov polja in za travnike?!

Suško je v svetu Uršlje gore. Ko je škof Hren zapisoval urbarske dajatve za cerkev na Uršlji gori, je še zapisal Sušnik v Suchim Verchu; toda že ob rojstvu Aleša Sušnika leta 1708 beremo v krstni matični knjigi Ursulaberg.

O posestvu. Sušnikovo je bilo na višini 950 metrov na JZ strani, na J strani je Sušnikov vrh, 1130 metrov. Hiša je stala v sedlu med Sušnikovim vrhom in Sušnikovim hribom (1060 m) na višini 1030 metrov. To je bila izrazito gorska kmetija z veliko gozda in malo polja in nekaj več travnikov, zato so jo verjetno šteli za bajto (Keusche). Po katastru iz leta 1876 (prve katastralne mape) je bilo stanje sledeče: skupno je obsegalo 15,5 ha, na gozd je odpadlo 12,3 ha, travnikov je bilo 2 ha, njiv 1,1 ha, sadovnjaka je bilo 2,2 ara. Gozdu niso vedeli cene, čeprav je bil v lepi rasti. Verjetno so sejali nekaj žita, kasneje tudi krompir, sušili so si sadje, ga verjetno tudi stiskali za mošt; vsaj kako kravo so morali imeti za oranje in mleko, morali so pa imeti ovce. Hiša in hlev sta bila pod isto streho, v bližini so še sledovi verjetno drvarnice, nekakšno gospodarsko poslopje, svojčas so se videli sledovi sušilnice; še dolgo je raslo sadno drevje, lipe pa še stojijo. Kupovali so predvsem sol in sladkor, obleko so si delno pripravili doma, delno kupovali od potujočih kramarjev. Verjetno, če bi jih ne mamila prevaljska železarna, bi zdržali v današnji čas.

Soseska. Najbližji in dostopen je bil Obretan, na JV strani v približno isti višini, je pa več ravnine; nekako na sever so bile po katastru neke bajte — Baithi; na SV je bila sorazmerno lepa kmetija Macigoj, v vogalu Macigojevega je stala bajta — Wogaunizi, ali je bila v vogalu ali pa so kuhali oglje, vsej tej planini se je sploh reklo Macigoj, in nekako na J stran čez Planino (v planini!), danes Pogorelec (?), na Jazbinsko stran je bil Matuh, Martuch, Matuchkeusche, že v črnski fari. Od mnogih teh bajt so še samo skromni sledovi, le Macigoj in Obretan sta doživela vojna leta, 1944. sta postala zapuščena, Obretan dobiva novo vsebino. Od leta 1863 dalje je grof Thurn pokupil posestvo za posestvom.

Rodovnik. Leta 1676 je zapisana v mrliški knjigi Eva Sushnza, stara 40 let (torej rojena leta 1638). Neizpodbitno za Sušnikovo je leto 1680; decembra 1680 je pri Sušniku umrlo za kugo kar pet ljudi, da so jih doma začasno pokopali (apud Suschnig Kaischler um 5 personae mortuae suspectae de peste penes Domum sepultae Sacramentis necessariis provisae); Tomaž Hren je v urbarju zapisal v letu 1688 Alexa Suschnika, v spisku članov (udov) bratovščine sv. Družine pa so za leto 1689 zapisani trije Sušniki: Thomas Schuschnigg fa-

Pot v neznano

mulus, Gertrudis Schuschnigg filia, Alexius Schuschnigg Frater. To so najstarejši ohranjeni dokumenti, verjetno pa je rod živel tod, v Suchem Verchu že veliko prej. Tomaž je verjetno nadaljevalec rodu Sušnikov na Suškem. Leta 1708 se mu je rodil sin Lekšej (Alexius), žena Barbara; devetindvajsetletni Lekšej se je leta 1737 poročil z Jerico (Gertrudis) Krajnc (Krainz), staro 25 let (šestdesetletna je na Suškem umrla — 1772); podedoval je sin Johan (Joannes), rojen 1746, poročil se je z dekle pri Macigoju, Nežo Piko iz Helene (Agnes Piggo pod Pez, Mazigoi ancilla, rojena 1756), leta 1772; nasledil ga je sin Lekšej, rojen na Suškem leta 1778, umrl pa ni doma na Suškem, temveč pri »Baitah« Krstavčniku, morebiti (Ursulaberg 26) ali pa pri Potočniku, od koder je bila doma žena Marija Potočnik. Vsekakor se je sin Matevž rodil še na Suškem leta 1822, Uršlja gora 33. Kdo je gospodaril na domu, pri Sušniku? Oče Lekšej je umrl leta 1846, pa se je že prej preselil, Matevž se je 40-leten šele poročil, torej leta 1862, in ga navajajo kot hlapca pri Macigoju (bis jetzt Knecht beim Mazigoi). Ob poroki s Terezijo Golob iz okolice Ljubnega v Savinjski dolini, takrat je bila dekla pri Motniku na Lešah, sta bivala še pri Matuhu, saj je že Matevž naveden kot lastnik Matuhovega (Besitzer der Matuchkeusche, Ursulaberg 28). Kaže, da so prodali posestvo leta 1863 grofu Thurnu. Zanimivo, da ga navajajo ob smrti leta 1877 kot najemnika Suškega (verehelicher Inwohner oder Pächter der Suschnig-Keusche), vendar pa je umrl pri hiši Uršlja gora 30 (Ursulaberg 30). Zaenkrat ostaja odprto, kdo je poslednji lastnik Suškega, oziroma kdo je prodal. Matevževa družina je po vsej verjetnosti živela pri Matuhu, vsaj nekaj let. Verjetno sta se rodila pri Matuhu oba otroka: Štefan in Franca. Mati Terezija je morala biti nemirna, po svoje tudi podjetna ženska. Štefan je verjetno bolj cenil očeta, tako bi se dalo vsaj sklepati po nekaterih njegovih izjavah. Oče mu je obljubil, da ga bo dal učiti za urarja, je pa oče prehitro umrl. V nadaljnjem življenju matere opazimo nemirno hlastanje po imetju, po drugi poroki

je živela pri Macigoju, potem šla v dolino, na Prevalje, kjer se je sin Štefan zaposlil. O smrti Matevža je dr. Sušnik (vnuk!) literarno meditiral: ... Pasel je Macigojevo in Obretanovo živino po Pogorelcu, živel je na Borovčnikovi pušči in se ni več vdal babici, ki je silila na bolje v dolino. Ostal je sam v samotni gore; krave in ovce, gamsi in srnjad so mu bili tovarišija. In potem je živina štiri dni stala zaprta v staji, bik je bolil, krave so tulile, tedaj je prišel grofov lovec mimo in je pogledal v bajto in je našel pastirja trdega in mrtvega. Na vegvasti mizi o vzglavju je bila zraven skleda mleka Kempenzerjeva Hoja za Kristusom in Delavske bukvice in v teh, na tretji strani, je bilo pod žigom Fužinske oblasti z rdečim kamnom veliko in nerodno zarisano: Namorm ... (dr. F. Sušnik: In kaj so ljudje ... , str. 19).

Vse to bi dalo slutiti, da je bilo na Sušnikovem posestvu dokaj težavno. Konec lastništva Sušnikov je povsem zbledel. Štefan Sušnik, sin Matevža in Terezije, se je po vsej verjetnosti že rodil izven domačije, pri Matuhu, kar potrjuje tudi dejstvo, da se je rodil v črnski fari, vsekakor je bil krščen v Črni. Rodil se je 15. 12. 1865, matična knjiga pa ne navaja hišne številke. Kdaj sta se z materjo preselila k Macigoju, ni prav jasno, verjetno ob drugi poroki z Razingerjem; tega domovanja se Štefan ni rad spominjal. Vemo, da se je nekaj časa šolal, bival je pri teti Nani, materini sestri, ki je živela z nekim Italijanom (partifirerjem, vodjem izmene v železarni), kuhala delavcem, to je bilo na znanem »poltainselnu«, kjer je danes pri Preglavu; otrok ni imela. Kasneje se je Štefan zaposlil v železarni (18. 3. 1890) in z lepim spričevalom uprave prenehal na Prevaljah, ko je le ta propadla, 26. maja mu preteče delovno razmerje, vendar je bil že aprila 1899 na delu v Donawitzu. Leto poprej (1898!) se je poročil.

Frančiška Sušnik se je kot dekla leta 1882 poročila s Tomažem Sinkovcem, ki se je že takrat zaposlil na Prevaljah, in sta se preselila na Prevalje, štiri leta prej pa se je rodila hči Ana (1879!), Frančiška je bila ob hčerkinem rojstvu stara šele 17

let). Vsega sta imela četvero otrok. Ančka je šla na Westfalsko, sin Franc je odšel v Ameriko, Johan je bil sirotast, Malka je živela in umrla samska pri Lužniku v Kotljah...

Naj omenim še tretjo sestro od treh podjetnih Savinjčank.

Terezija je bila Sušnica, Nano smo srečali na Prevaljah, tretja pa je postala imenitna kmetica — Lobasinja v Podgori.

Prenekaterega Sušnika pa srečujemo v dokumentih Guštanja, Črne: Johanu in Neži Sušnik se je npr. rodila hči Terezija (r. 1791), se 44-letna dekla pri Lukežu v Javorju poročila z vdovcem Martinom Čerčejem iz Javorja 7 (Auszügler an der Kumprej Hube); leta 1700 je umrl neki Andrej Sušnik; leta 1787 je umrl Bartholomeus Sushnig (Jernej Sušnik), žagar na Javor-

niku; v seznamu bratovščine Sv. Družine (1688—1775) je velikokrat naveden priimek Sušnik: Thomas Schuschnigg famulus (1689), Gertrudis Schuschnigg filia (1689), Alexius Schuschnigg Frater (1689), Alexius Suschnig Gutenstein (1735), Catharina Suschnigg ancilla (1763), Andreas Schuschnigg gustensis (1774).

S Štefanom se sklone življenjski krog Sušnikovega rodu na Suškem vrhu.

III. Materin rod

Oče izvira iz Kotelj, od Ivarti, materin rod je pa nad Faro, na Breznici. Mati dr. Sušnika je bila Jožefa, rojena Dobrovnik. Rodila se je 17. 2. 1875 na Breznici št. 8, pri Bojniku, kot nezakonska hči Magdalene Resdertič, popravljen Dobrovnik (richtig Dobrounig!). Mati Magdalena je umrla leta 1880, ko je bila Jožefa stara

5 let; tri leta nato (1883) je umrla še babica Jera (Gertrud) Bojnik, ki je na stara leta beračila. Brat Magdalene, Simon Dobrovnik, je študiral, bil je pri salezijancih v Turinu, mlad umrl, pokopan je na prevalskem pokopališču (†1899).

Jožefo je vzel k sebi oče Jožef Ivartnik, ki mu je menda od mnogih nezakonskih otrok zadnja ostala. Jožef se je rodil pri Ivartniku v Kotljah, Podgora 29. Imel je celo vrsto bratov in sester: Jurij je bil gospodar doma, to je bila stara kmečka družina, kasneje se je preselil k Pavšarju (kupil!), Toni je padel na italijanski fronti, Miha je bil fužinski delavec na Prevaljah, četrti je bil Joza, Mojca je mlada umrla, Burga, Špeta, Jula, poročila se je z Žagarjem (v Rutah pri Bistrici pri Šmihelu), kupila v zimi 1867/68 bajto, danes Filipova.

Ob jubileju Pihalnega orkestra ravenskih železarjev

(Govor Mitja Šipka na slavnostnem koncertu 13. decembra 1987)

Petinosemdeset let je častitljiva človekova doba in ni vsakomur dano, da jo dočaka. To je bogata zbirka življenja, od otroških radosti mimo mladostne navdušenosti in zrele odgovornosti, do bogate, a umirjene jeseni življenja, povezana z mnogoterimi vriski sreče, pa tudi solzami gorja, vzponi in padci, vere in upanja.

Tako je eno človeško obdobje, če ga živi en sam človek, in podobno je, če ga živi družba, ki ima svojo prvotno obliko v družini. Življenje v družini je seštevek malih sreč v eno veliko, če se člani družine med seboj razumejo, si pomagajo in gojijo med seboj človeške, kulturne, nesebične odnose z enim samim namenom, da bo družina srečna, uspešna in spoštovana.

Vse to pa lahko pripišemo tudi slavljenju, — ravenski godbi na pihala, družini, ki je doživela svoje petinosemdeseto rojstno leto. Dočakala ga je v zdravju, v medsebojnem razumevanju in uspešna ter

spoštovana, predvsem pa mlada, kot da jih je dočakala le dvajset.

Otroške radosti pred petinosemdesetimi leti rojene družine so danes zapisane v analih kot lepi spomini na pionirje, ki jim je bila glasba del vsakdanjega kruha, trdo pridelanega, večkrat tudi grenkega. Tudi mladostni zanos predvojnih let je danes zgodovina, ponosna in za zgled še za sto let naprej. Železarji so v skoraj srednjeveških razmerah, s krvavimi žulji pridelan kruh odtrgali od ust, da so ga delili z godbeniki, samo da bi družina preživela. Preživela je tudi vojna leta in se v svobodi ponovno našla ter navdušeno zaigrala svobodnemu soncu v pozdrav, kar v sestavu brigade, to in tako, kakor je pač znala od srca. Koncert iz tistih dni ni nič manj vreden kot današnji, pa čeprav glasovi niso bili tako ubrani, prihajali pa so iz srca, prav tako kot danes. Še je nekaj pionirjev iz tiste dobe, ki danes sodelujejo na tem koncertu z istim srčnim žarom, le

lica so se spremenila pod težo let in ognja železarskih peči.

Radi imamo svoj kraj in svojo fabriko, ponosni smo na našo jeklo in ljudi, ki ga rojevajo, radi imamo našo pesem in našo godbo, ponosni smo na oboje, ponosni smo lahko, saj smo znani doma in po svetu in spoštovani kot družina, ki ustvarja zgodovino na področju tehnike, prav tako kot na področju kulture.

Lepota in smisel življenja je le v združevanju vsega, kar zmore civiliziran in kulturno osveščen narod. Materialne dobrine brez kulturnega doživetja ne morejo biti sreča, lahko so le breme in spotika v nesrečo vsemu človeštvu, kakor tudi kulturno delo brez materialnih osnov nima pravega poleta, čeprav ne izumre, kar so dokazali pionirji glasbene kulture na Ravnah pred 85 leti.

Kakorkoli že doživljamo vzpone in padce v naši materialni uspešnosti, pa do danes ni nihče od železarjev izrekel svojega »ne«, če je bilo treba odločiti, ali bomo naši godbeniški družini pomagali ali ne. Vedno smo bili vsi za odločilni »ja«, od pomožnega delavca pa do poslovodnih delavcev v vseh teh štiridesetih letih.

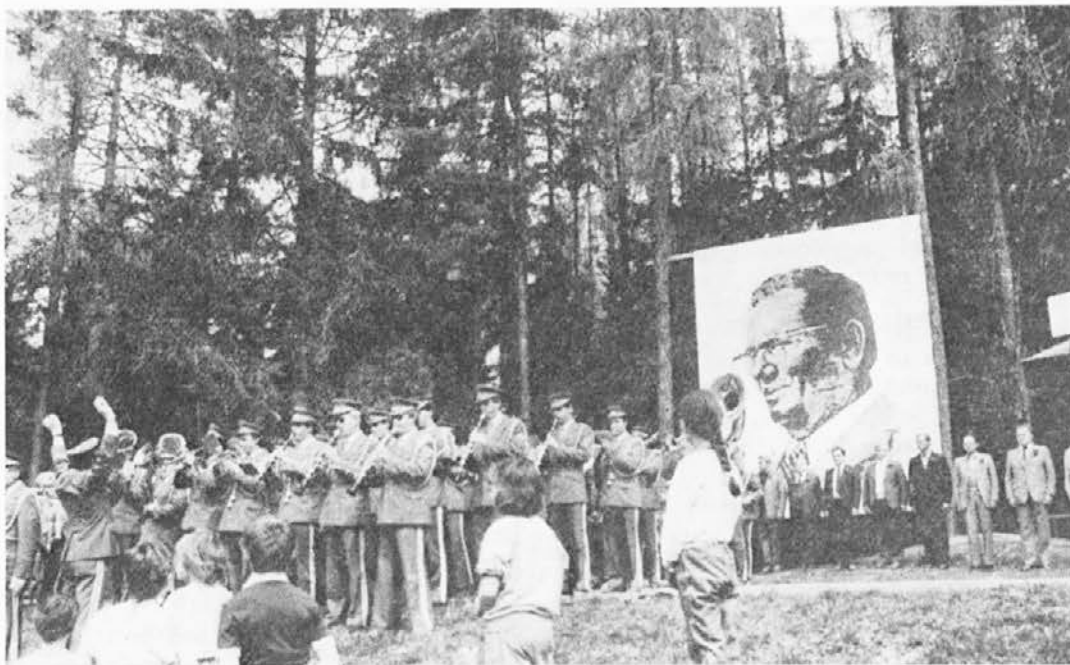
Naj vam bo to spodbuda in skromno plačilo za ves trud, ki ga večina ljudi sploh ne more oceniti, čutijo pa ga morda podzavestno in ga spoštujejo, se z vami veselijo vaših uspehov in so ponosni na vas.

Ob tej slovesnosti ne smemo mimo spomina na očete, dede in pradede te družine, ki so modro in z očetovsko skrbjo vodili in vzgajali ter umetniško oblikovali podobo in besedo svojih otrok, kot pokojni Jožko Herman, ki je zanjo živel in ob njej dogorel.

Odgovorno je bilo za njim prevzeti bogato dediščino kulturnega sporočila skupine in obljubiti, da bo sedanji umetniški vodja še oplemenitil in jo bo, ko bo prišel tisti čas, položil še polepšano v roke in srce svojemu nasledniku. Vaše delo in tudi današnji koncert dokazujeta, da je ob-

Nekaj dni pred slavnostnim koncertom v športni dvorani na Ravnah je bila v upravnem posloju Železarne Ravne tiskovna konferenca, na kateri so predstavniki orkestra (na sliki) predstavili jubilarntovo dejavnost in dosežke v zadnjem obdobju, med drugim kaseto s posnetki koncerta v osrednji dvorani Cankarjevega doma v Ljubljani. (M. P.)

Naša godba — naš ponos!

ljubo držal in jo bo z vašo pomočjo dopolnil vam in vsem prebivalcem kraja in koroške krajine v čast in slovenski kulturi v ponos.

V imenu poslovodnega odbora Železarne Ravne vam lahko obljubim, da bomo storili vse, kar je v naših močeh, da bo vaše delo uspešno, z istim žarom, kot se bomo

vsi v naši delovni organizaciji trudili, da bi ustvarili človeka vredno življenje slehernemu sodelavcu. Trdno smo odločeni, da gremo temu cilju naproti.

Za vaše dosedanje delo vam iskrena hvala, za v prihodnje pa ena sama obljuba v imenu vsega kolektiva:

Vsi smo z vami in ostanemo z vami!

Jože Žunec

Spet v gorah Durmitorja

Pravljica pripoveduje o nekem kralju, ki je bil bolan, pa so mu rekli, da bo ozdravel, če obleče srajco zadovoljnega in srečnega človeka. Edini v celem kraljestvu, ki je bil srešen, je bil neki pastir visoko v gorah, ki pa niti vedel ni, kaj je srajca. In tako je moral kralj umreti.

Janko Mlakar

Vožnja do Foče ni bila toliko zanimiva, da bi jo bilo vredno posebej opisovati. Bila je noč in smo dremali, pa tudi vlekli dreto kot strokovno pravimo smrčanju. Delal se je dan, ko smo pred Fočo zavili desno na razdrapano cesto in se podali v neznanost. Naš cilj je bilo naselje Plužine.

Slikovita pokrajina ob Drini je navzlic zelo slabi makadamski cesti čarala veselo razpoloženje v našem žepnem avtobusu, ki ga je pilotiral znani voznik in šaljivec Marijan. Kljub počasni vožnji smo bili nekoliko razočarani, ko smo se čez most na Tari pripeljali v Črno goro, kjer je makadam zamenjal dobro ohranjen asfalt. Bili smo na desnem bregu Pive. Za nepoučnega bralca samo nekaj razlage. Tara in Piva se za mostom združita v Drino. Zaradi tega smo se lahko vozili ob Drini, prečkali Taro in se znašli ob Pivi.

Ob stičišču treh rek je pokrajina enkratna, pravzaprav je takšna od Foče do Zabljaka. Bolj znan in mogočen je kanjon Tare. Toda tudi Pivin je vreden obiska. Ob reki so Črnogorci speljali lepo cesto z mno-

žico majhnih tunelčkov. Obiskovalcev je malo, pokrajina pa je izjemno zanimiva. Na celotni poti od Foče do Plužin smo srečali le avtobus s presenečenimi delavci. Njihove oči so spraševale, kdo pa ste vi in s kakšno pravico kalite naš jutranji mir.

Skale, kanjon, globoko spodaj reka, v skale vsekana cesta, predorček za predorčkom so nas spremljali do Plužin, novega naselja. Ima hotel, semaforizirano avtobusno postajališče in še marsikaj. Semaforjev ne uporabljajo, so zaradi mestnega videza.

V točilnici smo naročili kavo, nismo je dobili. Menda ni bilo električnega toka. Drugih goriv pa niso uporabljali. Zakaj bi jih? Saj je v Plužinah nova elektrarna. To pa še ni dovolj, da bi mi dobili jutranjo kavico. Imeli pa so rakijo in druge ostre in mehke pijače. Nismo jih marali. Sprehodili smo se, si ogledali novo naselje in že je naš voznik začel poveljevati. »Potisnite, da bom lahko vžgal. Pa ne navzgor, navzdol dajte!«

Naj povem, da brez žive sile, lahko bi dejal konjskih moči, avtobus ni speljal. Opazil pa sem, že Boris je bil dovolj, da je potisnil vozilo, in še to navzgor, pa je zahreščalo in zaropotalo, malo zasmrdelo in že smo se premaknili.

Začeli smo najbolj drzen del naše poti. Lahko rečem, da smo dobesedno preplazili zavoje, ki so se neverjetno strmo dvigali iz kanjona Pive skozi neštete predore na Pivsko planino. Kriki predstavnic nežnega spola so to potrdili.

Jernej Krof

Fantiček

Ko bil sem še majhen,
res droben fantiček,
pasel sem ovce,
gnal jih na griček.

Ob meji državni —
prav tam se godi
ob misli preslavni
se dogodek vrši!

Šla sva z očetom —
še pred plebiscitom —
z voljo značaja,
meni odkrito.

Bil pa v kraju
prekrasen je gozd
v svobodnem prostoru,
opis bo ne prost.

Kaj to mi pomeni,
da bil sem pastir,
pasel ovčice
prav brez ovir.

Pisal sem pesem
brez vsake krivice,
sekal grmovje —
in čistil stezice.

Poslušal še zraven
petje sem ptice,
ki mi razveseljuje
moje še lice.

»Kikl pere — kikl pere
hlač pač nič« —
To sem zapopadel,
več kaj pa nič!

Ob meji pa strogi,
zdaj zakoni so.
Če bodo prestrogi
več pesmi ne bo.

Nekoč sva z očetom
jih pisala dva
o dogodkih po svetu,
jih narod pozna!

Oče so pisali jih
za ljudski spomin,
enako jih pišem jaz,
ker sem pesnika sin.

Cesta, vrezana v skale, je podobna lisicijim rovom. Pa še te bi morale biti privezane, lisice namreč, da ne bi zdrknile v reko. Prometa praktično ni, nikogar nismo srečali od Plužin do Zabljaka. Dobro, da cesta ni asfaltirana, makadam se mi zdi za takšne strmine bolj primeren.

Koliko predorov, bolje rečeno rovov, je bilo na naši poti? Marjan je vedel povedati, da več kot petdeset. Sam mislim, da jih je bilo prej več, manj pa gotovo ne!

Počasi se pokrajina umiri. Začne se nizek gozd. Vzpenjanja ni več, smo na planoti Pivske planine. Menjavajo se gozdovi, livade in pašniki. Cesta je spet asfaltirana.

Pripeljali smo se do Trse, idilične naselbine, ki je bila stoletja odrezana od sveta in so do nje vodile samo steze, po katerih se je s težavo prebijala živina.

Motel in nekaj hiš. Naročili smo kavo. Natakark je pravočasno opazil, da nas je bilo devetindvajset, zato se je izmotal z opravičilom, da ni bilo električnega toka. Spet! Plina tudi niso imeli.

»Drva imate,« smo vztrajali.

»Imamo, samo vas je preveč. Zakaj niste javili pred uro, da boste prišli, pa bi vas kava, lepo dišeča, že čakala,« je še rekel simpatični natakark.

Sprejeli smo opravičilo, ker končno se nismo peljali tako daleč zaradi kave. Razumeli smo, da toliko kav ni prodal cel teden, mi pa smo jih hoteli naenkrat. Vse ima svoje meje.

Svetovali so nam, kaj naj si ogledamo na naši poti in krenili smo dalje. Sonce je začelo prijetno greti, slaba volja zaradi neukuhane kave je minila. Veselo smo potisnili naš malibus, da je globoko zahropel. Sapa nam je pohajala, navajen je bil na počasnejše premike. Ruski vžig je prehitro deloval.

Pivska planina ima najvišjo točko na 1774 metrih in je obdana z višjimi gorskimi verigami. Na severu je Ljubišnja, na severozahodu Maglič; na jugu je Treskavac, ki ima značilno ime zaradi neviht, ki se navadno tu začne. Na vzhodu pa je naš Durmitor.

Zaskrbelo me je, gore so bile delno še pokrite s snegom. Kako bo z našim ciljem, ki je na 2523 metrih, toliko visok je Bobotov kuk. Koliko ledu in snega bo treba prečiti do vrha?

Še nekaj kilometrov je cesta asfaltirana, zato ni bilo težav z vožnjo. Pripeljali smo se do lepo urejenih hlevov v Boričju. Gobjo ovce in govedo. Pogoji so dobri, trava je bila lepo zelena. Pašnike so ponovno začeli bolj izkoriščati, črede so se podile po planini in jo naredile privlačnejšo, lepšo.

Končno smo se pripeljali spet na makadam nekje nad 1600 metrov visoko. Lukenj ni bilo, cestišče je bilo vzdrževano, da bi bili nanj ponosni tudi koroški cestarji. Naš malibus je težko vlekel, redkejši zrak in počasno vzpenjanje sta naredila svoje. Ob cesti so se začeli snežni zameti, ki so segali prek avtobusa. Presenečenja, ki so me skrbela. Kako bo na gori? Nič dobrega se nam ni obetalo.

Prihajali smo na področje globokih ledeniških krnic, ob katerih je drzno speljana cesta. Pokrajina je razorana in kamnita, velike skale so brez reda razmetane po dolini. Posamezne stajajo me spominjale na lectove hišice, lepo so dopolnjevale že tako čudovite vrtače. Zapustili smo Duboki

dol in bili kmalu pri Dobrem dolu, kjer smo naslednji dan začeli pohod na najvišji vrh Durmitorja.

Že smo bili na Sedlu (1907 m), ob katerem se košati Sedlena greda (2227 m), ki ima značilno ime zaradi svoje oblike. Podobna je sedlu, tistemu pravemu, z divjega zahoda. Res enkratna in svojevrstna igra narave.

Durmitor je presenetljiv, na majhnem prostoru so zvrščene vse mogoče oblike gora: od igel do topih in prostranih vrhov. Bil sem v teh gorah pred dvema letoma in tedaj sem sklenil, da se bom še vrnil v to kraljestvo gora. In ni mi žal, ponovno sem našel tisto, kar lahko človek le občuti, težko pa opiše, saj za to ni pravih besed. Narava na tem koščku naše domovine je pretresljivo bogata. Včasih nežna, da jo občutiš globoko v duši; pa spet groba, da trese pred seboj vse, kar sreča.

Čez Sedlo smo se hitro spustili v dolino, polno jezer. Vsa imajo zelo značilna imena. Valovito jezero zaradi neprestanega valovanja opravičuje svoje ime. Posebno lepo je Modro Jezero, ki je na nadmorski višini 1609 m in ima izrazito nebesno modro barvo. Sledita še Suva lokva in Poščensko jezero, potem pa se pokrajina spremeni, začenejajo se travniki in manjši gozdiči. Zmanjka skal in kamenja.

Pri Pašini vodi smo prišli na cesto Šavnik—Zabljak. Kmalu smo zagledali slikovito mestece. Škoda, da ga kazijo nekatere moderne, betonske zgradbe.

Ura je bila dvanajst, točno opoldne. Sonce je bilo visoko nad nami in je neusmiljeno gredo. Mudilo se nam je v motel Durmitor, kjer smo dobili ključke hišic in se vselili v bungalove. Hiteli smo. Pohod na goro smo začeli že ob enih. Šli smo na Savin kuk, ki je visok 2313 metrov in s katerim se skoraj vedno začne spoznavanje s pogorjem. Pred stoletji je po njem šaril sveti Sava, tako pravi legenda, in pustil tik pod vrhom izvir vode (Savina voda). Ker je bil žejen, je moral narediti čudež, če je hotel priti do hladne vode. Naredil ga

je in izvir je eden najvišje ležečih na apnencu. Poznavalci pravijo, da je to neverjetna redkost. Predstavljajte si studenček, ki veselo žubori, nekje visoko na krasu.

Krenili smo. Zvedave oči so spraševale, kako daleč je. Imel sem negotov občutek, motil me je sneg, ki sem ga opazoval na zadnjem delu poti z avtobusom. Premišljal sem. Visoke zamete smo videli že na nadmorski višini 1600 metrov, kaj bo šele na dvatisočih? Kdo ve?

Kmalu smo bili pri gostišču ob Crnem jezeru. Še vedno so gradili gostinski objekt, enako kot pred dvema letoma. Nekaj več blata je bilo, ostalo se ni spremenilo. Če bodo tako hiteli, bodo imeli otvoritev ob prehodu na enaindvajseto stoletje. To pa je že nekaj!

Blizu sta dva spomenika iz narodnoosvobodilne vojne. Mimo pelje prijetna sprehajalna steza. Ob spomenikih je lep smrekov gozd z zelo visokim, temnim drevjem.

Zavili smo levo ob jezeru in se rahlo vzpeli po kamniti stezi, ko smo zapustili obalo. Pri izviru Točak smo napolnili čutarice z vodo. Hladna je in polna soli. Nadaljevali smo po poti, ki se neopazno dviga in spušča, vse do Poljane (1533 m), kjer je več pastirskih hišic. Lepo so urejene in čiste. Tudi tokrat sta pritekla iz prve deklica in fantek.

Hotela sta bonbone, ponudila pa mleko.

Zavili smo po desni poti, leva gre na Šljeme, dolgo gorsko verigo, ki se na jug spušča v livade, na severu pa ima prepadne in odsekane stene. Vzpenjali smo se po Dernecih. Nič posebnega se ni zgodilo. Ko smo prečili Korita, smo se na Vilinem kolu znašli v snegu. Opremljeni s cepini nismo imeli težav, snega je bilo malo, več ga je bilo dalje vstran od poti, tako da nas ni oviral. Je pa opozarjal na jutri, ko bomo v osrčju Durmitorja.

Prišli smo na travnata pobočja. Levo je gora strmo podala v Kotao, kjer je bilo največ snega. Bilo je hladno, vendar nas je hitra hoja grela in kolona se je razvle-

Na prelazu med zameti

Vzpon

čeno bližala Savini vodi, ki je visoko na 2212 m. Še nekaj blagih zavojev, poraslih z mehko travo, in že smo bili na vrhu.

Trud je bil bogato poplačan. Razen pogleda v srce pogorja na Sohu, ki se dviga proti nebu z vrhovi Bezimeni vrh, Bobotov kuk in Devojka, smo videli kot z dlani vse vrhove Durmitorja. Pod nami je bil drugi največji ledenik v naši domovini Debeli namet, ob njem je postavljen alpinistični bivač. Levo je pogorje Šljemena s svojimi vrhovi, pa Terzin bogaz za ledenikom, desno od njega Meded, največkrat opisana in opevana gora. Čisto desno se razprostirajo temnozeleni gozdovi ob čudovitem Crnem jezeru. V daljavi smo videli nepregledno Sinjavino, pogled nam je segel tudi do Bjelasice in Komov. Savin kuk ob vsakem obisku ponudi kakšno presenečenje, ker je z njegovega vrha izjemen razgled.

Zvečer smo zaspali, čim smo legli. Dva naporna dneva sta bila za nami, dolga vožnja in vzpon na legendarni Savin kuk. Vtisov je bilo mnogo, vendar je zmagala utrujenost.

Vstali smo spočiti in pripravljeni za nove napore. Nekaj utrujenih planink je ostalo v taboru, ostali pa smo se vsedli v avtobus in se odpeljali do Dobrega dola. Marijan je obrnil vozilo, nam voščil lep pohod in odpeljal. Nam pa se je priključil psiček, tako da je število ostalo nespremenjeno. Veselo smo se odpravili proti Bobotovemu kuku (2523 m).

Začeli smo na višini 1722 metrov, torej osemsto metrov pod Bobotovim kukom. Prek Urdenega in Mliječnega dola je šlo brez težav. Megla je zakrivala pogled na Šarene pasove. Škoda, enkratni so, najrazličnejših barv. Ko sem bil tam pred dvema letoma, so me očarali. Posebej sem se ve-

selil pogleda na to čudo. Pa tudi Zupci in Minin bogaz sta se zaradi megle le občasno pokazala.

Snežne zaplate so me vznemirile. Nismo dolgo čakali na presenečenje. Malo nad Zelenim virom (2028 m), zadnji možnosti za pitno vodo, se je pokazala velika količina zbitega in zaledenelega snega, ki ga je bilo treba prekoračiti. Brez cepina ne bi šlo, pa tudi tako je bila potrebna precejšnja previdnost. Zdrs bi se neprijetno končal. Težko je bilo predvideti, kako globoko v skalah. Kolona se je umirila, zavlada je tišina. Ni treba omenjati, zakaj! Vsakdo se je trudil, da je bila njegova stopinja v trdem in zmrznjenem snegu čim trdnjša.

Naslednji del poti je bil lažji, brez zastojev smo prišli do Velike previje, prelaza na 2351 m visoko. Desno od nas se je šopiril 2396 m visoki Lučin vrh, levo nepremagljiva Devojka (2440 m), pred nas pa se je postavil Bobotov kuk.

Spet je bilo treba premagati zaledenelo snežno gmoto in že smo bili na grebenu. Ob lepem vremenu je čudovit razgled na osemsto metrov niže ležeča Škrčka jezera. Zdaj ga ni bilo, megla je naredila svoje. Tako pa sem pohodnike lahko le prepričal, da če bodo skočili navzdol, bodo pristali v jezeru.

Prečili smo še nekaj snežnih nanosov, ki so se oblikovali v ostre grebene. Potrebna je bila največja previdnost, ker zaradi snega nismo šli po nadelani poti, ampak ob njej. Ker se ni videlo v globino, se večina ni zavedala, kako visoke in odsekane skale so pod nami. Bili smo na ozkih policah, krušljivih in pokritih z ledom in snegom.

Vse te težave je uspešno rešil zvesti spremljevalec psiček Čuko, tako ime je dobil. Vse ostanke malic je pridno in sprotno pospravil. Tik pod vrhom pa se mu je le zataknilo, ni mogel zlesti čez visoko skalo. Vsedel se je in čakal.

Na vrhu smo, razgleda nobenega, le megla in nizka oblačnost. Razočaranje za tiste, ki so bili prvokrat na Bobotovem kuku. Samo dva sva bila že prej v tem gorstvu.

Opustili smo zamisel, da bi šli po grebenu na Bezimeni vrh in od tam proti Ledeni pečini. Pogoji so bili zelo neugodni, začelo je rositi. Vrnili smo se po isti poti do Velike previje.

Kako nevarna je bila pot, sem sam okusil. Na prehodu čez snežni jezik se mi je pod snegom odkrušila skala. Vse se je dobro končalo, čeprav mi je neprijeten občutek ostal.

Čez Veliko previjo smo se spustili po strmini, ki je bila pokrita s trdim in zaledenim snegom. Planinsko zavetišče na Valovitem dolu, ki je sicer stalno odprto, je bilo prekrito s snegom. Da ne bi prišlo še do kakšnega neljubega dogodka, smo se varovali z vrvjo, kar je dajalo potrebno stabilnost. Ves čas spuščanja z vrha gore je rahlo deževalo. Ko smo prišli do Valovitega dola (2150 m) se začelo močno deževati. Začeli smo se vzpenjati do Ledene pečine, ki je na nadmorski višini 2160 metrov. Nad jamo se dviga najbolj značilna gora na Durmitorju, imenuje se Obla glava in je visoka 2303 m.

Kužek Čuko je zasnežene strmine mnogo lažje premagoval kot kdorkoli drugi. Vozil je neke vrste smuk, menjaje na dve in dve nogi. Za razliko od vseh ostalih je imel

Večer na ledeniku AK — Sai

štiri noge. Prehode je dobro poznal, samo spustili smo ga naprej in že je pokazal pod snegom skrito pot. Vodnik je najbrž že bil nekajkrat. Uspešen! Mnogo veselja smo imeli z njim.

Ob vhodu v Ledeno pečino je nekaterim zastajal dih. Globoko spodaj je bila tema in za mnoge neznanka. Spustili smo se s cepini, držeč se za vrh. Skoraj navpična strmina je dolga 40 metrov. Pokrita je bila z zmrznjenim snegom. Na dnu je bila ledena ploščad, dolga 40 m in široka 20 m. Led je bil trd in robot. Iz ledenega dna so zrastle številni ledeni stebri, različnih oblik in velikosti. So zelo majhni, pa tudi nekaj metrov visoki. Ponekod je skupaj zraslih več stebrov in tvorijo najrazličnejše naravne skulpture, prave forme vive. S stropa jame, ki je visoka 15 m, stalno kaplja voda in ustvarja, ko zmrzne, čudovite naravne likovne umetnine. Stebri, zavese, mati z otrokom, druge oblike, so iz čistega ledu. Niso iz apnenca kot v kraških jamah.

Psiček v jamo ni hotel. Tudi približal se ji ni. Čakal je na koščke klobas in jih sproti pospravljaj. Milo je gledal, lajal ni.

Navdušeni in polni vtisov, ki so nam ostali iz jame, prečudovite naravne tvorbe, smo nadaljevali pot po zasneženih krnicah. Čuko je spet kazal pot. Zanesljiv vodnik je bil.

Deževalo je in pot je bila spolzka. Zapustili smo Korita in se srečali v Starem katunu pri Lokvicah s pastirjem v najboljših letih, njegovim psom in tropom ovc.

Ovčarski pes je lajal, Čuko se ni zmenil. Modro je molčal. Deloval je skoraj človeško, le bolj pošteno. Presenečenemu lastniku ovc smo povedali, od kod prihajamo. Ko pa je ugotovil, da smo Slovenci, se tudi čudil ni več. Občudoval nas je, da smo v takem vremenu bili na vrhu gore. Menil je, da se tja tudi v lepem vremenu ne splača iti, saj ni ničesar drugega kot kamenje in skale.

Poslovali smo se. Moškim je segel v roko, ženskam ne. Se ne spodobi. Pot smo nadaljevali čez Kamenjačo do Mlinskega potoka, ki se zliva v Crno jezero. Kmalu smo bili pri naših hišicah.

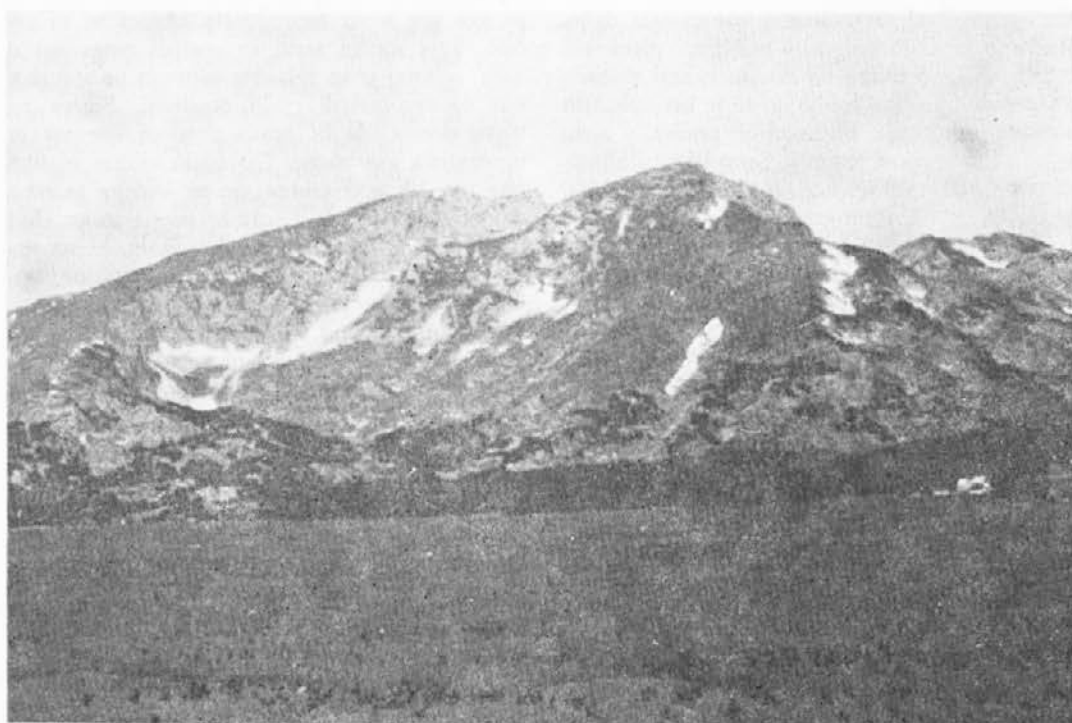
Čuko je prenočil zunaj. Zjutraj je še padal dež, zato smo se odločili za izlet v Čurovac, ki je 1000 m nad kanjonom Tare nad vasjo Tepca. Nič ni bilo z razgledom, le megla in dež. Kužek je ostal na Čurovcu, priključil se je čredi ovac. Ni rekel, toda videli smo, da se mu je zameril prevoz z avtobusom, tega ni prenesel.

Naslednje jutro smo vstali zgodaj. Spet je bilo slabo vreme, zato smo se odločili, da se vrnemo. Spremenili smo pot. Peljali smo se čez most na Tari pri Djurdjevića Tari do Plevlja in Prijepolja ter skozi Zlatibor do Višegrada, kjer smo se spet srečali z Drino.

Pri Višegradu se gradi velika električna centrala. Visoko nad staro cesto gradijo novo, z mnogimi tuneli v skalah. Verjetno je gradnja zelo draga, zato tudi električni tok ne bo poceni.

Ker je imel naš avtobus veliko potovalno hitrost, baje celih 30 km na uro, smo se šele po 25 urah vrnili na Koroško.

Ostali so prijetni spomini in novi prijatelji.

Savin kuk

Andrej Gradišnik

Alpinistična odprava v nebeško gorovje (TIEN-ŠAN) v Sovjetski zvezi

Od 2. 7. do 22. 7. 1987 je bila v pogorju Tien-Šan v Sovjetski zvezi jugoslovanska alpinistična odprava, ki je štela 15 alpinistov iz različnih republik. V ekipi je bila tudi naveza iz AO Ravne, ki sta jo sestavljala Robi Jamnik in Andrej Gradišnik.

Tien-Šan pomeni v kitajščini Nebeško gorovje. Po velikosti in višini je eno od najznačilnejših gorstev Osrednje Azije. V dolgi verigi se vleče od puščav Kazahstana globoko v Kitajsko, vse do mongolskih meja. Najvišji vrhovi so nekako v sredini, ob sovjetsko-kitajski meji, vendar so iz političnih razlogov za alpiniste zaprti. V severozahodnem delu Tien-Šana se razprostira Kirgiški hrbet, kjer so vrhovi visoki do 5000 metrov. V ta predel smo se odpravili Jugoslovani. Bazi tabor smo imeli na višini 2100 metrov v dolini Ala-Arča (ala — dolina, arča — vrsta azijskega brina). Izhodišče za vzpona pa je bil bivač na višini 3100 metrov na ledeniku Ak-Sai (ak — bel, sai — reka). Iznad tega ledenika se vzpenjajo vsi najzanimivejši vrhovi tega območja. Stene so visoke do 900 metrov, prevladujejo pa kombinirane smeri. Skala je granitna, ledne razmere so zaradi velikih temperaturnih nihanj izredno slabe. Sestopi z gora so dolgi in težavni. Na jugu prehaja Kirgiški hrbet v puščavo Ču in zaradi bližine puščave bi sodili, da je tu malo padavin, vendar ne drži. V teh gorah pogosto sneži, le nekaj deset kilometrov od tod pa se živo srebro dvigne do 40 stopinj. O pogostnosti padavin smo se prepričali tudi sami, saj smo imeli le nekaj lepih dni, ki smo jih skušali dobro izkoristiti. Plezali smo v samostojnih navezah na alpski način. Vzponi, ki sva jih opravila člana AO Ravne:

— 7. 7. '87 sva Jamnik in Gradišnik preplezala novo smer v steni Ak-Too (Bela gora). Imenovala sva jo »Koroška smer«, višina 550 m,

naklon ledu 85°/70° — 55°, težave v skali IV + stopnje.

— 14. 7. '87 je Gradišnik z Vladom Paušičem (AO Rijeka) preplezal novo, izrazito skalno smer v steni Boksa (4240 m) z imenom »AOR«, višina smeri 600 m, ocena — V/IV.

— 16. 7. '87 je Gradišnik sam plezal SV greben gore Take-Tor (Gora kozlov, 4440 m, višina smeri je 600 m, težave v ledu od 40° — 50°.

Robi Jamnik

Koroška smer

Dva dni smo v lepem vremenu čakali v alpinističnem taboru Ala-Arči na hrano, ki naj bi nam jo dostavili sovjetski gostitelji. Z Andrejem sva bila že kar sitna. Slutila sva, da lepo vreme ne bo trajalo dolgo. Ker tudi posredovanje pri vodji tabora ni zaleglo, sva vzela rezervno hrano, ki sva jo prinesla od doma, pozdravila tovariše in odšla proti bivaku.

Do vznožja hribov je štiri ure dobre hoje. Nosila sva nahrbtnika, ki sta bila tudi brez obilice hrane precej težka. Vrvi, klini, čevlji, obleka in še cel kup male težke opreme sva prenašala. Zadoščalo naj bi za nekaj dni plezanja.

V začetnem, položnem delu poti sva se še ustavljala in občudovala okolico, ko pa se je steza »postavila pokonci«, nama ni bilo več do romantike. Željna hribov sva se namreč kar malo preveč zagnala. Pa še vreme se je začelo kisati, in to naju je gnalo še hitreje. Kmalu zatem naju je zagrnila megla in lahko sva le še sledila stezici, ki vodi pod štiritisočake gorovja Tien-Šan. Čim hitreje sva želela doseči bivač na koncu ledenika. Poznala se nama je že utrujenost zaradi rastoče nadmorske višine in težkih

bremen. Pot pa se je še kar naprej vila dalje. Megla je bila povsod, niti približno nisva več vedela, kje sva. Nato pa sva se skoraj zaletela v skromno kamnito kolibo, ki se je kar naenkrat pojavila pred nama. Bivak ni bil prazen, v njem je bilo Rusov »kot Rusov«. Sami izbrani alpinisti iz nekajkratnih selekcij. Na višini okoli 3000 metrov spijo v šotorih zraven napol prazne kočice. To je namreč pogoj, da se jim prizna vzpon na goro. Vodja bivaka naju je povabil na čaj in nama dal nekaj napotkov za vzpon.

Malo sva še posedela, nato pa sva odšla pod steno, v kateri sva nameravala splezati prvenstveno smer. Pot podnevi ni zahtevna, hitro sva napredovala in kmalu zagledala Ak-too (Belo goro) ter leden žleb, prekinjen s skalnimi odstavki, v katerem sva nato naslednji dan preplezala Koroško smer.

V bivaku sva se še posvetovala z Rusi. Menili so, da bo dovolj zgodaj, če odideva plezat ob štirih zjutraj. Po ruskih pravilih sva morala vzpon prijaviti.

Spanje ni bilo vredno spanja. V glavi mi je razbijalo, zbuhal sem se, dokler mi ni bilo vsega dovolj. Ker tudi Andrej ni spal, sva se splazila z ležišč in si v soju čelnih svetilk pripravila skromen zajtrk. Polnoč ni najbolj primeren čas za to početje, pa še hud mraz je bil in veter je zavijal okoli ušes.

Ko pošteni ljudje še spijo, sva se midva že spotikala po stezi, ki sva jo poznala še od prejšnjega dne. Najprej sva se dobro izgubila, nato našla pot, se še enkrat izgubila... Pol ure sva potrebovala za del poti, ki sva ga včeraj prehodila v dveh, treh minutah. Na ledeniku je bilo bolje, ker sva lahko sledila najinim stopinjam, ki so čez noč zamrzile in nudile sedaj dobro oporo. Bila je še trda noč in po zagotovilih tukajšnjih alpinistov se nama ni preveč mudilo. Svit naju je ujel tik pod steno. Hitela sva drug za drugim po prvih položnih metrih smeri. Kmalu sva bila pod prvim težkim odstavkom, sestavljenim iz skal in ledu. To je bil ključni del smeri. Ta del je bil res zopr. Nisva prav vedela, ali naj plezava z derezami ali brez njih, ali bi snela rokavice ali ne, skratka, v kombinaciji ledu in skale se težko odločiš, kako bi se stvari lotil, da bi bilo najbolje. Kljub težavam

pa sva kar hitro napredovala, dokler se ni začelo. Prvi sončni žarki so posijali naravnost v naju — torej je to vzhodna stena in ne severna, kot so zagotavljali ruski gostitelji. Midva pa nisva skavta, da bi nosila s seboj kompas in ugotavljala lego stene. Ob štirih zjutraj bi morala biti tik pod vrhom, ne pa šele na začetku smeri, v katero ob 7. uri že posije sonce. Kaj pomeni to v ledenih smereh? Skale, ki so ponoči trdno primrznjene v ledene strmine, postanejo pri ogrevanju nestrpne in se jim mudi v dolino, podobno se obnašata tudi večni led in sneg. Pri tem pa je padajočim gmotam vseeno, če še kaj potegnejo s seboj.

Nama ni bilo vseeno! Vrniti se nisva mogla več, ker je začetek smeri v vpadnici padajočih izstrelkov. Loterija bi bila tudi čakati ves dan na istem mestu na noč. Morala sva dalje. Vendar do vrha niso vodili lahki ledni žlebovi, kot sva jih videla včeraj pri ogledu, napredovala sva na meji med ledom in skalami, kjer so bili izstrelki redkejši, a so naju zato zalivali potočki vode, ki se je cedila od vsepovsod. Nisva vedela, kaj naju čaka na vrhu. Priganjala sva drug drugega, dokler nisva bila le še sto metrov pod vrhom, tam pa se nama je ustavilo. Moči je bilo še dovolj, le vedela nisva, kam naj se obrneva. Levo je bila vesina prekrita s polmetrsko plastjo pršiča, ki se je proti zakonitostim o plazovih še držal stene in grozil, da ob vsaki obremenitvi zgrmi v globino. Nad nama je bil nemogoč pas previsnih skal. Desno pa nisva videla, in to je bil za naju tisti trenutek najboljši izhod. V mislih sva si hitro naslikala idealen izstop iz stene.

Ta dan so očitno veljali Murphyjevi zakoni. Prvi zakon pravi, če lahko narediš napako, jo boš naredil, in drugi, da boš od vseh možnih napak naredil najhujšo.

Andrej je odšel naprej in ko se je vrv iztekla, sem se odpravil še sam. Sneg se je sesipal pod nogami, a je še kar šlo. Ko pa sem dosegel snežni grebenček, za katerim je izginil Andrej... do vrha je bilo še dobrih osemdeset metrov. Enkrat sva se še zamenjala v vodstvu. Tistih osemdeset metrov je bilo takšnih, da bi bilo lahko vse čisto drugače. Vsak centimeter je bil na meji nečesa. Vrh. Olajšanje...

Na ture smo odhajali ponoči, ko je bil sneg trd in plezanje varno

Večer s sovjetskimi alpinisti

Upam, da se bo zvečer le zvedrilo in da bova z Vladom lahko odšla pod Korono, ponoči preplezala ozebnik in zjutraj vstopila v zgornji, skalni del stene. Račun brez krčmarja! Vreme ostaja še naprej »stabilno slabo«. Ob osmih zvečer leževa, rada bi malo zadremala, da bi potem opolnoči vstala, če bi se vreme popravilo... Kako naj še verjamem v izboljšanje, ko pa zunaj že tretji dan vztrajno dežuje. Vsako noč vstajaj, poln upanja, zjutraj pa me Sovjeti hudomušno sprašujejo, če sem se že vrnil s ture.

V zgornjem nadstropju kamnitega bivaka so zbrani sovjetski alpinisti, ki sicer spijo v šotorih. Tudi njim že preseda slabo vreme. S kitaro in pesmijo si krajšajo večer. Moja, že tako do skrajnosti razrahljana vera v izboljšanje vremena, se v trenutku razgubi. Vladu povem, da ponoči ne bova vstajala, ker bo tako ali tako slabo vreme, nato pa zlezem iz spalne vreče in se po lesenih stopnicah povzpnem v zgornje nadstropje. Prostor je temačen, na sredi stoji grobo otesana miza, okoli nje pa na klopih drug ob drugem sedijo sovjetski alpinisti. Pristrčno me sprejmejo medse. Kar preveč se trudijo okoli mene, oddahnem si, ko znova zapoje kitaro. Dimitrijeve močne, robustne roke izvabljajo lepe, nežne melodije. Kar ne morem verjeti, da je to isti Dimitrij — mojster športa in profesionalni alpinist. Sveča na mizi meče svetle pramene po sobi in osvetljuje trde gorniške obraze. Od ust do ust potuje lonec z gorilnim špiritom, pomešan z vodo. Okus je ogaben, a kaj, ko vodke ni v prodaji, Gorbačov je s »perestrojko« poleg pijancev prikrajšal za nekaj tudi alpinistične družabne večere. Dimitrij začne peti, fantje mu postopoma pritegnejo. Tiho, polglasno se pesem razširi po prostoru. Mračen prostor je do zadnjega kotička napolnjen z ljudmi, oblečenimi v umazane vestone, enakomerna melodija, alkoholni hlapi špirita, vse to je naredilo svoje. Popolno-

Smučarska proga Ivarčko—Ovšen

ma me zanese, prevzet sem in navdušen. Nizajo se pesmi, skušam ujeti bistvo besedil: ... vojak je padel na bojišču, a jaz bom umrl v steni ... ti odšla si z drugim, ostal sem sam, s seboj si vzela pesem mojo, za katero sem živel ... zahod, oh, zahod, kjer je martini in bikini mini ... ko bom velik, bom komunist, po srcu čist ... Obrazi odražajo občutja ob vsebini pesmi, zdaj so resni, skoraj žalostni, pa strogo trdi in znova razposajeni, nasmejani. Ves čas pa tako drugačni od obrazov, ki sem jih bil navajen. Mož ob levem robu mize vstane in s peči v kotu postavi na mizo nov, velik lonc močnega, vročega čaja ... Dopršen zvok pesmi se meša z neutrudnim škraobljanjem dežja po strehi. Šele, ko velika sveča ugasne, se prijetna družčina razide. Preden se odpravim spat, še pogledam skozi vrata bivaka. Megla tišči prav do tal, dež nikakor ne pojenja. Tiho, da ne bi zbudil ostalih, zlezem na pograd. Popolnoma buden še dolgo zrem v temo. Ne morem zaspati, kaj vem, ali je temu kriv močan ruski čaj ali pa globoko občuteni večer.

Andrej Gradišnik

Nova smer v steni Boksa

Z Vladom se hitro vzpenjava po ledeniški moreni. Pred nama raste skalna gmota, ki zaradi sivine noči deluje hladno, nedostopno. Dan pred tem sem z ledenika preučeval možnost nove smeri in sem odkril sistem zajed in počti, ki zanesljivo vodijo čez steno. Sedaj teh zajed ne morem niti slutiti, kaj šele videti. Venomer ogledujem temni zid, nenadoma pa opaziva pod steno štiri drobne lučke. Nobenega dvoma ne more biti, v to steno se odpravljajo tudi sovjetski alpinisti. V steni je le ena sama smer in že dolgo ni nihče plezal v njej, sedaj pa se mi pred nosom vrine vanjo ruska »komanda«. Godem in jezim se, da je kar veselo, pomirim se šele, ko vidim, da so vstopili precej bolj desno od »moje« začrtane smeri.

Dan je že, vendar naju sonce še nekaj časa ne bo doseglo. Tople čevlje sva spravila v nahrbtnike, nadela sva tesne plezalnike za plezanje v skali, sedaj pa mraz grize noge in roke so že po nekaj preprijemih toge kot kavljji. Vlado le počasi napreduje po zajed, ki se spretno izogne rumenim previsom. Puha v premrle prste in se jezi, ker ni vzel s seboj vsch zatičev. Še tisti, ki bi ga lahko zagozdil v ozko razpoko, se mu izmuzne in odleti v globino. Zabijati bo moral kline ...

Prvih šestdeset metrov je že pod nama, sončni žarki so naju že dosegli in prijeten občutek toplote se razleže po telesu. Zanesljivo se vzpenjam po markantni zajed, ki se pne med granitnimi ploščami. Skala je hrapava in nudi dovolj oprimkov. Počutim se, kot da bi plezal v domači Raduhi. Pozabim celo na težki nahrbtnik. Raztežaji se vrstijo. Zaledenel kamin, ki ga preplezava v širokem razkoraku, naju privede na raz, ki više izgine v previsni grmadi. Malo naju skrbi, vendar se ji izogneva po zajedastem kotu, ki se v obliki črke S vzpne na strmo glavo. Nekoliko se obotavljam, preden začnem na dnu kota. Tipam za oprimki, skala je sedaj že prijetno topla, in če nisi preveč zahteven, tudi razčlenjena. Pridobivava višino, preplavlja me občutek zadovoljstva, občutek, ki ti ga da osvajanje deviškega sveta. Saj ni težko, le hiteti ne smeš. Previs, čez katerega teče majhen slap,

še malo ponagaja Vladu in že sva v grušču, ki naju bo privedel v izstopno zajedo. Previdno, da ne bi prožil kamenja, se vzpne okoli roba in ostrmim. V »najini« zajedi zagledam tiste štiri jutranje lučke. Pravzaprav sedaj to niso več lučke, ampak čisto pravi Sovjeti. Jezim se. Da bosta imeli obe novi smeri skupen izstop, bi še nekako šlo, ampak, da naju bodo tile fantje prehiteli. Ne, to pa že ne! V meni se prebudi tekmovalni duh. Zapodim se za njimi. Vlado pleza kar za menoj, ne varujeva se več. Hitim, saj zgornja naveza sproži kamenje. Dohitva jih in, med tem ko plezajo po zajed, splezava po ploščah mimo njih. Hitro se pozdravimo in tekma se nadaljuje. Fantje so sprejeli boj, nehali so varovati. Tempo je hiter, plezalniki se kar lepijo na hrapave plošče, roke grabijo po oprimkih ...

Na grebenu se zadihan ustavim, vsedem se na skalo in pobiram vrv. Najprej pride Vlado, potem pa še najini tekmeči. Pogovor z njimi me znova prepriča, da imamo alpinisti po vsem svetu mnogo skupnega. Združujejo nas ljubezen do gora, nemiren duh in pa ogromne zaloge energije, ki jih je treba porabiti. Poslovimo se, Sovjeti sestopijo v dolino, midva pa se odpraviva še po grebenu na vrh.

Na vrhu je fotoaparati polno zaposlen — pogled proti Kitajski zajame neskončno morje gora, sosednji greben, ves okrašen z opastmi, tam nekje je izstop iz smeri, ki sva jo pred dnevi preplezala z Robijem, pa puščava Ču, od koder se valijo megle, železni drog z zvezdo, Vlado z našo zastavico na cepinu ... Zjutraj sva šla pod steno, pripravljena na vse, tovorila sva težke nahrbtnike z opremo za tehnično plezanje, za bivakiranje. Stena pa je bila dobra, ves čas sva lahko plezala prosto in sedaj, opoldne, sva že na vrhu, zadovoljna, da je tako. Mislim, da bo kar držalo, da je alpinist človek, ki išče težave, a je srečen, če jih ne najde.

Rok Gorenšek

Z Integralom po Jugoslaviji

(Nadaljevanje in konec)

Bližali smo se Cetinju. V daljavi, globoko pod nami, se je za kratko časa zablesčala gladina Skadarskega jezera, tam nekje okrog Rijeke Crnojevičev. Nekdanje, stoletja staro glavno mesto Črne gore, Cetinje, ima dolgo in burno zgodovino. Ne le politično, pač pa tudi kulturno, kar pa je pri nas v Sloveniji manj poznano. Le malokdo med nami namreč ve, da je imelo Cetinje leta 1493, torej leto po tem, ko je bila odkrita Amerika, že svojo tiskarno. Da so tam poznali Shakespeara in Voltaira prej kot pa v mnogih delih današnje zahodne in srednje Evrope, kjer danes tako zviška zrejo na naše jugoslovansko-balkanske zadeve, ki nas pestijo. Ker je bilo stoletja dolgo središče poslednjega svobodnega koščka Balkana, so Cetinje imenovali tudi »kamenita prestolnica svobode«. Iz teh časov, ko je bilo Cetinje prestolnica, najprej kneževine, nato pa kraljevine Črne gore, ima mesto, ki danes šteje nekaj nad 10.000 prebivalcev, 42 (dvainštirideset) zgodovinskih znamenitosti, ki hranijo v sebi neizmerno bogastvo. Tam so na ogled reči, katere hodimo za drag denar gledat v Italijo, Francijo, Rusijo in drugam, imamo jih

Vstop v alpinistično bazo

Sestopava hitro, nekje na ledeniku naju ovije megla. Rahlo začne pršeti. Tik pred kamnitim bivakom sva, ko se odpro nebeške zapornice. Če bi smel Nebeškemu gorovju dodati ime, bi izbral Deževno gorovje. S praga v dež še zavpijem: »Za hitre ni počitka!« To je stavek, ki me zadnje čase spremlja in je že kar moj življenjski moto, nato pa varno zaprem vrata bivaka.

pa doma v Jugoslaviji, oziroma točno rečeno, v Črni gori, naši najmanjši republiki. No, mi si zaradi kroničnega pomanjkanja časa v Cetinju od vsega tega kulturnega bogastva nismo utegnili ogledati drugega kot pa Državni muzej in njegovo čudovito zbirko. Mesto je bilo ob našem obisku vse prekopano, ker obnavljajo in razširjajo mestno kanalizacijo, s katero bodo v prihodnje preprečili katastrofalne poplave. V hotelu smo imeli kosilo, v samopostrežni trgovini smo se seznanili s cenami in si nakupili spominkov, nato pa smo krenili na pot proti Lovčenu in Njegoševemu spomeniku.

Samo mesto Cetinje leži v podolgovati kotlini sredi nepreglednega, golega, kamenitega morja. Ko smo s ceste, ki je drzno speljana na Lovčen, gledali nazaj na to kamenito, golo pokrajino, ki se je širila na vse strani vse do obzorja, sem nehote pomislil na to, kako neki se je mogla Črna gora obraniti, kako preživeti tedaj, ko so jo Turki stiskali od vseh strani in sta bila svobodna samo Lovčen in Cetinje. To je bilo zares pravo srce svobode, saj so bili Turki v Titogradu, ob morju, v Bosni. V

Mehanizacija je opravila levji delež!

Kotoru so bili Avstrijci. Samo okrog Lovčena in Cetinja so živeli junaški, neupogljivi, svobodni ljudje.

Lovčen, 1660 m. Na njegovem vrhu je spomenik, mavzolej, velikemu črnogorske mu knezu in vladiku, Petru II. Petroviču Njegošu. Živel je od leta 1813 do 1851. Bil je velik človek, ki je malo Črno goro afirmiral v tedanjem svetu politično in kulturno. Njegoš ni bil le politik, vladika in gospodar Črne gore. Bil je tudi velik pesnik. Njegov »Gorski vijenac« je pesnitev, ki bo med kulturnimi dosežki ljudstev tega sveta zavzemala častno mesto, dokler bosta obstajala ta svet in kultura. Tu na skalnih pobočjih Lovčena je potekala obrambna črta, so se bili krvavi boji med Črnogorci in Avstrijci med prvo svetovno vojno.

Ko je padel Lovčen, je padla tudi Črna gora.

Tudi mi smo si zaželeli in popili čašo bistrre vode pri Ivanovih studencih ter si pomirili živce, ki so se nam kar precej zrahljali zaradi ovinkaste, nad strminami in prepadi speljane ceste, ki smo jo prevozili. Voda Ivanovih studencev je znamenita po tem, ker si jo je baje na smrtni postelji zaželel Vuk Karadžić, veliki srbski reformator in prosvetitelj.

Zaradi popravila ceste so nas avtobusi odložili kaka dva kilometra pred koncem avtomobilske ceste. To nas ni zaustavilo. Napotili smo se peš po strmih kamenitem robu navzgor do okrogle ploščadi, kjer je spodaj restavracija in prodajalna spomin-kov. Na ploščadi se pričenjajo stopnice, ki

vodijo nekaj časa na prostem, nato pa po predoru strmo navzgor na vrh Lovčena, kjer stoji mogočni mavzolej, grobnica, delo velikega hrvatskega kiparja Ivana Meštrovića, ki je poleg mnogih drugih umetnin ustvaril tudi svetovno znani spomenik neznanemu junaku na Avali pri Beogradu. Kot na Avali, tudi tu na Lovčenu dajejo ton stvaritvi kariatide. To so ženske figure nadnaravne velikosti, ki nosijo na glavah sarkofag, grob. Meštrović, ki je zadnja leta svojega življenja delal in ustvarjal v Ameriki, je Njegošev spomenik izklesal iz enega samega kosa jablaniškega marmorja. Podaril ga je Jugoslaviji pod pogojem, da zgradi na vrhu Lovčena spomenik, mavzolej Njegošu. Če Jugoslavija tega ne bi storila, bi umetnina pripadla Američanom. Tako smo spomenik morali zgraditi. Predori, po katerem sedaj vodijo stopnice na vrh, je bil zgrajen zato, da so skozenj potegnili nad 20 ton težak kip Njegoša in ga postavili v mavzolej. Strop v mavzoleju je pozlačen, zato je bilo porabljeno 18 kg čistega zlata, ki ga je podarila republika Italija v spomin na to, da je bila črnogorska princesa italijanska kraljica, žena kralja Emanuela. Na vrh vodi 461 betoniranih stopnic. Z vrha je čudovit pogled proti morju in Boki Kotorški, proti jugu na Skadarsko jezero, pa na Njeguše, rojstno vas Petra Petrovića, in na Cetinje sredi golega, kamnitega črnogorskega krša. Pogled je enkrat in še le ob njem se človek prav zave, kaj in kakšna je Črna gora.

Z vrha Lovčena, kjer smo dokazali tudi naše planinske sposobnosti, smo se po isti poti vrnili v Cetinje, od tam pa po krajšem postanku nadaljevali pot proti Njegušem ter naprej proti Kotoru in Boki Kotorški. Cesta je vodila skozi divjji, kameniti črnogorski kras. Bila je ozka, vijugasta in strma. Žal nas je dohitela noč in najrazburljivejšega in največičastnejšega razgleda na globoko pod nami ležeči Kotorški zaliv, kjer je na njegovem skrajnem koncu Kotor, nismo videli. Tudi ne slovitih serpentin, po katerih so se mnogi med nami prvič vozili, med njimi tudi šofer Dragan, ki pa je zares odlično opravil svoje delo in pokazal svoje znanje in sposobnost. Zaradi noči nismo mogli doživljati edinstvenega pogleda na pokrajino in morje pod seboj. Neskončno dolgo smo lahko opazovali le morje luči pod nami, ob obeh kotorskega zaliva in vse Boke Kotorške. Vzdušje v avtobusu je bilo napeto, tudi pritajenega strahu je bilo nekoliko. Nekateri, med njimi tudi pišec, so kar naenkrat poiskali varnejše zavetje zadaj na koncu avtobusa, češ, varno je le varno. Kako tudi ne bi, saj je šofer Dragan na vsakem ovinku, teh pa je bilo nešteto, takorekoč obvisel nad prepadom, nato pa je moral z avtobusom manevrirati nazaj, da je lahko zavil v ovinek. To tudi za gledalce oziroma sopotnike nikakor niso bile »mačje solze«. Na misel mi prihaja mlada gospa, ki si je na Lovčenu, tako kakor mnogi drugi, kupila za spomin veliko verižico z likom Petra Petrovića-Njegoša. Imela jo je okrog vratu. Na vsakem takem nevarnem ovinku, ko je moral šofer z avtobusom nazaj, pa se je z obema rokama trdno in krčevito oprijela verižice okrog vratu. To je storila vsakokrat podzavestno. Seveda si nisem mogel kaj, da tega ne

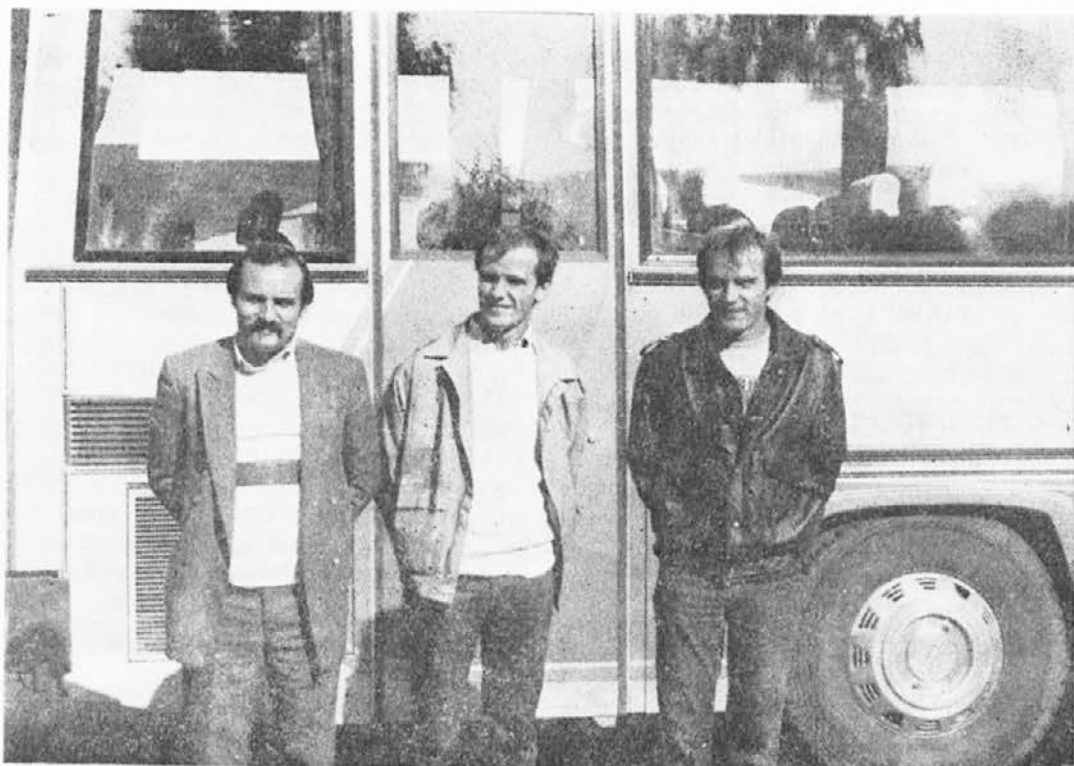

Izlet DKIT Koroške v Črno goro. Udeleženci na stojnicah Mavzoleja Petru Petroviču II. Njegošu na vrhu Lovčena 1660 m oktobra 1987

bi razglasil vsem potnikom v avtobusu, rekoč: »Vidite! Res je! Veriga je pa le še zmeraj najvarnejša, če se te oprimeš, se ti nič ne more zgoditi, pa četudi se voziš z avtobusom nad prepadi Kotorskega zaliva.« To je prineslo nekaj dobre volje med nas vse. Počasi smo se nekako navadili, vtem pa smo bili tudi že v dolini ob morju, v Kotoru.

Boka Kotorska je edini naravni fjord ob Jadranskem morju, če ni edini v vsem Sredozemlju. Boka je bila zaradi svoje strateške lege že od nekdanjega cilja najrazličnejših zavojevalcev. Gospodarili so ji Rimljani, Bizantinci, Zetčani, Srbi, Bosanci, Turki in Benečani. Leta 1797 je pripadla Avstriji. 1805. so jo zavzeli Francozi, 1806. Rusi, nato zopet Francozi, 1813. Črnogorci, 1814. pa je ponovno pripadla Avstriji, ki jo je držala vse do leta 1918, ko je pripadla Jugoslaviji. Med drugo svetovno vojno so jo okupirali Italijani. Po osvoboditvi Jugoslavije je postala del republike Črne gore. V Boki so mnoge dobre luke: Kotor, Tivat, kjer je tudi letališče, Perast, Risan, Morin, Zelenika, Hercegnovi in Igalo. Tja v Igalo pa nas je ta lepih doživljajev polni dan peljala naša pot. Tam sta nas v hotelu Igalo čakali prenočišče in večerja. Od tam se je naslednji dan začela naša pot nazaj, proti domu, v Slovenijo.

Med potjo je naš Jože Krevh v avtobusu organiziral tekmovanje za miss in mistra avtobusa. V ta namen so ženske pobrale prostovoljne prispevke za mistra. Moški pa po svoji strani za miss, za žensko. Teh prostovoljnih prispevkov se je nabralo toliko, da je strežna ekipa treh Javornikov lahko izpopolnila v Cetinju svoje že pičle zaloge. Z njimi so se kupile nagrade za izvoljenca in še je nekaj ostalo za nagrado šoferjema. Po večerji, ko se je razživelo živahno vrvenje s plesom v hotelu Igalo, je posebna izvoljena komisija razglasila rezultate in izbrala za mistra avtobusa prav nepričakovano pisca teh vrstic. To se mu je zgodilo najbrž in edino le zato, ker je po starosti bil med vsemi moškimi, ki so bili na tem potovanju, že kar pravi metuzalem. Za

Bratje Javornik Ferdo, Franc in Albert na izletu DKIT Koroške v Črno goro oktobra 1987

miss avtobusa je bila izvoljena Anica Hauer, žena direktorja kmetijske zadruge Drava. Izvoljena je bila popolnoma upravičeno, saj je junaško in s humorjem prenašala težko in neprijetno izgubo svojega kovčka med potjo. Veselje v hotelu Igalo bi se bilo tisto noč še dolgo nadaljevalo, če ne bi prihajalo stalno do nepričakovanih zapletov. Tako je nekemu udeležencu nočne zabave nenadoma bilo diskretno sporočeno, da je ženi postalo v sobi slabo in ji je potrebna pomoč. Seveda je takoj odhitel pomagat, nazaj ga pa ni bilo več.

Dr drugega dne, po zajtrku, bila je to nedelja, 18. oktobra 1987, smo se odpeljali iz Igala, modernega letovišča, polnega novih in lepih hotelov, proti Dubrovniku. Pot je peljala mimo dubrovniškega letališča Čilipi in naprej ob obali v Dubrovnik. Dubrovnik, ki smo si ga tudi ogledali, nekaj sami, nekaj pa pod vodstvom vodičke, je

pravi biser stare srednjeveške kulture in stavbarstva. Čudovito je zgrajen in še danes služi svojemu namenu. V njem stanujejo, žive in delajo ljudje, prav tako kakor pred stoletji, ko je bil zgrajen in je postal samostojna republika in prva pomorska moč na Jadranu. Obdaja ga eno uro hoda dolgo, popolnoma ohranjeno obzidje, ojačano z mogočnimi stolpi. Pred Dubrovnikom leži nedaleč v morju slikoviti otoček zaljubljenec Lokrum, kjer rastejo pomaranče.

Mudilo se nam je in kmalu smo bili zopet na poti, sprva ob obali mimo Neuma, kjer ima Bosna in Hercegovina svoj košček jadranske obale. Da veliko vlaga v svoje morje, se vidi po tem, ker je bilo v zadnjih letih toliko zgrajenega, da je praktično vse novo.

Da vožnja ne bi bila predolgočasna, je naš vodič Drago organiziral tekmovanje leve proti desni strani v avtobusu. Kate- ra stran ni vedela pravega odgovora na najrazličnejša vprašanja, je morala za kazen zastaviti neko stvar. Strani, ki bo zmagala, je bilo obljubljen, da ji bo premagana stran morala pri kosilu v Mostarju plačati vino. Toda, kljub temu da je po zaslugi Kristine iz Radelj zmagala leva stran, tega vina ni pila. Bilo pa je vseeno zabavno in mnogo smeha in dobre volje.

SKOZI HERCEGOVINO IN BOSNO PROTI DOMU

Pripeljali smo se do Metkoviča ob Neretvi. Tu nas je prvič na vsej poti pozdravil dež, ali kakor tam rečejo, kiša. Dež nas je spremljal potem skoraj do doma. Najbolj pa smo plačali zato v Mostarju, kjer smo si po kosilu želeli ogledati še znameniti stari most, ki je v teh časih najbolj znamenit po tem, ker z njega skačejo mladi fantje v pod njim tekočo globoko Neretvo. Na ogled mostu smo se podali peš. Prav tedaj pa se je razdivjala nevihta. Lilo je kakor iz škafa. Kmalu smo bili do kože

Roblekov dom na Begunjščici v ozadju Triglav

premočeni vsi, razen Kašnika. Toda odnehali nismo, prišli smo do mostu in si ga kljub nalivu dodobra ogledali. Tudi slikali smo se za spomin.

Iz Mostarja, glavnega mesta Hercegovine, z močno industrijo (Aluminijev kombinat, tovarna Soko in drugo), smo se peljali ob Neretvi navzgor proti Jablanici. Med potjo smo videvali hidrocentrale, največjo v Jablanici, kjer smo od daleč videli tudi znameniti most, ki ga je dal Tito porušiti, da so lahko rešili ranjence. Danes je v bližini nov muzej, most pa leži tako, kakor je bil porušen med vojno.

Prozor mora pasti! smo se spomnili Titovega povelja med boji za to mesto med drugo svetovno vojno. Tega smo se spomnili, ko smo se peljali skozi to bosansko mesto, ki leži na strateško pomembni točki sredi slikovite pokrajine. Peljali smo se po lepi, novi, lepo speljani cesti čez visoko

hribovje nad Prozorom in naprej proti Gornjemu in Dolnjemu Vakufu in Bugojnu, znanem po Titovi rezidenci, šahovskih turnirjih in medvedih v okoliških košatih gozdovih. Eno je treba priznati Bosancem. Lepe ceste so si zgradili. In vsa Bosna, tudi na deželi je v izgradnji, vse hiše so nove, starih, turških ne vidiš več. Vsaj to jim moramo priznati, da so denar, ki so ga dobili kot nerazviti, vsaj kar se gradnje cest tiče, dobro naložili. V Bugojnu nas je dohitela noč in nas spremljala vse do doma. Ponoči smo se peljali skozi Jajce, Banja Luko, Bosansko Gradiško, Zagreb, Ptuj in Maribor. Pričeli smo se, polni lepih vtisov z dolge poti, razhajati. Prvi se je v Mariboru poslovil vođa Drago. Nato so odšli Radeljčani, Dravograjčani, Slovenjgradčani, Selanci in Brdinci in nazadnje, ob 3. uri zjutraj 19. oktobra 1987, še Ravenčani in Prevaljčani.

Prepričan sem, da je na tej ekskurziji vsak udeleženec doživel kaj lepega, kaj takega, kar ga bo še dolga leta spominjalo nanjo in na vse, ki smo bili takrat skupaj. Takšnih ekskurzij si še želimo. Posebno v teh težkih, hudih časih, ko so ljudje potrebni razvedrila.

Naj se zahvalim Herbertu Hedlu, kmetijskemu inž. iz Radelj, za njegov trud, da je izlet tako uspel. Šoferjema Draganu in Francu za zares odlično in varno vožnjo, inž. Tinetu Vižintinu za vztrajnost in voljo pri organizaciji in izvedbi izleta. Strežni ekipi Ferdu, Francu in Albertu Javorniku zato, da nismo bili med potjo ne lačni in ne žejni. Saviču, Zorku, Kašniku, Jožetu, Malčki in vsem drugim za dobro voljo med potjo. Hvala tudi vsem, ki so kakorkoli pripomogli z delom ali s prispevki, da je ta ekskurzija tako lepo uspela in tako lepo potekala.

Emica Danič

DAVNE SANJE

Zimski meseci po novem letu so kot nalašč čas za žganjekuho po hribovskih domačijah.

Če si kje ne morejo zagotoviti toliko več drva, da bi mogli kuhati žganje, je domačim kar hudo.

Večino dneva prebijem sama. To zimo smo z drvni še kar založeni, vendar so povsem surove. Z dodatkom raznih odpadnih kosov, ki so suhi, se zima in mraz prebrodita.

Zgodaj smo začeli s kuhanjem žganja. Pri prekuhanju alkoholne mase nastopajo nekajdnevni presledki, da skuhanu sadje ali pa češplje pojedjo prašiči.

Kadar pa teče žganje, človek prečepiš ob kotlu po ves dan, včasih še dolgo v noč. Zraven tolčeš orehe, jih prebiraš, ali pa luščiš fižol. Prahu ne smeš povzročati, ker mora žganje ostati čisto. Ob tem je treba

skrbeti za toplo hišo in jed. Pot iz šole je dolga. Pot iz fabrike prav tako. Takrat se jed pripravi pač taka, ki ji ni treba streči, ki se »sama kuha«, da le zalivaš in kuriš.

A vseeno malo po hlevu, malo okrog štedilnika in po stopnicah dol in gor ves ljubi dan. Včasih je žganje že na robu litra, pa spet priletiš prezgodaj, ko ga še do sredine ni nateklo. Ko že bolj postoriš najnujnejše, se človek smeš usesti ob kotlu.

Pri ognju je treba paziti. Curek alkohola sme biti le za hodno nit; če je vročina v peči kotla previsoka, priteče žganje megleno. Tudi prekipelo bi in bi zbučala vsa vrednost po tleh.

Drobno zvončkla curek žganja v podstavljeni liter. »Ah, tisti šnops,« se spomnim prejšnje zime in obiska na domu. Oče in

hčerka sta prišla po nekih opravkih. Je, tisti »šnops«, tisti »šnops«. Po eni strani je dobrodošel. Kak vmesni izkupiček za domače. Ali pa izdatek mnogokje zanj. Poslušam rahlo žuboreči šum v steklenico. Gledam sode, ki še čakajo polni na kuho. Še dobro, da smo bajtarji. Sodi držijo le po 300 litrov največ. Obrniti poln sod sama ženska, ga podložiti, da se preveč ne nagne, saj tekočina pritiska v ospredje, včasih me je kar strah, da se ne spodmakne podloženo bruno. Ob le manjši nepazljivosti lahko pride do zloma noge.

Pa se spomnim nekdanjega maminega doma. Babica so podlegli uživanju alkohola. Prevelike in prepogoste količine tega včasih vrazjega poživila so razbile družino. Domačija je prišla na boben, osem otrok pa je odšlo v kmečke službe. Od tam spomini, tu bridki, tam še kar znosni, kakor je pač kdo naletel. In v službe so odšli z že zrahljanimi živci od težkega življenja svojega otroštva, ki je potekalo v občasnih prepirih in celo pretepanju staršev med sabo.

Otroci so se bali za starše. Radi so jih imeli. Ob vedno pogostejših večerih, ko je vladal alkohol v hiši, so otroci pobegnili k sosedom na parne ali v listnjak — uto za steljo in listje. Tam so čepeli drug ob drugem in jokali. Sosedom se niso pokazali. Nemogoče je drugemu povedati — mama so se napili, z atom se nocoj prepirata. Da, tak je ta »šnops«. Liter priteče iz sto in sto češpljev ali hrušk. Iz tisoč kapljic in več tisoč posledic. Tu pa tam prijetnih, ob zmerem použitju enega ali dveh »štampelov«.

Ponekod pa je kot razbojnik, ki ubija, razdira družine in domove in povzroči toliko gorja...

Koliko je prečutih noči, ko svojci čakajo alkoholika. Včasih v mrazu z zlo slutnjo — kaj, če nekje med potom zmrzne.

Tako rado se pridruži strahu tudi ljubsumje. Alkoholik vse preveč rad da povod za to, z raznimi bahavimi namigi, kako ga drugi cenijo in tako dalje.

Start

Mračni se. Šnops, za katerega se je bilo treba dolge, dolge ure pripogibati, znositi težke tovore sadja v sode, lesti v visoka drevesa, jih otresati, prezebat pri pobiranju včasih že tik pred snegom, ali že v naletu bele mrzle odeje. Ta »šnops« curlja svetel in tanek, čist kot biser in kot najbolj nedolžen studenček kje v kaki strmini.

Pa se v mraku spomnim zopet mame in njihove mladosti.

Komaj dvajset let je bilo mami.

Nekaj let so že služili na bogati kmetiji. Gospodar je bil trgovec z lesom.

Pri hiši se je občasno zadrževalo tudi do trideset ljudi. V najemu so domači imeli večje sosedovo posestvo. Še se je čutila sled prve svetovne vojne. Mnogi odpoklicani moški v avstroogrsko fronto, ki so slučajno ušli smrti v vojski, so trpeli še po ujetništvih v Rusiji, v Italiji. Sestradini in v nenehnem strahu, da ne bi podlegli nalezljivi bolezni, ki je strahovala po teh sosednjih deželah, kamor je bilo zgnanih četvero narodov: Slovencev, Poljakov. Avstrijcev in Madžarov.

Za ujetnike so bile razmere zelo težke.

Teško delo, lakota, bolezni.

Vojaška medicina praznih rok.

In nadvse surovo ravnanje z ljudmi. Največkrat je bilo edino zdravilo »FELD PATER«, ki je napravil križ čez umirajočega ujetega Slovenca v italijanskem ujetništvu. V »Hinterlandu«, mi bi mu rekli zaledje fronte, torej tudi tod po Koroški, je še dolgo bilo čutili pomanjkanje hrane. Delovna sila se je udnjala po kmetijah, da se je preživela. In tako se je v letu 1920 na jesen mami pripetila nesreča.

Kuhali so žganje pri tej kmetiji, kjer so mama služili že tretje leto. Hlapci in furmani so bili še kdo ve kje, ker so jih odpoklicali na fronto. Prvi sin je bil pri knapih, da je bil prost vojaških obveznosti. Tako so morale iti ženske iz kuhinje pomagat, kajti sodi so bili takrat zelo veliki, pač precej večji kot so naši. Potrebna je večja moč, da se tolikšna posoda zasučje. Ni in ni se premaknilo, ko so obračali sode. Tudi gospodar je bil poleg, da je nadzoroval delo. Bile so deklet in domača hčerka dvajsetih let, kot moja mama. Uvideli so, da je moči premalo, pa je naenkrat domača hčerka izpodmaknila »panolc«, tako koroški kmetje imenujejo obrezan gradbeni les, ki ga tu pa tam podložijo tudi pod sode.

Sod se je zamajal in udaril ob sosednjega, ki je stal ob njem. Mama so držali sod za »FROŠ«, to je do 3 cm nadmera »dog« mimo dna. Ker pa je prav tak velikan stal v vrsti naprej, je mami ob trčenju zmečkalo levo roko. Štiri prste jim je zmečkalo. Onesvestili so se na sodu. Hitro je bilo treba rešiti mamino zmečkano roko izmed obeh sodov. Pripovedovali so mami drugi, da je takrat gospodar sam vzdignil sod, da so odnesli onesveščeno mojo mamo. Dva meseca so bili v slovenjgraški bolnici.

Dolgi hodniki z visokimi dvokrilnimi vrati so povezovali staro bolnico našega okraja s sobami. Nekje v stavbi je bila tudi kopalnica. Takratne medicinske sestre so bile nune. Njihova noša so bila košata dolga krila in obvezen širokokrajni klobuk iz poštirkanega platna. Zavihki, dolgi in koničasti, tako da je sirota morala nagniti glavo, da je mogla skozi duri, kadar si je odprla samo

Nastop pobratenih pevskih zborov 14. nov. 1987 na Prevaljah

eno krilo vrat. Mami se je zmečkanina zagnojila. Z zdravljenega prstanca so pobrali nekaj ostrih delčkov kosti. V rano so natlačili trak. Prevezovali so jim roko vsaki drugi dan. Pri prevezovanju so se onesveščali. Potem pa so komaj pričakali tisti drugi dan za previtje. Duh je prihajal od zagnojene roke. Tako so se morali sukati v stran od prsi, kjer je počivala roka, obešena okoli vratu. Ker so take bolečine neznosne, da bolnik ne more ostati pri miru ne v postelji in nikjer, so mama neko nedeljo stali nekje na hodniku bolnice. Moralo je biti neko okno v bližini vhodnih vrat. Mogoče v 1. nadstropju. Prevezali so jim roko v soboto. V ponedeljek pa bo ponovno prevezovanje. Za razna sredstva proti bolečinam pa v letu 1920 dr. Železnikar še ni napisal recepta. Saj medicina jih še ni poznala. V zmečkanih prstih je klujuvalo.

Naslednji dan je izza povojev neverjetno zaudarjalo. Najraje bi bili zbežali pred samo seboj. Dr. Železnikar je pri zadnji prevezavi namignil, da kaže prste odrezati. Mamo je premikalo. Znano jim je bilo o invalidih, ki so jim odrezali roko po kakršni koli že nesreči, da se je siromakov poleg težav, ki jih invalidnost prinaša, oprijel še »cuman« »CUOMAN« — SAMOROK. Na samoroke je begala misel dvajsetletne deklet — moje mame. Niso imeli obstanka v bolniški sobi. Če bi mi odrezali prste, so z grozo pogledovali povito levico, v kateri je klujuvalo, da niso vedeli, kako bi roko držali, da bi bilo mogoče zdržati.

Stojijo ob oknu nekje na hodniku, pa ugle dajo zunaj prihajati Rogačkega očeta. Mama se nagnejo skozi okno in ogovorijo znanega »pavrškega« muzikanta, h kateremu so se hodili učiti mnogi fantje. Rogački oče so ostali sami z otroki, tako kot Kajžerjev Luka. Žena jim je zapustila novorojenčka in še pet majhnih otrok. Sami so jih vzgajali in preživljali, kot so vedeli in znali. Garali so. In životarili brez gospodinje, ki je umrla za poporodno vročino na sveti večer.

Soseški so se oče smilili. Bili so ponižen in skromen »pavrški človek«, v njih pa je bila bogata umetniška žilica. Glasbeni talent.

In tisto nedeljsko jutro so prišli iskat pomoči v bolnico. Takrat so poleg »grize« regirale še koze — kožna bolezen, ki je po-

brala precej otrok. Kdor se je ob tej bolezni še prehladil, so se mu koze navznoter obrnile. Ko so takega mrlička polagali v krsto, je bila njegova koža kot ena sama gnojna rana čez in čez po truplu. Bolezen je bila kužna. Kdor je ozdravel, so mu ostale vidne brazgotine. Najraje po obrazu.

Rogački oče so potožili, da sta za kozami zbolela Franci in Micka. Oba sta jih prebolela in morata še danes kaj povedati o njih. Oče so prišli po zdravila v bolnico.

Ko moji mama stojijo tam ob oknu, da sta s poznanim Rogačkim očetom malo spregovorila, pride nuna Flavija in mamo za uho potegne od okna oštevaajoč: »Kaj bi koroška Micka rada na streho zlezla, da bi jo fantje bolj videli.« Verjetno Flavije v sestrski poklic ni gnalo sočutje do bližnjega, nagnjenje do trpečega, da bi mu pomagala. Vmes je znalo biti kako ljubezensko razočaranje, za katerim je ostalo prikrito maščevalno nagnjenje, ki pa je »potrofilo« povsem nedolžne bolnike.

Studenček

V ponedeljek zatem pa je dr. Železnikar napravil poizkus čutnosti na ranjeni maminu roki. Ob nohtih je uščipal prste, ki so bili nižje ob dlani zmečkani: »Ne vem, ali se mi laže, ali me ima za norca,« je rekel nunam, ki so previjale, ko so mama v strahu za roko trdili, da prste čutijo. V resnici jih niso čutili. Zdravnik se je potem odločil: »Saj bo sama prosila, da ji jih bomo odrezali.« Bolečine niso dale spanca. Preveč je bolelo. Zdravnikove besede pa so še bolj zastrašile ponesrečeno mamo. In tako so tekli tedni v oktobru in novembru v letu 1920.

Bolniki so morali v kapelico vsako jutro. Tudi mama so že lezli počasi za ostalimi ženskami v »špitalsko kapelco«. Nune so molile glasno naprej. Med molitvijo pa so mama preizkušali prste, če se je kateri že oživil. In pri molitvi, ko so klečali z drugimi v kapelici, so na pritisk z desnim palcem ob nohtno bližino levega kazalca začutili, da je v njem življenje. Da prst čuti neznamen dotik. Tako so se razveselili ponovnega čuta, pravzaprav tako neznanega znamenja življenja v prstih, da so vstali in na glas zajokali od sreče, od upanja, da jim bo morda roka le ostala. Pa roka je na srečo res ostala. V njej pa invalidnost. Prsti so se gibali le v prvem sklepu na dlani.

Tako težko so molzli. Pa toliko so delali za družino. Nikoli niso pokazali utrujenosti, da bi se čez dan ulegli. Tudi sklepno vnetje so morali prestati v službi, da jim je prste na nogah izpahnilo drugega čez drugega. Še so bili v bolnici, ko so prejeli pismo iz Lavaminda v Avstriji.

Mamin naslov ni bil popoln. Pismo je bilo naslovljeno na ime domačih, kjer so služili. Mama so sicer videli grupo bolnih moških

dan za dnem v bolnici. Tudi fantje so bili med njimi. Kako besedo so sicer spregovorili s kom. A bil je tako strog nadzor nad bolniki, da je bil vsak pogovor nemogoč.

Koroški mladenič Dominik, ki se je pozneje rad podpisal kot NEDELJKO, je sporočil moji mami, da če se spominjajo Korošca, ki je pred dnevi odšel iz bolnice in je zdaj na svojem domu v Lavamindu, na kmetiji, da mu predrznost naj oprostijo, ker niti pravega naslova ne pozna. Da je iz bolnice sicer odšel, ali njegove misli so ostale tam. Odkar je mamo prvič videl, je zmeraj iskal priložnost z njimi govoriti. A pod takim nadzorom ni bilo mogoče. In tako so prihajala pisma v bolnico, pozneje pa na kmetijo, kamor so se mama po dolgih dveh mesecih trpljenja zopet vrnila. Dominik je povabil mamo v faro cerkev k maši. Prišel je »čriez«, se pravi, da je opravil deveturno hojo iz Lavaminda na Strojno in dol k Fari. Še vedno hranimo pisma, pisana od jeseni 1920 do sredine leta 1922. Dominikova pisma so tako skrbno slovensko napisana. Nič ni v njih popačenih besed, kar je zelo vkoreninjeno med nami tu ob meji. Pisma razkrivajo gorečo in čisto ljubezen in bolečino, ker so Slovenci na Avstrijskem zapostavljeni.

Pisma razkrivajo, da je prišel obiskat mamo na kmetijo. Tam pa ni imel možnosti se kaj več z mamo pogovoriti. Nadaljnja pisma razkrivajo z vsakomesečnimi datumi, da sta si dopisovala vse leto 1921, tudi po troje pisem je datirano na isti mesec.

Iz njegovih pisem veje duh razgledanega človeka. V lepi pisavi človek razbereš urejenost njegove notranjosti. Pisma odkrivajo pot čez mejo na Strojno. Graničarji so mu zagrozili, da mu bo slaba predla, če ga bodo

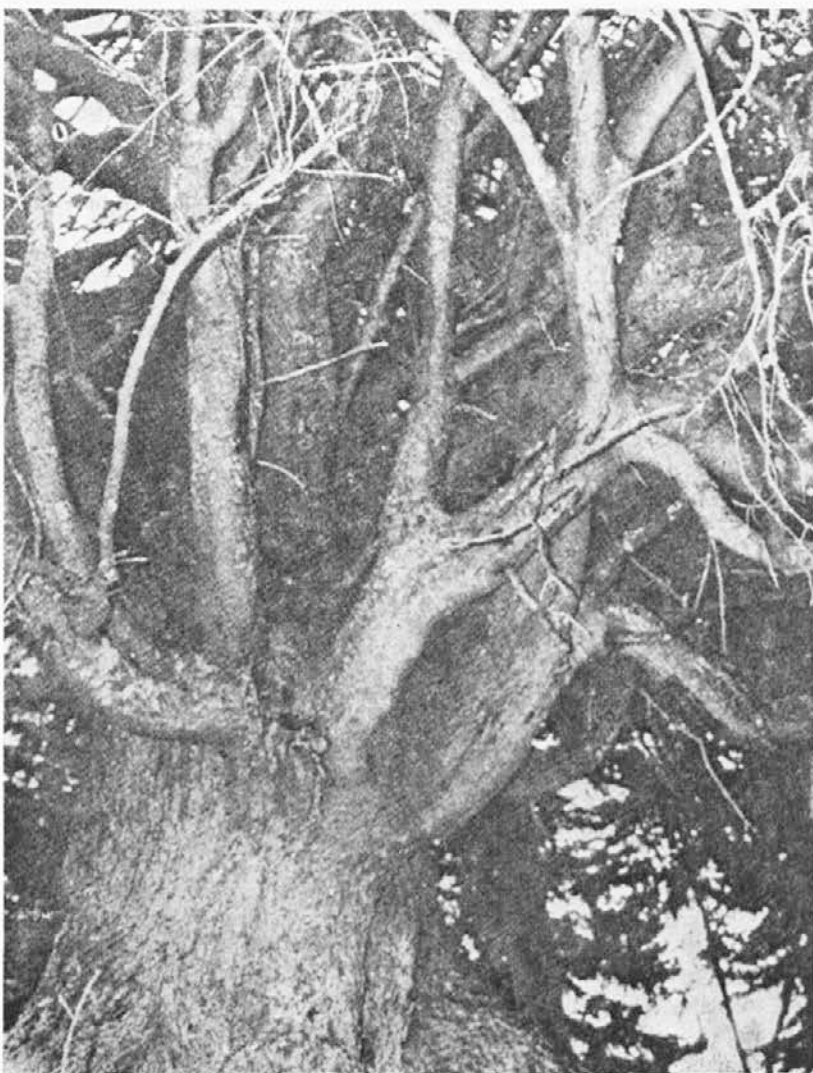
še zasačili na meji. Pa spet pove naslednje pismo, da je prišel na Faro zaman. Mame ni bilo k sv. maši, kot sta se zmenila v pismih. Seveda. Bili so sramežljivo in ubogo dekle — dekla, ki se pač nima komu zaupati. Nima svojega doma. Nima zavetja in pribežališča v svojih notranjih — mladostnih stiskah. Pastirji in hlapčiči na kmetiji so jeli mamo dražiti z raznimi dovtipi. Kakšen da je. Kako je oblečen. Da je stal v malti, ko mu je »žnidar« hlače meril, pa to in ono in tretje. Ti dovtipi so povzročali mnogo smeha in posmeha. Mami je bilo nerodno. Vedno bolj nerodno. Po malem so mu zamerili, ko je prišlo njegovo pismo. Spet so mamo dražili. Vedno več vzrokov so navedli v pismih. Vse bolj zastoj so bila Dominikova dolga romana čez Strojno.

Pomalem je jel prihajati le še na Strojno. Prijateljsko se je povezal z graničarjem, ki mu je od kraja zažugal, če ga dobi na meji. Oba sta se obrnila na strojnsko faro. Tam gori sta si poiskala življenjski družici. Postala sta si po svojih ženah sestrah — sorodnika. Nekdanja Micka s ponesrečeno roko je odšla od kmetije po sedmih letih službe. Še večja invalidka z otečenimi sklepi na nogah. Mama so bolelni poročili gozdnega delavca — mojega očeta. Ko smo bili otroci že za v šolo, ko smo že delali domačo nalogo, so nekega jutra mama povedali: »Maj, nocoj se mi je pa od Dominika sanjalo, da je prišel. Otroci ste nalogo pisali, sama sem pa nekaj šivala. Odprejo se duri, pa Dominik pride. Tako je bil oblečen ko včasih. Do sred hiše je prišel, tam na sredi je obstal. Otožno je pogledal po otrocih pa po meni. Nič ni rekel. Pa zmanjkalo ga je.« In tudi mama so se kar prebudili iz sanj. Potem je neki fantek prinesel listek. Tudi ta listek še hranimo, četudi je sporočilo staro že 50 let. Neka ženica, ki je stanovala nekje na Strojni, je mami sporočila, da je bil Dominik pred dvema dnevo ma pokopan.

Po operaciji na želodcu so ga bolnega poslali domov iz bolnice v Celovcu. Ko je bolehal le še kratek čas pred smrtjo, je rekel svojim domačim, kako bi še rad šel, ko bi mogel, pod Uršljo goro obiskat svoje znance. Domači so ugibali, kdo bi naj bil tisti njegov znanec. Del Dominikovega srca je v podzavesti še vedno živel za tisto ubogo ponesrečeno dekle, ki se je dolge dni onesveščalo ob prevezovanju v slovenjgraškem špitalu. Malo pred smrtjo se je mami v sanjah prikazal po 16. ali 17. letih, po toliko letih — molka.

Ob kuhanju žganja se človek spomniš dogodke, ki ga je povezovala priprava soda, da bi se moglo nakopati sadje za v kotel. »Ah, ta šnops.«

Zna biti, da je poteklo že trideset let, ko sem zadnjič prebrala ta drobna pisemca, to ljubezensko izpoved mladega slovenskega človeka, živečega onkraj meje. Zamisliš se ob sveženjčku drobnih pisemc, s kako vznemirjenostjo so bila napisana. Kako zaljubljen človek s čudnim notranjim čustvenim navdihom izbira besede, da bi ta čustva bila pravilno izražena. Marsikdo nima te korajže. Prenekateri fant ostane sam samo zato, kar mu te korajže manjka. In misli obstanejo ob »vbužanem« dekletu v tih kamri. Mama se niso upali odločiti. Kako drugačne so možnosti danes. Koliko posvetovalnic. Pomoči v stiskah mlademu človeku. In ko so mama

Mogočna smreka
nedaleč od Ježevga

Ivan Modrej

Orjaške smreke na Ježevem

Na zahodnem delu v Črni je lesena rogovila s kažipot v okolico. Največji med njimi je kažipot, kjer piše: Orjaške smreke — Ježevo. Pojdimo jih obiskat, ne bo nam žal.

Na skrajnem vzhodnem delu Karavank, v kotu, ki ga omejujejo tri priljubljene koroške planine nedaleč od Uršlje gore (1696), med pogorjem Smrekovca (1695), Bele peči z Raduho (2062), Olševo (1929) na eni ter Peco (2126) na drugi strani se razprostirajo bogati iglasti gozdovi smreke in macesna, oziroma mešani gozdovi s primesjo bukve, gorskega javorja in mestoma bresta. Trde magmatske kamenine se pokažejo na površje izpod dobro pokrite plasti svežih rvavih tal le redko, največ na grebenih in v jarkih. Bolj vidna so skalna pobočja in stene dolomitov ter apnencev v Beli peči, Raduhi, Olševi in Peci, ki prek melišč prehajajo v strma pobočja s skalnimi skoki. Tla so tukaj bolj suha in manj vodnata. Kot otok med dolinama Bistre in Koprivne pa se nekoliko niže strmo dviga mestoma skalnat prakameninski hrbet. Orožja ter više pod Peco Mravljija s Čofatijo. Geografska lega, hude zime, neprehodnost in težko spravilo lesa so ohranile te razgibane, skupinsko raznodobne, mešane gozdove v svoji dokaj naravni obliki vse do danes. Posegi človeka vanje niso bili nikoli tako močni, da bi bistveno spremenili njihov osnovni življenjski utrip, kljub znanemu načinu pospeševanja smreke s fratarjenjem. Visoke lesne zaloge na boljših tleh so se dolgo ohranjale. Pred neprehodnimi predeli se je vpliv človeka še vedno zaustavil ali izgubil. Ponekod so se še ohranili sestoji, ki so nastajali in se oblikovali v stoletni borbi z naravo. Najrazličnejše oblike posameznih starih dreves kažejo sledove neizprosne boja z viharji in snegom, v katerem so se ohranili le najvitalnejši. V zavetju teh temnih, težko prehodnih gozdov so se kot v oazah miru, daleč od hrupa civilizacije in mest ohranjale stabilne populacije nekaterih naših najbolj ogroženih avtohtonih živalskih vrst, ki jih ta gozd sprejema in ohranja. Med starimi bukvami in smrekami prhutajo in klepljejo divji petelini, se spreletavajo jerebi, pod njimi rukajo jeleni, v skalovju piskajo gamsi, v vratičju zelene jelše, kjer gozd s smreko ali macesnom vrzelasto prehaja v ruševje in travnate goličave nad gozdno mejo, sledimo belega zajca, više ruševca in ponekod tudi belko.

Kot varuh nad vsemi, kar se je prepletlo in obdržalo v mnogih letih med temi grebeni

umirali, niso želeli nikamor. »Doma, doma naj ostanem, doma,« so prosili, »samo v bolnico ne. In na dečvo glej, da bo imela dom — svoj dom.«

Na nosilih rešilnega voza so nam umrli na tleh, ko sem se obuvala, da bi šla do bolnice z njimi, ko je ponovno nastopila težka zamašitev žil. Dve uri in pol so se borili s smrtjo. Bili so pri zavesti do kraja.

In zopet shranim droben sveženjček pi-semc, ki so bila poslana mlademu dekletu — moji mami. Delček njene mladosti.

in pobočji, pa jadra planinski orel in se oglašajo krokarji. Prvobitnost gozdov, strmi vrhovi, mogočnost starih viharških dreves in vsega živega, kar si je izbojevalo svoj prostor v tej divjini, bogatijo človeka in ga usmerjajo pri varovanju in razvijanju zdravega naravnega okolja. Potrebe družbe po lesu in zahteve v zaostrenih gospodarskih razmerah nas ženejo, da z mehanizacijo vse bolj prodiramo v ta prostor. Samo razumno celovito vrednotenje tega gozda kot ekosistema ga lahko obvaruje pred izničenjem in ohrani njegovo naravo oziroma ekološko integriteto. Takšen predel tega območja je tudi Jelenov greben v Medvedjeku poleg prav tako naravnih Ježevih repov s pestro floro in favno pod severno steno Raduhe. Dobrih dvajset minut hoje od gozdarsko-lovske kočice na Ježevem, blizu prehoda panoramske gozdne ceste s Koroške na Štajersko v Savinjsko dolino, nas strma gozdarska steza pripelje skozi raznodoben smrekov gozd do zaobljenega grebena pri nadmorski višini 1350 m. Tukaj opazimo ob stezi vse več debelih, močno razvejanih smrek. Prevzame nas pogled na prvo debelejšo smreko (*Picea abies*) s premerom 139 cm in višino 26 m, ki ima pri višini 1,30 m močno, stransko izraslo vejo s premerom 42 cm, kar je zavidljiva debelina že za prsto rastoče drevo. Glavno deblo, ki pri dveh metrih višine preide v močno razvejano krošnjo, je pri višini 12 m odlomljeno. Od tod naprej pa, kot da odganja proti nebu iz močnih stranskih vej »nov sestoj«, dvanajst mlajših smrek, vrhov od 4—14 m visokih. Življenjska moč smreke je že v upadanju, posamezni vrhovi že kažejo znake sušenja. Nekaj deset metrov naprej obnemimo ob pogledu na dve mogočni, skupaj rastoči smreki, ravne rasti in gostih vej s premeroma 113 in 135 cm, katerih krošnji sta se v odmaknjenosti 2 m zrasli in oblikovali v enotno krošnjo, visoko okoli 29 m. Veje segajo od 3 m višine naprej. Vitalnost dreves pada, debelejša je suha že

do polovice. Najznamenitejša pa je smreka 15 m niže. Od višine 1 m nad tlemi se deblo s premerom 139 cm in s skupno višino 29 m razveja v številne stranske, med sabo prepletene veje s premeri od 15 do 25 in več cm., ki tvorijo enotno krošnjo s premerom približno 15 m. Osnovno deblo, vrh, je od višine 6 m naprej suho. Do te višine so nagnete tudi vse žive veje. Iz teh močnih stranskih vej poganja proti nebu še 16 živih vrhov, krošenj, od katerih je eden 7. drugi 8. debelinske stopnje, z višinama okoli 27 m. Vitalnost smreke v zadnjem letu močno upada, od prej je suhih že pet vrhov.

Opisana smreka je prav gotovo ena od najzanimivejših dreves Slovenije, ki je nastala v neizprosni borbi in v igri z naravo. Škoda je, da je ne moremo ohraniti, ker se je začela sušiti. Vmes naletimo še na druge smreke s premeri od 80—120 cm. Na kratki poti okoli 200 m smo obhodili že 11 zanimivih smrek velikank. Če se s poti spustimo še 100 m niže proti jarku, pridemo do najdebelejše smreke s premerom 156 cm in višino 37 m. Smreka je popolnoma zdrava, le sam vršiček je suh, verjetno od strele. Po približno 400 m dolgi krošnji poti se znajdemo ob zadnjem orjaku, macesnu (*Larix evropea*). Deblo z močno razvejano krošnjo ima premer 104 cm in višino 26 m, ter je verjetno najdebelejše drevo te vrste na Koroškem.

Ta zanimiva skupina trinajstih mogočnih, viharških dreves na Jelenovem grebenu je verjetno ostanek bolj ali manj samotnih dreves na davno zaraščenem pašniku. Zaradi njihove zanimivosti in pričanju o preteklosti jih zdaj obravnavamo in varujemo kot naravno dediščino Slovenije. Na tem območju pa je ohranjeno tudi najdebelejše drevo v Sloveniji. Na lepi razgledni točki blizu Pudgarskega pod Smrekovcem raste ob sončni kmetiji Najevnik sredi smrekovih gozdov lipovec (*Tilia cordata*) z obsegom 11,24 m, s premerom 358 cm ter višino 24 m. Zaradi starosti se z oboda votlega, iz več lip zraslega drevesa od časa do časa že odkrhne kakšna veja ali vrh. Videz lipe blizu starega kužnega znamenja tik ob gozdu pa zato ni nič manj privlačen. Na valoviti sončni planoti na Pudgarskem raste ob gozdarski koči z dolgo tradicijo alpski bor, cemprin (*Pinus cembra*), s

Na Ošvenu

temno zeleno, jajčasto oblikovano krošnjo. Prsni premer debla je 48 cm, višina 11 m. Drevo je enkratna zanimivost v slovenskem prostoru, saj takšnega osebka te vrste, ki se je nekoč pojavljalo tudi v našem višinskem gozdu, drugod v Sloveniji ne najdemo. Zato je drevo tudi ponos gozdarjev. Zanimiva je tudi tisa (*Tatus baccata*) pri Mihevu v Podpeci s premerom 58 cm in višino 11 m, stara nad 300 let, jesen (*Fraxinus exelsior*) sredi gozda ob stari podrti brunarici v Hudejevem v Orožiji s premerom 152 cm in višino 27 m, z votlino, v katero bi lahko zlezlo 6 odraslih ljudi. Nevsakdanja je Bošnikova smreka pri Slovenj Gradcu s premerom 177 cm in višino 28 m, v Črnečah pri Dravogradu raste najdebelejši prosto rastoči jesen v naši ožji domovini, s premerom 175 cm, pri Sgermu na Orlici na Pohorju raste najvišja in najlepša

smreka v Sloveniji z višino 57 m, na Smrekovcu raste na nenavadno visoki nadmorski višini, okoli 1300 m, alpski negoj (Laburmum alpinum) s premerom okoli 35 cm.

Takšna je bila tudi Burjakova smreka v Topli s premerom 106 cm in višino 49 m, ki jo je podrl veter in zdaj s svojim mogočnim deblom kot vaška klop krasi Črno na Koroskem. Tudi alpske dolinice in planjave, kjer se je v boju z naravo daleč od človeka oblikovala in ohranila edinstvena pokrajina in življenjske združbe rastlin in živali, lahko človek s strokovnim delovanjem ter z ustvarjalnim odnosom do okolja to naravno dediščino ohranja. Gozdarji imajo na tem področju veliko priložnosti in dolžnosti.

Vir: Gozdarski vestnik št. 6, leto 1982.

Miran Čas: Elementi pokrajine med Raduho in Peco

Rok Gorenšek

Mučeniška pot Hotuljke

(4. nadaljevanje in konec)

Bilo je v začetku aprila 1945. Nemci že niso več vedeli, kam bi z nami. Še vedno smo se umikali pred Rusi proti zahodu. Lepega dne so nas same ženske naložili na vlak. Bil je precej dolg. Imel je nad 30 vagonov, živinskih in drugih. V vagonih smo tesno natlačene čakale nekaj ur, da se je znočilo. Nato je prišlo povelje za odhod. Vlak nas je odpeljal neznanokam. Vozili smo se samo ponoči. Bilo je še ponoči, ko se je vlak nenadoma ustavil. Bili smo daleč v gozdu. Vse prestrašene smo se vpraševale, kaj nameravajo storiti z nami. Kmalu smo izvedele. Imela sem srečo, da so pričeli spredaj. Če bi začeli pri zadnjih vagonih, ne bi bila več med živimi. Ženske so namreč morale izstopiti iz vagona; ko so

bile vse, kar jih je bilo v vagonu, zunaj, so pričeli streljati. Tako so postrelili vagon za vagonom kar po vrsti. Le da je trajalo pri vsakem vagonu dalj časa, ker so se ženske obupno borile za svoje življenje, ter niso hotele izstopiti. Tako so jih morali stražarji metati iz vagona. Nekatere, ki so se obupno upirale in se krčevito držale, da jih ne bi mogli dobiti iz vagonov, so s puškinimi kopiti pobili kar v vagonu, jih nato vrgli ven in ustrelili. Bilo nas je groza. Kričale smo, jokale. Prosile za pomoč in usmiljenje, molile. Toda vse je bilo zaman. Nobene pomoči ni bilo, le streljanje se je vse bolj bližalo in z njim tudi naš konec. No, sedaj smo vedele, zakaj nas vozijo ponoči skozi gozdove. Le nekaj zadnjih va-

gonov je imelo srečo, da se je zdanilo ter so Nemci prenehali streljati in pobijati uboge ženske. Meni je sreča zopet enkrat bila mila. Bila sem namreč v zadnjem vagonu in sem tako za las ušla tisti besni smrti, ponoči, daleč sredi nemških gozdov. Nemogoče mi je povedati, kakšen strašen, pošasten strah nas je prevzemal, ko smo pri dnevni svetlobi videle vzdolž celega transporta po tleh ležati cele kupe postreljenih in pobitih žensk, taboriščnic. Celi kupi sestradanih ženskih trupel so ležali tam naokrog. Tudi me, kar nas je še živelo, smo bile trdno prepričane, da bo, če ne prej, pa naslednjo noč prišla smrt tudi za nas. Pogled na mrtve sotrpinke je bil grozen. Še posebno, ker je tu in tam katera v teh kupih mrličev še živela. Saj smo lahko videle, kako se je tu in tam zgnila roka ali noga. Razločno pa smo lahko slišale tudi obupno stokanje. Od časa do časa se je razlegel strel. Stražarji so pobijali tiste, ki so še dajale znake življenja. Mnoge ženske, ki niso bile dobro zadete, so dolgo ležale in se mučile med tistimi trupli. Vstati same niso mogle več in tako so morale čakati, da jih je odrešil milostni strel ali pa so same umrle.

Me, kar nas je ostalo, smo morale za pol ure zapustiti vagon, Nemci pa so naše vagonke odklopili in nas nagnali nazaj vanje. Malo nas je pomirilo to, da so imeli Nemci pred vsakim vagonom po dve vreči. V eni je bil sladkor, v drugi pa surovi makaroni. Vsaka je dobila po eno pest sladkorja in po eno pest makaronov. Čeravno so bili makaroni surovi, so nam šli vendarle neznanosko v slast. Ta malenkost nas je vsaj malo poživila in potešila lakoto. Kraj, kjer se je vse to, kar pripovedujem, zgodilo, mi je, žal, ostal neznan. Je pa nekje proti Baltiškemu morju v Severni Nemčiji.

Naš vlak se je sedaj po kakih dveh urah postanka po streljanju pričel počasi pomikati s tega groznega, krvavega kraja, kjer je ostalo toliko naših sotrpink za večno. Me smo se vozile skoraj cel dan. Tu in tam smo med vožnjo za kratek čas tudi stali. Potem pa smo se spet pripeljali v veliki gozd, ki je bil precej posekan, saj so tam gradili nov lager. Tam se nas je zopet nabralo za cel transport. Tudi vojaški transporti z veliko vojaštva in esesovcev so stali tam. Med tem vojaštvom smo videle tudi mnogo švabskih žensk. V tistem gozdu smo stale 3 dni. Prosile smo, da so nam dovolili stopiti iz vagonov, da smo se naužile svežega zraka in da smo iz vagonov odstranile naše mrtve tovarišice, ki so pomrle med potjo. V vagonih nas je bilo natrpanih po 80 žensk v vsakem. Sesti ali leči ni bilo mogoče, pa če bi tudi kdo hotel kaj takega storiti, bi ga bile druge v strašni gneči pohodile. Iz vagonov smo morale počistiti tudi grozno nesnago, naše iztrebke, saj smo morale potrebo opraviti kar stoje na mestu v vagonu, ker ni bilo stranišča. Vagon pa zaprt in zaklenjen.

Tu smo dobile po nekaj dnevih spet toplo hrano. Za delavce, ki so gradili lager, so kuhali kar v velikih kotlih na prostem. Tudi nam so dali vsaki po pol litra kolerabove juhe in nekaj nekake kolerabove mezge. Vsaka je dobila tudi košček trdega, črnega kruha. Kar hitro smo morale zopet nazaj v živinske vagon. Ko smo poprej prosile še za vodo, ker smo bile po tej jedi

Peščena tla

zelo žejne, nam je niso hoteli dati. Niti nam niso dovolili, da bi se napile pri bližnjem studencu, kjer je tekla voda in je je bilo dovolj. Ob vodi so se namreč umivali vojaki in nemške ženske. Vsi so bili goli, ženske in moški, ter so si umivali noge in splovila. Nekaj taboriščnic nas je vkljub svarilom in prepovedi kar vdrlo tja in se napilo tiste nesnažne vode, ki je odtekala. Bile smo tako žejne, da bi bile tudi umrle, samo da smo si lahko usta zmočile. Švabice so bile hujše od vojakov, nagnale so nas od vode in nam niso dovolile piti niti tiste onesnažene, kaj šele one, ki je bila čista. Žeja je strašna stvar. Lakota je huda, toda žeja je še veliko hujša. Najgroznejše pa je, če mora človek od žeje umreti. Toda tudi takih ni bilo malo, ki jih je to doletelo.

Bolj ko se je bližal konec vojne, manj so Nemci vedeli, kaj bi z nami še storili, da bi nas mučili. Spravili so nas v neko taborišče, za katerega sem pozabila, kako se je imenovalo. Ker nam dva dni niso dali jesti, smo pričele jesti travo, samo da smo nekaj zaužile. Spale smo tudi kar na golih tleh brez odeje. V tem lagerju je bilo tudi mnogo starčkov, upokojenih Nemcev, ki so bili od nekdaj evakuirani. Ti starčki, ti nemški upokojenci, so prvič videli, kako Nemci postopajo s svojimi ujetniki, in to še z ženskami povrh. Kar roke so sklepal, ko so nas videli, kako požrešno smo jedle travo in se celo pulile zanjo. Ko smo jim povedale, da nam ne dajo jesti, so sklepal roke in vzdihovali: »Mein Gott. Arme leute, arme leute!« Prav radi bi nam bili dali jesti, pa si zaradi brezobzirnih stražarjev, ki so jim to strogo prepovedali, niso upali. Tako pa so le zmajevali z glavami in z nami vred vzdihovali. Ločila pa nas je tudi gosta žična ograja, tako da nismo mogli

skrižem. Bilo je že proti koncu aprila 1945. V daljavi je strahovito grmel, ponoči je bilo vse nebo krvavordeče razsvetljeno. Bitka za Berlin, poslednja bitka za sam brlog nemške zveri, je divjala, ko so spet prišli po nas, kar nas je še ostalo živih. Spet so nas naložili na vlak, ki pa je bil tokrat bolj Rdečemu križu podoben. Na njem so bili pomešani najrazličnejši ljudje. Odpeljali so nas v Mittelstadt ob Baltiku. Nemci so bili čisto divji. Hoteli so nas spraviti na ladjo in nas odpeljati, da bi ladjo minirali in potopili v vodi. Pred nami je ta žalostna usoda doletela že nekaj transportov taboriščnikov, prignanih z vseh strani. Pri nas pa se Nemcem ta peklenski načrt ni posrečil. To pa zato, ker so morali sami prej pobegniti, nas pa pustiti pri miru. Pa tudi ladij niso imeli več za take reči na razpolago, ker so bile že skoraj vse pod vodo. Z nami je ostalo le nekaj paznikov in paznic. Ko me je neka taka paznica udarila z gumijevko po glavi, sem ji v jezi zavpila: »Prokleta kur... švabska, tudi tebe bo v kratkem minilo, tudi ti boš dobila svoje.« In zares se je tako že čez kakšno uro tudi v resnici zgodilo. Po cesti so pridrevli Angleži in nas vse skupaj zajeli. Zajeli so nas in tudi naše nemške paznike in paznice. Od veselja, da smo rešene tega pekla, da je prišla tako dolgo pričakovana in tako zelo vroče zaželena svoboda, smo skoraj znorele. Jokale in smejale smo se hkrati. Se objemale, objemale naše rešitelje. V sebi smo začutile novo, veliko moč in še večjo željo, da se podamo čim prej na pot domov, v domovino, v Slovenijo in jaz v moje ljubljene Kotlje. Hotele smo se maščevati in pobiti naše paznike in paznice. Toda Angleži so jih rešili pred našo jezo. Zaprli so jih v bunker, kjer

nismo mogle do njih. Lahko smo jih samo zmerjale in jim grozile. Čez nekaj časa so jih Angleži odpeljali neznanokam, tako da še danes ne vem, kam so spravili te nemške prasice.

Čez nekaj dni so Angleži z avtomobili Rdečega križa odpeljali vse bolne in oslabele v lazaret. Čeravno sem bila tudi jaz vsa slabotna, nisem hotela iti, ker sem se bala, da nas ne bi odpeljali kam, od koder se ne bi več mogla vrniti v domovino. Ostala sem rajši s svojimi kolegicami, s katerimi smo skupaj preživele vse to neizmerno gorje in dočakale osvoboditev. Skupaj smo načrtovale tudi vrnitev v domovino.

December 1987

PRIPIS

Mučeniška pot Hotuljke so zapiski iz dnevnika, ki ga je pisala in v njem popisala svojo pot in doživetje od aretacije do osvoboditve po Angležih nekje ob Baltičkem morju Frančiška Trup, pd. Kotnica iz Podgore pod Uršljo goro.

Ti njeni zapiski, ki so bili najdeni po njeni smrti, dokazujejo, da je bila Frančiška Trup zares čvrsta žena, ki se ničesar ni ustrašila. Živela je polno življenje in ga je tudi hotela doživeti. To se ji je izpolnilo, saj je kljub vsemu hudemu, ki jo je v njenem življenju doletelo, učakala skoraj 84 let življenja. Voranc je že vedel, zakaj je prav njej namenil vlogo Radmance, »te Afre« v svoji nesmrtni noveli »Ljubezen na Odoru«. Njeni zapiski so lep dokaz za to, da je bila Frančiška Trup, pd. Kotnica, Radmanca, zares bistra ženska, ki je svoje strašne doživljanje in trpljenje hotela ohraniti za spomin in opomin tudi svojim otrokom in vsem potomcem, ki se bodo rodili in živeli v tej naši deželi za njo.

Darja Molnar

Nove knjige na policah Koroške osrednje knjižnice „Dr. Franc Sušnik“ Ravne na Koroškem v letu 1987

V letu 1987 smo v knjižnici prejeli 3500 novih knjig. Izbrali smo rjazanimivejše in jih predstavljamo v seznamu. Izbor zajema novosti vseh strok razen leposlovja in učbenikov za osnovno in srednje šole. Seznam je razdeljen v dva dela, in sicer:

I. nove knjige na policah knjižnice

II. nove knjige v domoznanskem oddelku

Pregled strok:

SPLOŠNO

- splošno
- bibliografije — katalogi — sezname knjig
- knjižničarstvo
- enciklopedije — leksikoni — priročniki
- koledarji — društva — muzeji

FILOZOFIJA. PSIHLOGIJA

- filozofija — marksizem
- psihologija
- logika — etika — morala

VERSTVO DRUŽBENE VEDE

- sociografija — sociologija
- statistika

- politika
- delavsko gibanje — Zveza komunistov
- politična ekonomija
- delo — samoupravljanje — sindikati
- finance — marketing — gospodarski sistem
- pravo
- vojne vede
- šolstvo — vzgoja — izobraževanje
- etnologija

PRIRODOSLOVNE VEDE

- varstvo narave
- matematika
- astronomija — geodezija
- fizika — kemija
- geologija — meteorologija
- biologija
- rastlinstvo — živalstvo

UPORABNE VEDE

- medicina
- gasilstvo
- tehnika
- kmetijstvo — gozdarstvo
- vrtnarstvo
- gospodinjstvo
- vođenje in organizacija poslovanja
- razne industrije in obrti

- računalništvo
- gradbeništvo

UMETNOST. ARHITEKTURA. GLASBA. ŠPORT

- umetnost
- urbanizem — arhitektura
- kiparstvo — slikarstvo
- fotografija
- glasba
- gledališče — film
- šport

JEZIKOSLOVJE. KNJIŽEVNOST

- jezikoslovje
- književnost

ZEMLJEPIS. BIOGRAFIJE. ZGODOVINA

- arheologija
- domoznanstvo — zemljepis
- zemljevidi
- biografije
- zgodovina
- druga svetovna vojna
- zgodovina NOB

Na kol

SPLOŠNO

a) Splošno

- Jovanović, P.: Organizacija istraživačko-razvojnog rada. — 3. izmenjeno i dopunjeno izd. — Beograd, 1986.
- Biomedicina Jugoslavica. — Ljubljana, 1986.
- McKie, R.: Roboti. — Ljubljana, 1987.
- Boar, R. — N. Blundell: Največje skrivnosti naše dobe. — Ljubljana, 1987.
- Kobal, E.: Gibanje Znanost mladini in Slovenci 1965—1985. — Ljubljana, 1987.
- The Giant Book of Facts. — London, 1987.
- Nekatera vprašanja sodobne socialistične misli. — Kranj, 1987.
- Jug, J.: Tehnike pisanja in beleženja. — Kranj, 1986.
- Clark, K.: Civilizacija. — 3. izd. — Zagreb, 1987.
- Mikroelektronika i društvo. — Zagreb, 1987.
- Questions and Answers. — London, 1987.
- Lambert, D. — J. Insley: Great Discoveries and Inventions. — New York, 1987.
- Likar, P.: Utrip znanosti. — Ljubljana, 1988.

b) Bibliografije — Katalogi — Sezname knjig

- Bibliografija učiteljev in sodelavcev Univerze v Mariboru za leta 1983—1985. — Maribor, 1986.
- Slovenska bibliografija 1978—1979. Knjige. — Ljubljana, 1986.
- Bibliografija zdravstvenih delavcev Zdravstvenega centra Celje. — Celje, 1987.

Tekuče bibliografije u Jugoslaviji. — U Beogradu, 1986.

Simončić, T.: Osnutek bibliografije taborništvu na Slovenskem. — Ljubljana, 1987.

Geografska bibliografija Slovenije za leto 1985. — Ljubljana, 1986.

Gutschmidt, K. — H. Pohrt — J. Schultheis: Bibliographie slawistischer Publikationen aus der DDR 1976—1981. — Berlin, 1983.

Katalog stranih serijskih publikacija u bibliotekama Jugoslavije 1984. Del 2: M—Z. — Beograd, 1987.

Katalog rokopisov Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani. Ms 1/79 — Ms 30/85. — V Ljubljani, 1987.

Katalog tujih periodičnih publikacij 1985 do 1987. — Ljubljana, 1987.

Katalog poštanskih maraka jugoslovenskih zemalja 1987/88. — Beograd, 1987.

Katalog strane biomedicinske periodike u SFRJ. God. 1984/86. — Ljubljana, 1986.

Katalog stranih serijskih publikacija u bibliotekama Jugoslavije 1984. Del 1: A—L. Beograd, 1986.

DDR Universalkatalog. — Berlin, 1985.

c) Knjižničarstvo

- Knjižnično-informacijski sistem v SFRJ. — Ljubljana, 1986.
- Razvid knjižnic v SR Sloveniji. — Ljubljana, 1987.

Unimarc. Format za univerzalno strojno čitljivo katalogiziranje. — Zagreb, 1986.

Jug, J.: Tehnike branja. — Kranj, 1986.

4. jugoslovensko savjetovanje o primjeni računara u bibliotekama. — Sarajevo, 1986.

Vloga knjižnic pri posredovanju znanja. — Bled, 1987.

Vloga specialnih knjižnic pri pospeševanju družbenega in gospodarskega razvoja. — Ljubljana, 1985.

d) Enciklopedije — Leksikoni — Priročniki

Enciklopedija Jugoslavije. Knj. 4: E—Hrv. — 2. izd. — Zagreb, 1986.

Sumarska enciklopedija. Del 3: Plj—Žut. — Zagreb, 1987.

Larousse Encyclopedia of Modern Art from 1800 to the present day. — Twickenham, 1987.

Larousse Encyclopedia of Archaeology. — Twickenham, 1987.

Larousse Encyclopedia of Modern History. — Twickenham, 1987.

Marcon, E. — M. Mongini: Svetovna enciklopedija živali. — Ljubljana, 1987.

Ežegodnik 1986. — Moskva, 1986.

Robertson, J. — G. Hoyle: Zakajček. — Ljubljana, 1987.

Slovenski biografski leksikon. Knj. 14: Vode — Zdešar. — Ljubljana, 1987.

Atlas čovečanstva. — Beograd, 1986.

The Book of Knowledge. — Twickenham, 1986.

e) Koledarji — Društva — Muzeji

Mohorjev koledar 1987. — Celje, 1986.

Jadranski koledar 1987. — Trst, b.l.

Gasilski koledar 1987. — b.k., b.l.

Prešernov koledar 1987. — V Ljubljani, 1986.

Stabej, J.: Prava stoletna pratika. — Ljubljana, 1986.

Moškon, M.: Celjski muzej — etnološka zbirka. — Celje, 1986.

Računalniška obdelava podatkov v ustanovah na področju varovanja naravne in kulturne dediščine v Mariboru. — Ljubljana, 1986.

Dular, J.: Belokranjski muzej. — Ljubljana, 1987.

Odsevi reformacijskega gibanja v dokumentih Arhiva SR Slovenije. — Ljubljana, 1987.

Vihar, L.: Organizacija prireditve. — Ljubljana, 1987.

FILOZOFIJA. PSIHOLOGIJA

a) Filozofija — marksizem

Lucaas, G.: Roman i povijesna zbilja. — Zagreb, 1986.

Ule, A.: Od filozofije k znanosti in nazaj. — Ljubljana, 1986.

Štrajn, D.: Subjekt svobode. — Ljubljana, 1987.

Vestnik Inštituta za marksistične študije. Let. 8. — Ljubljana, 1987.

Bošnjak, B.: Filozofija. — 4. neprom. iz. — Zagreb, 1985.

Hribar, M.: Zgodovina filozofije. — Ljubljana, 1987.

Stres, A.: Heglovo in Marxovo pojmovanje svobode. — Ljubljana, 1987.

Horoskop za vsakogar. — Maribor, 1987.

Namorš, V.: Materialistična filozofija prirode in naravoslovje. — Maribor, 1987.

Laper, N.: Pisma tibetanskih mudraca. — Beograd, 1986.

Šeks, V.: Razprava o slobodi savjesti. — Beograd, 1986.

Schelling, F. W. J.: Izbrani spisi. — Ljubljana, 1986.

Philosophie und Naturwissenschaften. — Berlin, 1986.

Kierkegaard, S.: Bolezen za smrt. — Celje, 1987.

Marksizem v obdobju tretje internacionale. Del. 1. — Ljubljana, 1986.

b) Psihologija

Pease, A.: Govorica telesa. — Ljubljana, 1986.

Lorenz, K.: Temelj etologije. — Zagreb, b.l.

Mannoni, O.: Freud. — V Ljubljani, 1986.

Rýzl, M.: Parapsihologija. — Zagreb, 1987.

Parker, J. — D.: Sanjanje. — Ljubljana, 1987.

Lake, T.: Kako premagaš živčnost. — Ljubljana, 1987.

Hauck, P.: Zakaj bi se bal? — Ljubljana, 1987.

Jaušovec, N.: Spodbujanje otrokove ustvarjalnosti. — Ljubljana, 1987.

Zima v Koprivni

Posvetovanje psihologov Slovenije. — Ljubljana, 1987.
 Rak, P. M.: Radiestezija za začetnike. — Ljubljana, 1987.
 Hasanpašić, O.: Radiestezija, bioenergija. — Zagreb, 1986.
 Zupančič, E.: Posvojen otrok, zaželen in ljubljen. — Ljubljana, 1987.
 Delacour, J. B.: Das große Lexikon der Charakterkunde. — Herrsching, b. l.
 Fromm, E.: Človekovo srce. — Ljubljana, 1987.
 Honey, P.: Reševanje osebnih težav. — Ljubljana, 1987.
 25. Posvetovanje psihologov Slovenije. — Ljubljana, 1987.
 Pečjak, V.: Misliti, delati, živeti ustvarjalno. — Ljubljana, 1987.

c) Logika — etika — morala

Hauck, P.: Uspešen zakon. — Ljubljana, 1987.
 Zihlerl, B.: Zbrana dela. Knj. 3. — Ljubljana, 1986.
 Despotović, A. — M. Ignjatović — V. Fridman: Alkoholizam. — Niš, 1978.
 Nicholas, M.: Največji ljubimci sveta. — Ljubljana, 1987.
 Uršič, M.: Matrice logosa. — Ljubljana, 1987.
 Šter, J.: (Ne)moč morale. — Ljubljana, 1986.
 Hudolin, V.: Ovisnost o alkoholu. — Zagreb, 1982.
 Gačić, B.: Alkoholizam. — Beograd, 1985.
 Rachels, J.: Pravica do smrti. — Ljubljana, 1987.

VERSTVO

Boff, L.: Cerkev, karizma in moč. — Maribor, 1986.
 Badž, E. A. V.: Egipatska religija. — Beograd, 1985.
 Sarč, C.: Prihodnost sveta in človeka. — Ljubljana, 1987.
 Krelj, S.: Otrožhia biblia. — Ljubljana, 1987.
 Höfler, J.: O prvih cerkvah in prazupnijah na Slovenskem. — Ljubljana, 1986.
 Mlinarič, J.: Župnije na Slovenskem Štajerskem v vizitacijskih zapisnikih... — Ljubljana, 1987.
 Ceglar, L. — Z. Piščanc: Apostol brazilskih Indijancev. — Koper, 1987.
 Kodrič, C.: Dekle, žena, mati skozi čas. — Ljubljana, 1987.
 Mlinarič, J.: Kostanjeviška opatija 1234 do 1786. — Kostanjevica, 1987.
 Zei, M.: Obrabi morja. — Ljubljana, 1987.
 Purce, J.: The Mystic Spiral. — London, 1987.
 Lavrič, A.: Vizitacijsko poročilo Agostina Valiera o koprski škofiji iz leta 1579. — b. k., b. l.
 Perowne, S.: Rimska mitologija. — Opatija, 1986.
 Osborne, H.: Južnoamerička mitologija. — Opatija, 1986.
 Slovenci v evropski reformaciji šestnajstega stoletja. — Ljubljana, 1986.
 Selig, W.: Hauptsynagoge München. — München, 1987.

DRUŽBENE VEDE

a) Sociografija — Sociologija

Stern, J. — V. S. Rus — V. Rus: Morala, razrednosti in vloga ZK. — Ljubljana, 1987.
 Kos, M.: Pot iz neinovacijske družbe. — Ljubljana, 1986.
 Rupel, D.: Sociologija kulture in umetnosti. — Ljubljana, 1986.
 Thernborn, G.: Ideologija moči in moč ideologije. — Ljubljana, 1987.
 Rakowski, M.: Vzhodnoevropskemu marksizmu naproti. — Ljubljana, b. l.
 Žižek, S.: Jezik, ideologija, Slovenci. — Ljubljana, 1987.
 Brecht, B.: Umetnikova pot. — Ljubljana, 1987.
 Mendras, H.: Seljačka društva. — Zagreb, 1986.
 Ule, M.: Od krize psihologije h kritični psihologiji. — Ljubljana, 1986.
 Bučar, F.: Resničnost in utvara. — Maribor, 1986.
 Flandrin, J. L.: Družina. — Ljubljana, 1986.
 Slovensko javno mnenje. — Ljubljana, 1987.

b) Statistika

Statistični letopis SR Slovenije 1987. — Ljubljana, 1987.

1. maja na Ivarčkem

Statistični letopis SR Slovenije 1986. — Ljubljana, 1986.
 Statistički godišnjak Jugoslavije 1987. — Beograd, 1987.
 Gelo, J.: Demografske promjene u Hrvatskoj od 1780. do 1981. godine. — Zagreb, 1987.

c) Politika

Bogovac, D.: Šta da se radi? — 2. izd. — Beograd, 1986.
 Medvedev, R.: Lenjinizam i zapadni socijalizam. — Zagreb, 1986.
 Grosrichard, A.: Struktura seraja. — Ljubljana, 1985.
 Grafenauer, B.: Slovensko narodno vprašanje in slovenski zgodovinski položaj. — Ljubljana, 1987.
 Majer, B.: Ob filozofsko-političnih tezah v Novi reviji. — Ljubljana, 1987.
 Glotz, P.: Manifest za novo evropsko levico. — Ljubljana, 1987.
 Ofte, C.: Nova družbena gibanja, izziv mejam institucionalne politike. — Ljubljana, 1987.
 Klemenčič, M.: Ameriški Slovenci in NOB v Jugoslaviji. — Maribor, 1987.
 Poročilo o uresničevanju posebnih pravic pripadnikov italijanske in madžarske narodnosti v socialistični republiki Sloveniji v obdobju 1918—1985. — Ljubljana, 1986.
 Katz, O.: Hitlerjev osebni zdravnik. — Koper, 1986.
 Došen, Z.: Socijalizam i odbrana. — Zagreb, 1987.
 Marković, D. — S. Kržavac: Zaveza Informbiroa. — Beograd, Ljubljana, 1987.
 Gorbačov, M. S.: Odabrani govori i članci. — Ljubljana, 1987.
 Korunič, P.: Jugoslavenska ideologija u hrvatskoj i slovenskoj politici. — Zagreb, 1983.
 Hladni mir in ostale vroče teme. — Ljubljana, 1986.
 Avramovski, Ž.: Britanci o Kraljevini Jugoslaviji. — Zagreb, 1986.
 Zlobec, C.: Slovenska samobitnost in pisatelj. — Trst, 1986.
 Dokumenti o spolnoj politici Socijalističke Federativne republike Jugoslavije. Knj. 2: 1947. — Beograd, 1986.
 40 let SFRJ 1945—1985. — Beograd, 1986.
 Protič, D.: Titove reči — naši putokazi. — Beograd, 1986.
 Gramsci, A.: Gramsci, civilna družba in država. — Ljubljana, 1987.
 Vlačič, G.: Jugoslavenska revolucija i nacionalno pitanje (1919—1927). — Zagreb, 1987.
 Študentski in dijaški delovni narodnoobrambni tabori v Sloveniji 1935—1940. — Maribor, 1987.

d) Delavsko gibanje — Zveza komunistov

Prispevki za novejšo zgodovino. — Let. 26, št. 1-2. — Ljubljana, 1986.
 Jereb, S.: SZDL kot vseljudo gibanje in fronta vseh organiziranih socialističnih sil. — Ljubljana, 1987.
 Idejnopolitično usposabljanje v ZK Slovenije. — Ljubljana, 1987.
 50 let Čebin. — Ljubljana, 1987.
 Šali, F.: Kulturna pot ZK Slovenije. — Ljubljana, 1987.
 Kidrič, B.: Zbrana dela. Knj. 1 in 2. — Ljubljana, 1987.
 10. kongres ZKS. — Ljubljana, 1987.
 Bock, G.: Drugo delavsko gibanje v ZDA od 1905 do 1922. — Ljubljana, 1987.
 Izročilo Čebin. — Ljubljana, 1987.

e) Politična ekonomija

Novak, S. — P. Marinković: Rečnik političke ekonomije. — Beograd, 1986.
 Merhar, V. — O. Norčič: Družbena lastnina. — Ljubljana, 1987.
 Družbena dogovora o skupnih osnovah in merilih za samoupravno urejanje odnosov pri pridobivanju in delitvi dohodka v SFRJ in v SRS. — Ljubljana, 1987.
 Kooperacija v drobnem gospodarstvu. — Ljubljana, 1987.

f) Delo — samoupravljanje — sindikati

Združeno delo. Letnik 13. Zvezek 73., 74., 77. — Ljubljana, 1987.
 Uhan, S.: Osebni dohodki direktorjev. — Kranj, 1986.
 Rus, V. — F. Adam: Moč in nemoč samoupravljanja. — V Ljubljani, 1986.
 Ekonomski, organizacijski in pravni vidiki sprememb Ustave in Zakona o združenem delu. — Maribor, 1987.
 Sindikat za pravice manjšin. — Koper, Trst, 1987.
 Ferfila, B.: Osebni dohodki — iz dveh delov prihajajoča stvarnost ali odhajajoča utopija. — Ljubljana, 1987.
 Kumar, A.: Vključevanje v mednarodno delitev dela. — Ljubljana, 1986.
 Vahčić, A. — V. Smole-Grobovšek: Worker's Selfmanagement and Participation in Practice. — Ljubljana, 1986.
 Klatnekar, Z.: Skrajševanje delovnega in podaljševanje obratovalnega časa. — Ljubljana, 1986.
 Wallraff, G.: Čisto na dnu. — Ljubljana, 1986.
 Statut Zveze sindikatov Jugoslavije. Resolucija 10. kongresa ZSJ. — Ljubljana, 1986.
 Kavčič, B.: Sociologija dela. — Ljubljana, 1987.
 Bohinc, R.: Lastnina in upravljanje. — Ljubljana, 1987.

g) Finance — marketing — Gospodarski sistem

- Neki problemi sprovođenja novčane kreditne i devizne politike. — Ljubljana, 1986.
Aktualna monetarna i devizna kretanja u Jugoslaviji. — Ljubljana, 1986.
Korošec, M.: Finačni vidiki izravnavanja nevarnosti v zavarovanju. — Ljubljana, 1986.
Radošević, D.: Osiguranje i kreditiranje izvoza. — Zagreb, 1986.
Pertot, V.: Ekonomika valutnih tečajeva. — Zagreb, 1986.
Samoupravljanje in ekonomska učinkovitost. — Ljubljana, 1986.
Mihelčič, M.: Ekonomika in organizacija poslovanja. — Ljubljana, 1987.
Crnkovič, R.: Kredit in kreditni sistem. — Maribor, 1987.
Mencinger, J. — F. Štiblar: Gospodarski sistem in ekonomska politika. — Ljubljana, 1987.
Vezjak, D.: Mednarodno trženje. — Maribor, 1986.
Kenda, V.: Mednarodno poslovanje. — Maribor, 1987.
Komentar k zakonu o temeljih bančnega in kreditnega sistema. — Ljubljana, 1987.
Zgodovina denarstva in bančništva na Slovenskem. — Ljubljana, 1987.
Lotrič, F.: Zavarovalna prevencija in represija. — Ljubljana, 1981.
Korać, M.: Problemi sticanja i raspodele dohotka u SFRJ, analiza stanja 1977—1985, i moguća rešenja. — Zagreb, 1987.
Stare, M.: Globalni sistem trgovinskih preferencijala. — Ljubljana, 1986.
Jugoslovenska privreda. Poslovni vodič. Indeksi, 1987/88. — Beograd, 1987/88.
Marketing i strukturne promene. — Ljubljana, 1986.
Sinkovec, J.: Združevalna razmerja. — Ljubljana, 1987.
Finley, I. M.: Antična ekonomija. — Ljubljana, 1987.
Financiranje v razmerah nestabilnega gospodarstva. — Maribor, 1987.

h) Pravo

- Strobl, M. — I. Kristan — C. Ribičič: Ustavno pravo SFRJ. — 4. spremenjena in dopolnjena izd. — Ljubljana, 1986.
Puharič, K. — Š. Ivanjko — H. M. Pivka: Gospodarsko pravo. — Ljubljana, 1986.
Krivokapić, B.: Dachauski procesi. — Beograd, 1986.
Šeks, V.: Delikt mišljenja. — Beograd, 1986.
Uloga i mesto Ustavnog sudstva u društveno-političkom sistemu. — Beograd, 1986.
Ribičič, C.: Štirideset let slovenske ustavnosti v novi Jugoslaviji. — Ljubljana, 1987.
Pavčnik, M. — A. Perenič: Praktikum za uvod v pravoznanstvo. — Ljubljana, 1987.
Rupel, S.: Družinsko pravo. — Ljubljana, 1987.

- Pavlica, M.: Register veljavnih predpisov SFRJ in SRS 1987. — Ljubljana, 1987.
Žižmond, E.: Družbenoekonomske razmere v Jugoslaviji. — 3. razširjena in dopolnjena izd. — Ljubljana, 1987.
Cestni in železniški prevoz. — Ljubljana, 1987.
Predpisi o graditvi objektov. — Ljubljana, 1987.
Boar, R. — N. Blundel: Najokrutnejši morilci našega časa. — Ljubljana, 1987.
Kocbek, M.: Odškodninska odgovornost delavca. — Ljubljana, 1987.
Cigoj, S.: Transportno pravo. — Ljubljana, 1987.
Arah, J.: Zbirka predpisov s področja obrti. — Ljubljana, 1987.
Analiza problematike delovnopravne zakonodaje... — Ljubljana, 1987.
Nemeš, T.: Samoupravna normativna dejavnost. — Maribor, 1987.
Strojin, T.: Uvod v pravo okolja. — Ljubljana, 1987.
O ustavnih spremembah. — Ljubljana, 1987.
Zakon o obligacijskih razmerjih. — Ljubljana, 1987.
Razvoj, uresničevanje in dograjevanje ustave. — Ljubljana, 1987.
Geč-Korošec, M.: Pravna ureditev življenja v dvoje. — Ljubljana, 1987.
Pretnar, S.: LR Kitajska, industrijska lastnina v družbenem in pravnem sistemu sodobnih reform. — Ljubljana, 1987.
Zakon o sodnih taksah s taksno tarifo. — Ljubljana, 1987.
Markovič, D.: Istina o Golom otoku. — Beograd, 1987.
Fira, A.: Protislovja jugoslovenskega federalizma. — Ljubljana, 1986.
Frantar, T.: Stvarno pravo. — Ljubljana, 1986.
Pavlica, M.: Register veljavnih predpisov SFRJ in SRS 1986. — Ljubljana, 1986.
Popović, J.: Vješala za generale. — Zagreb, b. l.
Pravo. Leksikon Cankarjeve založbe. — Ljubljana, 1987.
Šeks, V.: Intimni dnevnik in razmišljanja. — Ljubljana, 1987.
Zupančič, P.: Soglasja organov, organizacij in skupnosti pri urbanističnem urejevanju naselij... — Ljubljana, 1987.

i) Vojne vede

- Preston, A.: Flotten des 2. Weltkrieges. — Hersching, b. l.
Dragojević, M.: Tenkovi i borbeno vozila pešadije. — Beograd, 1986.
Kodrin, S.: Obramboslovje. — Maribor, 1986.
Bojevniki neba. — Ljubljana, 1987.
Družbenopolitični sistem — obramba in varnost. — Ljubljana, 1987.
Eyer mann, K. H.: Mig-Flugzeuge. — Berlin, 1986.

j) Šolstvo — vzgoja — izobraževanje

- Zbornik za povijest školstva i prosvijete. — Ljubljana, 1986.
Vsebine in oblike izobraževanja odraslih. — Ljubljana, 1986.
Dorđević, J. — N. Podkonjak: Pedagogija. — Beograd, 1986.
Černetič, M.: Izbrana poglavja ekonomike izobraževanja. — Kranj, 1987.
Slovensko šolstvo na Goriškem in Tržaškem 1945—1985. — Trst, 1986.
Ciperle, J. — A. Vovko: Šolstvo na Slovenskem skozi stoletja. — Ljubljana, 1987.
Slovenski študenti v boju za narodno in socialno osvoboditev 1919—1941. — V Ljubljani, 1987.
Vedenjske motnje mladostnikov v sodobnem času. — Ljubljana, 1987.
Lešnik, R.: K temeljem pedagogike in didaktike prostega časa. — Maribor, 1987.
Gerlič, I.: Računalništvo v interesnih dejavnostih osnovne šole. — Ljubljana, 1987.
Žagar, F.: Pouk slovenske slovnice in pravopisa v višjih razredih osnovne šole. — Maribor, 1987.
Informacije o šolanju in poklicih. — Koper, 1986.
Izbiram svoj poklic. — Ljubljana, 1987.
Šola in razvoj osebnosti. — Maribor, 1987.
Kornhauser, A.: Odpri oči — napni možgane. — Ljubljana, Beograd, 1987.
Odrasli v srednjem izobraževanju. — Ljubljana, 1986.
Projekt dolgoročnega razvoja visokega šolstva v SRS. — Ljubljana, 1986.
Marentič-Požarnik, B.: Nova pota v izobraževanju. — Ljubljana, 1987.
Jereb, J. — J. Jug: Učna sredstva v izobraževanju. — Kranj, 1987.
Strmčnik, F.: Sodobna šola v luči učne diferenciacije in individualizacije. — Ljubljana, 1987.
Steiner, R.: Pogledi waldorfske pedagogike. — Ljubljana, 1987.
Bognar, L.: Igra pri pouku na začetku šolanja. — Ljubljana, 1987.

k) Etnologija

- O razmerju med geografijo in etnologijo. — Ljubljana, 1986.
Baš, A.: Oblačilna kultura na Slovenskem v Prešernovem času. — Ljubljana, 1987.
Pesmi in šege moje dežele. — Ljubljana, 1987.
Moreška — The War — Dance from Korčula. — Korčula, 1986.
Sinjska alka. — Beograd, 1987.
Ljubezen v slovenski narodni pesmi. — Ljubljana, 1986.
Tenenti, A.: Občutje smrti in ljubezen do življenja v renesansi. — Ljubljana, 1987.
Stanonik, M.: Promet na Žirovskem. — Ziri, 1987.

MATEMATIKA. PRIRODOSLOVNE VEDE**a) Varstvo narave in okolja**

- Jeseniški železarji za varstvo okolja. — Jesenice, 1987.
Najhujše svetovne katastrofe. — Ljubljana, 1987.
Ružič, M.: Biti. — Ljubljana, 1987.
Plut, D.: Slovenija — zelena dežela ali puštinja. — Ljubljana, 1987.
Človek in ekologija. — Ljubljana, 1987.
Najgora nesreča na svijetu. — Zagreb, 1987.
Lenardič, M.: Ekologija in industrijska družba. — Ljubljana, 1987.
Zbornik Zveze društev za varstvo okolja v Sloveniji. — Ljubljana, 1987.
Hočevar, M. — J. Pogačnik — M. Šolar: Čas za rešitev gozdov se izteka. — Ljubljana, 1987.
Varovalnost gozda v Sloveniji. — Ljubljana, 1987.
Pokrajinski učinki človekovih dejavnosti na življenjsko okolje. — Ljubljana, 1987.

b) Matematika

- Jesenko, J. — F. Šifrer: Matematika v organizacijski teoriji in praksi. — Kranj, 1987.
Svečko, R.: Računalniške simulacije s programom PADSIM. — Maribor, 1987.
Ayres, F.: Differential- und Integralrechnung. — Hamburg, 1987.
Spiegel, M. R.: Einführung in die höhere Mathematik. — Hamburg, 1984.

Tolsti vrh

Poslovna matematika. — Maribor, 1986.
 Hopcroft, J. E. — J. D. Ullman: Uvod v teorijo avtomatov, jezikov in izračunov. — Ljubljana, 1986.
 Ayres, F.: Matrizen. — Düsseldorf, 1987.
 Smullyan, R.: Poznate naslov te knjige? — Ljubljana, 1987.

c) Astronomija — geodezija

Prosén, M.: Prvi stik z vesoljem. — Ljubljana, 1984.
 Prosén, M.: Opazujem sonce in luno. — Ljubljana, 1987.
 Uporaba satelitskih metod teledetekcije za ocenjevanje izrabe tal in za potrebe kmetijstva in gozdarstva. — Ljubljana, Rim, 1986/87.
 Ekruť, J.: Zvezde. — V Ljubljani, 1987.
 Naše nebo in zemlja. — Ljubljana, 1987.
 Ronan, C. A.: Deep Space. — New York, 1987.
 160 let Mapnega arhiva. — Ljubljana, 1987.

d) Fizika — kemija

Radijacija, doze, posledice, rizici. — Beograd, 1986.
 Strnad, J.: Na pot v kvantno elektrodinamiko. — Ljubljana, 1986.
 Strnad, J.: Meri platno, trak na vatle. — Ljubljana, 1987.
 Handbuch des Physikunterrichts. Band 3. — Köln, 1986.
 Življenje ob atomih. Zvezek 5. — Ljubljana, 1987.
 Stropnik, J.: Kinematika. — Ljubljana, 1986.
 Stropnik, J.: Osnove dinamike. — Portorož, 1987.
 Tišler, M.: Sintezne strategije. — Ljubljana, 1987.
 Rösler, H. J.: Lehrbuch der Mineralogie. — 3. überarbeitete und ergänzte Aufl. — Leipzig, 1984.
 Kleber, W.: Einführer in die Kristallographie. — 16. Aufl. — Berlin, 1985.

e) Geologija — meteorologija

Colarić, O.: Prodnosnost in kalnost slovenskih vodotokov. — Ljubljana, 1986.
 Naše jame. St. 28. — Ljubljana, 1986.
 Hochleitner, R.: Kamnine. — V Ljubljani, 1987.
 Sikošek, B.: Zemljotres i ja. — Beograd, 1986.
 27. International Geological Congress. — Moscow, b. l.
 Hidrometeorološki zavod SR Slovenije — 40 let. — Ljubljana, 1987.
 Neukamp, E.: Oblaki in vreme. — V Ljubljani, 1987.
 Petkovšek, Z. — M. Trontelj: Skice vremena. — Ljubljana, 1987.

f) Biologija

Biološki vestnik. Let. 35. — Ljubljana, 1987.
 Zerfollern, L.: Humana genetika. — 2. popravljeno i dopunjeno izd. — Zagreb, 1986.
 Lévi-Strauss, C.: Oddaljeni pogled. — Ljubljana, 1985.
 Likar, M.: Mikrobiologija. — Ljubljana, 1987.
 Južnič, S.: Antropologija. — Ljubljana, 1987.
 Raunig, W.: Schwarzafrikaner. — Gütersloh, 1987.
 Daber, R. — J. Helms: Fossil Treasures. — Leipzig, 1983.
 Bravničar, M.: Antropometrija. — Ljubljana, 1987.

g) Rastlinstvo in živalstvo

Geschützte Pflanzen und Tiere. — Gütersloh, 1987.
 Devetak, D.: Živi svet celinskih voda. — Maribor, 1987.
 Hortikulturni razgledi. — Ljubljana, 1987.
 Seliškar, A. — T. Wraber: Travniške rastline na Slovenskem. — V Ljubljani, 1986.
 Gozdne učne poti v Sloveniji. — Ljubljana, 1987.
 Lippert, W.: Alpsko cvetje. — V Ljubljani, 1987.
 Batič, F.: Ekologija fotosinteze pri bodiki. — Ljubljana, 1987.
 Pahlow, M.: Velika knjiga o zdravilnih rastlinah. — Ljubljana, 1987.
 Zei, M.: Jadranske ribe. — V Ljubljani, 1987.
 Nicolai, J.: Ptice pevke. — V Ljubljani, 1987.
 Singer, D.: Gozdne živali. — V Ljubljani, 1987.
 Marcon, E. — M. Mongini: Svetovna enciklopedija živali. — Ljubljana, 1986.

Portoroško tihožitje

Burton, M.: Birds. — New York, 1987.
 Burton, M.: Warm-blooded Animals. — New York, 1987.

UPORABNE VEDE. MEDICINA. TEHNIKA

a) Medicina

Depresije. — Ljubljana, 1986.
 Arterijska hipertenzija. — Ljubljana, 1986.
 11. sodobna interna medicina. — Ljubljana, 1986.
 28. Tavčarjevi dnevi. — Ljubljana, 1986.
 Utvič, V.: Velike in male bolezni človeštva. — V Ljubljani, 1986.
 Zbornik predavanj 22. podiplomskega tečaja kirurgije za zdravnike splošne medicine. — Ljubljana, 1987.
 Kardiorespiracijska fizioterapija. — Ljubljana, 1987.
 Acceto, B.: Starost in staranje. — Ljubljana, 1987.
 Zdravstveni vodnik za družino. — Ljubljana, 1986.
 Stephard, B. D. — C. A.: Ženski zdravstveni vodnik. — Ljubljana, 1987.
 Hull, D.: Otroški zdravstveni vodnik. — Ljubljana, 1987.
 Tyrer, P.: Kako živeti s stresom. — Ljubljana, 1987.
 Psihoterapija. 14. — Ljubljana, 1986.
 The Family Medical Reference Book. — Brookvale, 1987.
 Holroyd, S.: Ljubezen in spolnost. — Ljubljana, 1987.
 Jerše, M.: Srčni infarkt. — Ljubljana, 1987.
 Kancler, K.: Moj otrok je zbolel. — Maribor, 1987.
 9. spominski sestanek Metode Kramarjeve. — Ljubljana, 1987.
 Rak sečnega mehurja. — Ljubljana, 1987.
 Preprečevanje hišnih infekcij. — Ljubljana, 1987.
 5. seminar intenzivne terapije in nege otroka. — Ljubljana, 1987.
 Delovna terapija v procesu rehabilitacije in resocializacije. — Dobrna, 1987.
 Bevan, J.: Prva pomoč in družinski zdravstveni vodnik. — Ljubljana, 1987.
 Kobal, S. — V. Skubic: Praktikum iz farmakodinamike in farmakokinetike. — Ljubljana, 1987.
 Stoppard, M.: Biti ženska. — V Ljubljani, 1987.
 2. jugoslovanski simpozij interakcije lekova. — Ljubljana, 1987.
 Veterinarski terminološki slovar. — Ljubljana, 1987.
 3. jugoslovanski kongres nevrologije in psihiatrije razvojne dobe. — Ljubljana, 1987.
 Maligni tumorji mehkih tkiv. — Ljubljana, 1987.

10. Derčevi pediatrični dnevi. — Ljubljana, 1987.
 Rumboldt, Z.: Zdravljenje arterijske hipertenzije. — Ljubljana, 1987.
 Endokrinologija. — Ljubljana, 1987.
 Kambič, V.: Otekline na vratu. — Ljubljana, 1987.
 Largiadir, J.: Lehrbuch und Atlas der Gefäßchirurgie am Unterschenkel. — Bern; Stuttgart; Toronto, 1987.
 Košiček, M.: Moja ženskost, moja sreča. — Ljubljana, 1987.
 Leibold, G.: Bio-Medizin. — Niederhausen, 1986.
 Laver, M. — M. Smith: Arthritis. — Ljubljana, 1987.
 Greer, R.: Alergija na hrano. — Ljubljana, 1987.
 Emergency First Aid. — New York, b. l.
 Romanes, G. J.: Cunningham's Textbook of Anatomy. — Oxford, 1987.
 Dugan, A.: Fitness over 40. — New York, b. l.
 Hauck, P.: Depresija. — Ljubljana, 1986.
 Anatomija. 1—4. — Ljubljana, 1986.
 Slovenska medicinska beseda. — Ljubljana, 1984.
 Medicinsko izvedenstvo 85. — Ljubljana, 1985.
 Harrison's Principles of Internal Medicine. 1-2. — 11. Ed. — b. k., 1987.
 Furlan, J.: Živeti z astmo. — Ljubljana, 1986.
 Dieta za sladkorno bolezen. — Ljubljana, b. l.
 Herman, S.: Prva pomoč. — Trst, 1986.
 Coleman, V.: Stres in vaš želodec. — Ljubljana, 1987.
 Canguilhem, G.: Normalno in patološko. — Ljubljana, 1987.
 Proceedings of Annual Meeting of International Urogynecological Association. — Ljubljana, 1987.
 Fekete, I. — P. Dorrington-Ward: Disease and Medicine. — New York, 1987.
 Morris, D.: Bodywatching. — London, 1987.
 Popularna medicinska enciklopedija. — Ljubljana; Beograd, 1987.
 Rak v ustni votlini. — Ljubljana, 1987.

b) Gasilstvo

Priročnik za mentorje pionirjev in mladine v gasilskih organizacijah in osnovnih šolah. — Ljubljana, 1987.
 Zakoni, pravila in pravilniki, veljavni v gasilskih organizacijah. — Ljubljana, 1986.
 Priročnik za gasilce. — Ljubljana, 1987.
 Švajncer, J. J.: Gasilska odlikovanja in znaki na Slovenskem. — Ljubljana, 1986.
 Gasilski koledar 1987. — b. k., b. l.
 Žitko, P.: Priročnik za RKB zaščito. — Ljubljana, 1987.

Mehka pot

c) Tehnika

- Tribologija v teoriji in praksi. — Ljubljana, 1986.
- Benetek, A.: Osnove spajkanja v hladilni tehniki. — Titovo Velenje, 1986.
- Engelhard, D.: Predelava in oblaganje tal. — Ljubljana, 1986.
- Adamović, Ž.: Tehniška dijagnostika u mašinstvu. — Beograd, 1986.
- Milosavljević, M. — M. Radojković — B. Kuzmanović: Osnovi čeličnih konstrukcija. — 7. izd. — Beograd, 1987.
- Perović, B.: Suvremene ratne flote svijeta. — Pula, 1986.
- Ekologija, energija, varčevanje. — Ljubljana, 1987.
- Ristić, M.: Videosfera. — Beograd, 1986.
- McKie, R.: Laserji. — Ljubljana, 1987.
- Furniss, T.: Vesolje. — Ljubljana, 1987.
- Elite Cars. — Skokie, b.l.
- Zbornik referata 15. jugoslavenskog savetovanja o mikroelektronici. — Banja Luka, 1987.
- Jenko, A.: Osnove CNC tehnologije. — Ljubljana, 1987.
- Vzroki in preprečevanje poškodb ter postopki in materiali za saniranje betonskih in armiranobetonskih objektov. — Ljubljana, 1987.
- Wedam, A.: Elektronika II. 1. del. — Ljubljana, 1987.
- Virant, A.: Logično snovanje računalniških struktur in sistemov. — Ljubljana, 1987.
- Cholett, H. M.: Vozilo. — Ljubljana, 1987.
- Cholett, H. M.: Motor. — Ljubljana, 1987.
- Vernez, R. — W. Viemny — R. Zachner: Avtoelektrika. — Ljubljana, 1987.
- Lorger, B.: Energetske naprave in postroji. — Ljubljana, 1987.
- Roeper, R.: Kratkostični tokovi v trifaznih omrežjih. — Ljubljana, 1987.
- Šalamon, A.: Ladijsko modelarstvo. — Ljubljana, 1987.
- Vodogradbeni laboratorij 1937—1987. — Ljubljana, 1987.
- CIM — računalniško integrirana proizvodnja, strateška smer razvoja bodočih tovarn. — Ljubljana, 1987.
- Tovarna avtomobilov in motorjev Maribor 1947—1987. — Maribor, 1987.
- Kiker, E.: Uvod v tehnično kibernetiko. — Maribor, 1987.
- Hribernik, B.: Električni pogoni II. — Maribor, 1987.
- Oblak, M.: Ploskovne konstrukcije. — Maribor, 1987.
- Čudina, M.: Črpalke, kompresorji in vodne turbine. — Ljubljana, 1987.
- Uvajanje novosti v orodjarne. — Nova Gorica, 1987.
- Langworth, R. M.: The Complete Book of Corvete. — New York, 1987.
- Chevrolet 1955—1957. — Skokie, 1987.
- Razvoj orodjarstva v SR Sloveniji. — Ljubljana, 1987.

- Zbornik referatov simpozija o elektronskih sestavnih delih in materialih — SD 87. — Topolšica; Titovo Velenje, 1987.
- Soković, M.: Mehanska tehnologija. — Ljubljana, 1987.
- Brodosplit. — Split, 1986.
- Iserman, R.: Identifikacija dinamičnih sistemov. Del. 1. — Ljubljana, 1987.
- Goli, D.: Avtomatizacija klimatizacijskih naprav. — Ljubljana, 1986.
- Klajn, R. — A. Todorović: Magnetoskopi. — Beograd, 1981.
- Elementi za elektroniko, njihov pomen in razvoj v SR Sloveniji. — Ljubljana, 1986.
- Potočnik, H.: Problem vožnje po vesolju. — Ljubljana, 1986.
- Amon, S. — J. Furlan: Zbirka nalog iz osnov nelinearnih elementov. — Ljubljana, 1986.
- Gilde, W.: Über Rekorde in der Technik. — Leipzig, 1985.
- Wille, H. H.: Geburt der Technik. — 2. Aufl. — Leipzig, 1983.
- Metros der Welt. — Berlin, 1987.
- Kraut, B.: Strojniški priročnik. — 9. popolnoma predelana in izpopolnjena izd. — Zagreb, 1987.
- Durrant, A. E.: Garrat Locomotive of the World. — London, 1987.
- Strojnik, S.: Priročnik za izračun odziva pravih ravninskih večetažnih stenasto-skeletnih konstrukcij pri potresni obtežbi. — Ljubljana, 1987.
- The World Guide to Automobiles. — London, 1987.
- Gerlič, I.: ABC elektrotehnike. — Ljubljana, 1987.

d) Kmetijstvo — gozdarstvo

- Kmetijski priročnik 1987. — Ljubljana, 1986.
- Higiensko pridobivanje mleka. — Ljubljana, 1986.
- Černe, L.: Ureditev lovišč za malo divjad. — Ljubljana, 1986.
- Bush, B.: The Cat Care. — London, 1986.
- Bush, B.: The Dog Care. — London, 1986.
- Mamilović, J.: ABC škropljenja. — Ljubljana, 1987.
- Zdravstveno varstvo čebel. — Ljubljana, 1987.
- Preizkušanje sort poljščin in vrtnin v Sloveniji v letu 1986. — Ljubljana, 1987.
- Lovstvo in ribištvo v prostorskem načrtovanju 1985—1986. — Ljubljana, 1986.
- Kobilarna Lipica. — Lipica, b.l.
- Winkler, I.: Ekonomika gozdarstva. — Ljubljana, 1986.
- Zadnik-Stirn, L.: Matematični model za optimalno upravljanje gozdnogospodarskega območja. — Ljubljana, 1986.
- Kordiš, F.: Idrijski gozdovi skozi stoletja. — Idrija, 1986.
- Šumarska enciklopedija. Plj—Žut. — Zagreb, 1987.

- Winkler, I. — F. Gašperšič: Zasebni gozdovi v Sloveniji — stanje in novejša gibanja. — Ljubljana, 1987.
- Zbornik gozdarstva in lesarstva. — Ljubljana, 1986.
- Papež, J.: Tolminsko gozdnogospodarsko območje. — Tolmin, 1987.
- Patologija lesa, lesna fitopatologija. — Ljubljana, 1987.

e) Vrtnarstvo

- 500 sobnih rastlin. — Ljubljana, 1986.
- Schiffer, H. J.: Zgradimo si rastlinjak. — Ljubljana, 1987.
- Mastnak, T.: Trate. — Ljubljana, 1987.
- Gabriel, I.: Erfolgreich gärtnern durch naturgemässen Anbau. — Niedernhausen, 1987.
- Seddon, G.: Sobne rastline. — Koper, 1986.
- Vrtno cvetje. — Ljubljana, 1987.
- Rozman, I. — T. Zupančič: Knjiga o vrtu. — Ljubljana, 1987.
- Larkcom, J.: Solatni vrt. — Ljubljana, 1987.
- Beckett, K. A. — D. Carr — D. Stevens: Vrt v lončkih. — Ljubljana, 1987.
- Zelenjava in zelišča. — Ljubljana, 1987.
- Garlan, S.: Zeliščni vrt. — Ljubljana, 1987.
- Brookes, J.: Der eigene Garten richtig geplant und gestaltet. — Stuttgart, 1987.

f) Gospodinjstvo

- Motoh, M. — M. Šile — A. Šuštaršič: Kuharica. — Celje, 1986.
- Gibbert, V. — B. Philips: Moja kuhinja. — Ljubljana, 1987.
- Miklavčič-Predan, M.: Štirje letni časi v kuhinji z osnovami vegetarijanstva. — Ljubljana, 1987.
- Mužič, S. — R. Božac: Gobarjeva kuhinja. — Maribor, 1987.
- Logar, J.: Iz domačga lonca. — Ljubljana, 1987.
- Grum, A. — N. Pantič-Starič: Konzerviranje z mrazom. — Ljubljana, 1987.
- Mrlješ, R.: Balkanska kuhinja. — Beograd, 1987.
- Die Deutsche Küche. — München, 1987.
- Robinson, J.: Kuhajmo za zdravega otroka. — Ljubljana, 1987.
- Andlovič, P.: Sladka kuhinja. — Maribor, 1986.
- Kuham dobro in preprosto. — Koper, 1986.
- Schindler, I. — I. Bräckle — B. Karch: Kuhanje za alergike. — Trst, 1986.
- Levstek, P. — A. Grum: Kuharstvo. — Ljubljana, 1986.
- Gutta, M.: Otroci kuhajo in pečejo. — Koper, 1986.
- Besednjak, B.: Okusne jedi z gobami. — b. k., 1987.
- Dr. Oetker: Česen. — Ljubljana, 1987.
- Dr. Oetker: Marmelade-želeti. — Ljubljana, 1987.
- Dr. Oetker: Testenine. — Ljubljana, 1987.
- Dr. Oetker: Skuta. — Ljubljana, 1986.
- Kreinberg, W.: Izboljšave v lastnem domu. — Ljubljana, 1987.
- Vse naredim sam. — Ljubljana, 1987.
- Practical Wood Working. — London, 1987.

g) Vodenje in organizacija poslovanja

- Glavan, F.: Kadrovska dejavnost. — Kranj, 1986.
- Polič, M.: Družbeni vidiki odnosov v prometu. — Ljubljana, 1985.
- Vilfan, S.: Ljubljanski trgovski knjigi iz prve polovice 16. stoletja. — V Ljubljani, 1986.
- Modeli srednjeročnih planov izobraževanja v organizacijah združenega dela. — Ljubljana, 1985.
- Posvetovanje o organiziranju in razvijanju informacijskih sistemov. — Maribor, 1987.
- Vršec, E.: Proizvodni sistemi. — Kranj, 1981.
- Ishikawa, K.: Kako celovito obvladati kakovost. — Ljubljana, 1987.
- Zarkoczy, P.: Informacijska tehnologija. — V Ljubljani, 1987.
- Gradnja računalniško podprtega poslovnega informacijskega sistema. — Ljubljana, 1987.
- Priča o jugoslovenskem aerotransportu. — Beograd, 1987.
- Turk, I.: Pojmovnik poslovne informatike. — Ljubljana, 1987.
- Bačić, H.: Komentar zakona o sanaciji in prenehanju organizacij združenega dela. — Ljubljana, 1987.

Mihelčič, M.: Temelji organizacijske teorije in uporaba organizacijskih načel v proizvodni funkciji. — 3. predelana in dopolnjena izd. — Ljubljana, 1987.

Informacije o knjigovodstvu in stroki 1987. — Ljubljana, 1987.

Računalniško zasnovano računovodstvo. — Maribor, 1987.

Jezernik, A.: Računalniki pri inženirskem delu. — Maribor, 1987.

Šček, J.: Pot do učinkovite delovne organizacije. — Ljubljana, 1987.

Florjančič, J. — S. Možina: Planiranje, spremljanje in prestrukturiranje kadrov v OZD. — Kranj, 1987.

Lipovec, F.: Razvita teorija organizacije. — Maribor, 1987.

Popović, Z.: Ekonomska analiza poslovanja. — 2. izd. — Zagreb, 1983.

Hrastelj, T.: Mednarodno poslovanje. — Ljubljana, 1987.

Možina, S. — J. Florjančič: Ustvarjalno komuniciranje in informiranje v organizaciji združenega dela. — Kranj, 1986.

Mihelčič, M.: Ciljna področja organizacijskega delovanja. — Ljubljana, 1986.

Brejc, M. — M. Lorbar: Priročnik za poslovne sekretarje. — Ljubljana, 1986.

Belak, J.: Metodologija in organiziranost planiranja v OZD. — Maribor, 1987.

Priročnik za delovodje. — Kranj, 1987.

Potočnik, V.: Osnove organiziranja poslovanja in dela. — Ljubljana, 1987.

h) Razne industrije in obrti

Tekstilni priročnik. — Maribor, 1986.

The Complete History of Ford Motor Company. — Skokie, 1987.

Brepohl, E. — R. Koch: Schmuck und Uhren. — 5. Aufl. — Leipzig, 1984.

Džeba, K.: Duhanski put u Rovinj. — Rovinj, 1987.

Britten, F. J.: Watch and Clock Maker's Handbook. — London, 1987.

i) Računalništvo

Divjak, S.: Sistemska programska oprema. — Ljubljana, 1986.

Mihalič, R. — Z. Kralj: Priročnik za uporabo IBM PC računalnikov. — Ljubljana, 1987.

Muren, H.: ABC za Atari ST. — Ljubljana, 1987.

Brunnič, A.: Uvod v računalniške komunikacije i mreže. — Ljubljana, 1987.

IBIS programski sistem za delo s podatkovnimi zbirkami spremenljivih dolžin. — Ljubljana, 1987.

5. poletna šola računalništva. — Ljubljana, 1987.

Žumer, V.: Fortran 77. — Maribor, 1986.

Izbrana poglavja iz računalništva. — Ljubljana, 1986.

Turk, Z.: Programski jezik C. — Ljubljana, 1987.

Moškon, M.: Računalništvo v 45 minutah. — Novo mesto, 1984.

Špiler, J.: Osebni računalnik. — Ljubljana, 1987.

Špiler, J.: Autocad 2.6. — Ljubljana, 1987.

j) Gradbeništvo

Pšunder, M.: Ekonomika gradbene proizvodnje. — Maribor, 1987.

Tomažević, M.: Zidane zgradbe na potresnih območjih. — Ljubljana, 1987.

Pšunder, M.: Organizacija gradbenih del. — Maribor, 1987.

UMETNOST — ARHITEKTURA — GLASBA — SPORT

a) Umetnost

Zbornik za umetnostno zgodovino. — Ljubljana, 1987.

Mehling, F. N.: Jugoslawien Kulturführer in Farben. — München, 1987.

Visoke kulture starega sveta. — Ljubljana, 1987.

Hafner, G.: Klasična razdobja antike. — Ljubljana, 1987.

Nastajanje Evrope. — Ljubljana, 1987.

Fasching, H. — K. Sotriffen: Kunstwerke Österreichs. — Gütersloh, 1987.

Larousse Encyclopedia of Modern Art from 1800 to the present day. — Twickenham, 1987.

The Golden Age of Europe. — New York, 1987.

The History of Silver. — London, 1987.

Ekspressionizem in nova stvarnost na Slovenskem — Ljubljana — Moderna galerija — 1920/1930. — Ljubljana, 1986.

Geschichte der Deutschen Kunst 1470—1550. — Leipzig, 1985.

Mauchenheim, H. F. von: Ikonen. — Augsburg, 1987.

Umjetnost Bosne i Hercegovine. — Sarajevo, 1987.

b) Urbanizem — arhitektura

Prelovšek, D.: Jože Plečnik — »Peglezen«. — Ljubljana, 1987.

Arhitekt Jože Plečnik 1872—1957. — Ljubljana, 1986.

Pogačnik, A.: Fotorobot lepše mestne panorame. — Ljubljana, 1986.

Pogačnik, A.: Prostorski vzorci naselij enodružinskih hiš v Sloveniji in njih urbanistično usmerjanje. — Ljubljana, 1986.

Gabrijelčič, P.: Varstvo in urejanje kulturne krajine. — Ljubljana, 1985.

Arhitektura XX. vijeka. — Zagreb, 1986.

Reisp, B.: Grad Smednik. — Ljubljana, 1987.

Bernik, S.: Črnomelj. — Ljubljana, 1987.

Conti, F.: Novi spomenici. — Beograd, 1987.

Conti, F.: Građevine iz sna neimara. — Beograd, 1987.

Conti, F.: Svetišta misticizma. — Beograd, 1987.

Evans, H.: Atrijski vrt. — Ljubljana, 1987.

Varstvo spomenikov. — Ljubljana, 1987.

Paul, A. — Y. Rees: Vodni vrt. — Ljubljana, 1987.

Koželj, J.: Tipologija mestne stanovanjske arhitekture in njena sovisnost z morfološko mestnega prostora. — Ljubljana, 1987.

Braut, M.: Zagreb, moj grad. — Zagreb, 1986.

Volpini, V. — T. Citeroni: Vatikan City. — New York, 1986.

Mlada zagrebska arhitektura. — Ljubljana, b. l.

Beard, G.: The Work of Robert Adam. — London, 1987.

Beard, G.: The Work of Christopher Wren. — London, 1987.

Zbornik Ljubljanske šole za arhitekturo. — Ljubljana, 1987.

c) Kiparstvo — slikarstvo

Janez Boljka. — Ljubljana, 1987.

Jože-Tošo Primožič. — Maribor, 1986.

Ivan Vavpotič 1877—1943. — Ljubljana, 1987.

Retrospektivna razstava Vladimire Bratuž-Lake. — Ljubljana, 1987.

Socialistični realizem v slovenskem slikarstvu. — Ljubljana, 1986.

Šumi, N.: France Slana. — Ljubljana, 1987.

Obal, F.: Panonska motivika v likovnih delih Ludvika Vrečiča, Karla Jakoba, Lajčija Pandurja in Franca Kūharja. — Murska Sobota, 1987.

Rudi Gorjup. — Ljubljana, 1987.

Pirnat. — Ljubljana, 1987.

19. razstava Likovni svet otrok. — Šoštanj, 1987.

Komelj, M.: Pot k vrtincem molčanja. — Novo mesto, 1987.

Gamulin, G.: Hrvatsko slikarstvo XX. stoljeća. — Zagreb, 1987.

Menaše, L.: Rudi Španzel. — Ljubljana, 1987.

Polde Oblak — akademski slikar. — Kostanjevica, 1987.

Gavrič, Z.: Mića Popović. — London; New York, 1987.

Gagro, B.: Ivan Meštrović. — Zagreb, 1987.

Sedej, I.: Ptujski slikarji 20. stoletja. — Ptuj, 1987.

Janez Matelič. — Ljubljana, 1987.

Zvest Apollonio. — Piran, 1987.

Slovenski likovni umetniki razstavljajo. — Ljubljana, 1986.

8. jugoslovanski bienale male plastike. — Murska Sobota, 1987.

Oton Polak. — Maribor, 1987.

Govorica otroške risbe. — Ljubljana, 1986.

YU art for You. — Ljubljana, 1986.

Đoto — slikarstvo. — Beograd, 1986.

Delakroa. — Beograd, 1986.

El Greko. — Beograd, 1986.

Botičeli. — Beograd, 1986.

Marija in Eka Vogelcnik. — Radovljica, 1987.

Saj gre!

Vrišer, S.: Jožef Straub. — Maribor, 1987.

Gowing, L.: Matisse. — London, 1987.

Sergej Kapus — slike 1973—87. — Piran, 1987.

d) Fotografija

Falk, N.: Fotografije. — Ljubljana, 1987.

Stojko, T.: Empty Rooms. — Ljubljana, 1987.

Stojko, T.: Izgubljeno telo J. K. — Ljubljana, 1987.

Analogije — razstava fotografij. — Ljubljana, 1987.

Eterović, I.: Dalmacija v srcu. — Ljubljana, 1987.

Eterović, I.: Zagreb — intim. — Zagreb, 1987.

Lubadarji: Bodi svetloba. — Koper, 1987.

Hicks, R. W.: Advanced Portrait Photography. — Poole; New York; Sidney, 1987.

Stele, F.: Triglav. — b. k., 1987.

Hedgecoe, J.: Fotografie für Könnner. — Stuttgart, 1987.

Antonić, A.: Filmska kamera u rukama amatera. — 6. izd. — Beograd, 1979.

Kranjec, M. — J. Horvat: Prekmurje. — V Ljubljani, 1986.

e) Glasba

Muzikološki zbornik. — Ljubljana, 1986.

The Larousse Encyclopedia of Music. — 15. Impr. — New York, 1987.

Malavašič, I.: Pesmi slovenskih zvonov. — Celje, 1987.

Globokar, V.: Vdih — izdih. — Ljubljana, 1987.

Cvetko, D.: Anton Lajovic. — V Ljubljani, 1987.

Moreška, the War-dance from Korčula. — Korčula, 1987.

Adorno, T. W.: Uvod v sociologijo glasbe. — Ljubljana, 1986.

f) Gledališče — film

35 let Mestnega gledališča ljubljanskega. — Ljubljana, 1987.

Filmska enciklopedija. 1. del: A—K. — Zagreb, 1986.

Širca, M.: Federico Fellini. — Ljubljana, 1986.

Avangardni film. — Beograd, 1984.

Chion, M.: Napisati scenarij. — Ljubljana, 1987.

30 srečan gledaliških skupin Slovenije. — b. k., b. l.

Kalan, F.: Svet komedijantov. — V Ljubljani, 1987.

Slovensko ljudsko gledališče Celje 1950 do 1986. — Celje, 1986.

14. teden domačega filma Celje. — Celje, 1986.

15. teden domačega filma Celje. — Celje, 1987.

21. Borštnikovo srečanje. — Maribor, 1986.
 22. Borštnikovo srečanje. — Maribor, 1987.
 Antonič, A.: Trikovi u amaterskom filmu. — 4. izd. — Beograd, 1978.
 Babac, M.: Kako se montira film. — 3. izd. — Beograd, 1987.
 Antonič, A.: Ideje i knjige snimanja za amaterske filmove. — 4. izd. — Beograd, 1981.
 Slovensko gledališče v Trstu. — Ljubljana, 1986.
 Brockman, A.: The Movie Book the 1930's. — New York, 1986.
 Lekcija teme. — Ljubljana, 1987.
 Verdel, H.: Zgodovina slovenskega lutkarstva. — Ljubljana, 1987.

g) Šport

- Petrovič, K. — I. Belehar — R. Petrovič: Po Rokovih smučinah. — Sarajevo; Celovec, 1987.
 Naši olimpijci. — b. k., b. l.
 Hockey. — b. k., b. l.
 Grošelj, V.: Do prvih zvezd. — Maribor, 1987.
 Stevens, D.: Neubranljivi izziv. — Ljubljana, 1987.
 Grošelj, V.: V prostranstvih črnega granita. — b. k., 1987.

- Julijci. — V Ljubljani, 1987.
 Gozdovništvo na Slovenskem 1925—1941. — Maribor, 1986.
 Mihelič, T. — R. Zaman: Slovenske stene. — V Ljubljani, 1987.
 Morrison, I.: Baseball Action. — London, 1987.
 Šah v osnovni šoli. — Maribor, 1986.
 Skoberne, P.: Triglav. — Ljubljana, 1987.
 Gorska reševalna služba pri Planinski zvezi Slovenije — 75 let. — Ljubljana, 1987.
 Klemenc, M.: Tenis — igra za vsakogar. — Ljubljana, 1987.
 Rugby—a Way of Life. — London, 1987.
 Zavrnik, B.: Pet zakladnic velikega snega. — Maribor, 1987.
 Kristan, S.: Turno smučanje. — Ljubljana, 1987.
 Vajngerl, B.: Osnove športno ritmične gimnastike. — Ljubljana, 1987.
 Jugoslovansko smučanje 1986/87. — Ljubljana, 1986.
 Krevsel, V.: Osnove odbojke. — Ljubljana, 1987.
 Brooke, R.: Cricket Milestones. — London, 1987.
 Plumridge, C.: The Challenge of Golf. — London, 1987.
 Smučanje II. — Maribor, 1987.

JEZIKOSLOVJE — KNJIZEVNOST

a) Jezikoslovje

- Berce, S.: Italijanska slovnica. — Maribor, 1986.
 Cekič, N.: Nemački u turizmu. — Beograd, 1986.
 Vičan, D. M. — Z. Pavić — B. Smerdel: Engleski za pravnike. — 3. izd. — Zagreb, 1986.
 Mihailović, L.: Engleski u 100 lekcija. — Beograd, 1987.
 Ključ za Engleski u 100 lekcija. — Beograd, 1987.
 Talijansko-hrvatskosrpski; hrvatskosrpski-italijanski Langenscheidtov univerzalni rječnik. — Zagreb, 1987.
 Toporišič, J.: Portreti, razgledi, presoje. — Maribor, 1987.
 Hill, L. A. — C. Innes: Oxford Children's Picture Dictionary. — Ljubljana; Oxford, 1986.
 Slavistična revija. Letnik 35. — Ljubljana, 1987.
 Parnwell, E. C.: Oxford English Picture Dictionary. — Oxford; Ljubljana, 1987.
 Lekturama's Wordenboek. Frans. Engles. Spaans. Duits. — Amsterdam, 1987.
 Jernej Kopitar v Vukovem letu. — Ljubljana, 1987.
 Cesnik, C.: — M. R. Tulip: International Business Topics. — Maribor, 1986.
 Slovenski jezik v znanosti. — Ljubljana, 1986.
 Boštjančič-Turk, V.: Nove poti k sodobni angleščini. — Ljubljana, 1986.
 Potrč, M.: Zapis in govorica. — Ljubljana, 1986.
 Schuster-Sewc, H.: Historisch-etymologisches Wörterbuch der Ober- und Niedersorbischen Sprache. 17: Rubjel—Snica. — Bautzen, 1986.
 Schuster-Sewc, H.: Historisch-etymologisches Wörterbuch der Ober- und Niedersorbischen Sprache. 18: Snjeto—šcaget. — Bautzen, 1986.
 Škerlak, B.: 100 nasvetov za pravilno rabo Slovenščine. — Ljubljana, 1987.

b) Književnost

- Kermauner, T.: Med hlapčevstvom in samobitnostjo. — Trst, 1986.
 Vidmar, J.: O slovenstvu i jugoslavenstvu. — Zagreb, 1986.

Marijan Mauko

Tatman

S škafnice vzelo dekle je škaf
 in demona Tatmana poprosilo za vodo,
 z neko staro navado, ker demonu
 se ni zameriti.

Pod lipo zeleno da škaf na korito leseno
 pod curek, ki teče iz kratke lesene cevi,
 zabite v debelejšo, pokonci stoječo —
 po takih, v zemljo zakopanih, priteče iz
 zajetja.

Na vrhu stoječe cevi je izrezan človeški
 obraz

s kapo na glavi, ko da je tiara.
 Dekle čaka, da škaf se napolni
 in gleda njegov obraz.

Včasih pa poškropi črn obraz demona,
 saj straši le tiste, ki kalili bi vode v zajetju,
 včasih pa vidi v njem nekega fanta
 in včasih tudi kakšno reče.

Teče voda, čas, dekle.
 Starka vodo iz pipe nataka
 in se ne spomni več Tatmana,
 ki je nekoč stal poleg mogočne lipe.

Tatman

- Janež, S.: Poglavitna dela slovenske književnosti. I. del. — 6. spremenjena in dopolnjena izd. — Maribor, 1987.
- Frangeš, I.: Nove stilistične studije. — Zagreb, 1986.
- Vrečko, J.: Srečko Kosovel, slovenska zgodovinska avantgarda in zenitizem. — Maribor, 1986.
- Kocbekov zbornik. — Maribor, 1987.
- Socialni realizem v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi. — Ljubljana, 1987.
- Cengić, E.: Čopičev humor i zbilja. — Zagreb, 1987.
- Poljakova, E. A. — Z. I. Rahimova: Miniatura i literatura Vostoka. — Taškent, 1987. — Cir.
- Rupel, D.: Besede božje in božanske. — V Ljubljani, 1987.
- Kos, J.: Predromantika. — Ljubljana, 1987.
- Terseglav, M.: Ljudsko pesništvo. — Ljubljana, 1987.
- Brković, J.: Ljubljanska drama. — Zagreb, 1986.
- Bajt, D.: Zapisi na robovih. — Maribor, 1986.
- Inkret, A.: Drama in gledališče. — Ljubljana, 1986.
- Škreb, Z. — A. Stamač: Uvod u književnost. — 4. poboljšano izd. — Zagreb, 1986.
- Zadravec, F.: Srečko Kosovel 1904—1926. — Koper; Trst, 1986.
- Kos, J.: Razsvetljenje. — Ljubljana, 1986.
- Kralj, L.: Ekspresionizem. — Ljubljana, 1986.
- Beiträge zur Kinder- und Jugendliteratur. — Berlin, 1986.
- Snoj, J.: Ubijanje zemlje. — Maribor, 1987.
- Kobe, M.: Pogledi na mladinsko književnost. — Ljubljana, 1987.
- Lasić, S.: Mladi Krleža i njegovi kritičari. — Zagreb, 1987.
- Kmecl, M.: Slovenska postna premissljevanja. — Ljubljana, 1987.
- DOMOZNAVSTVO — ZEMLJEPIS — BIOGRAFIJE — ARHEOLOGIJA — ZGODOVINA**
- a) Arheologija**
- Arheološki vestnik 1986. — Ljubljana, 1986.
- Larousse Encyclopedia of Archaeology. — Twickenham, 1987.
- Arheološki pregled 1985. — Ljubljana, 1986.
- Klejn, L. S.: Arheološki viri. — Ljubljana, 1987.
- Antični pokop v Pomurju. — Murska Sobota, 1987.
- b) Domoznanstvo — zemljepis**
- Pothorn, H.: Reizvolle deutsche Kleinstadt. — Erlangen, b. l.
- Bayern. — Herrsching, b. l.
- Jugoslavija — republike in pokrajini. — Ljubljana; Beograd, 1986.
- Mittelasiens. — Moskau, 1987.
- Jež, M.: Ob Dravi in Muri. — Ljubljana, 1987.
- Loški razgledi. 33. — Škofja Loka, 1986.
- Mikuž, J.: Koper. — Ljubljana, 1987.
- Mirna peč z okolico nekoč in danes. — Mirna peč, 1987.
- Fon, Z. — H. Uršič: Dolina Soče. — Ljubljana, 1987.
- Štupar-Sumi, N.: Štanjel in grad Štanjel. — Ljubljana, 1987.
- Der Triglav — Nationalpark. — Bled, 1987.
- Sattler, M.: Ljubljana. — V Ljubljani, 1987.
- Rakovac, M.: Hrvatska. — b. k., b. l.
- Places Associated with Lenin in the Volga Region. — Moscow, 1987.
- Bohinjski zbornik. — Radovljica, 1987.
- Cyprus in Colour. — Limassol, 1987.
- Notranjski listi. — Cerknica, 1986.
- Celjski zbornik 1986. — Celje, 1986.
- Pucer, A.: Padna. — Koper, 1986.
- Weisshulm, H. — G. R. Linde: Weimar. — Leipzig, 1985.
- Deutsche Demokratische Republik. — 6. Aufl. Leipzig, 1985.
- Kmecl, M.: Ljubljana. — Ljubljana, 1987.
- Lokev skozi čas. — Ljubljana, 1987.
- Mitchels, M. — E.: Norfolk in Colour. — Norwich, 1987.
- Memories of Nottingham. — Manchester, 1987.
- Bled. — Bled, 1987.
- Tuzla. — Tuzla, 1987.
- Man's Impact in Dinaric Karst. — Ljubljana, 1987.
- Teorija in metodologija regionalne geografije. — Ljubljana, 1987.
- Geografski zbornik 1986. — Ljubljana, 1987.
- Paris. — München, 1987/88.
- Italien. Polyglott-Reiseführer. — 23. Aufl. — München, 1987/88.
- Dänemark. Polyglott-Reiseführer. — 21. Aufl. — München, 1987/88.
- Brüssel. Polyglott-Reiseführer. — 5. Aufl. — München, 1987/88.
- Schweiz. Der grosse Polyglott. — 16. Aufl. — München, 1987/88.
- Lambert, D. A. — A. McConnell: Seas and Oceans. — New York, 1987.
- c) Zemljevidi**
- Pregledna karta občine Sentjur. — Sentjur, 1987.
- Slovenske Konjice. Turistična karta. — Slovenske Konjice, 1987.
- Pregledna karta občine Novo mesto. — 2. dopolnjena in popravljena izd. — Novo mesto, 1987.
- Škocjanske jame. — Portorož, 1987.
- Jadranska obala in otoki. — Pula, 1987.
- Pregledna karta občine Mozirje. — 2. dopolnjena izd. — Mozirje, 1987.
- Pregledna karta občine Sežana. — 2. dopolnjena izd. — Sežana, 1987.
- Izletniška karta Istra — Vrsar, Rovinj, Pula, Medulin. — Ljubljana; Poreč; Nova Gorica, 1987.
- Izletniška karta Istra — Umag, Buje, Buzet, Novigrad, Poreč, Pazin. — Ljubljana; Poreč; Nova Gorica, 1987.
- Kvarner, otoci i Gorski Kotar. — Pula, 1987.
- Načrt mesta Portorož — Piran. — Koper, 1987.
- d) Biografije**
- Hrnčević, J.: Svjedočanstva. — 2. dopolnjena izd. — Zagreb, 1986.
- Slovenski biografski leksikon. 14: Vode—Zdešar. — Ljubljana, 1987.
- Kmecl, M.: Grosse Slowenen in Wien. — Wien, 1984.
- Torkar, E.: Od tod do Kajmakčalana. — Jesenice, 1987.
- Puhovski, B.: Penkala leti. — Zagreb, 1987.
- Muzič, I.: Stjepan Radić. — Ljubljana, 1987.
- Zorec, Č.: Po Prešernovih stopnjah. — Kranj, 1987.
- Vasilevski, I. — G. Pojrazovski: Anton Hlebec. — Trebnje, 1986.
- Šircelj, M.: Josip Ribičič. — Ljubljana, 1986.
- Petričević, J.: Lolo. — Zagreb, 1986.
- Goethe in Weimar. — Leipzig, 1986.
- Bernik, F.: Ivan Cankar. — Ljubljana, 1987.
- e) Zgodovina**
- Bollmann, P. — U. March — T. Petersen: Kleine Geschichte der Deutschen. — Gütersloh, 1987.
- Bollmann, P. — U. March — T. Petersen: Kleine Geschichte Europas. — Gütersloh, 1987.
- Plenča, D.: Kninska ratna vremena 1850 do 1946. — Zagreb, 1986.
- Smole, M.: Vicedomski urad za Kranjsko 13. stol. — 1747. — Ljubljana, 1985.
- Sodobna zgodovina. — Ljubljana, 1986.
- The American Destiny. Knj. 1—20. — London, 1986.
- Magnusson, M. — W. Forman: Die Wikinger. — Herrsching, 1986.
- Zakladi pričevanja Ptuj in Ormoža. — Ljubljana, 1987.
- Praistorija jugoslavenskih zemalja. — Sarajevo, 1985.
- Zgodovinski časopis. Letnik 41. — Ljubljana, 1987.
- Bronasta doba na Slovenskem. — Ljubljana, 1987.
- Gantar-Godina, I.: T. G. Masaryk in masarykovstvo na Slovenskem 1895—1914. — Ljubljana, 1987.
- Gradivo za zgodovino Maribora. — Maribor, 1986.
- Larousse Encyclopedia of Modern History. — Twickenham, 1987.
- Rotar, B.: Pigmalionova pregreha. — Ljubljana, 1987.
- Antični temelji naše sodobnosti. — Ljubljana, 1987.
- Klajić, N.: Medvedgrad i njegovi gospodari. — Zagreb, 1987.
- Časopis za zgodovino in narodopisje. Letnik 58. — Maribor, 1987.
- Skupni slovenski kulturni prostor. — Nova Gorica, 1985.
- Kruta, V. — W. Forman: Die Kelten. — Luzern; Herrsching, 1986.
- Burland, C. — W. Forman: Die Azteken. — Luzern; Herrsching, 1986.
- Dular, J.: Metlika skozi stoletja. — Metlika, 1986.
- Sanskrit und World Culture. — Berlin, 1986.
- Deutsche Geschichte 1—4. — Berlin, 1985.
- Adamček, J.: Bune i otpori. — Zagreb, 1987.
- Reisp, B.: Korespondenca Janeza Vajkarda Valvasorja z Royal Society. — Ljubljana, 1987.
- Mlinarič, J.: Zbirka listin 1246—1865. — Maribor, 1987.
- Craven, R. C.: Indian Art. — London, 1987.
- Harris, P.: Edinburgh since 1900. — Edinburgh, 1987.
- Beltram, J.: Pomlad v Istri. — Koper; Trst, 1986.
- Prošlo je 30 godina... 1954—1984. — Split, 1985.
- Prunk, J.: Slovenski narodni programi. — Ljubljana, 1986.
- f) Druga svetovna vojna**
- Leksikon des zweiten Weltkrieges. — Herrsching, 1987.
- Harris, P.: Aberdeen and the North East at War. — Manchester, 1987.

Ptičja seja

Bernardin

Hardy, C.: Sheffield at War. — Manchester, 1987.

g) Zgodovina NOB

Pomniki NOB na Škofjeloškem. — Ljubljana, 1987.

Strle, F.: Pregled razvoja in poveljniške sestave notranjskih odredov. — V Cerknici, 1986.

Konec druge svetovne vojne v Jugoslaviji. — Ljubljana, 1986.

Kaplje preteklosti. — Zagorje ob Savi, 1987.

Korošec, B.: Partizanska kartografija. — Ljubljana, 1986.

Bitka za Opčine. — Opčine, 1986.

Spomini revirskih sekretarjev. — Trbovlje, 1987.

Novak, D.: Prlekija. — Ljubljana, 1987.

Dokl, S.: Javorovica — tragedija pod Špilerjevo špico. — Novo mesto, 1987.

Kraševc, V.: Partizanski tabor zapadnodolenjskega odreda v Jelovki. — Ljubljana, 1987.

Košmrlj, D. — Ž. Kraigher: Hiša za gradom št. 1. — Ljubljana, 1987.

Košmrlj, D.: Od Mokreca in Krma do Loža. — Ljubljana, 1987.

Pirkovič, V. — F.: Bojna pot Gorjanskega bataljona. — Novo mesto, 1987.

Godina, F.: Košček njihove mladosti. — Ljubljana, 1987.

Vresnik, D.: Druga brigada Vojske državne varnosti — narodne obrambe. — Ljubljana, 1987.

Zbornik spominskih obeležij narodnoosvobodilnega boja v občini Maribor-Tezno. — Maribor, 1987.

Picelj, Z. — Z. Dizdar: Narodnoosvobodilna borba na Gorjancih in v Žumberku. — Jastrebarsko, 1986.

Rexa, A.: Zora. — Zagreb, 1987.

Čalič, D.: Svjedočenja o pokolenju revolucionara. — Zagreb, 1987.

KOROŠKA KRAJINA (domoznanski oddelk)

1) Raziskovalne naloge občinskih raziskovalnih skupnosti Koroške krajine

2) Diplomatska dela domačinov

3) Doktorska disertacija

4) Publikacije z domačo problematiko in dela domačinov

1) Raziskovalne naloge občinskih raziskovalnih skupnosti Koroške krajine

Matovinović, D.: Mogućnosti predikcije preosjetljivosti na buku. — Ravne na Koroškem, 1987.

Ivanišin, D.: Blagovni tokovi in skladišni transportnotrgovski center Koroške. — Ravne na Koroškem, 1986.

Pretnar, Z. — M. Mešl: Poročilo o opravljenem delu na nalogi Možnosti zaposlovanja invalidov in težje zaposljivih oseb v OZD Koroške krajine. — Ravne na Koroškem, 1987.

Mešl, M.: Urbanizem — ideje in praksa — soseska Javornik. — Ravne na Koroškem, 1986.

Milivoj, L.: Zatiranje nekaterih problematičnih plevelov na hribovskih pašnikih Koroške. Poročilo za leto 1986. — Ljubljana, 1986.

Ugotavljanje genotoksičnosti topilniških emisij na biološke sisteme v Mežiški dolini. Poročilo o delu v letu 1986. — Ljubljana, 1987.

Citogenetske raziskave vegetacije gozdnih sestojev Pohorja. Poročilo o delu za leto 1986. — Ljubljana, 1987.

Mešl, M.: Razvojni načrt za matični okoliš Črna na Koroškem. Delno poročilo. — Ravne na Koroškem, 1987.

Raziskave mikroviroze v gozdnih sestojih Pohorja. Letno poročilo 1986/87. — Ljubljana, 1987.

Letno poročilo o izvajanju raziskovalne naloge »Razvoj avtomatskega vozička za izvleko lesa na gozdnih žičnicah KS-2 nosilnosti 1,5 tone«. — Slovenj Gradec; Ljubljana, 1986.

Kastelic, K.: Izboljšanje kolobarjenja s krmnimi dosevkami. — Ljubljana, 1986.

Kastelic, K.: Hranilna vrednost in prebavljivost strniščnih krmnih dosevkov. — Ljubljana, 1986.

Vidrih, T.: Kako aktivirati naravne danosti v hribovitih predelih Koroške za povečano pridelavo hrane in izboljšanje delovnih in življenjskih razmer na hribovitih kmetijah. — Ljubljana, 1986.

Potočnik, V.: Investicijski programi za investicije v Koroški krajini 1976—1981. — Ravne na Koroškem, 1983.

Citogenetske raziskave vegetacije v gozdnih sestojih Pohorja. Poročilo o delu v letu 1985. — Ljubljana, 1987.

Raziskave mikorize v gozdnih sestojih Pohorja. Letno poročilo 1986. — Ljubljana, 1986.

Druškovič, B.: Ugotavljanje genotoksičnosti topilniških emisij na biološke sisteme v Mežiški dolini. Poročilo o raziskovalni nalogi. — Ljubljana, 1986.

Čiščenje odpadnih vod usnjarne. — Slovenj Gradec, 1984.

Leskovec, Preliminarna analiza gostinske in turistične dejavnosti v koroških občinah. — Ravne na Koroškem, 1986.

Mešl, M.: Razvojni načrt za matični okoliš Črna na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1987.

Kotlovnica na premog. — Ljubljana, 1985.

Mešl, M.: Razvojni načrti za depopulacijska območja s ciljem zagotavljanja policentričnega razvoja in ohranjanja poselitve v prostoru Koroške regije. Poročilo o delu za leto 1986. — b. k., b. l.

2) Diplomatska dela domačinov

Mežnar, L.: Aktualni problemi opismenjevanja slovenskih osnovnošolskih otrok. — Ljubljana, 1987.

Jurjec, B.: Analiza bolniškega staleža v To-

varni usnja TOZD NTU Slovenj Gradec v času od 1. 1. 1984 do 30. 10. 1984. — Slovenj Gradec, 1984.

Stosir, S.: Idejni projekt glavnega okvirja montažne AB dvorane. — Maribor, 1987.

Vrhovnik, D.: Vpliv dušika na hitrost spremembe flore travne ruše in pridelek mrve (v okviru PK gnojenja). — Ljubljana, 1986.

3) Doktorska disertacija

Rebernik, I.: L'antropologia psico-pedagogica di Anton S. Makarenko. — Roma, 1982.

4) Publikacije z domačo problematiko in dela domačinov

a) Bibliografije

Suhodolčan, M.: Bibliografija Leopolda Suhodolčana. — Prevalje, 1987.

b) Koledarji — periodika — društva — muzeji

Terminski koledar in ponudbe 1987. — Celovec, b. l.

Krščanska kulturna zveza — občni zbor. — Celovec, 1986.

Mladje. 64. — Celovec, 1987.

c) Statistika

Statistični pregled za občine Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec. — Ravne na Koroškem, 1986.

Statistični pregled za občine Dravograd, Radlje ob Dravi, Ravne na Koroškem, Slovenj Gradec. — Ravne na Koroškem, 1987.

d) Politika

Petition of the Ethnic Groups (National Minorities) in Austria to the Vienna Meeting 1986 Representatives of the Participating States of the Conference of Security and Cooperation in Europe. — b. k., b. l.

Za SKOJ pomembni časi. Mežiška dolina med obema vojnama. — Ravne, b. l.

Haderlap, F.: Die Kärntner Slowenen. — Klagenfurt, 1985.

Bratstvo in enotnost '87. 5. srečanje. — Slovenj Gradec, 1987.

e) Samoupravljanje — delo — delavci

Mnenjska raziskava. Železarna Ravne 1986. — Ravne, 1987.

Razprave iz mnenjske raziskave ŽR 86. — Ravne, 1987.

f) Javna uprava

Predlog dolgoročnega razvojnega načrta občine Ravne na Koroškem od leta 1986 do leta 2000. — Ravne na Koroškem, 1986.

g) Šolstvo

Treči jugoslovenski susret predstavnika organizacija udruženog rada za zaščito mentalno retardiranih lica. — Črna na Koroškem, 1986.

Vresje 1987. — Ravne na Koroškem, 1987.

25 let dela Osnovne šole Juričevega Drejčka Ravne na Koroškem in 40 let svobode in miru. — Ravne na Koroškem, 1985.

Jubilejno letno poročilo ob 30-letnici Zvezne gimnazije za Slovence v Celovcu. — Celovec, 1986/87.

Celodnevna osnovna šola Koroški jeklarji Ravne na Koroškem s podružnico Kotlje. Delovni načrt 1987/88. — b. k., b. l.

h) Narodopisje

Kumer, Z.: Slovenske ljudske pesmi Koroške. — Ljubljana; Trst; Celovec, 1986.

St. Michael — Šmihel. Gemeinde Untersuchung. — Šmihel, 1985.

Lečnik, L.: Rajonizacijska shema in oznaka KS Prevalje. — Ljubljana, 1982.

Vinkl, D.: Razkroj tradicionalne kulture in inovacije od zadnjih dveh desetletij preteklega stoletja naprej v KS Črna, Žerjav, Mežica in Holmec. — Ljubljana, 1982.

Vinkl, D.: Etnološka topografija slovenskega etničnega ozemlja — 20. stoletje. — Ljubljana, 1984.

Lečnik, L.: Rajonizacijska shema in oznaka občine Ravne na Koroškem. — Ljubljana, 1984.

Rus, S.: Razkroj tradicionalne kulture, njene ohranjenosti in inovacije v Kotljah od zadnjih dveh desetletij preteklega stoletja naprej. — Ljubljana, 1981.

Rus, S.: Seminarska naloga II. — Ljubljana, b. l.

Rus, S.: Uvajanje novosti in razkroj tradicionalne podobe v krajevni skupnosti Ravne na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1982.

Vinkl, D.: Razkroj tradicionalne kulture, njene ohranjenosti in inovacije v Mežici od zadnjih dveh desetletij preteklega stoletja naprej. — Ljubljana, 1981.

Pikalo, M.: Uvajanje novosti in razkroj tradicionalne kulture ter stopnja njene ohranjenosti v zaselku Breznica od zadnjih dveh desetletij preteklega stoletja naprej. — Na Prevaljah, 1984.

i) Geologija

Kieslinger, A.: Bachern und Karawanken. — Wien, 1931.

Kieslinger, A.: Die Tektonik in den östlichen Karawanken. Separat-Abdruck. — b. k., 1929.

Kieslinger, A.: Die Lavanttaler Störungszone. — Wien, 1928.

j) Biologija

Sušnik, F.: Razvoj biologije in njena vloga v družbi. — Ljubljana, 1987.

k) Medicina

Ivartnik, F. — M. Vodnjov: Poročilo o delu Koroškega zdravstvenega doma 1975—1980. Ravne, 1981.

Borštnar, R. — M. Vodnjov: Poročilo o delu Koroškega zdravstvenega doma 1980—1985. — Ravne, 1986.

60 let Reševalne postaje Ravne na Koroškem. — Ravne na Koroškem, 1987.

Geč, F.: Radiestezija. — Slovenj Gradec, 1987.

l) Tehnika

Trakcione baterije Mežica Pg. — Mežica, b. l.

Orodja za strojno obdelavo lesa. — Ravne na Koroškem; Prevalje, 1987.

m) Kmetijstvo — gozdarstvo — vrtnarstvo

Sušnik, F.: Pegasti bodelj. — Ljubljana, 1986.

n) Razne industrije in obrti

15 let Obrtnega združenja Slovenj Gradec. — Slovenj Gradec, 1987.

Krivograd, A.: Železarna Prevalje 1835—1899. — Prevalje, 1987.

o) Umetnost

Slikarska kolonija Ravne '86. — Ravne na Koroškem, 1986.

Motaln Matjaž — fotomonografija. — Radlje ob Dravi, 1986.

Vodič po Tretjakovi afriški zbirki. — Slovenj Gradec, 1986.

Anton Repnik — razstavniki katalog. — Slovenj Gradec, 1987.

Mesesnel, J.: Tisnikar. — Ljubljana, 1987.

Anton Repnik — pregledna razstava 1963 do 1986. — Slovenj Gradec, 1987.

2. koroški likovni bienale in 30-letnica Paviljona Slovenj Gradec. — Slovenj Gradec, 1987.

4. mednarodni festival industrijskega, obrtnega in etnološkega amaterskega filma. — Prevalje, 1987.

Miklova Zala '87 — Gledališki list. — V Celovcu, 1987.

Vinko Hebš. Galerija dr. Staneta Strnada. Splošna bolnišnica Slovenj Gradec. — Slovenj Gradec, 1987.

Vida Slivnik-Belantič. — Ljubljana, 1987.

p) Glasba — ples

10 let folklorne skupine Rej KPD Ivan Cankar Šmartno. — Šmartno, 1987.

20 pevskih srečanj Od Pliberka do Traberka. — Ravne na Koroškem, 1987.

Desetletnica zborov Kulturnega društva Slovenj Gradec. — b. k., 1987.

Koroška poje '87. — Dravograd, 1987.

r) Šport

30 let TVD Partizan Muta 1956—1986. — Muta, 1986.

10 let DTVR Partizan Holmec. — b. k., 1987.

Pohod slovenskih železarjev 1987. — Ravne na Koroškem, 1987.

s) Jezikoslovje — književnost

Sonja in Peter se učita Slovensko 2. — Celovec, 1986.

Thesaurus der slowenischer Volkssprache in Kärnten. — Band 2. — Wien, 1987.

Suhodolčan, L.: Tapatapatavko. — Ljubljana, 1986.

Pen for Peace. — Slovenj Gradec, 1985.

Srečanje literatov SOZD Slovenske železarne. — Ravne na Koroškem, 1987.

Komprej, I.: Babica vabi med tisočake. — Prevalje, 1987.

Suhodolčan, L.: Pruesök a Dinosaurus. — Budapest, 1987.

Suhodolčan, L.: Piko Dinosaur. — Ašgabat, 1987.

Hvalečni medved. — 4. ponatis. — Ljubljana, 1987.

Messner, J.: Nikaragva moja ljubljena. — Ljubljana, 1986.

š) Domoznanstvo — zemljepis

Curk, J.: Ravne na Koroškem. — Ljubljana, 1987.

t) Zemljevidi

Karta občine Dravograd v merilu 1 : 50.000. — V Slovenj Gradcu, 1987.

Karta občine Radlje ob Dravi v merilu 1 : 50.000. — V Slovenj Gradcu, 1987.

Karta občine Ravne na Koroškem v merilu 1 : 50.000. — V Slovenj Gradcu, 1987.

Karta občine Slovenj Gradec v merilu 1 : 50.000. — V Slovenj Gradcu, 1987.

Koroška krajina. — V Slovenj Gradcu, 1987.

u) Zgodovina in NOB na Koroškem

Padlim za svobodo. — Celovec; Trst, 1987.

Odmev partizana severne meje. Letnik 12. — Maribor, 1984.

Carinthia I. Jhrg. 177. — Klagenfurt, 1987.

Klavdija Ošlovnik — rjavi pas — element iz kate Niju-shiho

Ostali inštruktorji, ki delajo v šoli:

Oliver Tomič — 4. DAN

Nini Tamacaro — 6. DAN

Marinek Eddy — 3. DAN

Hans Walter — 3. DAN

Večkrat obišče za nekaj dni šolo tudi prof. Taijji Kasse — 8. DAN.

NAČIN DELA

V teku dneva sta dva treninga, in sicer zjutraj in zvečer. Čez dan so teoretična predavanja in gledanje filmov. Zjutraj je trening zunaj — v gozdu, na travniku, športnem igrišču ali v morju. Zvečer je trening v športni hali.

Na kraju seminarja se izvede tudi turnir v športnih borbah in katah. Na večernem treningu so udeleženci razdeljeni v dve skupini, in sicer skupina do rjavega pasu in mojstrska skupina.

V letu 1986 je šola karateja prvič uporabila posebni program. Vsem udeležencem je ponudila 4 osnovne modele treninga, odvisno od zanimanja, potreb, stopnje pripravljenosti in programov.

Vsak udeleženec se je lahko odločil s pomočjo ekipe inštruktorjev za enega ali več modelov treninga.

1. MODEL: Splošne in specifične fizične priprave

V okviru splošnih fizičnih priprav smo razvijali aerobno-anaerobne sposobnosti športnika v skladu s pripravljenostjo vsakega udeleženca. Specifične priprave obsegajo delo z rekviziti, namenjenimi za povečanje moči, hitrosti, vzdržljivosti, koordinacije kretanj in gibanja. Ta trening se odvija na gozdnatih površinah ob morju od 6. do 7. ure.

2. MODEL: Tehnika (kihon)

Utrjevanje bazičnih in zloženih tehnik karateja, odvisno od potreb za utrjevanje vsakega udeleženca, delo na raznih pripravah in z rekviziti, vezave tehnik, tehnike gibanja v osnovnih stavih. Pri tem modelu se obdelajo tudi vsi izpitni programi, ki so potrebni za doseg določene stopnje pasu. Ta trening se odvija na športnih igriščih ali v morju od 7. ure do 8.30.

3. MODEL: Kata

Treniranje vseh oblik tradicionalnega uvežbavanja tehnike karateja proti namišljenim nasprotnikom. Po programih se obdelajo vse šolske in nekaj mojstrskih kat. Vse kate se demonstrirajo ob praktičnih razlagah elementov kate. Vsako leto se vzame tudi kakšna nova kata. Ta trening je v športni hali od 18. do 19. ure.

4. MODEL: Borba (kumite)

Vse oblike vodenja borbe, borbene tehnike, dogovorjene borbe na en korak ali več korakov, športna borba proti enemu ali več nasprotnikom, dogovorjeni sparingi vse do proste borbe. Razlage pravil sojenja oz. šp. borbe v ringu.

TEORETIČNA PREDAVANJA:

Teme:

— zgodovina karateja

— današnji pogledi na športni karate

Roman Breznik

Karate klub Ravne

1. Predstavitve mednarodne karate šole
2. Splošno o pravilih sojenja
3. Kaj vse je potrebno za izpit I. st. črnega pasu 1. DAN.

MEDNARODNA ŠOLA KARATEJA

Že tradicionalno organizira karate klub »CRVENA ZVEZDA« vsako leto na morju mednarodno šolo karateja v obliki seminarja. Šola je razdeljena na tri ali štiri štirinajst-dnevne izmene. Vodi jo najbolj priznani mojstri karateja naše dežele in tujine.

PROGRAM DELA:

Mednarodna šola karateja (Umag, Novi Vinodolski, Poreč) dela po programih, zasnovanih na sodobnem znanstvenem pristopu. Po

metodologijah, ki so rezultat dolgoletnih biomehanskih, funkcionalnih, biokemijsko-fizioloških, psiholoških in športno-medicinskih raziskovanj.

Po tem pristopu se v prvi vrsti pokažejo vse izvirne vrednosti tradicionalnega karateja kot večšine in športa. Mednarodna šola karateja je edina take vrste v Evropi. Na koncu vsake izmene so organizirani izpiti za šolske in mojstrske stopnje.

INŠTRUKTORJI NA SEMINARJU

Glavna in odgovorna za delo in potek šole sta:

dr. Ilija Jorga — 6. DAN in

dr. Vladimir Jorga — 6. DAN

Udeleženci mednarodne karate šole »Umag '86«

- spremembe pravil v športnih borbah in katah po IAKF in WUKO
- predavanje o biokemiji, fiziologiji, travmatologiji in biomehaniki športa
- tradicionalne oblike karateja
- pravila sojenja in borjenja
- taktika in taktične priprave športne borbe
- elementi priprav za tekmovanja v katah
- psihološke priprave v karatejskem športu
- prehrana športnikov
- prva pomoč pri udarcih in poškodbah
- pravilni pristop k treningu otrok in deklet

Za vse udeležence se med treningom organizira tudi testiranje splošne fizične in tehnično-taktične pripravljenosti.

NAŠI UDELEŽENCI

Skoraj vsako leto naš klub pošlje v to šolo nekaj svojih članov. Izbrani so najperspektivnejši, tisti, ki v kratkem času osvojijo veliko znanja, redno trenirajo, dajejo zgled vsem mlajšim in ostalim, veliko pomagajo pri razvoju karateja in prenašanju znanja na vse, ki jim je ta borilna umetnost v interesu.

V letu 1986 so bili v Umagu: Ivan Mravljak — rjavi pas, Ivan Belaj — rjavi pas, Klavdija Ošlovnik — modri pas, Maja Lasnik — oranžni pas in Roman Breznik — 2. DAN.

Kaj so naši člani prinesli s tega seminarja

Mravljak in Belaj sta:

- pridobila in utrdila tehniko gibanja
- izpopolnila šolske tehnike
- utrdila znanje izpitnih mojstrskih kat za 1. DAN
- razne borbene kombinacije

Oba sta na kraju seminarja opravila izpit za I. stopnjo črnega pasu — 1. DAN.

Ošlovnik:

- utrdila šolsko tehniko
- utrdila znanje kat Bassai-dai, Jion, Enpi in Heian-oyo
- osvojila veliko novih variant tehniko vezav

Na koncu seminarja je opravila izpit za rjavi pas.

Lasnik:

- pridobila veliko šolske tehnike
- naučila nove kate: Bassai-dai, Jion in Heian-oyo
- tehniko gibanja

Na kraju uspešno opravila izpit za zeleni pas.

Breznik:

- osvojil nove tehnike gibanja
- utrdil višje tehnike, z uporabo kolkov, skladnost tehnike dihanja, ritem, kime, eksplozivni obrati in udarci

- korekcije mojstrskih kat
- naučil se je novi visoki mojstrski kati Meikio-shodan in Meikio-nidan
- pridobil izpitni program za III. st. črnega pasu — 3. DAN.

Zahvaljujemo se ZTKO Ravne in OŠ TO SO Ravne za veliko finančno pomoč pri kritju stroškov teh seminarjev mednarodnega nivoja in s tem tudi za pomoč pri razvoju karateja na Koroškem.

SPLOŠNO O INTERNACIONALNIH PRAVILIH KARATEJA

- pravila športne karatejske borbe
- pravila sojenja kata — tehnike

V športni borbi se ne smejo zadajati udarci, ki bi lahko poškodovali nasprotnika. Kadar je tehnika usmerjena v glavo ali vrat, je strogo prepovedano izvesti realen udarec. Roka ali noga mora biti zaustavljena na določeni distanci od cilja.

Na internacionalnem sodniškem seminarju leta 1973 v Tokiu so znani svetovni inštruktorji karateja (Nakayama, Kasse, Asai, Ito itd.) začrtali pojem »udarec brez kontakta«:

1. nožni udarci v glavo morajo biti točkovanji, če znaša distanca med glavo in nogo 0 do 10 cm.
2. nožni udarci v telo, toleranca znaša 0 do 3 cm.
3. distanca pri udarcih z roko v glavo in telo znaša 0 do 3 cm.
4. pod ničlo se podrazumeva samo dotik, ki ne povzroči poškodbe ali bolečin.

Pri zadajanju udarcev v druge dele telesa (prsi, trebuh, hrbet) je prav tako prepovedano povzročiti poškodbe ali bolečino. Samo v majhni meri je dovoljeno ustvariti kontakt med roko in nasprotnikovim telesom. Takšen blagi kontakt, čeprav je udarec izveden, se močno in hitro ustvari tako, da se roka ali noga zaustavi v trenutku dotika z nasprotnikovim telesom.

Mojstri karateja, ki obvladajo tehniko, zaradi nepravilne distance nikoli ne bodo poškodovali svojega nasprotnika. Njegov udarec bo prinesel točko, čeprav je izveden brez kontakta.

Splošno o kriterijih za dodelitev pol točke (wazzari) ali ippona (cela točka)

Kdaj se osvoji pol točke ali cela točka v borbi?

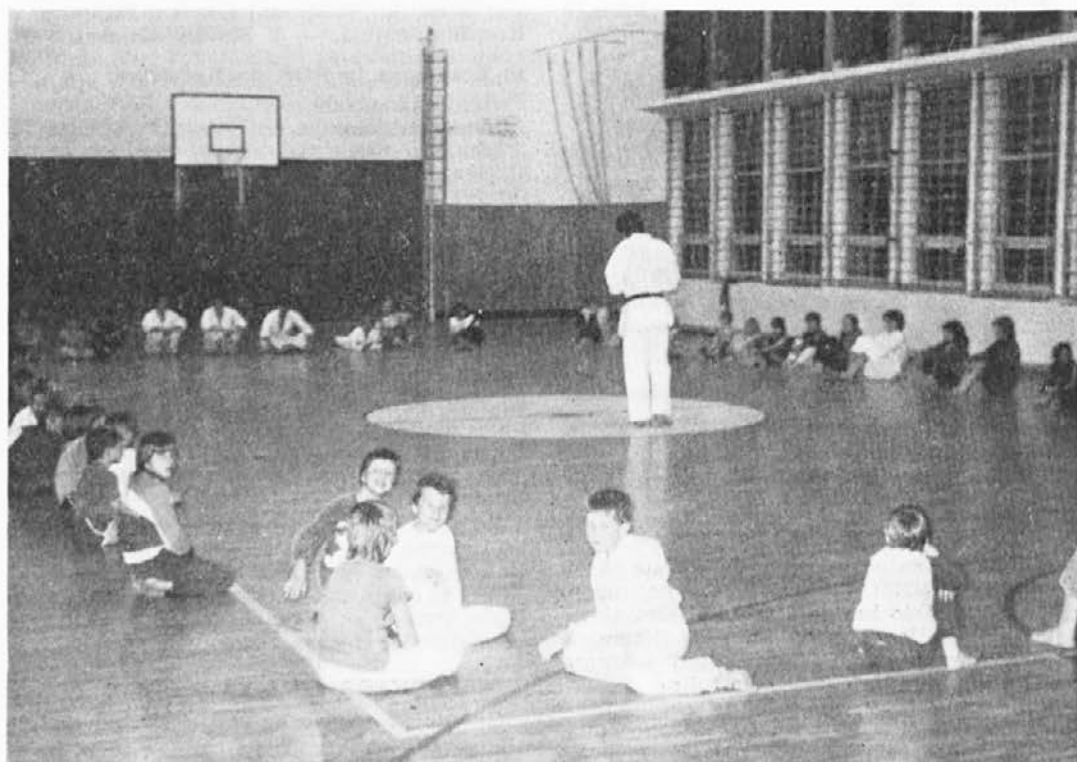
- kadar se zada precizen, učinkovit in močan udarec z roko, podlahtnico, laktom, nogo v točno določene oslajljene dele telesa
- pogoji, ki morajo biti izpolnjeni.

1. **DOBRA FORMA** — pod dobro formo se podrazumeva strogo določen način izvajanja tehnike. Npr. udarci z roko iz kolka, pest se mora pri gibanju rotirati, mora biti čvrsto iztegnjena in nadlahtnica na isti ravni s podlahtnico. Druga roka se istočasno povleče nazaj (princip akcija — reakcija). Karateist se mora takrat nahajati v korektnem stavu, udarec pa mora biti izveden s kimeom (močjo). Odsotnost katerega koli elementa zmanjšuje veljavnost udarca. Sodnik udarca ne bo točkoval tudi v primeru, če izostaja samo eden od teh elementov. Vsak udarec je izraz psihofizične pripravljenosti karateista.

2. **ZANSHIN** — to je mirno stanje zavesti. Kaže se na različne načine, zadihanost, izčrpanost, bes, razmetavanje moči, nesposobnost kontroliranja udarcev — to so znaki odsotnosti zanshina.

3. **PRAVOČASNOST** — podrobno opisano pod pojmom DIAE.

4. **KONKRETNA DISTANCA** — pod tem pojmom se razume oddaljenost, s katere se lahko izvede najefektnejši udarec. Oddaljenost (jap. MAAI) se spreminja v odvisnosti od dolžine udov, od vrste udarca in od oddaljenosti vitalnih točk, v katere so usmerjeni udarci.

Prve ure začetniškega tečaja

Kata — tehnika

5. KIME' — to je moč, ki se v karateju izrazi s pojmom kime'. Kot se svetloba zbere v eno točko, tako se kontrakcije stotine mišic, ki sodelujejo v izvajanju udarca, spajajo v eno hofizične energije (fizični aspekt je neodvoljiv od psihičnega) lahko primerjamo z električnim prazenjem ali bliskom svetlobe.

6. SMER ali KOT, pod katerim se izvede tehnika na površine telesa za točkovanje:

— kadar se prevzame napad v trenutku, ko krene v napad nasprotnik

— kadar se uporabi protinapad v trenutku, ko je napadalec vrgel svojega nasprotnika iz ravnotežja

— kombinacija vezanih in učinkovitih napadov

— vsaka tehnika v kombinaciji s tehniko metanja

— udarci v nezaščitene dele telesa

— kadar se nasprotnik preneha boriti in obrne hrbet — beži.

Obvezni spremljevalec udarca oziroma napada mora biti KIAI (krik) in kime'. Kiai se ne sme slišati iz grla, ampak samo kot šumen izdih — izzvan z iztiskavanjem zraka iz pljuč v trenutku zaradi močne kontrakcije.

Slabo ravnotežje, udarec je brez moči, velika distanca, udarec ne doseže nasprotnika, če se ne sliši kiai — izostala je max. kontrakcija mišic, vse to zmanjšuje možnosti za pridobitev pol točke ali cele točke.

Zelo pomemben element v športni borbi višje tehnike mojstrov je DIAE. To je zaznavanje pravega trenutka, kdaj se bo izvedla akcija oziroma hitri udarec max. efekta. Ta pojem pomeni sposobnost, da se nasprotnikova akcija onemogoči v pravem trenutku s svojo akcijo. Npr. ko nasprotnik prehaja iz stava v stav, se v določenem trenutku obvezno znajde v stanju neravnotežja. Če tekmovalac takšen trenutek ujame in izvede hitri udarec, bo sodnik registriral, da je tehnika izvedena s prisotnostjo diaea. Za takšen udarec, pa čeprav ni dovolj močan, bo sodnik sodil ippon — 1 točko.

Po tolmačenju uglednega inštruktorja Nishiyame se večina karateja navzven izraža na tri načine:

1. najnižji se imenuje SEN (linija). Na tem nivoju karateist samodejno uporablja najbolj primerno tehniko, kot odgovor na začetni napad. Ta nivo karateisti osvojijo po 3—6 letih.

2. SEN NO SEN — je nivo, kadar borec uspe ne samo uporabiti ustrezno tehniko, ampak da jo izvede prej ko nasprotnik še ni dovedel svojega napada do kraja (prehitevanje). Ta nivo lahko karateist doseže po 6 do 10 letih aktivnega ukvarjanja s karatejem.

3. GO NO SEN — je predpostavljajanje napada in njegovo zapažanje, ko ga nasprotnik še ni začel. To sposobnost dobijo vrhunski tekmovalci in inštruktorji, ki se aktivno ukvarjajo s to borilno veščino več kot 15 let.

Vse tri razlage so zelo poenostavljene.

V športni borbi so dovoljeni meti iz juda, ki niso nevarni. Prepovedani pa so nevarni meti, to so predvsem meti čez ramo in kolk. Dovoljeni nizki meti omogočajo, da se nasprotniku zada udarec, dokler je on še v fazi padanja.

KRITERIJI ZA ODLOČITEV

Če ni ipponov (točk) ali poraza zaradi prekrška ali diskvalifikacije v teku regularne borbe, pade odločitev na sledečih kriterijih:

1. obstajanje pol točke (wazzarija)
2. če obstaja kakšen opomin zaradi prekrška
3. število pobegov z bojišča
4. primerjava kvalitete stavov
5. večina in sposobnost tekmovalcev
6. stopnja moči udarcev in borilni duh
7. aktivnost — število napadov
8. primerjava vrednosti uporabljene taktike.

Izraza večina in sposobnost ne označujeta istega pomena. VEŠČINA — pod tem pojmom se razume kakovost, dobljena z izkušnjami, to je sigurnost v uporabljeni tehniki. Dve tehniki sta npr. lahko enako korektni, samo da se ena kaže z večjo zanesljivostjo izvedbe. SPOSOBNOST — to je raznovrstnost, bogat repertoar tehnike. Npr. en tekmovalac se lahko bori samo iz enega stava (levi, desni) in izvaja vedno samo nekaj enakih udarcev, drugi lahko pokaže sposobnost izvajanja niz drugih različnih tehnik. Če se takšna borba konča brez točk, je lahko to odločujoč dejavnik za zmago.

TAKTIKA

Zelo težko je odločiti, da je neka taktika boljše, če seveda ni ustvarjena zmaga. Večje število napadov prvega in uspešna taktika drugega sta lahko vzrok za neodločen rezultat.

PREPOVEDANI UDARCI IN TEHNIKE V ŠPORTNI BORBI

Veliko tehnik karateja, ki se uporabljajo v samoobrambi, na treningu, v katah, je v športni borbi prepovedanih iz preprostega razloga, ker so prenevarne ali nefer, gledano s športnega vidika. Navsezadnje se moramo le zavedati, da je to še vedno v prvi vrsti ŠPORT, in da je vsakomur, ki se ukvarja s karatejem, prvi cilj, da ne utrpí poškodbe. Za vsakega, ki se ne drži teh strogih pravil, ne moremo reči, da je karate športnik ali karateist, preprosto ga lahko označimo kot pretepača brez osnove.

Prepovedane tehnike v športni borbi so:

- vsi udarci morajo biti kontrolirani (razloženo na začetku poglavja),
- direktni udarci v telo, posebno v zgornje in spodnje okončine,
- napadi v lice z odprtimi dlanmi ali prsti in napadi v genitalije,
- stalni napadi, usmerjeni direktno v podkolenico,
- nepotrebni prijemi za kimono, držanje v klinču ali udarci s telesom v telo,
- nevarni meti,
- direktni udarci v sklepe, kolk, koleno,
- veliko število pobegov iz ringa in zavlačevanje,
- nešportno obnašanje, psovanje, izzivanje in nepotrebni komentarji,
- napad po sodnikovi prekinitvi,
- udarci s prsti v glavo in drugi udarci z dlanjo.

Od sodnika je odvisna vsa borba, on je čuvaj plemenite ideje, večine karatejske.

BORIŠČE

kvadrat s stranicami 8 do 10 m
kvadrat, zarisani s črtami (trakom) širine 3 do 5 cm.

Temperatura v dvorani mora biti 16 do 25 stopinj (idealna je 19 stopinj C).

Borba traja čisti dve minuti (prekinitve se ne štejejo v čas borbe). Podaljški trajajo po 1 minuto. Regularna borba traja do treh točk (ipponov).

Vrste tekmovanj (groba delitev)

- Kate posamično — ocene od 5.0 do 8.0
- v katah dvojice — sistem izločanja
- v katah team — istočasno izvajanje treh
- borbe posamično po težavnostnih kategorijah (lahka, poldredna, srednja, poltežka, težka)
- borbe v absolutni kategoriji — posamično
- ekipne borbe v abs. kateg. — (5 tekmovalcev + 2 rezervi)

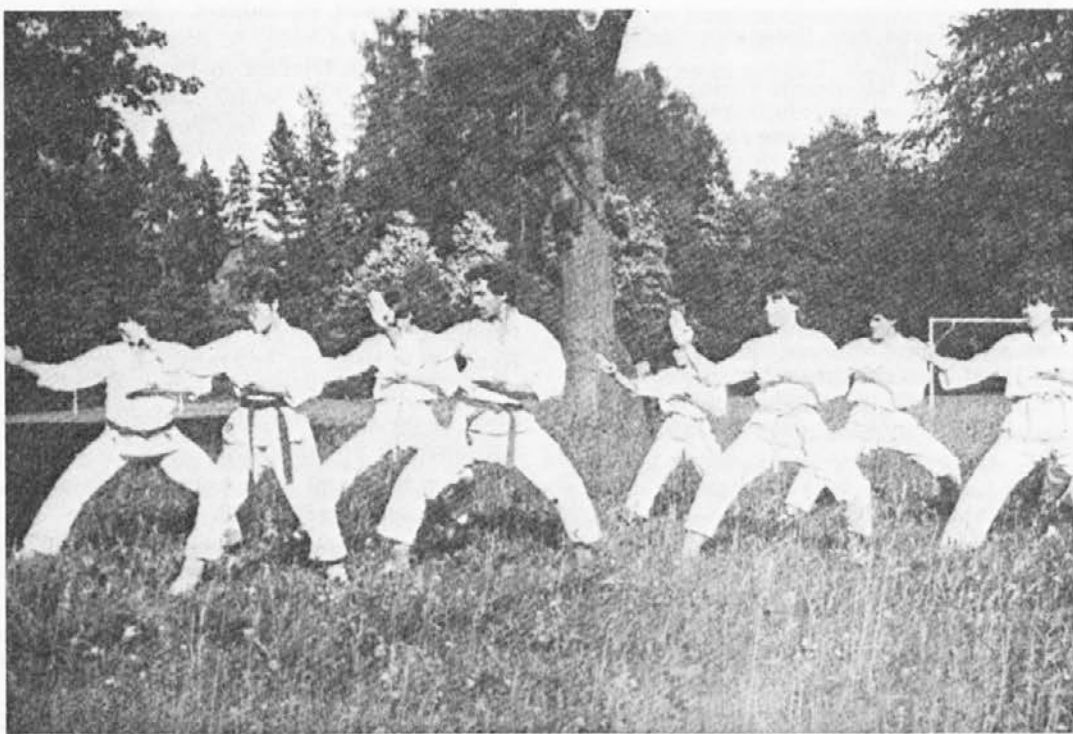
Starostne kategorije

- do 11 let — ml. pionirji — tekmujejo samo v katah
- od 12 do 14 let — star. pionirji — samo kate
- od 15 do 16 let — kadeti — samo kate
- od 17 do 19 let — mladinci — kate in borbe
- nad 20 let — člani — kate in borbe.

KAJ VSE JE POTREBNO ZA IZPIT I. st. ČRNEGA PASU — 1. DAN

1. del:

- Od kihonov (vezave tehnike) je v programu:
- 6 ročnih kombinacij (ena kombinacija od 3 do 6 elementov)
- ena nožna kombinacija

Trening v naravi

Franc Telcer

Kod bodo hodili Slovenski železarji v letu 1988

Planinsko pohodništvo je našlo svoje mesto med delavci Slovenskih železarn. Že dolgo vrsto let se pripravljajo planinski pohodi zanje. Prehodili so številne vrhove Julijcev, Karavank in Savinjskih planin. Spoznali so na ta način našo domovino v gorskem svetu, se zatekali k zdravju potrebnim razvedrilom, si pridobili mnogo kondicijske moči in pritegnili k planinskemu spoznanju in nagnjenju mnogo svojih družin, posebno otrok. Mnogi so se zaradi doživetja na železarskih planinskih pohodih odločili, da tudi sicer svoj prosti čas izkoristijo za različne pohode v naravo, v mnogih primerih tudi svoje letne dopuste preživijo s svojimi družinami na planinskih pohodih.

Rekreacijske komisije vseh delovnih organizacij združenega podjetja Slovenske železarne so želje in pobude svojih delavcev po prirejanju skupnih planinskih pohodov tudi letos sprejele v svoj redni rekreacijski program.

Pripravljeni bodo zopet štirje planinski pohodi.

1. Železarna Ravne bo organizirala prvi planinski pohod, in sicer v mesecu maju 1988 na Uršljo goro.

Smer pohoda bo z Raven, mimo Kotelj in Rimskega vrelca do spodnje postaje sedežnice pri Ivarčkem jezeru. S sedežnico se bodo pohodniki prepeljali do zgornje postaje na Ošvenovem, kjer si bodo lahko ogledali smučarski rekreacijski center ravenjskih železarjev.

Od lovske kočice bodo šli po zaznamovani lovski stezi do poti čez Kozji hrbet in po

stezi do Luž. S poti po Kozjem hrbtu se začne razgled na vse Karavanške vrhove z mogočno Peco in vse ostale planinske mogotce v širni daljavi. Planinska pot bo v prebujajoči se spomladanski naravi zanimiva za slehernega pohodnika.

Od Luž dalje bomo šli po običajni poti do vrha Gore. Na vrhu je ob lepem vremenu razgled, ki ti zadovolji še tako razvajeno oko. Na vrhu so RTV oddajnik, starodavna romarska cerkev in povečan planinski dom, kjer bo počitek in oddih. Z vrha se bomo spustili po vzhodni strani Gore proti sedlu Plane in po železarski poti navzdol skozi bukove do kmeta Jurčka, mimo znane kmetije Rožank in zopet do Ivarčkega jezera, kjer bo zaključek pohoda.

Letošnji planinski pohod slovenskih železarjev v organizaciji ravenjskih železarjev bo v znamenju jubileja, saj bo že 50. pohod. Devetnajst let že planinsko pohodništvo družijo slovenske železarje in naključje je, da je prav ravenjske železarje doletela dolžnost, da pripravimo jubilejni pohod. Za pohod je bila izbrana prav naša koroška Gora, ki je vsem najbližja in pod njo živijo in ustvarjajo ravenjski železarji. Povezana je bila z njimi tudi v vseh težkih časih, gledala na njih pri vsej rasti in ustvarjalnosti za boljše življenje. 50. planinski pohod slovenskih železarjev bomo praznovali skromno, v visoki tovariški zavesti, ob dobrem razgledu v prihodnost, z zavestjo, da je bilo v dolgi dobi in že v visokem številu dosedanjih pohodov storjeno veliko za telesnokulturno dejavnost delavcev-železarjev, za zbiranje novih moči za zdravje in sprostitvev po težkem delu, za združevanje, medsebojno spoznavanje in navezovanje prijateljskih vezi.

2. Drugi planinski pohod slovenskih železarjev bo organizirala delovna skupnost PLAMEN iz Kroke. Izbrali so pohod na Ratitovec, ki je lep in privlačen vrh. Visok je 1666 metrov, na samem vrhu stoji prijazna planinska kočica, že dolgo časa je poznana po svoji izjemni in bogati planinski flori. Ni čuda, da je bil med izbranci za planinsko transverzalo: Pot prijateljstva — treh držav.

Dostop je iz Škofje Loke po Selški dolini ob reki Sori, mimo vasic Selca, Češnjica do Železnikov, od tod do vasi Draboslovice — Prtovč. Po zanimivi planinski stezi med Kosmatim in Gladkim vrhom se vzpnemo od Prtovča do planinske kočice. Razgledi z vrha so enkratni na prostrano Jelovico in na legendarne Dražgoše. Od kočice se pohod nadaljuje do Soriške planine, poznane po smučiščih.

Pohod bo trajal 3 do 4 ure lagodne hoje, in bo meseca junija 1988.

3. V organizaciji delovne skupnosti Železarne Štore bo tretji planinski pohod slovenskih železarjev, in sicer meseca avgusta 1988. Pohod bodo pripravili na Rogatec ali Rogač, ki je dobro viden z vrha Uršlje gore.

Rogatec je 1557 metrov visok vrh v predgorju Savinjskih Alp. Dostop bo organizi-

»Krispami«

ran iz Gornjega Grada po zanimivem, do sedaj nepoznanem terenu za marsikoga. Sestop bo v dolino Podvolovjeka ob rečici Lučnici vse do znane vasice Luče v Savinjski dolini.

Dolina Podvolovjek je zanimiva, znana predvsem po gozdarstvu, skozi njo vodijo poti na Malo in Veliko planino, je tudi povezana s potjo na Korošico in dalje po Kamniških planinah.

Za pohod bomo potrebovali 3 do 4 ure zmerne in lagodne hoje.

4. Četrti in zadnji planinski pohod letošnjega leta bo meseca septembra 1988 v organizaciji rekreacijske komisije Železarne Jesenice.

Pohod bo prav tako kot v letu 1987 na Mojstrovko, visoko 2332 metrov, le da bo dostop iz doline Tamar.

Iz vasi Rateče-Planica po istoimenski dolini Planica, pod ostanjem Ponc in ob planiških skakalnicah bomo krenili do planinske kočice v Tamarju. Zanimivost v dolini Planice je izvir Nadiže in nje slapovi. Od planinske kočice vodijo planinske poti na Jalovec, na Kotovo sedlo, skozi Grlo na Sleme proti Vršiču.

Železarji bomo potovali čez Rupe na vrh Mojstrovke; bo zelo zanimivo med stenami z zavidljivim razgledom na ostenja Jalovca, Travnika, Ponc in drugih velikanov. Pot se bo kmalu preusmerila na južno stran Mojstrovke, kjer bo pred pohodniki zopet vsa planinska panorama — Martuljkova skupina, mogočni Prisojnik, dalje Trenta s Sočo itd. Vrhunec planinskih užitkov bo na vrhu Mojstrovke — med slovenskimi železarji.

Z vrha spust po normalni stezi do Vršiča in do nove Erjavčeve kočice. Pohod bo trajal 4 do 5 ur planinske hoje po enem najlepših koticov Julijskih Alp.

Skrbno in preudarno so bili znova izbrani novi in zanimivi vrhovi in kraji za planinske pohode slovenskih železarjev v letu 1988.

Za vse razpise, datume pohodov in pravočasne prijave bodo železarji obveščeni s posebnimi plakati in drugimi obvestili. Vse želje slovenskih železarjev v zvezi s pri-

— nožna tehnika (6 različnih variant udarcev z nogo)

— ena ročna tehnika na štiri strani

— ena nožna tehnika na štiri strani

Ocenjuje se pravilnost izvajanja, ritem, moč, hitrost, dihanje, koordinacija elementov.

2. del:

KATE obvezne kate Heian-oyo (Heian kate v praktični celoti)

ali Bassai-dai (prodiranje v veliko trdnjavo) po izbiri ena od naslednjih mojstrskih kat: Jion (ime kitajskega generala)

Enpi (lastavičji let)

Kanku-dai (pogled v nebo)

Hangetsu (kapa polmesece)

Niju-shiho (24 korakov)

ali kakšna druga mojstrska kata

Op.: V oklepaju so prevodi imen kat iz japonsčine.

Pri katah se ocenjujejo lepota, elegantnost izvajanja, ritem, dihanje, moč, hitrost, razumljivost kate, skladnost, povezanost elementov, korektno in učinkovito izvajanje.

3. del:

dve do tri borbe z različnimi nasprotniki, kjer se ocenjujejo:

— učinkovitost borbe

— taktika borbe

— uporaba čim širšega repertoarja različnih tehnik

— pravilnost izvajanja in spoštovanje pravil

— kontroliranje udarcev in tehnika gibanja.

KARAKTERISTIKA 1. DANA:

Na prvem mestu mora izstopati moč (kime')

na drugem ritem

na tretjem hitrost.

Spominske značke planinskih pohodov slovenskih železarjev v letu 1927

Smo proti jedrskim odlagališčem

Živim v dolini, ki se ji kar enostavno reče »Dolina smrti«. Že ob sami misli, koliko strupa moram vsak dan vdihniti, me zmrazi, da o zelenjavi, ki zraste na domačem vrtu, ne govorimo. Malo se je že premaknilo na tem področju, vendar kljub temu lahko vidim, kako mi umira domači gozd, divjad, in vsako leto se rodi več prizadetih otrok. Lahko sem srečen, da sem se rodil zdrav in sposoben za samostojno življenje. Nekako sem si že oddahnil, ko sem bral, da bodo postopoma zaprli rudnik in s tem naredili našo dolino zeleno, pa me je močno prizadela vest o morebitni lokaciji v Savinjski dolini za odlagališče radioaktivnih odpadkov. Ali je sploh mogoče, da bodo ti ljudje delili podobno usodo, če ne še hujše? Mar se ti ljudje, ki to načrtujejo, sploh zavedajo, kakšna usoda čaka naše zanamce, morda že naš rod? Ali želijo, da se ti nesrečneži gibljejo v svoji okolici z masko na obrazu in v neprodušnih kombinizonih? Se sploh zavedajo, da s tem lahko uničijo materinstvo in tako tudi naš rod?! Ne, tega nočejo priznati! Dobro vedo, kako potresno ogroženo je savinjsko področje, vendar o tem molčijo. Zatrjujejo, da to ni nevarno! Ampak enega teh tovarišev bi vprašal, zakaj tega odlagališča ne zgradijo poleg elektrarne v Krškem, da bi bilo vse na enem kraju.

In če res ni škodljivo, zakaj se v takšnji okolici pojavlja vse več bolnikov z neozdravljivo boleznijo — rakom! Samo da se spomnim na Černobil in takratno katastrofo! Res je, da je takrat umrlo samo nekaj ljudi, vendar koliko mater bo prejkalo, ker nikoli ne bo imelo svojih otrok in koliko bo takšnih, ki bodo rodile mrtve ali prizadete otroke?!

Torej združimo moči in ne dopustimo česarkoli v zvezi z odpadki, pa naj bodo radioaktivni ali drugačni! Zavedati se mo-

ramo, da nismo sami, da so z nami tudi drugi Slovenci! S skupnimi močmi nam bo morda le uspelo preprečiti morebitno katastrofo, ki se lahko pripeti že ob najmanjši napaki! Ne smemo dopustiti, da nam naredijo skupno grobnico! Če nam bo to uspelo, se bomo skupaj veselili uspeha, saj smo trden slovenski narod, ki ga ni uničila ne turška ne Hitlerjeva noga.

Metod Piko, 8. b
O. Š. Miloša Ledineka
Črna na Koroškem

Fahrudin Handanovič

Mi in alkoholizem

Pojmu alkoholizma se radi izognemo, češ to ni naš problem. Čigav pa potem sploh je?

Pojem alkoholizem vzbuja več ali manj pri vsakem od nas neprijeten občutek, kateremu se želimo izogniti. Ta občutek ima svojo težo in neprijetno pritiska. Če pa se že ne moremo izogniti tej temi, kako si jo razlagamo? Najraje tako, da jo postavimo čim dlje od nas, po navadi najdemo kak primer, povemo kaj nedoločnega, ali pa čimprej preidemo na drugo temo. — Zakaj pa pravimo, da se nas ne tiče? Mogoče ima vsak od nas osebne razloge. Zakaj se odkrito ne pogovorimo o alkoholizmu nasploh? Da morda nismo preveč solidarni in molčimo zato, da slučajno ne bi kdo spregovoril o nas? Mogoče pa alkoholizma res ne poznamo. Če je tako, pogledimo, kaj je in kako se rešuje.

Alkoholizem je socialna bolezen: (socialen 1. družben, tičoč se urejenosti človeške družbe, 2. čuteč do soljudi).

Bolezen je stvar zdravnika, socialna plat bolezni pa se tiče nas vseh. Alkoholizem je res stara bolezen, ampak današnji čas nam narekuje, da jo rešujemo, ker je v našem času najbolj izražena. Na ta način vsekakor vplivamo na to, da bodo rešitve v prihodnosti bolj enostavne. Vsi se zavedamo sedanjega časa: tempo in industrija jemljejo svoj davek ljudem. Dokazano je, da je ta davek izražen tudi kot alkoholizem. Očitna je zveza med alkoholizmom in industrializacijo, migracijo prebivalstva, neurejenimi medsebojnimi odnosi itd. Torej je res problem našega časa.

Razlogi, da se pri kom razvije alkoholna bolezen, so v človeku in okolju. Če tega v človeku ne moremo preprečiti, pa lahko v okolju.

Zlatko Škrubej

Prva ljubezen

Ljubezen, ki prvič potrka na duri,
olepša ti dni in noči okraši,
da sreča res prišla ob pravi je uri,
naenkrat se tebi v sanjah zazdi.

Si ptič, ki brez jate oblake osvajaš,
visoko tam gori gradove gradiš,
ko vedel bi dobro, v kaj se podajaš,
naenkrat lahko to prav vse izgubiš.

A to se nikoli ne more zgoditi,
si misliš, ko gledaš le nase povsod,
na videz ne more se nič spremeniti,
le kaj bi bilo za nesrečo povod?

Življenjska pa pot, ki nas spremlja do
smrti,
v ljubezni nanese veliko gorja,
za mnoge je kriva, da kdaj so potrli,
čeprav je ljubezen res prva bila.

Pojasnimo okolje. Obstajajo navade in ena med njimi je, da vsi pijejo. Žal, veliko nas je, ki menimo, da je to v mejah normale. Tisti, ki nismo takšnega mnenja, se radi izognemo odgovornosti in bi radi videli, da to ne bi bila naša skrb.

Poklic neredkoma izpostavlja človeka nevarnosti, npr. ljudem, ki imajo pretežno terensko delo, je dostop do alkohola kar najbolj preprost. Še marsikaj drugega pomaga človeku, da se umakne današnjemu času. Žal pa se s tem umika sam sebi, svoji družini, družbi. Vrnimo ga in mu pokažimo pravo pot, pomagajmo mu!

Če je vprašanje kako, je odgovor: delajmo, kakor smo zahtevali in napisali v Zakon o združenem delu in v samoupravnih aktih. To smo definirali kot ukrepe. Ukrepi boja proti alkoholizmu so potrebni zaradi preprečevanja alkoholizma in omogočanja zdravljenja.

Nosilec boja proti alkoholizmu v DO je sindikalna organizacija, katere naloga je skrb za varno in zdravo življenje vsakega delavca. Sindikalna organizacija mora pri svojem delu tesno sodelovati s socialno in zdravstveno službo ter s samoupravnimi organi v delovni organizaciji. Samoupravni akti morajo biti usklajeni z zakonom o združenem delu čl. 194 in morajo omogočiti ukrepanje.

Ti ukrepi so:

- prepoved točenja alkoholnih pijač v DO
- prepoved prinašanja alkoholnih pijač na delovno mesto
- prepoved prihajanja na delovno mesto v vinjenem stanju

rejanjem planinskih pohodov so bile v letu 1988 uresničene.

Za nadaljnjo množičnost na planinskih pohodih naj dosedanji železarski pohodniki svoja doživetja in lepe spomine, ki jih vežejo na prehojene poti, prenašajo na druge sodelavce in jih skušajo pritegniti z besedami in zgledi, da bomo to zdravju potrebno rekreacijsko zvrst sprostivše ob nabiranju novih, svežih moči še povečali z novimi pohodniki.

— skrb za brezalkoholne napitke pri delavcih, ki delajo v težjih delovnih pogojih
 — možnost disciplinskega ukrepanja v primeru prekrška
 — možnost izreka kazni v smislu odpusta z delovnega mesta ali premestitev na nižje delovno mesto ali zdravljenje
 — ureditev nagrajevanja po delu tako, da bo alkoholik čimprej začutil posledice svojega odnosa do dela

— organiziranje rekreativnih dejavnosti in tovariških srečanj brez alkoholnih pijač
 — čim temeljitejše usmerjanje alkoholikov na zdravljenje, ker se s tem odstranjuje jedro, okrog katerega se širi alkoholizem še na druge zdrave člane družbe.

Odgovorili smo torej na zastavljena vprašanja in vemo, kaj storiti, kajti, do sedaj smo na tem področju še premalo naredili.

Tone Sušnik

Naši stari recepti

Še znano pripravljati stare, kmečke jedi? Z dovoljenjem celovške Mohorjeve družbe objavljamo nekaj receptov iz knjige (Tatjana Angerer: ČISEVA ŽUPA, PISANA POGAČA in še kaj, MD 1987, Celovec), za domačo rabo, predvsem za goste, turiste, ki bi najbrž tudi ostali dalj časa v naši lepi okolici pod Uršljo goro, če bi le mi imeli posluš za — npr. kmečki turizem. Avstrija strži od turizma menda več kot Jugoslovani z morjem. No, ne bomo razpravljali o turizmu, nasvetovali pa bomo nekaj prijetnih receptov. Za danes nekaj receptov in če vam bo všeč, bomo nadaljevali.

1. Čiseva župa. Tako pravijo na Gurah (Gure so med Rožem in Vrbskim jezerom!) kisli juhi:

Sestavine: $\frac{1}{4}$ kg govejega mesa, $\frac{1}{4}$ kg ovčjega mesa, pol piščanca, jušna zelenjava, sol, cimet, muškati cvet, komarček, kumina, bazilika, $\frac{1}{4}$ l kisle smetane, $\frac{1}{4}$ l sladke smetane, 4 rumenjaki, 4 žlice moke, kruhove kocke (bel kruh).

Iz mesa, jušne zelenjave in dišav (razen cimeta in bazilike) skuhamo juho. Ko je juha kuhana, jo odcedimo, meso ločimo od kosti in ga drobno zrežemo. Posebej zmešamo kisle in sladke smetano, rumenjake in moko in vse skozi cedilo vmešamo v vrelo juho, ki jo neprestano mešamo, da ostane gladka. Pripravljeno juho, ki smo ji dodali še baziliko, nalijemo na krožnike. Narezano meso in kruhove kocke da v juho vsak sam. Prav tako juho vsak sam odišavi s cimetom in z limoninim sokom.

2. Masovnjak (1), pravijo mu sejmški močnik ali tudi beli močnik.

Sestavine: 35 dkg moke, 2 jajci, 2 l mleka, 1 žlička cimeta, 2 žlici sladkorja.

Moko in jajci zmešamo in zmanemo z rokami v drobne svaljčiče, ki jih zakuhamo v vrelo mleko. Kuhamo 20 minut, nato odcedimo in pražimo masovnjak na maslu toliko časa, da odstopi od posode. Potresemo ga s cimetom in sladkorjem.

3. Svadka čvrča.

Sestavine: 6 jajc, 3 žličke sladkorja v prahu, 3 žlice surovega masla.

Jajca dobro stepemo in nesoljena spečemo na maslu samo toliko, da se strdijo. Čvrčo potresemo s sladkorjem in jo takoj ponudimo na ogretem krožniku.

4. Črni močnik so pripravljali za semenj oziroma za žeganje.

Sestavine: $\frac{1}{2}$ kg suhih hrušk, $\frac{1}{4}$ l žganja (ruma). Suhe hruške stolčemo ali zmeljemo in skuhamo v majhni količini vode. Kuhan močnik prelijemo z domačim žganjem (ali rumom).

5. Čepénca so kuhali za zajtrk ali za večerjo.

Sestavine: $\frac{1}{2}$ l sladke smetane, 10 dkg bele moke, sol.

Sladko smetano osolimo in kuhamo. Ko zavre, primešamo moko in neprestano mešamo toliko časa, da masa odstopi od posode. Čepénico lahko jemo z žlico ali pa jo namažemo na kruh.

P. S.: Morda uporabite!

Ivan Modrej

DESETINA

V slabem spominu pri kmečkem ljudstvu je bila desetina. Hudo je bilo, ko je moral kmet sejati in orati, gospod pa je prišel in odpeljal vsak deseti snop ali deseto kopo.

Desetina je bila v naših krajih stara. Uvedel jo je cesar Karel Veliki I. 794. Tedaj je cesar na zasedanju v Frankfurtu ukazal, da morajo vsi prebivalci njegove države od pridelka dajati desetino.

Desetina se je dajala od vsega, kar se mlati ali pobira, »klaub, tresch oder sackl — zehend« se je imenovala. A dajala se ni vselej samo desetina in ne vselej v žitu. Dajal se je tudi 12. ali 20. snop, torej neki manjši davek. Posestnik, ki je bil dolžan desetino dajati, se je imenoval »pavman«.

Kadar je hotel »pavman« iti žet na svoje polje, je moral snopje skrbno zlagati v kope ali pa ga postaviti pokonci, rž po deset snopov, pšenico, oves, ječmen pa po šest. Ajdo pa so postavljali po čepih. To sestavljanje se še danes imenuje na levem bregu Drave »hekrat« in sestav »Hekar«, na desnem bregu pa »hajflat« in »hajfl«.

Ko so žito poželi, je moral snop ostati, kjer so ga zvezali, vsaj tri dni.

Če bi kmet pred tremi dnevi brez dovoljenja lastnika desetine zvozil žito s polja, bi zapadla za kazen polovica odpeljanega žita gospodu.

Desetina od travnikov in pašnikov se je morala dajati, a ne od vseh. Če je kdo, kakor je bilo običajno, pustil njivo neobdelano, da si od-

počije, tista leta ni dajal desetine. Danes sejejo v te njive deteljo, tedaj je še niso poznali. Če pa je napravil iz polja stalen travnik, je moral takoj tudi od travnika dajati svoj davek. Ni pa bilo dovoljeno iz nemarnosti puščati polje neobdelano, če so ga našli, so ga oblasti prisilile k delu.

Kjer so na novo napravili polje, potem ko se je posekal gozd in izkopal štorovje, je zemljišče ostalo tri leta desetine prosto, od četrtega leta naprej pa se je desetina že plačevala. Kjer pa je bila ledina taka, da se je že v drugem letu moglo orati, je bila desetina prosta samo eno leto.

Od repe, zelja, maka, korenja in leče se sprva desetina ni plačevala. Krompirja tedaj še niso poznali. Dogajalo se je, da so kmetje začeli te pridelke več saditi oziroma sejati; gospoda je bila prikrajšana in nastal je prepir. Zato so določili (leta 1577), da naj kmet le bo za toliko pridelkov desetine prost, kolikor se jih vseje ali nasadi v enem dnevu; kar jih je več, je desetini podvrženo.

Ta desetina se določa samo za poljske pridelke.

Postava se konča z besedami:

Naj se tega naročila drži vsak, kdor se hoče izogniti resne nemilosti in kazni.

To resno mislimo in potrjujemo s tem pismom in pritveženim pečatom v našem mestu Gradcu dne prvega junija 1577. Ferdinand Habsburški.

Vir: Mohorjev Koledar 1909

Štehanje v Črni ob priliki »Koroškega turističnega tedna 1. 1970«. Priprava za tekmovanje

Mici Kotnikova

Nazaj pod goro Urškino, nazaj, še enkrat samo ...

V »Šentanu« bomo šli, so nam rekli otroci — njegovi otroci, ki so danes mlada fabriška moč. Oni sami in njihovi zakonski tovariši so zaposleni v železarni. Nas, ki smo brez prevoznega sredstva, so sorodniki vzeli v vozila.

Opazujem pot v lepi turistični kraj. Od daleč mi je znan. Položna — malo nagnjena polja z raztresenimi kmetijami naokrog po soseški. V sredini pa cerkva. V njej župnjuje Lojz — sosedov.

Skupaj sva rasla, hodila v šolo in skupaj pasla nekaj kratkih let na poseki grofa Thurna. — »Frata« rečemo požganemu predelu posekanega gozda, bilo je to v letih 36—37. Na takih požganih posekah smo posejali rž. Namesto oranja je treba zemljo prekopati z motiko. Med ožganimi štori je bila tu pa tam mehka sipka prst. Po večini pa je prsti malo. Korenine gozdnega drevja so križem prepredene. Mnogo je kamenja. Tudi skale so vmes. Tanka plast pepela in skopa globina zemlje zakrije »fratno žito«. Naslednja leta pa na požganih zrastejo jagode, maline in bujna paša za govedo in ovce.

Čez nekaj let so »frate« na novo zasajene in je paša prepovedana — posebno v strmih predelih. Požiganje poseke je nevarno. Mnogokrat je v fratah ogenj ušel in napravil ogromno škode.

Odpadke je bilo treba znositi na kupe. Na kraje, kjer je zemljo mogoče prekopati. Kupe so razpotegnili tudi že goreče, da je bilo kar največ zemlje ožgane. Iz ožganih delov, kjer je bilo nanoseno skupaj vejevje, stelja, škorje in vrhovi posekanega drevja — smrek, bukev, macesnov, jelk, borovcev — in polomljenega grmovja, je bila sestavljena frata. Tam je pepel pogojil, tam je rodilo.

V teh fratah se človek spomni na požiganje od vrha hriba navzdol. Ogenj se vleče s »fajeraklno« navzdol do naslednjih kupov dračja. Če bi zažgali od spodaj, bi v suhem dračju nastal tako močan požar, da bi uničil vse bližnje sestoje lesov in širil bi se v neskončnost. Neposlušnost mladih gozdnih delavcev je terjala že kdo ve koliko trpljenja, da so požare pogasili. Vode navadno nikoli ni v strmih fratah. Požare so ustavljali s kopanjem jarkov, s podiranjem gorečih dreves. Žeje in trpljenja je ob takih požarih bilo toliko, da se ne da povedati.

S frate nad Škornico sem poznala kmečko vasico Šentanel. V njej pa še nikoli nisem bila, da bi mogla videti, kakšne so naše planine od sončne strani.

Naša mama so radi rekli: »Nikol ni tizga ibrnega cajta, da bi čvovek mov kam jít.«

Peljemo se skozi prehod pod Štoparjevim mostom. Cesta je asfaltirana. Naših vozil je precej. So spredaj. Vozijo tudi za nami. Na nekem ovinku nas sorodnik pričaka, da nas pravilno usmeri.

Na visoki smreki opazimo tablo — kmečki turizem. Vozimo po odcepu, ki vodi le do kmetije. Tu so bila posekana mogočna drevesa. Kar lep kos poti vodi skozi gozd. Vijuge in ovinki vzamejo še več poseka kot ravna cesta. Odpre vse znotrjnje. Tu pa tam pričajo visoki robovi, da je bila za cesto žrtvovana njiva. Na njej ne bo več oranja. Poševno je presekana. Visoki robovi ob odorani cesti so nevarni. Pod cesto je strmina travnikov. Vsepovsod je sadno drevje, kjer njivam ni v napoto. Tu je sončen kraj. Drugačna so dela in obdobja kot pri nas v nicini. Tu imajo že vse po-

košeno. Že dognojujejo za drugo košnjo. Vreče umetnega gnoja so razvožene po travnikih. Ženska, ki hiti trositi, se le za hip ozre po večjem številu naših vozil. Hiti z delom. Ob cesti je drevje. Gotovo ga je precej tudi padlo — za kakšen »povnjak« na kraju, kjer teče cesta — nova turistična cesta.

Človek se zamisli, koliko veselja prinese nekomu cesta. Veselja in ugodnosti, ko se do hiše lahko pripelje ves potreben tovor, pa naj bo to za gradnjo kakega poslopja ali za odvoz lesa ali karkoli.

Prihod rešilnega voza. Možen obisk zdravnika ob nujnih primerih.

Obenem pa ponekod ob odločitvah za gradnjo ceste nastopijo tudi boleči občutki — posloviti se od dobrega mladega sadnega drevesa sredi najbujnejše rodovitnosti. Izgubiti njivo, mogoče najbolj lagodne legje, ki bi je za nič na svetu ne dal.

Kjer grozijo z uničevanjem pogosti hroudourniki, ki zasipavajo znotrjnjo in jo odnašajo, tam je vprašanje ceste še bolj kočljivo, posebno, če je načrtovana med dvema poslopjema, z odvzemom vrta in njive, kamor povodnji ne sežejo.

S cesto prihaja k domačiji tudi trušč, prah in nevšečnosti raznih nakladanj lesne mase. Dalje spravilo te k cesti, ki poteka včasih kar preko najlepše njive, ki je vzeta za »holepvac«. Tam se sučejo tovarnjaki, zarezajo v zemljo, jo zbijejo. Podsuje se gramozna pod kolesa, čeprav je to v naravi — košenica. Polje pa take posege prenaša s posledicami slabše rodovitnosti.

Ob takih reševanjih novih cest in žal tudi prepirih izstopajo na dan kar neverjetne želje in grožnje, ki se izražajo sredi napredne dežele v primitivnih pristopih. Žali bog ... Znanec pa, ki v takih zadevah človeško premisli in pridra svoje mnenje, ti odkrije čustveno globino svoje notranjosti.

In ob pogledu podeželske nove ceste se spomniš na vprašanje pred nedavnim če ne bi nkol več smeja jít v lodu — nkol vienč mova kupit kruha« in oživi ponudba dobrih Makijevih ženičk »brez kruha pa

O Šumc

Po Peci se sprehaja sonce,
na vrbah se gugajo mačice,
Šumc se razposajeno podi v Mežo.
Po njem plavajo kosi leda,
vseh sort orgle pojo,
voda se koplje v vodi.

Z grozo zvezano spoznanje
ustavi tek srca.

Saj te bodo, Šumc moj dragi,
vtaknili v cev
in se boš
pritulil v Mežo
po kapljicah
iz pip in pipic.

Razgled z Raduhe proti Kamniškim planinam

navte moli bit, bomo pa miedve pomale, kdr bote v hko, bote pa taj vrnli, otrek kne more bit brez krušija»...

Razsvetljava, voda in ceste so osnovne potrebe življenja. Želeti pa je, da bi se te stvari obojestransko obravnavale čustveno — človeško.

Nagel ovinek naše voznje in že izstopamo. Pred nami je prikupna domačija. Prostorna hiša. Dvorišče pometeno. Ob vratih pred hišo rože. Hlev sodobno preurejen. Tam zadaj navožen kupi peska, pričajo še o nadaljnjih načrtih gradenj in obnavljanj.

Ivan Modrej

Slovesna zaprisega novoizvoljenih županov in občinskih svetovalcev

Prva leta, 1849. in naprej, so opravljali prigo občinskih mož v cerkvi s primernimi nagovori na novo izvoljene može in navzoče ljudstvo.

1. Prva dolžnost župana je za božjo čast in krščansko zadržanje v svoji občini skrbeti
2. Druga dolžnost: skrb za krščansko pokorščino
3. Tretja dolžnost: skrbeti za občinske pravice in premoženje
4. Četrta dolžnost: v svoji občini za mir in za dobro ime skrbeti
5. Peta dolžnost: za uboge svoje okolice skrbeti

Prisega župana

Jaz prisegam slovesno prisego Bogu vse-mogočnemu in obenem pri svojem poštenju in pri svoji vesti

Njegovemu Veličanstvu, našemu najmilost-ljivejšemu deželnemu vladarju Francu Jože-fu I., cesarju avstrijskemu in njih naslednikom, vsak čas zvest in pokoren biti; zvesto in neprelomljivo držati državno in deželno ustavo, katero so Njih Veličanstvo dodelili. Jaz prisegam, to službo župana občine, ki se meni po izvolitvi nalaga, zvesto in pošteno, kakor najbolje vem in znam, v skrbi imeti in

Mlad fant pelje na gumno polno nakladalko sena. Traktor se vraša v travnike, po zadnje seno. Dvorišče je prostorno, zelo prostorno. Ob novi stavbi s sanitarijami, rasejo orehova drevesa. V posameznih grozdih je povsod obilno število zelenih — še drobnih orehovitih sadežev. Pod orehovi-mi drevesi so klopi in mize. Mogoče je miz več. Naši ljudje so posedli. Bol hladen konec junijskega popoldneva je. Iz pred te domačije se vidi daleč naokoli. Vruder Stovčki in Riflnov vrh zakrivata pogled na Leše in Kot. Sonca ni ta dan...

opravljati; dolžnost meni po občinski postavi 17. marca 1849 in po naslednjih postavah naložene, naj to mojo službo same naravno obsegajo, ali se meni posebno izročijo, natan-ko in zvesto po vsej obširnosti dopolnjevati in po svoji moči si prizadevati, da se blago-stanje (dobra sreča) občine zboljša, postavi pa spoštovanje in pokorščina skazuje, kakor mi zares naj Bog pomaga in ta sveti evangelij.

Prisega občinskih svetovalcev

Jaz prisegam slovesno prisego Bogu vse-mogočnemu in obetam pri svojem poštenju in pri svoji vesti Njih Veličanstvu, našemu deželnemu vladarju Francu Jožefu I., cesarju avstrijskemu in njih naslednikom vsak čas zvest in pokoren biti; zvesto in neprelomljivo držati državno in deželno ustavo, katero so Njih Veličanstvu milostno dodelili. Prisegam to službo občinskega svetovalca občine, katera se meni po izvolitvi nalaga, zvesto in pošteno, kakor najbolje vem in znam, opravljati dolžnosti, meni po občinski ustavi 17. marca 1849 in naslednjih postavah naložene; natan-ko in zvesto po vsi njihovi obširnosti dopolnjevati, gospodu županu dolžno spoštovanje skazovati; opravila, katera mi

izroči, marljivo in zvesto oskrbovati; njemu v spolnjevanju njegovih dolžnosti pomagati in si prizadevati, da se blagostanje občine zboljša, postavi pa pokorščina skazuje.

Kakor mi zares naj Bog pomaga in ta sveti evangelij.

Nagovor zbranim občanom

1. Spoštujte občinskega predstojnika (župana)
 2. Poslušajte jih radi in z veseljem
 3. Vaša dolžnost je občinskim predstojnikom čvrsto in z veseljem pomagati
 4. Hvala svojim občinskim poglavarjem
- Vir: Slomškovi zbrani spisi 1850.

Domače anekdote

Jože Obretan (Srebre), vaški šaljivec iz Črne, pride na krajevno skupnost in zartarna:

»Tovariš predsednik, pomagajte mi! Brat pride z avtom, potem pa še žena.«

Predsednik: »To pa res ni težava, avto boš že spravil nekam na svoje dvorišče.«

Jože: »Avto že, avto, ampak kam naj dam vlak, ko mi pa piše, da se bo žena z vlakom za njim pripeljala.«

Jože vpraša župnika Črešnika: »Gospod župnik, koliko sena pa poje vaša krava.«
Župnik mu odgovori: »Zjutraj en koš, opoldan en koš, in zvečer en koš.«

Jože mu pa odgovori: »Ja, gospod župnik, kdo vam pa koše dela.«

Penzionistovska

Greš z mano na tarok? Čakava namreč tretjega...

Ne, hvala lepa: Jaz čakam prvega!

Predzadnje vojno

Kdo je najbolj žejen v Črni?

Kovači.

Kdo je najbolj skopuški?

Trgovci.

Kdo je med obrtniki največji veseljak?

Slaničev Pavli.

Kdo najbolje poje?

Jernejev Rudi.

Naš knap in kmet in Črnjan ne goduje, ampak »ofra«. Na večer pred godom delajo godovniku »ofrauk« in ta mora pripraviti malo pojedino — »rešitev«. Naslednji dan ga ne vprašajo, kako je godoval, ampak kako se je »reševal«.

Roman Jereb

Plače

Danes smo še milijonski bogataši
jutri milijoni več ne bodo naši.
Malo kruha, malo mleka,
mesar ti kak kare odseka,
kupiš malo moke,
spije se kaka flaša
pa adijo plača naša.

Mnogi bi si še želeli,
ko bi denarja več imeli.
Želje naše so brez dna,
a vseh izpolniti se ne da.

Med mislinjskimi kegljači

Pogled na Jalovec s Slemena

Jože Jurač

Spomin na davne dni

Zlata poroka Ignaca in Julijane Dobršek 12. septembra 1931 pri Pristovu na Lešah

Ženin rojen 1858, nevesta 1859 — kmalu bo 130 let!

Lepo število se jih je zbralo. Žlahta in nekaj pomembnih oseb iz tistih časov. Za velik del seveda ne vemo in tudi spoznali jih ne bi, če bi jih naštevali. So pa bili domačini, da ni kaj!

Pa začnimo spodaj z leve proti desni: moški je Pepi Pernat, brat Karla Pernata, ki je Dobrškov zet. Ob Pepiju je Justo Kokol, uslužbenka premogovnika Leše, zatem dve Dobrškovi hčerki, Zofka in Pavla, med njima zadaj Karl Pernat, sedita Karlova žena in Dobrškova hčerka Kristina. Na vrsti je »ta široka«, Flašbergerjeva, v sredini zlatoporočenca Julijana in Ignac Dobršek. Ob ženinu je Flašberger, tedanji rudniški direktor, potem Rajko Gruden z ženo Greto, rojeno Madila. Na koncu vrste sta še sin Alojz Dobršek z ženo Micko. Za nevesto sta Karl Dobršek in prevaljski župnik Matej Ripl. Ob njem je Dobrškova žena Katarina. Na travi so dečve, z leve Rozika in Poldika Pernat, tretja je Mira Dobršek.

Še o nekaterih z desne strani. Mož z brki je Jože Kokol z ženo Mileno, rojeno Stres, ob njej Karl Sedej z ženo Marijo, rojeno Pristov. Na sliki zadaj sta tudi Pernatov Oto in Gustl. Z naštevanjem smo pri kraju. Lahko rečemo, da gre za čedno družino, ki so se v slogi zagotovo dobro imele. Za takratne čase tudi imena, o katerih je bilo pozneje še to in ono zapisano.

Nekoliko se le zadržimo pri Karlu Dobršku, rojenem 1889, umrl je 1964. V Sušnikovi knjigi In kaj so ljudje ko lesovi, najdemo podatke o tem znamenitem prevaljskem oziroma leškem prosvetitelju, ki je igral na gosli in bil prvi propagator smučarskega športa na Lešah. Kot učitelj je bil v raznih koroških krajih, o nas, prevaljskih otrocih pa je napisal knjižico, ka-

ko smo takrat živeli. Njegove življenjske letnice stojijo v najbolj razgibanem času naše zgodovine, so zapisali ob smrti, ko so se »sredi septembra, v sončni gorski jeseni poslovili od njega — delavci, učitelji in otroci.«

Lepo in obširno je o svojem očetu v Fužinarju leta 1973 pisala njegova hčerka Mira.

Vse naj bo lep spomin na zlato ovset, ko je camar za Flašbergerjevo rekel: »Preljubi svatje, stopite na stran, da mater ta široko zdaj rajat peljam!

Ajnžik

Nesmrtni spomenik

(Dušanu Dretniku, dipl. inž. gozdarstva, v spomin)

Bilo je veliko in močno drevo. Ni bilo staro, okrog leta trideset je pognalo korenine. Bujna rast mu je kmalu omogočila višino, s katere se je videlo na vse kmetije po koroški krajini. Zlahka je kljubovalo vsem viharjem in drugim vremenskim nepravilnostim. Toda nekega dne je v to drevo udarila strela, nepričakovano, kot bi treščila z jasnega neba. Drevo je začelo hitro hirati, niso pretekli niti trije meseci in to mogočno drevo se je zrušilo na tla.

Dušan je bil Ravenčan. Na sedanji Partizanski cesti je bil njegov dom, tu mu je tekla zibelka, od tod je obiskoval osnovno šolo in bil maturant prvega letnika ravenške gimnazije. Na veliko začudenje vseh, ki smo ga poznali, se je odločil za študij gozdarstva in ga uspešno končal. Zaposlil se je pri Gozdni upravi, predhodnici sedanje LESNE Slovenj Gradec, kjer je z manjšo prekinitvijo tudi ostal.

Mladi diplomant gozdarstva je že na začetku svojega službovanja dojel, da gozd, ki predstavlja veliko narodno bogastvo, ni sam sebi namen. Z gozdom je treba gospodariti skrajno racionalno in s celim prostorom, torej s krajino in z ljudmi, ki tu živijo. Tu je imel v mislih kmečkega človeka, katerega more edino gozd kot

Zlata poroka: Ignaca in Julijane 12. 9. 1931 na Lešah pri Pristovu

vsesplošna dobrina izvleči iz stoletne zastalosti. Iz tega razloga se mu je porodila zamisel o gradnji gozdnih prometnic, ki ne bi služile samo izkoriščanju lesnih mas, ampak bi povezovale hribovske kmetije med seboj in z dolino, s središči. Ta povezava bi občutno zavrla beg ljudi s kmetij v industrijo in druge poklice, kmečkemu prebivalstvu pa bi omogočila ekonomski obstoj. Njegov življenjski cilj je bil, obdržati naseljenost naših hribovskih kmetij. Materialno naj bi to omogočil gozd kot kmetova zlata rezerva, moralno pomoč pa je pričakoval s strani ljudske oblasti, pri čemer pa se je, žal — uštel! Vedeti namreč moramo, da je bilo to pred četrto stoletja, takrat pa je ljudska oblast gledala na zasebnega kmeta še z drugačnimi očmi! Namesto pričakovane in vsekakor upravičene podpore, je često dobival polena pod noge! Vendar zaradi tega ni odnehal, krepko je zasadil plug in oral ledino. Zanimivo je, da ni bil kmečki, oče je bil tovarniški uradnik, pa je vendar bil takorekoč zaljubljen ne samo v gozd, ampak v vse, kar ga obdaja, to je v krajino in v ljudi! Znal je občevati s preprostimi ljudmi, rad je posedal med njimi, jim razlagal svoje načrte in se z njimi pogovarjal.

Mladi strokovnjak gozdarstva je torej samoiniciativno razširil svoj delokrog. V okviru gospodarjenja z gozdovi je takorekoč odprl novo dejavnost, ki daje krajini in kmečkemu prebivalstvu možnosti za dostojen obstoj v naši socialistični družbi.

Pri svojem pionirskem delu se je Dušan naravnost razdajal. V službi ni poznal osemurnega delavnika, često ga je nategnil v popoldanske, celo v nočne ure. Pri gradnji se je izkazal kot izjemno dober organizator, znal je občevati tako z delavci kot s kmeti. Prav tu je imel večkrat zelo težko nalogo. Zastarela kmečka miselnost večkrat ni mogla razumeti, da so pri gradnji cest najne tudi žrtve, kajti cesta se ne da speljati po zraku. Zato so sledili spori zaradi lastništva, brez kmetovega privoljenja pa je bila gradnja onemogočena. Toda Dušan je bil tudi diplomat. Znal je tako čudovito prepričevati, pojasnjevati in miriti, da je v večini primerov uspel.

Prva gozdnokamionska cesta, ki si jo je zamislil in izvajal Dušan, je bila zgrajena pred petindvajsetimi leti. To je cesta, ki povezuje zgornji Tolsti vrh; njeno izhodišče je v Reki, teče mimo naše hiše in se konča pri Domu lovske družine Strojna. S priključki, ki so bili zgrajeni pozneje, so povezane vse kmetije tega območja. Ta novost je bila takrat prava senzacija za ves kraj. Krajanje enostavno niso mogli verjeti vse dotlej, dokler ni pribučal buldožer. Brežine so takrat snemali še ročno, za kar je bilo najetih štirideset delavcev. To cesto so utrdili s kamnito podlago, kar pa so opustili že pri naslednji gradnji, ker je bilo predrago. Odtlej so gradili v največji meri s stroji, kar je zelo pospešilo vsa gradbena dela.

Celotna dolžina cest, ki povezujejo kmetije, je v naši občini 420 km, na področju LESNE Slovenj Gradec, ki pokriva celotno Koroško regijo, pa 1700 km! Poleg velikega gospodarskega pomena imajo te ceste tudi svoj politični prizvok. V naši regiji so kar štiri obmejne občine, tako lahko tudi ljudje

onstran državnega plota vidijo, kaj tudi pri nas zmoremo!

Pri svojem pionirskem delu se je Dušan izpopolnjeval. Študiral je sistem gradnje gozdnih cest in delal razne eksperimente. Gradiva, ki se mu je pri tem študiju nabralo, je za celo knjigo, ki jo je imel namen izdati.

Njegova ustvarjalnost ni poznala meja. Doseženi uspehi so mu bili vselej spodbuda za nadaljnje delo. Povezanost kmetij mu je dala novo idejo, ki jo je prav tako uspešno izpeljal, to je kmečki turizem kot dopolnilna dejavnost. Tudi na tem področju je zaoral ledino on, uvajal jo je in jo uspešno vodil!

Njegovo ustvarjalno delo je torej zelo obširno in spretno vpeljeno v gospodarjenje z gozdovi. To je bil tudi glavni pogoj,

Dušan Dretnik

da so se naše hribovite kmetije lahko vključile v sodobne tokove življenja!

Dragi Dušan! Na koncu še tebi nekaj skromnih, toda toliko bolj iskrenih besed v slovo!

Ponosen sem na to, ker sva se poznala že iz otroških let, da sva si bila vsekoli v zelo dobrih medsebojnih odnosih. Marsikatero sva razdrila za šalo in tudi zares. Zato si dovoljujem, da se ti v imenu vseh kmetov v celotni koroški regiji lepo zahvalim za vse tvoje ustvarjalno delo in za tesno sodelovanje z nami kmeti! Obenem te tudi prosim, da oprostiš, če kdaj ni bilo kaj prav! To je bilo tolikokrat. Ljudje smo včasih res čudni, to si ti doživljal. Prosili smo te za cesto, te nadlegovali, toda ko bi morala mogočna lopata buldožerja zarezati v njivo, travnik, ko bi moral pasti pas gozda ali sadno drevo, takrat smo ti delali težave. Po tvoji zaslugi je bila stvar urejena.

Zahvale in priznanja dajemo ljudem navadno šele potem, ko tega ne čujejo več. Meni je v veliko zadoščenje, da sem ti priznanje dal še takrat, ko si me lahko čul. Imenoval sem te pionirja gozdnih cest, kar ti ponavljam tudi za zadnje slovo.

Zaslužnim ljudem postavljamo spomenike. Tebi, dragi Dušan, ga ne bomo. Tega si s svojim delom postavil sam. Razvit

kmečki turizem, gosta mreža gozdnih cest v koroški regiji, vse to je tvoj nesmrtni spomenik!

Ajnžik

Srečanje krajanov

Bil je lep poletni dan. Brezoblačno nebo je prepustilo zemljo soncu, ki je nanjo radodarno sipalo svojo moč. Toda rahel vetrič je vse to izravnaval, hladil je, da je bilo znosno, prav prijetno. Bil je dan, ki ga naredi sam Bog, kot temu pravimo.

Sobota popoldne. Krajanje ožjega zaselka krajevne skupnosti Strojnska Reka so se zbirali praznično oblečeni. Zbirali so se zaradi dveh krajanov, mladega para, ki se je odločil za skupno življenje. To je treba proslaviti! Ker sta bila oba, ženin in nevesta, iz ožje sosesčine, je bil zbor krajanov toliko večji. Pušelji na prsih, pušelji na avtomobilih! Godba in juckanje sta napolnila ozračje, da je odmevalo z nasprotnih hribov. Soseška je slavila in se veselila.

Bil je dan proti koncu decembra. Spet je bilo brezoblačno nebo, toda sonce si je zaman prizadevalo, da bi ogrelo mrzlo zemljo. Nenavadna, kopna zima, ki je ni bilo. Toda dan je bil lep, kot ga naredi sam Bog.

Tisti terek popoldne so se krajanje krajevne skupnosti Strojnska Reka spet zbirali. Tokrat veliko bolj množično. Spet zaradi dveh mladih krajanov, iz ožje sosesčine, ki sta šla skupaj v — smrt! Ni je bilo hiše daleč naokoli, ki se ne bi odzvala temu velikemu, žalostnemu slovesu. Stevilni avtomobili tokrat niso bili okrašeni z rožami, s cvetjem in zelenjem pa sta bili polni obe mrtvašnici. Samo belo cvetje. Tem bolj presunljivo, ker pomeni, da se za vedno poslavlja mlado življenje! Tokrat je soseska žalovala.

Na obrazih množice je vidno odsevala velika žalost, zrcalilo se je sočutje, skrivale so se pritajene solze. Na vseh obrazih je bila sled neizrečenega vprašanja, na katerega nihče ne more odgovoriti: zakaj se je moralo to zgoditi?! Če že, zakaj tako hudo? Kdo je kriv? Alkohol hvala Bogu ne. Nепреvidnost? Prehitra voznja? Navadno kar na hitro zaključimo: usoda! Delni odgovor dobimo, če upoštevamo praznično razpoloženje in možnost, da lahko z avtomobilom na hitro pogledaš zdaj v ta, spet v drugi lokal. Zraven povabiš prijatelje, povsem razumljivo! Veselo razpoloženje omami previdnost, zbledi občutek za hitrost in druga pravila varne voznje! Zadostuje samo delček sekunde prepočasen umik noge s pedala za plin, prepočasen ali premočen pritisk na zavore, nočna voznja in nesrečno naključje, da te prav v kritičnem trenutku nekdo sreča.

Sicer pa prav nič ne pomaga nobeno ugibanje. Mrtvi ne oživijo več! Edina tolažba, ki jo lahko imamo pri tem je, da ni bilo več smrtnih žrtev! Razbit avto dovolj zgovorno priča o čudežu, da je sploh kdo ostal živ! Tisti, ki so ostali živi, so se rodili na novo!

Kako preboleti otroka, ki je pravkar prišel do svojega kruha, in bi bil v veliko oporo družini??? Izgubiti v trenutku zdravega otroka, ki je bil v veselje, upanje, ponos in še kaj?! To mora biti grozno, pripelje te na rob obupa, toda življenje teče dalje. Mora! Umirajoči hajduk je vzdihnil: »Umreti, bratje, hudo ni, pustiti nade, to boli!«

Motorizacija, avtomobilizem! Vse to je prinesel k nam razvoj šele pred petindvajsetimi leti. Takrat se je začel namreč množično razvijati, posamezne primere poznamo že od prej. Kako nam je to posodobilo delo in promet. Traktor je danes v kmetijstvu nenadomestljiv, prav tako avto za opravke in rekreacijo.

Toda vsaka medalja ima dve strani: svetlo in črno! Ta pa pomeni nesreče, ki se dogajajo tako pogosto na polju in na cesti. Žrtve so zdravi ljudje vseh starosti. Koliko kmetij je brez gospodarja, ki ga je poko-

Marko Kričej

Stanko Kotnik

Tonijeva Mojca

Življenje lahko primerjamo z letnimi časi: pomlad je rojstvo, prebujanje v neznanu. Komaj se popje razcveti, že nastopi poletje. Tako je tudi s človekom. Ko se otrok komaj izlepi iz plenic, že postane zrel človek, ki se zaveda svojega poslanstva in samostojno odloča o vsem.

Ljudje smo najčudovitejša stvaritev narave. S svojim umom lahko storimo marsikaj, toda moči časa se ne moremo upreti. Če še tako poizkušamo, let ne moremo ustaviti. Kmalu nastopi jesen, ki nas neizprosno opozarja, da prihajata zima in smrt.

Nekoč je veliki mislec zapisal: »Življenje je kot basen; ni važno, kako dolgo je, temveč koliko je vredno.«

V tej preprosti misli se skriva vsa življenjska resnica. Človeka se ljudje spominjajo samo po njegovih dejanjih. Nihče ni neskončno dober ali neskončno slab. Vsi imamo svoje dobre in slabe strani. Pravi jo, da čas zbrise vse, kar je slabega. V spominu ostane samo še tisto, kar je lepo in plemenito. Tako človeka najraje ohranimo v spominu.

Kadar v neki družini za vedno izgubijo svojega družinskega člana, smo ljudje zelo vznemirjeni. Nemočno opazujemo, kako so se pretrgale družinske vezi. Vznemirjeni smo toliko bolj, ker bi prizadetim radi pomagali, pa ne moremo.

Globoko nas je pretresla vest, da je 16. septembra za vedno ugasnilo življenje »Tonijeve Mojce«, kot smo jo imenovali Hotuljci. Ob tem sem se spomnil, kako sva se pred leti šalila: »Stanko,« je dejala, »če umrem pred tabo, mi boš napravil govor na grobu. Pa omeni čisto vse, tudi tiste Macigojeve peči in Savinjsko dolino.« Kdo bi si mislil, da se bo njena šala čez leta uresničila.

Mojca je bila stara komaj deset let, ko je v našo deželo prihrumel sovražnik. Otroštva skoraj ni imela. Že v rosnih letih svoje pomladi, ko je življenje na začetku svoje rasti, je morala spoznati nasilje in smrt. Zaradi tega se je znala tudi pravilno odločiti. Izhajala je iz zavedne slovenske družine. Očeta je izgubila zgodaj, ko je še potrebovala njegovo oporo v življenju.

Zaradi sodelovanja z odporniškimi gibanjem je morala vsa družina v partizane. Mojce se spominjam najbolj iz Macigojevih peči. Tam smo naši skrivališče Rožankovi, Tonijevi in Lubasovi. Dež, ki je padel nekaj dni, je pronical skozi razpoke debelih skal. Spominjam se, kako smo držali vsak svoj lonec, da ne bi voda zmohčila ležišča in odej, ki so nas varovale pred jesenskim mrazom.

Spominjam se tudi, kako se je Rožankov Milan skotalil po skalovju. Mojca bi skoraj skočila za njim, da ga niso prej rešili že drugi. Kljub temu, da je za nas skrbel Rožankov Maks, smo se morali umikati na varnejše, osvobojeno ozemlje Zgornje Savinjske doline. Tam smo bili dodeljeni kmetom, ki so nas vzeli v svoje varstvo.

Mojca je odšla visoko v hribe. Življenje na hribovski kmetiji ni bilo lahko. Morala je trdo delati od zore do mraka. Opravljala je vsa dela in nihče je ni vprašal, ali bo zmogla to breme.

Stanko Božič

pal traktor! Koliko družin žaluje za svojim članom, ki je odšel zdrav od doma, domov so pa pripeljali njegove posmrtno ostanke!

Kdo je bil zmožen tolažiti žalujoče? Kje naj vzamemo primerno besedo? Kako naj tolažimo starše mladega Stanka, ki bi še živel v domačem družinskem krogu vse do tlej, da si ne bi začel spletati svojega družinskega gnezda?

Kaj naj rečemo v tolažbo staršem še mlajšega Marka, Bidršega najstarejšega, ki je prišel v to nesrečo slučajno? Pravi jo, da se je pri odhodu ganljivo poslovil od mame, odšel je veselo v noč; vrnil se ni domov, temveč k — Barbari... Kako naj tolažimo starša odraslega otroka, ki je svoji mami že pomagal iz finančnih težav, očeta pa je nadomeščal pri traktorju in pri drugih kmečkih delih? Tukaj kličem na pomoč vsega razumevajočega pisatelja Meška, ki je zapisal: »Dogodkov, ki jih ne spremeni življenje, ne izbriše nobeno, še tako veliko usmiljenje. Morda stori to čas in življenje samo, prinašajoče dan za dnem nove skrbi, sekajoče dan za dnem nove rane.«

Mojca Petrič

Končno je prišla dolgo pričakovana svoboda. S svojimi se je vrnila v rodne Kotlje ponosna in vesela, da je dočakala konec vojne. V svojem prekratku življenju je rodila in vzredila dve hčerki, Lučko in Bojano. Kakor vsaka mati ljubi svojega otroka, tako je tudi ona ljubila svoja in bila ponosna, da ju je vzgojila v pošteni in pridni državljanke.

Draga Mojca!

Globoko smo ti hvaležni za tvoj neumoren trud za nas in naše bodoče rodove. Zahvaljujemo se tvoji dobroti in skromnosti, ki si nam ju izkazovala.

Napravila si mnogo za naš boljši svet, pokazala naši generaciji, kako se tudi skromno da preživeti, pokazala si ljubezen do slovenske zemlje, ki te z odprtimi rokami sprejema. Svoje potomce si vzgojila v dobre, srčne ljudi, ki znajo ceniti to, kar si z delom ustvarijo.

Ko se poslednjič poslavljamo od tebe, se ti za vse, kar si dobrega storila v svojem življenju, v svojem imenu in imenu Zveze borcev Kotle iskreno zahvaljujem.

Jože Šater

Pomnik prevaljski železarni

V programu »Jesenskih srečanj na Prevaljah« je bilo 13. septembra 1987 po svečani seji odkritje pomnika v spomin na fužinarstvo na Prevaljah.

Lani je Kulturna skupnost izdala tudi brošuro »Železarna Prevalje«, v uvodu katere beremo, da je skulptura nastala po zamisli in vztrajnih prizadevanjih Franca Gornika.

Zato smo Gornika vprašali, kako je prišlo do ideje za izdelavo in postavitve železarskega spomenika na Prevaljah.

»V zgodnji mladosti mi je stari oče Jurij Mravljak pripovedoval razne storije iz prve svetovne vojne, o življenju ob koncu prejšnjega stoletja in tako je prišel s pripovedovanjem tudi do nekoč slavne železarne na Prevaljah, v kateri je bil nekaj časa zaposlen. Pripovedoval mi je o blišču in mogočnosti fužinarjev, ki so se iz objestnosti vozili poleti po Prevaljah s sanmi, ki so jih vlekli črni biki, si prižigali cigare z »rajniši« in veseljačili iz dneva v dan. Po propadu železarne aprila 1899 pa je nastala beda, s katero so se Prevaljčani otepali do druge svetovne vojne. Verjetno je bila to prva iskra in luč, ki me je nato vodila vsa ta leta, da bi zvedel čim več o prevaljski železarni.

Zdelo se mi je krivično, da pri mnogih »forma vivah«, ki danes stojijo v pozabi, in pri stotinah drugih spomenikov in spominskih plošč ni nobena institucija uvidela potrebe, da se v spomin na prevaljskega velikana, ki je prvi ponesel ime in slavo našega kraja v svet, postavi vsaj napis »Železarna Prevalje«.

Skulptura, ki je bila postavljena lani septembra, je ideja in rezultat mojega dolgotrajnega iskanja, zbiranja in kombinacij, ki so jih podpirali zadnji trije predsedniki poslovnega odbora Železarne Ravne. Pomnik je bil izdelan že leta 1978 in je sameval za ograjo Železarne Ravne do lanskega leta, ko so se kadri na kulturni skupnosti pomladili. Isto velja tudi za krajevno skupnost Prevalje. Z velikim razumevanjem so se začele priprave, ki jih je vodila kulturna skupnost; ta je ob tej priložnosti izdala tudi spominsko brošuro »Železarna Prevalje«.

Skulptura ni mišljena kot umetnina, temveč je prikaz verjetno zadnjih ostankov materialov-tračnic, ki so jih ob koncu prejšnjega stoletja izdelali v potu svojega obraza železarji na Prevaljah.

Obe kovičeni konstrukciji sta bili odkriti v skladiščih ŽTP Ljubljana in podarjeni namenu skulpture s pomočjo tovarišev iz »MOSTOVNE«.

Prednji valj je po moji zamisli izdelala EM Hidromontaža ravno tako iz materiala, zvaljanega v železarni Prevalje. Te tračnice so bile del varovalnega sistema proti plazovom in snegu nekje na Primorskem.

Ker so na Prevaljah izdelovali v tistem času tudi osi in bandaže za vlakovna kolesa, sta konstrukciji popestreni z dvema bandažnima obročema. Napisne plošče so izdelali in ulili v Železarni Ravne.

Hvala vsem, ki so me pri izdelavi skulpture podpirali in pomagali in kakorkoli sodelovali.«

Ali je še veliko sledov dokumentacije o železarni na Prevaljah, ki še ni evidentirana?

»Če človek ve in ima predstavo, kako velika je bila Železarna Prevalje, mu je nerazumljivo, kako je mogoče, da je skoro sleherna sled zabrisana. Praktično ni ostala opeka na opeki.

Poleg nekaj materialov, slik in dokumentacije, ki so lepo razstavljeni in premalo obiskovani v muzeju na gradu, je ostal še oporni zid iz žlindre ob vhodu na Prevalje in pod Senčarjevo vilo.

Ostalo je še nekaj nasipa, po katerem je ozkotirna železnica povezovala staro železarno ob Meži z novo po letu 1855 — sedaj športni park.

Zeleni park na desni strani za zidom pa je bil umetni bazen za hladilno vodo, ki so jo rabili v novem delu železarne.

Veliko je o železarni na Prevaljah napisal Ivan Mohorič v knjigi INDUSTRIALIZACIJA MEŽIŠKE DOLINE. Ta spominska skulptura naj bo izziv za nadaljnje iskanje in zbiranje materialov in dokumentacije, ki bi jih morali vsaj začasno shraniti v muzeju na Ravnah in pozneje mogoče urediti lastno zbirko na Prevaljah.«

Hvala tovariš Gornik.

Tone Sušnik

Ob stoletnici koroškega Kreka

(† 16. jan. 1988)

Kadar slišiš ime Einspielerjevo, takrat se odkrij! To so bili veliki možje na Koroškem. Slovenski stebri. Matija Majar, Andrej Einspieler, njegov nečak Gregor, Janežič, Grafenauer, Tischler... S Sveč so Einspielerji doma in svetili so Slovencem v prihodnost. Foltej Inzko je čuvar tega doma in dediščine.

Andrej Einspieler je današnjemu rodu koroških Slovencev vzor delavnosti, trdnosti, zvestobe.

In kadar slišite ime Einspielerjevo, se odkrijte! Andrej si to zasluži.

Marijan Mauko

Naj pesem pove

9. srečanje v Sloveniji živečih pesnikov in pisateljev drugih narodov in narodnosti je potekalo 7. in 8. novembra 1987 v Mežici.

Srečanje so pripravili:

Zveza kulturnih organizacij Slovenije — odbor za literarno dejavnost, Republiški

svet Zveze sindikatov Slovenije, Zveza kulturnih organizacij Ravne na Koroškem, Občinski svet ZS Ravne na Koroškem, Občinska konferenca ZSM Ravne na Koroškem.

Od 37 avtorjev je žirija (Sretan Vučković iz Banja Luke, Milan Osmak iz Zagreba, Marko Kravos iz Trsta in Dragica Breskvar iz Ljubljane) odbrala 17 avtorjev za zbornik z naslovom Naj pesem pove. Precej strogo za tovrstno produkcijo je zapisal svoje poglede Sretan Vučković.

Zanimivo je bilo predavanje Sretana Vučkovića: Pomen Vuka Stefanovića Karadžića, kjer smo med drugim izvedeli, da je bil Kopitar zaljubljen v njegovo sestro. In da se je Vuk imel za volka, člana volčjega tropa in se tako tudi podpisoval. Tudi na plakatu je Vuk z malo začetnico (200. obletnica rojstva).

Sledila je v istih prostorih hotela Peca še predstavitev knjig Jadranke Matič Zupančič, Ratomira Iliča in Džordža Radovića.

Zvečer je bil še literarni večer sodelujočih in nastop dramske skupine KUD Bratstvo, ki je požela lep uspeh, posebno »Popa«.

Večina nastopajočih je brala v hrvaškem ali srbskem jeziku. Razen Cesarine Smrekar (v italijanskem), Verice Jovanovske (v makedonskem). Vsi omenjeni so brali pesmi. Škoda, da se ni slišala še madžarska beseda (Ilonka Hajnal, proza), albanska in še kakšna.

Drugi dan, 8. 11. 1987, je bila okrogla miza. Tema: Problemi literarnega ustvarjanja, ki sta jo vodila Sretan Vučković in Milan Osmak. To sem zamudil. Upam, da so odšli z lepimi vtisi s Koroške.

Fotografije so prispevali: Franc Gornik (naslovno), Jože Žunec, Marija Potočnik, Mirko Korošec, Stanko Lodranc (risbe), Ludvik Kordež, Milan Pečovnik, Andrej Gradišnik, Rok Gorenšek, Ivan Modrej, Marjan Mauko (risba), Alojz Krivograd, Franc Telcer, Silvo Jaš, Jože Jurač, Ajnžnik, Stanko Kotnik in fotoarhiv Koroškega fužinarja.

Izdaja delavski svet Železarne Ravne. Uredniški odbor: Silva Sešel, Jože Kert, Fanika Korošec, Rudi Mlinar, Jože Šater, Mitja Šipek, Maks Večko, Dušan Vodeb in Jože Žunec. Glavni in odgovorni urednik: Jože Šater. Telefon 861 131, interni 497. Lektor Marija Potočnik. Tiska ČGP Večer, Maribor.

V svetu Koroškega fužinarja so poleg članov uredniškega odbora tudi: Stanko Bodner, Jurij Glavica, Ivan Leitinger, Filip Jelen, Marija Kolar, Janez Mrdavšič, Franc Rotar in Ivan Žunko.

Glasilo je po 7. točki prvega odstavka 36. člena zakona o obdavčenju proizvodov in storitev v prometu (Uradni list SFRJ, št. 33/72) in mnenju sekretariata za informacije SRS, 421/72 prosto plačila prometnega davka.